Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯୋ

ତିକନିପାତପାଠଈ

୧। ପଠମପଣ୍ଣାସକଂ

୧। ବାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭଯସୁତ୍ତଂ

୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ [ଭଦ୍ଦନ୍ତେ (କ।)]’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଯାନି କାନିଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଯାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବାନି ତାନି ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ଯେ କେଚି ଉପଦ୍ଦୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ଯେ କେଚି ଉପସଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଳାଗାରା ୱା ତିଣାଗାରା ୱା [ନଳାଗାରଂ ୱା ତିଣାଗାରଂ ୱା (ସୀ।)] ଅଗ୍ଗି ମୁତ୍ତୋ [ଅଗ୍ଗିମୁକ୍କୋ (ସୀ।), ଅଗ୍ଗି ମୁକ୍କୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] କୂଟାଗାରାନିପି ଡହତି ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତାନି ନିୱାତାନି ଫୁସିତଗ୍ଗଳାନି ପିହିତୱାତପାନାନି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ଭଯାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବାନି ତାନି ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ଯେ କେଚି ଉପଦ୍ଦୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ଯେ କେଚି ଉପସଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ।

‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପଟିଭଯୋ ବାଲୋ, ଅପ୍ପଟିଭଯୋ ପଣ୍ଡିତୋ। ସଉପଦ୍ଦୱୋ ବାଲୋ, ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ପଣ୍ଡିତୋ। ସଉପସଗ୍ଗୋ ବାଲୋ, ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ପଣ୍ଡିତୋ। ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତତୋ ଭଯଂ, ନତ୍ଥି ପଣ୍ଡିତତୋ ଉପଦ୍ଦୱୋ, ନତ୍ଥି ପଣ୍ଡିତତୋ ଉପସଗ୍ଗୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଯେହି ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ତେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଯେହି ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ତେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତିସ୍ସାମା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତଂ

୨। ‘‘କମ୍ମଲକ୍ଖଣୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ, କମ୍ମଲକ୍ଖଣୋ ପଣ୍ଡିତୋ, ଅପଦାନସୋଭନୀ [ଅପଦାନେ ସୋଭତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପଞ୍ଞାତି [ପଞ୍ଞତ୍ତି (?)]। ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ, ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? କାଯସୁଚରିତେନ, ୱଚୀସୁଚରିତେନ, ମନୋସୁଚରିତେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଯେହି ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ତେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଯେହି ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ତେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତିସ୍ସାମା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଚିନ୍ତୀସୁତ୍ତଂ

୩। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲସ୍ସ ବାଲଲକ୍ଖଣାନି ବାଲନିମିତ୍ତାନି ବାଲାପଦାନାନି । କତମାନି ତୀଣି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ

ହୋତି ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସୀ ଚ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ ଚ। ନୋ ଚେଦଂ [ନୋ ଚେତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ଅଭଓିସ୍ସ ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସୀ ଚ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ ଚ, କେନ ନଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ [ତେନ ନଂ ପଣ୍ଡିତା ନ ଜାନେୟ୍ୟୁଂ (କ।), ନ ନଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ (?)] – 'ବାଲୋ ଅଯଂ ଭଓଂ ଅସପ୍ପୁରିସୋ'ତି? ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସୀ ଚ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ ଚ ତସ୍ମା ନଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନନ୍ତି – 'ବାଲୋ ଅଯଂ ଭଓଂ ଅସପ୍ପୁରିସୋ'ତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ବାଲସ୍ସ ବାଲଲକ୍ଖଣାନି ବାଲନିମିତ୍ତାନି ବାଲାପଦାନାନି।

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ପଣ୍ଡିତଲକ୍ଖଣାନି ପଣ୍ଡିତନିମିତ୍ତାନି ପଣ୍ଡିତାପଦାନାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ହୋତି ସୁଭାସିତଭାସୀ ଚ ସୁକତକମ୍ମକାରୀ ଚ। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ଅଭଓିସ୍ସ ସୁଭାସିତଭାସୀ ଚ ସୁକତକମ୍ମକାରୀ ଚ, କେନ ନଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ – 'ପଣ୍ଡିତୋ ଅଯଂ ଭଓଂ ସପ୍ପୁରିସୋ'ତି? ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ହୋତି ସୁଭାସିତଭାସୀ ଚ ସୁକତକମ୍ମକାରୀ ଚ ତସ୍ମା ନଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନନ୍ତି – 'ପଣ୍ଡିତୋ ଅଯଂ ଭଓଂ ସପ୍ପୁରିସୋ'ତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ପଣ୍ଡିତଲକ୍ଖଣାନି ପଣ୍ଡିତନିମିତ୍ତାନି ପଣ୍ଡିତାପଦାନାନି। ତସ୍ମାତିହ…। ତତିଯଂ।

୪। ଅଚ୍ଚଯସୁତ୍ତଂ

୪। ''ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ନ ପସ୍ସତି, ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ୱା ଯଥାଧମ୍ମଂ ନପ୍ପଟିକରୋତି, ପରସ୍ସ ଖୋ ପନ ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଯଥାଧମ୍ମଂ ନପ୍ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ପସ୍ସତି, ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ୱା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି, ପରସ୍ସ ଖୋ ପନ ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ମାତିହ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅଯୋନିସୋସୁତ୍ତଂ

୫। ''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ଅଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ କତ୍ତା ହୋତି, ଅଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତା ହୋତି, ପରସ୍ସ ଖୋ ପନ ଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ ପରିମଣ୍ଡଲେହି ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ସିଲିଟ୍ଠେହି ଉପଗତେହି ନାବ୍ଭନୁମୋଦିତା ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ କତ୍ତା ହୋତି, ଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତା ହୋତି, ପରସ୍ସ ଖୋ ପନ ଯୋନିସୋ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ ପରିମଣ୍ଡଲେହି ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ସିଲିଟ୍ଠେହି ଉପଗତେହି ଅବ୍ଭନୁମୋଦିତା ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ମାତିହ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅକୁସଲସୁତ୍ତଂ

୬। ''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ଅକୁସଲେନ କାଯକମ୍ମେନ, ଅକୁସଲେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଅକୁସଲେନ ମନୋକମ୍ମେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? କୁସଲେନ କାଯକମ୍ମେନ , କୁସଲେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, କୁସଲେନ ମନୋକମ୍ମେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ମାତିହ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସାୱଜ୍ଜସୁତ୍ତଂ

୭। ''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ସାୱଜ୍ଜେନ କାଯକମ୍ମେନ, ସାୱଜ୍ଜେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ସାୱଜ୍ଜେନ ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ… ଅନୱଜ୍ଜେନ କାଯକମ୍ମେନ, ଅନୱଜ୍ଜେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଅନୱଜ୍ଜେନ ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସଦ୍ଧାବଜ୍ଝସୁତ୍ତଂ

୮। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ସବ୍ଯାବଜ୍ଝେନ କାଯକମ୍ମେନ, ସବ୍ଯାବଜ୍ଝେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ସବ୍ଯାବଜ୍ଝେନ ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ… ଅବ୍ଯାବଜ୍ଝେନ କାଯକମ୍ମେନ, ଅବ୍ଯାବଜ୍ଝେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ , ଅବ୍ଯାବଜ୍ଝେନ ମନୋକମ୍ମେନ। ଇମେହି, ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଯେହି ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ତେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଯେହି ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ତେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତିସ୍ସାମା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଖତସୁତ୍ତଂ

୯। ‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ଅବ୍ଯତ୍ତୋ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଖତଂ ଉପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ସାୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ସାନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି। କତମେହି ତୀହି? କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ, ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ଅବ୍ଯତ୍ତୋ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଖତଂ ଉପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ସାୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ସାନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି।

‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱିଯତ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସୋ ଅକ୍ଖତଂ ଅନୁପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ଅନୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ଅନନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି। କତମେହି ତୀହି? କାଯସୁଚରିତେନ, ୱଚୀସୁଚରିତେନ, ମନୋସୁଚରିତେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱିଯତ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସୋ ଅକ୍ଖତଂ ଅନୁପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ଅନୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ଅନନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ମଲସୁତ୍ତଂ

୧୦। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ତଯୋ ମଲେ ଅପ୍ପହାଯ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ। କତମେହି ତୀହି? ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଚ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟମଲଞ୍ଚସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନଂ ହୋତି; ଇସ୍ସୁକୀ ଚ ହୋତି, ଇସ୍ସାମଲଞ୍ଚସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନଂ ହୋତି; ମଚ୍ଛରୀ ଚ ହୋତି, ମଚ୍ଛେରମଲଞ୍ଚସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନଂ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଇମେ ତଯୋ ମଲେ ଅପ୍ପହାଯ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ।

‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ତଯୋ ମଲେ ପହାଯ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ। କତମେହି ତୀହି? ସୀଲୱା ଚ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟମଲଞ୍ଚସ୍ସ ପହୀନଂ ହୋତି; ଅନିସ୍ସୁକୀ ଚ ହୋତି, ଇସ୍ସାମଲଞ୍ଚସ୍ସ ପହୀନଂ ହୋତି; ଅମଚ୍ଛରୀ ଚ ହୋତି, ମଚ୍ଛେରମଲଞ୍ଚସ୍ସ ପହୀନଂ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଇମେ ତଯୋ ମଲେ ପହାଯ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ’’ତି। ଦସମଂ।

ବାଲୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଭଯଂ ଲକ୍ଖଣଚିନ୍ତୀ ଚ, ଅଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ଅଯୋନିସୋ;

ଅକୁସଲଞ୍ଚ ସାୱଜ୍ଜଂ, ସବ୍ଯାବଜ୍ଝଖତଂ ମଲନ୍ତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ରଥକାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଞାତସୁତ୍ତଂ

୧୧। ''ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଞାତୋ ଭିକ୍ଖୁ ବହୁଜନଅହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ବହୁଜନଦୁକ୍ଖାଯ, ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନତ୍ଥାଯ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମେହି ତୀହି? ଅନନୁଲୋମିକେ କାଯକମ୍ମେ ସମାଦପେତି, ଅନନୁଲୋମିକେ ୱଚୀକମ୍ମେ ସମାଦପେତି, ଅନନୁଲୋମିକେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମାଦପେତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଞାତୋ ଭିକ୍ଖୁ ବହୁଜନଅହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ବହୁଜନଦୁକ୍ଖାଯ, ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନତ୍ଥାଯ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ।

''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଞାତୋ ଭିକ୍ଖୁ ବହୁଜନହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ବହୁଜନସୁଖାଯ, ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମେହି ତୀହି? ଅନୁଲୋମିକେ କାଯକମ୍ମେ ସମାଦପେତି, ଅନୁଲୋମିକେ ୱଚୀକମ୍ମେ ସମାଦପେତି, ଅନୁଲୋମିକେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମାଦପେତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଞାତୋ ଭିକ୍ଖୁ ବହୁଜନହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ବହୁଜନସୁଖାଯ, ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ସାରଣୀଯସୁତ୍ତଂ

୧୨। ''ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯାନି [ସରଣୀଯାନି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଭୱନ୍ତି। କତମାନି ତୀଣି? ଯସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦେସେ ରାଜା ଖତ୍ତିଯୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ ଜାତୋ ହୋତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯଂ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ରାଜା ଖତ୍ତିଯୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ ହୋତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିଯଂ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯଂ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ରାଜା ଖତ୍ତିଯୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ ସଙ୍ଗାମଂ ଅଭିୱିଜିନିତ୍ୱା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ ତମେୱ ସଙ୍ଗାମସୀସଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିଯଂ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯଂ ହୋତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯାନି ଭୱନ୍ତି।

''ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣିମାନି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯାନି ଭୱନ୍ତି। କତମାନି ତୀଣି? ଯସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦେସେ ଭିକ୍ଖୁ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯଂ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଭିକ୍ଖୁ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିଯଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯଂ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିଯଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯଂ ହୋତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ସାରଣୀଯାନି ଭୱନ୍ତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଆସଂସସୁତ୍ତଂ

୧୩। ''ତଯୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ନିରାସୋ, ଆସଂସୋ, ୱିଗତାସୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିରାସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୀଚେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ ହୋତି, ଚଣ୍ଡାଲକୁଲେ ୱା ୱେନକୁଲେ [ୱେଣକୁଲେ (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ୱା ନେସାଦକୁଲେ ୱା ରଥକାରକୁଲେ ୱା ପୁକ୍କୁସକୁଲେ ୱା ଦଲିଦ୍ଦେ ଅପ୍ପନ୍ନପାନଭୋଜନେ କସିରୱୁତ୍ତିକେ, ଯତ୍ଥ କସିରେନ ଘାସଚ୍ଛାଦୋ ଲବ୍ଭତି। ସୋ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଦୁଦ୍ଦସିକୋ ଓକୋଟିମକୋ ବୱ୍ହାବାଧୋ [ବହ୍ୱାବାଧୋ (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କା।)] କାଣୋ ୱା କୁଣୀ ୱା ଖଞ୍ଜୋ ୱା ପକ୍ଖହତୋ ୱା, ନ ଲାଭୀ ଅନ୍ନସ୍ସ ପାନସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଯାନସ୍ସ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନସ୍ସ ସେଯ୍ଯାୱସଥପଦୀପେଯ୍ଯସ୍ସ। ସୋ ସୁଣାତି – 'ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ କିର ଖତ୍ତିଯୋ ଖତ୍ତିଯେହି ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନ ଅଭିସିତ୍ତୋ'ତି। ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ମମ୍ପି ଖତ୍ତିଯା ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନ ଅଭିସିଞ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି! ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିରାସୋ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସଂସୋ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଜେଟ୍ଠୋ ପୁତ୍ତୋ ହୋତି ଆଭିସେକୋ ଅନଭିସିତ୍ତୋ ଅଚଲପ୍ପତ୍ତୋ [ମଚଲପ୍ପତ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)]। ସୋ ସୁଣାତି – 'ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ କିର ଖତ୍ତିଯୋ ଖତ୍ତିଯେହି ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନ ଅଭିସିତ୍ତୋ'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ମମ୍ପି ଖତ୍ତିଯା ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନ ଅଭିସିଞ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି! ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସଂସୋ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିଗତାସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ହୋତି ଖତ୍ତିଯୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ। ସୋ ସୁଣାତି – 'ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ କିର ଖତ୍ତିଯୋ ଖତ୍ତିଯେହି ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନ ଅଭିସିତ୍ତୋ'ତି। ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ମମ୍ପି ଖତ୍ତିଯା ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନ ଅଭିସିଞ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯା ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନଭିସିତ୍ତସ୍ସ ଅଭିସେକାସା ସା [ସାସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିଗତାସୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

''ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଭିକ୍ଖୂସୁ। କତମେ ତଯୋ? ନିରାସୋ, ଆସଂସୋ, ୱିଗତାସୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିରାସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି ପାପଧମ୍ମୋ ଅସୁଚି ସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତୋ ଅସ୍ସମଣୋ ସମଣପଟିଞ୍ଞୋ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତୋପୂତି ଅୱସ୍ସୁତୋ କସମ୍ବୁଜାତୋ। ସୋ ସୁଣାତି – 'ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ'ତି। ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ଅହମ୍ପି ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମୀ'ତି! ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିରାସୋ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସଂସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମୋ। ସୋ ସୁଣାତି ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ଅହମ୍ପି ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମୀ'ତି! ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସଂସୋ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିଗତାସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ହୋତି ଖୀଣାସୱୋ। ସୋ ସୁଣାତି – 'ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ'ତି। ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ଅହମ୍ପି ଆସୱାନଂ ଖଯା…ପେ… ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମୀ'ତି! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯା ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତାସା ସା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିଗତାସୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଭିକ୍ଖୂସୂ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଚକ୍କୱତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୧୪। ''ଯୋପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା ସୋପି ନ ଅରାଜକଂ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେତୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଧମ୍ମିକସ୍ସ ଧମ୍ମରଞ୍ଞୋ ରାଜା''ତି [ଚକ୍କନ୍ତି (କ।)]? ''ଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ – ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା ଧମ୍ମଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ [ଗରୁକରୋନ୍ତୋ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଧମ୍ମଂ ସକ୍କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଅପଚାଯମାନୋ ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ ଧମ୍ମକେତୁ ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ଯୋ ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହତି ଅନ୍ତୋଜନସ୍ମିଂ''।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା ଧମ୍ମଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ଧମ୍ମଂ ସକ୍କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଅପଚାଯମାନୋ

ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ ଧମ୍ମକେତୁ ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟୋ ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହତି ଖତ୍ତିଯେସୁ, ଅନୁଯନ୍ତେସୁ [ଅନୁଯୁତ୍ତେସୁ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ବଲକାଯସ୍ମିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେସୁ , ନେଗମଜାନପଦେସୁ, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ, ମିଗପକ୍ଖୀସୁ। ସ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା ଧମ୍ମଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ଧମ୍ମଂ ସକ୍କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଅପଚାଯମାନୋ ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ ଧମ୍ମକେତୁ ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟୋ ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଜନସ୍ମିଂ, ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଖତ୍ତିଯେସୁ, ଅନୁଯନ୍ତେସୁ, ବଲକାଯସ୍ମିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେସୁ, ନେଗମଜାନପଦେସୁ, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ, ମିଗପକ୍ଖୀସୁ, ଧମ୍ମେନେୱ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେତି। ତଂ ହୋତି ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ କେନଚି ମନୁସ୍ସଭୂତେନ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେନ ପାଣିନା।

''ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ [ଭିକ୍ଖୱେ (କ।)], ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା ଧମ୍ମଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ଧମ୍ମଂ ସକ୍କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଅପଚାଯମାନୋ ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ ଧମ୍ମକେତୁ ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟୋ ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହତି କାଯକମ୍ମସ୍ମିଂ – 'ଏୱରୂପଂ କାଯକମ୍ମଂ ସେୱିତବ୍ବଂ, ଏୱରୂପଂ କାଯକମ୍ମଂ ନ ସେୱିତବ୍ବ'''ନ୍ତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା ଧମ୍ମଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ଧମ୍ମଂ ସକ୍କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଅପଚାଯମାନୋ ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ ଧମ୍ମକେତୁ ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟୋ ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହତି ୱଚୀକମ୍ମସ୍ମିଂ – 'ଏୱରୂପଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ସେୱିତବ୍ବଂ, ଏୱରୂପଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ନ ସେୱିତବ୍ବ'ନ୍ତି…ପେ… ମନୋକମ୍ମସ୍ମିଂ – 'ଏୱରୂପଂ ମନୋକମ୍ମଂ ସେୱିତବ୍ବଂ, ଏୱରୂପଂ ମନୋକମ୍ମଂ ନ ସେୱିତବ୍ବ'''ନ୍ତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମରାଜା ଧମ୍ମଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ଧମ୍ମଂ ସକ୍କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଅପଚାଯମାନୋ ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ ଧମ୍ମକେତୁ ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟୋ ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା କାଯକମ୍ମସ୍ମିଂ, ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ୱଚୀକମ୍ମସ୍ମିଂ, ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ମନୋକମ୍ମସ୍ମିଂ, ଧମ୍ମେନେୱ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି। ତଂ ହୋତି ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମି''ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସଚେତନସୁତ୍ତଂ

୧୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଅହୋସି ସଚେତନୋ [ପଚେତନୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନାମ। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ସଚେତନୋ ରଥକାରଂ ଆମନ୍ତେସି – 'ଇତୋ ମେ, ସମ୍ମ ରଥକାର, ଛନ୍ନଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ସଙ୍ଗାମୋ ଭୱିସ୍ସତି। ସକ୍ଖିସ୍ସସି [ସକ୍ଖସି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ମେ, ସମ୍ମ ରଥକାର, ନୱଂ ଚକ୍କଯୁଗଂ କାତୁ'ନ୍ତି? 'ସକ୍କୋମି ଦେୱା'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଥକାରୋ ରଞ୍ଞୋ ସଚେତନସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଥକାରୋ ଛହି ମାସେହି ଛାରତ୍ତୂନେହି ଏକଂ ଚକ୍କଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ସଚେତନୋ ରଥକାରଂ ଆମନ୍ତେସି – 'ଇତୋ ମେ, ସମ୍ମ ରଥକାର, ଛନ୍ନଂ ଦିୱସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ସଙ୍ଗାମୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନିଟ୍ଠିତଂ ନୱଂ ଚକ୍କଯୁଗ'ନ୍ତି? 'ଇମେହି ଖୋ, ଦେୱ, ଛହି ମାସେହି ଛାରତ୍ତୂନେହି ଏକଂ ଚକ୍କଂ ନିଟ୍ଠିତ'ନ୍ତି। 'ସକ୍ଖିସ୍ସସି ପନ ମେ, ସମ୍ମ ରଥକାର, ଇମେହି ଛହି ଦିୱସେହି ଦୁତିଯଂ ଚକ୍କଂ ନିଟ୍ଠାପେତୁ'ନ୍ତି? 'ସକ୍କୋମି ଦେୱା'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଥକାରୋ ଛହି ଦିୱସେହି ଦୁତିଯଂ ଚକ୍କଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ନୱଂ ଚକ୍କଯୁଗଂ ଆଦାଯ ଯେନ ରାଜା ସଚେତନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ସଚେତନଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ଇଦଂ ତେ, ଦେୱ, ନୱଂ ଚକ୍କଯୁଗଂ ନିଟ୍ଠିତ'ନ୍ତି। 'ଯଞ୍ଚ ତେ ଇଦଂ, ସମ୍ମ ରଥକାର, ଚକ୍କଂ ଛହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ ଛାରତ୍ତୂନେହି ଯଞ୍ଚ ତେ ଇଦଂ ଚକ୍କଂ ଛହି ଦିୱସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ, ଇମେସଂ କିଂ ନାନାକରଣଂ? ନେସାହଂ କିଞ୍ଚି ନାନାକରଣଂ ପସ୍ସାମୀ'ତି। 'ଅତ୍ଥେସଂ, ଦେୱ, ନାନାକରଣଂ। ପସ୍ସତୁ ଦେୱୋ ନାନାକରଣ'''ନ୍ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଥକାରୋ ଯଂ ତଂ ଚକ୍କଂ ଛହି ଦିୱସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ ତଂ ପୱତ୍ତେସି। ତଂ ପୱତ୍ତିତଂ ସମାନଂ ଯାୱତିକା ଅଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଗତି ତାୱତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚିଙ୍ଗୁଲାଯିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପପତି। ଯଂ ପନ ତଂ ଚକ୍କଂ ଛହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ ଛାରତ୍ତୂନେହି ତଂ ପୱତ୍ତେସି। ତଂ ପୱତ୍ତିତଂ ସମାନଂ ଯାୱତିକା ଅଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଗତି ତାୱତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅକ୍ଖାହତଂ ମଞ୍ଞେ ଅଟ୍ଠାସି।

'''କୋ ନୁ ଖୋ, ସମ୍ମ ରଥକାର, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯମିଦଂ [ଯଦିଦଂ (କ।)] ଚକ୍କଂ ଛହି ଦିୱସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ ତଂ ପୱତ୍ତିତଂ ସମାନଂ ଯାୱତିକା ଅଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଗତି ତାୱତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚିଙ୍ଗୁଲାଯିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପପତି? କୋ ପନ, ସମ୍ମ ରଥକାର, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯମିଦଂ ଚକ୍କଂ ଛହି ମାସେହି

ନିଟ୍ଠିତଂ ଛାରଭୂନେହି ତଂ ପୱତ୍ତିତଂ ସମାନଂ ଯାୱତିକା ଅଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଗତି ତାୱତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅକ୍ଖାହତଂ ମଞ୍ଞେ ଅଟ୍ଠାସୀ'ତି? 'ଯମିଦଂ, ଦେୱ, ଚକ୍କଂ ଛହି ଦିୱସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ ତସ୍ସ ନେମିପି ସୱଙ୍କା ସଦୋସା ସକସାୱା, ଅରାପି ସୱଙ୍କା ସଦୋସା ସକସାୱା, ନାଭିପି ସୱଙ୍କା ସଦୋସା ସକସାୱା। ତଂ ନେମିଯାପି ସୱଙ୍କତ୍ତା ସଦୋସତ୍ତା ସକସାୱତ୍ତା, ଅରାନମ୍ପି ସୱଙ୍କତ୍ତା ସଦୋସତ୍ତା ସକସାୱତ୍ତା, ନାଭିଯାପି ସୱଙ୍କତ୍ତା ସଦୋସତ୍ତା ସକସାୱତ୍ତା ପୱତ୍ତିତଂ ସମାନଂ ଯାୱତିକା ଅଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଗତି ତାୱତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚିଙ୍ଗୁଲାଯିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପପତି। ଯଂ ପନ ତଂ, ଦେୱ, ଚକ୍କଂ ଛହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ ଛାରଭୂନେହି ତସ୍ସ ନେମିପି ଅୱଙ୍କା ଅଦୋସା ଅକସାୱା, ଅରାପି ଅୱଙ୍କା ଅଦୋସା ଅକସାୱା, ନାଭିପି ଅୱଙ୍କା ଅଦୋସା ଅକସାୱା। ତଂ ନେମିଯାପି ଅୱଙ୍କତ୍ତା ଅଦୋସତ୍ତା ଅକସାୱତ୍ତା, ଅରାନମ୍ପି ଅୱଙ୍କତ୍ତା ଅଦୋସତ୍ତା ଅକସାୱତ୍ତା, ନାଭିଯାପି ଅୱଙ୍କତ୍ତା ଅଦୋସତ୍ତା ଅକସାୱତ୍ତା ପୱତ୍ତିତଂ ସମାନଂ ଯାୱତିକା ଅଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଗତି ତାୱତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅକ୍ଖାହତଂ ମଞ୍ଞେ ଅଟ୍ଠାସୀ'''ତି।

''ସିଯା ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱମସ୍ସ – 'ଅଞ୍ଞୋ ନୂନ ତେନ ସମଯେନ ସୋ ରଥକାରୋ ଅହୋସୀ'ତି! ନ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅହଂ ତେନ ସମଯେନ ସୋ ରଥକାରୋ ଅହୋସିଂ। ତଦାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲୋ ଦାରୁୱଙ୍କାନଂ ଦାରୁଦୋସାନଂ ଦାରୁକସାୱାନଂ। ଏତରହି ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କୁସଲୋ କାଯୱଙ୍କାନଂ କାଯଦୋସାନଂ କାଯକସାୱାନଂ, କୁସଲୋ ୱଚୀୱଙ୍କାନଂ ୱଚୀଦୋସାନଂ ୱଚୀକସାୱାନଂ, କୁସଲୋ ମନୋୱଙ୍କାନଂ ମନୋଦୋସାନଂ ମନୋକସାୱାନଂ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା କାଯୱଙ୍କୋ ଅପ୍ପହୀନୋ କାଯଦୋସୋ କାଯକସାୱୋ, ୱଚୀୱଙ୍କୋ ଅପ୍ପହୀନୋ ୱଚୀଦୋସୋ ୱଚୀକସାୱୋ, ମନୋୱଙ୍କୋ ଅପ୍ପହୀନୋ ମନୋଦୋସୋ ମନୋକସାୱୋ, ଏୱଂ ପପତିତା ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା, ସେଯ୍ୟଥାପି ତଂ ଚକ୍କଂ ଛହି ଦିୱସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ।

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା କାଯୱଙ୍କୋ ପହୀନୋ କାଯଦୋସୋ କାଯକସାୱୋ, ୱଚୀୱଙ୍କୋ ପହୀନୋ ୱଚୀଦୋସୋ ୱଚୀକସାୱୋ, ମନୋୱଙ୍କୋ ପହୀନୋ ମନୋଦୋସୋ ମନୋକସାୱୋ , ଏୱଂ ପତିଟ୍ଠିତା ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ, ସେଯ୍ୟଥାପି ତଂ ଚକ୍କଂ ଛହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ ଛାରଭୂନେହି।

''ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'କାଯୱଙ୍କଂ ପଜହିସ୍ସାମ କାଯଦୋସଂ କାଯକସାୱଂ, ୱଚୀୱଙ୍କଂ ପଜହିସ୍ସାମ ୱଚୀଦୋସଂ ୱଚୀକସାୱଂ, ମନୋୱଙ୍କଂ ପଜହିସ୍ସାମ ମନୋଦୋସଂ ମନୋକସାୱ'ନ୍ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅପଣ୍ଣକସୁତ୍ତଂ

୧୬। ''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦଂ [ଅପଣ୍ଣକତଂ ପଟିପଦଂ (ସୀ। ପୀ।) ଟୀକାଯ ପନ ସମେତି] ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ଯୋନି ଚସ୍ସ ଆରଦ୍ଧା ହୋତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋତି, ଜାଗରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ [ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେତଂ (ସୀ।)] ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେତି – 'ନେୱ ଦୱାଯ ନ ମଦାଯ ନ ମଣ୍ଡନାଯ ନ ୱିଭୂସନାଯ, ଯାୱଦେୱ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା ଯାପନାଯ ୱିହିଂସୂପରତିଯା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯାନୁଗ୍ଗହାଯ, ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି, ନୱଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତି ଅନୱଜ୍ଜତା ଚ ଫାସୁୱିହାରୋ ଚା'ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାଗରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦିୱସଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି, ରତ୍ତିଯା ପଠମଂ ଯାମଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି, ରତ୍ତିଯା ମଜ୍ଝିମଂ ଯାମଂ ଦକ୍ଖିଣେନ

ପସ୍ସେନ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାଯ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଉଟ୍ଠାନସଞ୍ଞଂ ମନସି କରିତ୍ୱା, ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଛିମଂ ଯାମଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାଗରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ଯୋନି ଚସ୍ସ ଆରଦ୍ଧା ହୋତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧସୁତ୍ତଂ

୧୭। ‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ତଯୋ? କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଧମ୍ମା ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ତଯୋ? କାଯସୁଚରିତଂ, ୱଚୀସୁଚରିତଂ, ମନୋସୁଚରିତଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଧମ୍ମା ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦେୱଲୋକସୁତ୍ତଂ

୧୮। ‘‘ସଚେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘ଦେୱଲୋକୂପପତ୍ତିଯା, ଆୱୁସୋ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସଥା’ତି? ନନୁ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ଅଟ୍ଟୀଯେଯ୍ୟାଥ ହରାଯେଯ୍ୟାଥ ଜିଗୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି କିର ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା ଅଟ୍ଟୀଯଥ ହରାଯଥ ଜିଗୁଚ୍ଛଥ, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ ଦିବ୍ବେନାଧିପତେଯ୍ୟେନ ଅଟ୍ଟୀଯଥ ହରାଯଥ ଜିଗୁଚ୍ଛଥ; ପଗେୱ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେହି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ ଅଟ୍ଟୀଯିତବ୍ବଂ ହରାଯିତବ୍ବଂ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ... ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ଅଟ୍ଟୀଯିତବ୍ବଂ ହରାଯିତବ୍ବଂ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମପାପଣିକସୁତ୍ତଂ

୧୯। ‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାପଣିକୋ ଅଭବ୍ବୋ ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କାତୁଂ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ [ମଜ୍ଝନ୍ତିକସମଯଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ସାଯନ୍ହସମଯଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାପଣିକୋ ଅଭବ୍ବୋ ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କାତୁଂ [ଫାତିକତ୍ତୁଂ (ସୀ।), ଫାତିକାତୁଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭବ୍ବୋ ଅନଧିଗତଂ ୱା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଅଧିଗତଂ ୱା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଫାତିଂ କାତୁଂ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ସାଯନ୍ହସମଯଂ ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭବ୍ବୋ ଅନଧିଗତଂ ୱା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଅଧିଗତଂ ୱା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଫାତିଂ କାତୁଂ।

‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାପଣିକୋ ଭବ୍ବୋ ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କାତୁଂ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ...ପେ... ସାଯନ୍ହସମଯଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାପଣିକୋ ଭବ୍ବୋ ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କାତୁଂ।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭବ୍ବୋ ଅନଧିଗତଂ ୱା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଅଧିଗତଂ ୱା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଫାତିଂ କାତୁଂ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ...ପେ... ସାଯନ୍ହସମଯଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭବ୍ବୋ ଅନଧିଗତଂ ୱା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଅଧିଗତଂ ୱା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଫାତିଂ କାତୁ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯପାପଣିକସୁତ୍ତଂ

୨୦। ‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାପଣିକୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ମହତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ [ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱା ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ୱା (ପୀ। କ।)] ପାପୁଣାତି ଭୋଗେସୁ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ଚକ୍ଖୁମା ଚ ହୋତି ୱିଧୁରୋ ଚ ନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ଚକ୍ଖୁମା ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ପଣିଯଂ ଜାନାତି – ‘ଇଦଂ ପଣିଯଂ ଏୱଂ କୀତଂ, ଏୱଂ ୱିକ୍କଯମାନଂ [ୱିକ୍କୀଯମାନଂ (?)], ଏତ୍ତକଂ ମୂଲଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଏତ୍ତକୋ ଉଦଯୋ’ତି [ଉଦ୍ଦଯୋତି (ସୀ।)]। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ଚକ୍ଖୁମା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ୱିଧୁରୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ କୁସଲୋ ହୋତି ପଣିଯଂ କେତୁଞ୍ଚ ୱିକ୍କେତୁଞ୍ଚ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ୱିଧୁରୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ ଭିକ୍ଖୱେ , ପାପଣିକଂ ଯେ ତେ ଗହପତୀ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତା ୱା ଅଡ୍ଢା ମହଦ୍ଧନା ମହାଭୋଗା ତେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି – ‘ଅଯଂ ଖୋ ଭୱଂ ପାପଣିକୋ ଚକ୍ଖୁମା ୱିଧୁରୋ ଚ ପଟିବଲୋ ପୁତ୍ତଦାରଞ୍ଚ ପୋସେତୁଂ, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ କାଲେନ କାଲଂ ଅନୁପ୍ପଦାତୁ’ନ୍ତି। ତେ ନଂ ଭୋଗେହି ନିପତନ୍ତି – ‘ଇତୋ, ସମ୍ମ ପାପଣିକ, ଭୋଗେ କରିତ୍ୱା [ହରିତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ପୁତ୍ତଦାରଞ୍ଚ ପୋସେହି, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ କାଲେନ କାଲଂ ଅନୁପ୍ପଦେହୀ’ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଣିକୋ ନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାପଣିକୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ମହତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି ଭୋଗେସୁ।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ନଚିରସ୍ସେୱ ମହତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁମା ଚ ହୋତି ୱିଧୁରୋ ଚ ନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁମା ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁମା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିଧୁରୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ୱିହରତି ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାଯ, ଥାମୱା ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିଧୁରୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ବହୁସ୍ସୁତା ଆଗତାଗମା ଧମ୍ମଧରା ୱିନଯଧରା ମାତିକାଧରା ତେ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିପୁଚ୍ଛତି ପରିପଞ୍ହତି – ‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କଥଂ, ଇମସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋ’ତି? ତସ୍ସ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଅୱିୱଟଞ୍ଚେୱ ୱିୱରନ୍ତି, ଅନୁତ୍ତାନୀକତଞ୍ଚ ଉତ୍ତାନୀକରୋନ୍ତି, ଅନେକୱିହିତେସୁ ଚ କଙ୍ଖାଠାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନୋଦେନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ନଚିରସ୍ସେୱ ମହତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ଦସମଂ।

ରଥକାରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ପଠମଭାଣୱାରୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଞାତୋ [ଞାତକୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସାରଣୀଯୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ସଚେତନୋ;

ଅପଣ୍ଣକତ୍ତା ଦେୱୋ ଚ, ଦୁୱେ ପାପଣିକେନ ଚାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ପୁଗ୍ଗଲଵଗ୍ଗୋ

୧। ସମିଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୨୧। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି ଜେତଵନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସମିଦ୍ଧୋ [ସଵିଟ୍ଠୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ [ମହାକୋଟ୍ଠିତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ଵୀତିସାରେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସମିଦ୍ଧଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ତଯୋମେ, ଆଵୁସୋ ସମିଦ୍ଧ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? କାଯସକ୍ଖୀ, ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ [ଦିଟ୍ଠପ୍ପତ୍ତୋ (କ।)], ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ। ଇମେ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମେସଂ, ଆଵୁସୋ, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ କତମୋ ତେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଖମତି ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’’ତି?

‘‘ତଯୋମେ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? କାଯସକ୍ଖୀ, ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ। ଇମେ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମେସଂ, ଆଵୁସୋ, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଯ୍ଵାଯଂ [ଯୋଯଂ (କ।)] ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ, ଅଯଂ ମେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଖମତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଇମସ୍ସ, ଆଵୁସୋ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ତଯୋମେ, ଆଵୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ । କତମେ ତଯୋ? କାଯସକ୍ଖୀ, ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ। ଇମେ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମେସଂ , ଆଵୁସୋ, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ କତମୋ ତେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଖମତି ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’’ତି?

‘‘ତଯୋମେ , ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? କାଯସକ୍ଖୀ, ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ। ଇମେ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମେସଂ, ଆଵୁସୋ, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଯ୍ଵାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଯସକ୍ଖୀ, ଅଯଂ ମେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଖମତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଇମସ୍ସ, ଆଵୁସୋ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ତଯୋମେ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? କାଯସକ୍ଖୀ , ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ। ଇମେ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମେସଂ, ଆଵୁସୋ, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ କତମୋ ତେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଖମତି ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’’ତି?

‘‘ତଯୋମେ, ଆଵୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? କାଯସକ୍ଖୀ, ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ। ଇମେ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମେସଂ, ଆଵୁସୋ, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଯ୍ଵାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ଅଯଂ ମେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଖମତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଇମସ୍ସ, ଆଵୁସୋ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଞ୍ଚ ସମିଦ୍ଧଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଞ୍ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ବ୍ୟାକତଂ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଅମ୍ହେହି ସବ୍ବେହେଵ ଯଥାସକଂ ପଟିଭାନଂ। ଆଯାମାଵୁସୋ, ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମ। ଯଥା ନୋ ଭଗଵା ବ୍ୟାକରିସ୍ସତି ତଥା ନଂ ଧାରେସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଏଵମାଵୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସମିଦ୍ଧୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସମିଦ୍ଧୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯାଵତକୋ ଅହୋସି ଆଯସ୍ମତା ଚ ସମିଦ୍ଧେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥାସଲ୍ଲାପୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗଵତୋ ଆରୋଚେସି।

‘‘ନ ଖ୍ୱେତ୍ଥ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁକରଂ ଏକଂସେନ ବ୍ୟାକାତୁଂ – ‘ଅଯଂ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’ତି। ଠାନଞ୍ହେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ ସ୍ୱାସ୍ସ [ସ୍ୱାଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ସୋଯଂ (କ।)] ଅରହତ୍ତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ, ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଯସକ୍ଖୀ ସ୍ୱାସ୍ସ ସକଦାଗାମୀ ୱା ଅନାଗାମୀ ୱା, ଯୋ ଚାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ସୋପସ୍ସ [ସୋଯଂ (କ।)] ସକଦାଗାମୀ ୱା ଅନାଗାମୀ ୱା।

‘‘ନ ଖ୍ୱେତ୍ଥ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁକରଂ ଏକଂସେନ ବ୍ୟାକାତୁଂ – ‘ଅଯଂ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’ତି। ଠାନଞ୍ହେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଯସକ୍ଖୀ ସ୍ୱାସ୍ସ ଅରହତ୍ତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ, ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ ସ୍ୱାସ୍ସ ସକଦାଗାମୀ ୱା ଅନାଗାମୀ ୱା, ଯୋ ଚାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ସୋପସ୍ସ ସକଦାଗାମୀ ୱା ଅନାଗାମୀ ୱା।

‘‘ନ ଖ୍ୱେତ୍ଥ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁକରଂ ଏକଂସେନ ବ୍ୟାକାତୁଂ – ‘ଅଯଂ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’ତି। ଠାନଞ୍ହେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ସ୍ୱାସ୍ସ ଅରହତ୍ତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ, ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ ସ୍ୱାସ୍ସ ସକଦାଗାମୀ ୱା ଅନାଗାମୀ ୱା, ଯୋ ଚାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଯସକ୍ଖୀ ସୋପସ୍ସ ସକଦାଗାମୀ ୱା ଅନାଗାମୀ ୱା।

‘‘ନ ଖ୍ୱେତ୍ଥ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁକରଂ ଏକଂସେନ ବ୍ୟାକାତୁଂ – ‘ଅଯଂ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୨୨।[ପୁ। ପ। ୯୪] ‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଗିଲାନୋ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ନେୱ ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧା।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଗିଲାନୋ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି , ଲଭନ୍ତୋ ୱା ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧା।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଗିଲାନୋ ଲଭନ୍ତୋୱ ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋୱ ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋୱ ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧା।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଗିଲାନୋ ଲଭନ୍ତୋୱ ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋୱ ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋୱ ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧା, ଇମଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଗିଲାନଭତ୍ତଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଗିଲାନଭେସଜ୍ଜଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ। ଇମଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞେପି ଗିଲାନା ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବା। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଗିଲାନା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋମେ ଗିଲାନୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱନାଯ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱନାଯ ନେୱ ଓକ୍କମତି ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ।

‘‘ଇଧ, ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱନାଯ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱନାଯ ଓକ୍କମତି ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲଭନ୍ତୋୱ ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋୱ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱନାଯ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ ଓକ୍କମତି ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ।

‘‘ତତ୍ର , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲଭନ୍ତୋୱ ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋୱ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱନାଯ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ ଓକ୍କମତି ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ, ଇମଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମଦେସନା ଅନୁଞ୍ଞାତା। ଇମଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ,

ପୁଗ୍ଗଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞତ୍ଥେସମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ଦେସେତବ୍ବୋ। ‘‘ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୟୋ ଗିଲାନୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’ନ୍ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ସଙ୍ଖାରସୁତ୍ତଂ

୨୩। ‘‘ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତୟୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ [ସବ୍ୟାପଜ୍ଝଂ (ସଙ୍ଖ) ଏୱମୁପରିପି] କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି। ସୋ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ତମେନଂ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନଂ ସମାନଂ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝା ଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତି। ସୋ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝେହି ଫସ୍ସେହି ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ସତ୍ତା ନେରୟିକା।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି। ସୋ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ତମେନଂ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନଂ ସମାନଂ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝା ଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତି। ସୋ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝେହି ଫସ୍ସେହି ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି ଏକନ୍ତସୁଖଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଦେୱା ସୁଭକିଣ୍ହା।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି। ସୋ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ମନୋସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ତମେନଂ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନଂ ସମାନଂ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝାପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝାପି ଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତି। ସୋ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝେହିପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝେହିପି ଫସ୍ସେହି ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି ୱୋକିଣ୍ଣସୁଖଦୁକ୍ଖଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ମନୁସ୍ସା ଏକଚ୍ଚେ ଚ ଦେୱା ଏକଚ୍ଚେ ଚ ୱିନିପାତିକା। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’ନ୍ତି। ତତିୟଂ।

୪। ବହୁକାରସୁତ୍ତଂ

୨୪। ‘‘ତୟୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁକାରା। କତମେ ତୟୋ? ୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଗମ୍ମ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି; ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁକାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ୟଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଗମ୍ମ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁକାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ୟଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଗମ୍ମ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁକାରୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁକାରା।

‘‘ଇମେହି ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀହି ପୁଗ୍ଗଲେହି ଇମସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହୁକାରୋତି ୱଦାମି। ଇମେସଂ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇମିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ନ ସୁପ୍ପତିକାରଂ ୱଦାମି, ୟଦିଦଂ ଅଭିୱାଦନପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମସାମୀଚିକମ୍ମଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନ-ଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନୁପ୍ପଦାନେନା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ୱଜିରୂପମସୁତ୍ତଂ

୨୫। ‘‘ତୟୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ । କତମେ ତୟୋ? ଅରୁକୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ୱିଜ୍ଜୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ୱଜିରୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରୁକୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି

ଉପାୟାସବହୁଲୋ ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀୟତି କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁଟ୍ଠାରୁକୋ [ଦୁଟ୍ଠାରୁକା (ସୀ।)] କଟ୍ଠେନ ୱା କଠଲାୟ [କଥଲାୟ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।), କଠଲେନ-କଥଲେନ (ଅଟ୍ଠକଥା)] ୱା ଘଟ୍ଟିତୋ [ଘଟ୍ଟିତା (ସୀ।)] ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ ଆସୱଂ ଦେତି [ଅସ୍ସୱନୋତି (ସୀ।)]; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାୟାସବହୁଲୋ ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀୟତି କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରୁକୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଜ୍ଜୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ରତ୍ତନ୍ଧକାରତିମିସାୟଂ ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାୟ ରୂପାନି ପସ୍ସେୟ୍ୟ; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଜ୍ଜୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଜିରୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଜିରସ୍ସ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଅଭେଜ୍ଜଂ ମଣି ୱା ପାସାଣୋ ୱା; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖୟା…ପେ… ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଜିରୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ‘ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’’ନ୍ତି [ପୁ। ପ। ୧୦୨]। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସେୱିତବ୍ବସୁତ୍ତଂ

୨୬। ‘‘ତୟୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତୟୋ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୀନୋ ହୋତି ସୀଲେନ ସମାଧିନା ପଞ୍ଞାୟ। ଏୱରୂପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁଦୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁକମ୍ପା।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦିସୋ ହୋତି ସୀଲେନ ସମାଧିନା ପଞ୍ଞାୟ। ଏୱରୂପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସୀଲସାମଞ୍ଞଗତାନଂ ସତଂ ସୀଲକଥା ଚ ନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ପୱତ୍ତିନୀ [ପୱତ୍ତନୀ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ପୁ। ପ। ୧୨୨ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତି। ସମାଧିସାମଞ୍ଞଗତାନଂ ସତଂ ସମାଧିକଥା ଚ ନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ପୱତ୍ତିନୀ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତି। ପଞ୍ଞାସାମଞ୍ଞଗତାନଂ ସତଂ ପଞ୍ଞାକଥା ଚ ନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ପୱତ୍ତିନୀ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଧିକୋ ହୋତି ସୀଲେନ ସମାଧିନା ପଞ୍ଞାୟ। ଏୱରୂପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଇତି ଅପରିପୂରଂ ୱା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେସ୍ସାମି, ପରିପୂରଂ ୱା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାୟ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମି; ଅପରିପୂରଂ ୱା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେସ୍ସାମି, ପରିପୂରଂ ୱା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାୟ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମି; ଅପରିପୂରଂ ୱା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେସ୍ସାମି, ପରିପୂରଂ ୱା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାୟ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀତି। ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’ନ୍ତି।

‘‘ନିହୀୟତି ପୁରିସୋ ନିହୀନସେୱୀ,

ନ ଚ ହାୟେଥ କଦାଚି ତୁଲ୍ୟସେୱୀ;

ସେଟ୍ଠମୁପନମଂ ଉଦେତି ଖିପ୍ପଂ,

ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତରିଂ ଭଜେଥା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ;

୭। ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବସୁତ୍ତଂ

୨୭। ‘‘ତଯୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ନ ସେଵିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେଵିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେଵିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ନ ସେଵିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି ପାପଧମ୍ମୋ ଅସୁଚି ସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତୋ, ଅସ୍ସମଣୋ ସମଣପଟିଞ୍ଞୋ, ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ, ଅନ୍ତୋପୂତି ଅଵସ୍ସୁତୋ କସମ୍ବୁଜାତୋ। ଏଵରୂପୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ନ ସେଵିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କିଞ୍ଚାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଥ ଖୋ ନଂ ପାପକୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି – ‘ପାପମିତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପସହାଯୋ ପାପସମ୍ପଵଙ୍କୋ’ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅହି ଗୂଥଗତୋ କିଞ୍ଚାପି ନ ଦଂସତି [ଡଂସତି (ସୀ। ସ୍ୟା।), ଡସ୍ସତି (ପୀ।)], ଅଥ ଖୋ ନଂ ମକ୍ଖେତି; ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, କିଞ୍ଚାପି ଏଵରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଥ ଖୋ ନଂ ପାପକୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି – ‘ପାପମିତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପସହାଯୋ ପାପସମ୍ପଵଙ୍କୋ’ତି। ତସ୍ମା ଏଵରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ନ ସେଵିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେଵିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ , ଅପ୍ପମ୍ପି ଵୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀଯତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁଟ୍ଠାରୁକୋ କଟ୍ଠେନ ଵା କଠଲାଯ ଵା ଘଟ୍ଟିତୋ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଆସଵଂ ଦେତି; ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିନ୍ଦୁକାଲାତଂ କଟ୍ଠେନ ଵା କଠଲାଯ ଵା ଘଟ୍ଟିତଂ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତି ଚିଟିଚିଟାଯତି; ଏଵମେଵଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗୂଥକୂପୋ କଟ୍ଠେନ ଵା କଠଲାଯ ଵା ଘଟ୍ଟିତୋ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ହୋତି; ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ, ଅପ୍ପମ୍ପି ଵୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀଯତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ଏଵରୂପୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେଵିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅକ୍କୋସେଯ୍ୟପି ମଂ ପରିଭାସେଯ୍ୟପି ମଂ ଅନତ୍ଥମ୍ପି ମଂ କରେଯ୍ୟାତି। ତସ୍ମା ଏଵରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେଵିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେଵିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲଵା ହୋତି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ। ଏଵରୂପୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେଵିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କିଞ୍ଚାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଥ ଖୋ ନଂ କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି – ‘କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ୟାଣସହାଯୋ କଲ୍ୟାଣସମ୍ପଵଙ୍କୋ’ତି। ତସ୍ମା ଏଵରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେଵିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ‘ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’’ନ୍ତି।

‘‘ନିହୀଯତି ପୁରିସୋ ନିହୀନସେଵୀ,

ନ ଚ ହାଯେଥ କଦାଚି ତୁଲ୍ୟସେଵୀ;

ସେଟ୍ଠମୁପନମଂ ଉଦେତି ଖିପ୍ପଂ,

ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତରିଂ ଭଜେଥା’’ତି। ସତ୍ତମଂ;

୮। ଗୂଥଭାଣୀସୁତ୍ତଂ

୨୮। ‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ । କତମେ ତଯୋ? ଗୂଥଭାଣୀ, ପୁପ୍ଫଭାଣୀ, ମଧୁଭାଣୀ। କତମୋ ଚ,

ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗୂଥଭାଣୀ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଭଗ୍ଗତୋ ୱା ପରିସଗ୍ଗତୋ ୱା [ସଭାଗତୋ ୱା ପରିସାଗତୋ ୱା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଞାତିମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ପୂଗମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ରାଜକୁଲମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ଅଭିନୀତୋ ସକ୍ଖିପୁଟ୍ଠୋ – 'ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯଂ ଜାନାସି ତଂ ୱଦେହୀ'ତି। ସୋ ଅଜାନଂ ୱା ଆହ 'ଜାନାମୀ'ତି, ଜାନଂ ୱା ଆହ 'ନ ଜାନାମୀ'ତି, ଅପସ୍ସଂ ୱା ଆହ 'ପସ୍ସାମୀ'ତି, ପସ୍ସଂ ୱା ଆହ 'ନ ପସ୍ସାମୀ'ତି [ମ। ନି। ୧। ୪୪୦; ପୁ। ପ। ୯୧]; ଇତି ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱା ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ ୱା ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସିତା ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗୂଥଭାଣୀ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁପ୍ଫଭାଣୀ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଭଗ୍ଗତୋ ୱା ପରିସଗ୍ଗତୋ ୱା ଞାତିମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ପୂଗମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ରାଜକୁଲମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ଅଭିନୀତୋ ସକ୍ଖିପୁଟ୍ଠୋ – 'ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯଂ ପଜାନାସି ତଂ ୱଦେହୀ'ତି, ସୋ ଅଜାନଂ ୱା ଆହ 'ନ ଜାନାମୀ'ତି, ଜାନଂ ୱା ଆହ 'ଜାନାମୀ'ତି, ଅପସ୍ସଂ ୱା ଆହ 'ନ ପସ୍ସାମୀ'ତି, ପସ୍ସଂ ୱା ଆହ 'ପସ୍ସାମୀ'ତି; ଇତି ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱା ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ ୱା ନ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସିତା ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁପ୍ଫଭାଣୀ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ମଧୁଭାଣୀ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଫରୁସଂ ୱାଚଂ ପହାଯ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି; ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା ପେମନୀଯା ହଦଯଙ୍ଗମା ପୋରୀ ବହୁଜନକନ୍ତା ବହୁଜନମନାପା ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ମଧୁଭାଣୀ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି''ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୨୯। ''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଅନ୍ଧୋ, ଏକଚକ୍ଖୁ, ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନ୍ଧୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଥାରୂପଂ ଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କରେଯ୍ୟ [ଫାତିକରେଯ୍ୟ (ସୀ।)]; ତଥାରୂପମ୍ପିସ୍ସ ଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା କୁସଲାକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ହୀନପ୍ପଣୀତେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନ୍ଧୋ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏକଚକ୍ଖୁ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଥାରୂପଂ ଚକ୍ଖୁ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କରେଯ୍ୟ; ତଥାରୂପଂ ପନସ୍ସ [ତଥାରୂପମ୍ପିସ୍ସ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା କୁସଲାକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ହୀନପ୍ପଣୀତେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏକଚକ୍ଖୁ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଥାରୂପଂ ଚକ୍ଖୁ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କରେଯ୍ୟ; ତଥାରୂପମ୍ପିସ୍ସ ଚକ୍ଖୁ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା କୁସଲାକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ; ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ହୀନପ୍ପଣୀତେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁ। 'ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି'''ନ୍ତି।

''ନ ଚେୱ ଭୋଗା ତଥାରୂପା, ନ ଚ ପୁଞ୍ଞାନି କୁବ୍ବତି;

ଉଭଯତ୍ଥ କଲିଗ୍ଗାହୋ, ଅନ୍ଧସ୍ସ ହତଚକ୍ଖୁନୋ।

''ଅଥାପରାଯଂ ଅକ୍ଖାତୋ, ଏକଚକ୍ଖୁ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ସଠୋସୋ [ସଂସଟ୍ଠୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ସଠୋତି (କ।)], ଭୋଗାନି ପରିୟେସତି।

''ଥେଯ୍ୟେନ କୂଟକମ୍ମେନ, ମୁସାୱାଦେନ ଚୂଭଯଂ;

କୁସଲୋ ହୋତି ସଙ୍ଘାତୁଂ [ସଂହାତୁଂ (ସ୍ୟା।)], କାମଭୋଗୀ ଚ ମାନୱୋ;

ଇତୋ ସୋ ନିରଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଏକଚକ୍ଖୁ ୱିହଞ୍ଞତି।

‘‘ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁ ପନ ଅକ୍ଖାତୋ, ସେଟ୍ଠୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଧମ୍ମଲଦ୍ଧେହି ଭୋଗେହି, ଉଟ୍ଠାନାଧିଗତଂ ଧନଂ।

‘‘ଦଦାତି ସେଟ୍ଠସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅବ୍ୟଗ୍ଗମାନସୋ ନରୋ;

ଉପେତି ଭଦ୍ଦକଂ ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ସୋଚତି।

‘‘ଅନ୍ଧଞ୍ଚ ଏକଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ, ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜଯେ;

ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁଂ ପନ ସେୱେଥ, ସେଟ୍ଠଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ;

୧୦। ଅୱକୁଜ୍ଜସୁତ୍ତଂ

୩୦। ‘‘ତଯୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ [ପୁ। ପ। ୧୦୭-୧୦୮], ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଅୱକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି; ୱୁଟ୍ଠିତୋପି ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁମ୍ଭୋ ନିକ୍କୁଜ୍ଜୋ [ନିକ୍କୁଜ୍ଜୋ (ସୀ। ପୀ।)] ତତ୍ର ଉଦକଂ ଆସିତ୍ତଂ ୱିୱଟ୍ଟତି, ନୋ ସଣ୍ଠାତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି; ୱୁଟ୍ଠିତୋପି ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱାଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି; ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଚ ଖୋ ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱାଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସସ୍ସ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ ନାନାଖଜ୍ଜକାନି ଆକିଣ୍ଣାନି – ତିଲା ତଣ୍ଡୁଲା ମୋଦକା ବଦରା। ସୋ ତମ୍ହା ଆସନା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତୋ ସତିସମ୍ମୋସା ପକିରେଯ୍ୟ । ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି; ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଚ ଖୋ ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି; ୱୁଟ୍ଠିତୋପି ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି,

ଭିକ୍ଖଵେ, କୁମ୍ଭୋ ଉକ୍କୁଜ୍ଜୋ ତତ୍ର ଉଦକଂ ଆସିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠାତି ନୋ ଓିଵଟ୍ଟତି; ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସଵନାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେଵଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି; ଵୁଟ୍ଠିତୋପି ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ‘ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଵକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ, ଦୁମ୍ମେଧୋ ଅଵିଚକ୍ଖଣୋ;

ଅଭିକ୍ଖଣମ୍ପି ଚେ ହୋତି, ଗନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନ ସନ୍ତିକେ।

‘‘ଆଦିଂ କଥାଯ ମଜ୍ଝଞ୍ଚ, ପରିଯୋସାନଞ୍ଚ ତାଦିସୋ;

ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ପଞ୍ଞା ହିସ୍ସ ନ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ, ସେଯ୍ୟୋ ଏତେନ ଵୁଚ୍ଚତି;

ଅଭିକ୍ଖଣମ୍ପି ଚେ ହୋତି, ଗନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନ ସନ୍ତିକେ।

‘‘ଆଦିଂ କଥାଯ ମଜ୍ଝଞ୍ଚ, ପରିଯୋସାନଞ୍ଚ ତାଦିସୋ;

ନିସିନ୍ନୋ ଆସନେ ତସ୍ମିଂ, ଉଗ୍ଗହେତ୍ଵାନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ;

ଵୁଟ୍ଠିତୋ ନପ୍ପଜାନାତି, ଗହିତଂ ହିସ୍ସ [ଗହିତମ୍ପିସ୍ସ (କ।)] ମୁସ୍ସତି।

‘‘ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ ଚ ପୁରିସୋ, ସେଯ୍ୟୋ ଏତେହି [ଏତେନ (କ।)] ଵୁଚ୍ଚତି;

ଅଭିକ୍ଖଣମ୍ପି ଚେ ହୋତି, ଗନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନ ସନ୍ତିକେ।

‘‘ଆଦିଂ କଥାଯ ମଜ୍ଝଞ୍ଚ, ପରିଯୋସାନଞ୍ଚ ତାଦିସୋ;

ନିସିନ୍ନୋ ଆସନେ ତସ୍ମିଂ, ଉଗ୍ଗହେତ୍ଵାନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ।

‘‘ଧାରେତି ସେଟ୍ଠସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅବ୍ୟଗ୍ଗମାନସୋ ନରୋ;

ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ସିଯା’’ତି। ଦସମଂ;

ପୁଗ୍ଗଲଵଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସମିଦ୍ଧ [କାଯସକ୍ଖି (ସୀ।), ସଵିଟ୍ଠ (ସ୍ୟା। କଂ।), ସେଟ୍ଠ (କ।)] -ଗିଲାନ-ସଙ୍ଖାରା, ବହୁକାରା ଵଜିରେନ ଚ;

ସେଵି-ଜିଗୁଚ୍ଛ-ଗୂଥଭାଣୀ, ଅନ୍ଧୋ ଚ ଅଵକୁଜ୍ଜତାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ଦେୱଦୂତୱଗ୍ଗୋ

୧।ସବ୍ରହ୍ମକସୁତ୍ତଂ

୩୧। ''ସବ୍ରହ୍ମକାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି କୁଲାନି ଯେସଂ ପୁତ୍ତାନଂ ମାତାପିତରୋ ଅଜ୍ଝାଗାରେ ପୂଜିତା ହୋନ୍ତି। ସପୁବ୍ବାଚରିଯକାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି କୁଲାନି ଯେସଂ ପୁତ୍ତାନଂ ମାତାପିତରୋ ଅଜ୍ଝାଗାରେ ପୂଜିତା ହୋନ୍ତି। ସାହୁନେୟ୍ୟାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି କୁଲାନି ଯେସଂ ପୁତ୍ତାନଂ ମାତାପିତରୋ ଅଜ୍ଝାଗାରେ ପୂଜିତା ହୋନ୍ତି। 'ବ୍ରହ୍ମା'ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତୂନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। 'ପୁବ୍ବାଚରିଯା'ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତୂନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। 'ଆହୁନେୟ୍ୟା'ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତୂନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ବହୁକାରା, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତାନଂ, ଆପାଦକା ପୋସକା, ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସେତାରୋତି।

''ବ୍ରହ୍ମାତି ମାତାପିତରୋ, ପୁବ୍ବାଚରିଯାତି ୱୁଚ୍ଚରେ;

ଆହୁନେୟ୍ୟା ଚ ପୁତ୍ତାନଂ, ପଜାଯ ଅନୁକମ୍ପକା।

''ତସ୍ମା ହି ନେ ନମସ୍ସେୟ୍ୟ, ସକ୍କରେୟ୍ୟ ଚ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଅନ୍ନେନ ଅଥ ପାନେନ, ୱତ୍ଥେନ ସଯନେନ ଚ;

ଉଚ୍ଛାଦନେନ ନ୍ହାପନେନ [ନହାପନେନ (ସୀ।)], ପାଦାନଂ ଧୋୱନେନ ଚ।

''ତାଯ ନଂ ପାରିଚରିଯାଯ, ମାତାପିତୂସୁ ପଣ୍ଡିତା;

ଇଧେୱ [ଇଧ ଚେୱ (ସୀ।)] ନଂ ପସଂସନ୍ତି, ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗେ ପମୋଦତୀ''ତି [ସଗ୍ଗେ ଚ ମୋଦତୀତି (ସୀ।) ଇତିୱୁ। ୧୦୬ ଇତିୱୁତ୍ତକେ]। ପଠମଂ;

୨। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୩୨। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ସିଯା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଥାରୂପୋ ସମାଧିପଟିଲାଭୋ ଯଥା ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନାସ୍ସୁ, ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନାସ୍ସୁ; ଯଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତି ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟା''ତି? ''ସିଯା, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଥାରୂପୋ ସମାଧିପଟିଲାଭୋ ଯଥା ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନାସ୍ସୁ, ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନାସ୍ସୁ; ଯଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତି ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟା''ତି।

''ଯଥା କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସିଯା ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଥାରୂପୋ ସମାଧିପଟିଲାଭୋ ଯଥା ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନାସ୍ସୁ, ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନାସ୍ସୁ; ଯଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତି ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟା''ତି?

''ଇଧାନନ୍ଦ , ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋ ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୋ ୱିରାଗୋ ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ'ନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସିଯା ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଥାରୂପୋ ସମାଧିପଟିଲାଭୋ ଯଥା ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ

ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନାସ୍ସୁ, ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନାସ୍ସୁ; ଯଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତି ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେଯ୍ୟା''ତି।

''ଇଦଞ୍ଚ ପନ ମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ ପାରାଯନେ ପୁଣ୍ଣକପଞ୍ହେ –

''ସଙ୍ଖାଯ ଲୋକସ୍ମିଂ ପରୋପରାନି [ପରୋୱରାନି (ସୀ। ପୀ।) ସୁ। ନି। ୧୦୫୪; ଚୂଳନି। ପୁଣ୍ଣକମାଣୱପୁଚ୍ଛା ୭୩],

ଯସ୍ସିଞ୍ଜିତଂ ନତ୍ଥି କୁହିଞ୍ଚି ଲୋକେ;

ସନ୍ତୋ ୱିଧୂମୋ ଅନୀଘୋ [ଅନିଘୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଅନଘୋ (?)] ନିରାସୋ,

ଅତାରି ସୋ ଜାତିଜରନ୍ତି ବ୍ରୂମୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ;

୩। ସାରିପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୩। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ସଂଖିତ୍ତେନପି ଖୋ ଅହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟଂ; ୱିତ୍ଥାରେନପି ଖୋ ଅହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟଂ; ସଂଖିତ୍ତୱିତ୍ଥାରେନପି ଖୋ ଅହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟଂ; ଅଞ୍ଞାତାରୋ ଚ ଦୁଲ୍ଲଭା''ତି। ''ଏତସ୍ସ, ଭଗୱା, କାଲୋ, ଏତସ୍ସ, ସୁଗତ, କାଲୋ ଯଂ ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ, ୱିତ୍ଥାରେନପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ, ସଂଖିତ୍ତୱିତ୍ଥାରେନପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ। ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତାରୋ''ତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଯଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତି ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମା'ତି। ଏୱଞ୍ହି ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ଯତୋ ଚ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତି, ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତି, ଯଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତି ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ସାରିପୁତ୍ତ – 'ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି [ଅଚ୍ଛେଜି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ତଣ୍ହଂ, ୱିୱତ୍ତଯି [ୱାୱତ୍ତଯି (ସୀ। ପୀ।)] ସଂଯୋଜନଂ, ସମ୍ମା ମାନାଭିସମଯା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ'। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ମେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ ପାରାଯନେ [ପାରାଯଣେ (ସୀ।)] ଉଦଯପଞ୍ହେ –

''ପହାନଂ କାମସଞ୍ଞାନଂ, ଦୋମନସ୍ସାନ ଚୂଭଯଂ;

ଥିନସ୍ସ ଚ ପନୂଦନଂ, କୁକ୍କୁଚ୍ଚାନଂ ନିୱାରଣଂ।

''ଉପେକ୍ଖାସତିସଂସୁଦ୍ଧଂ , ଧମ୍ମତକ୍କପୁରେଜୱଂ;

ଅଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ ପବ୍ରୂମି, ଅୱିଜ୍ଜାଯ ପଭେଦନ''ନ୍ତି [ସୁ। ନି। ୧୧୧୨; ଚୂଳନି। ଉଦଯମାଣୱପୁଚ୍ଛା ୧୩୧]। ତତିଯଂ;

୪। ନିଦାନସୁତ୍ତଂ

୩୪। ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ। କତମାନି ତୀଣି? ଲୋଭୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ, ଦୋସୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ, ମୋହୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ।

''ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋଭପକତଂ କମ୍ମଂ ଲୋଭଜଂ ଲୋଭନିଦାନଂ ଲୋଭସମୁଦଯଂ, ଯତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି ତତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି। ଯତ୍ଥ ତଂ

କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି ତତ୍ଥ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଦିଟ୍ଠେ ୱା ଧମ୍ମେ ଉପପଜ୍ଜ ୱା [ଉପପଜ୍ଜେ ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।) ଉପପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ମ। ନି। ୩। ୩୦୩ ପାଠଇଯା ସଂୱଣ୍ଣନା] ଅପରେ ୱା [ଅପରାପରେ ୱା (କ।)] ପରିଯାଯେ।

‘‘ଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୋସପକତଂ କମ୍ମଂ ଦୋସଜଂ ଦୋସନିଦାନଂ ଦୋସସମୁଦଯଂ, ଯତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି ତତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି। ଯତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି ତତ୍ଥ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଦିଟ୍ଠେ ୱା ଧମ୍ମେ ଉପପଜ୍ଜ ୱା ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ।

‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋହପକତଂ କମ୍ମଂ ମୋହଜଂ ମୋହନିଦାନଂ ମୋହସମୁଦଯଂ, ଯତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି ତତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି। ଯତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି ତତ୍ଥ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଦିଟ୍ଠେ ୱା ଧମ୍ମେ ଉପପଜ୍ଜ ୱା ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୀଜାନି ଅଖଣ୍ଡାନି ଅପୂତୀନି ଅୱାତାତପହତାନି ସାରାଦାନି ସୁଖସଯିତାନି ସୁଖେତ୍ତେ ସୁପରିକମ୍ମକତାଯ ଭୂମିଯା ନିକ୍ଖିତ୍ତାନି। ଦେୱୋ ଚ ସମ୍ମାଧାରଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ଏୱସ୍ସୁ ତାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୀଜାନି ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଲୋଭପକତଂ କମ୍ମଂ ଲୋଭଜଂ ଲୋଭନିଦାନଂ ଲୋଭସମୁଦଯଂ, ଯତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି ତତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି। ଯତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି ତତ୍ଥ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଦିଟ୍ଠେ ୱା ଧମ୍ମେ ଉପପଜ୍ଜ ୱା ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ।

‘‘ଯଂ ଦୋସପକତଂ କମ୍ମଂ…ପେ… ଯଂ ମୋହପକତଂ କମ୍ମଂ ମୋହଜଂ ମୋହନିଦାନଂ ମୋହସମୁଦଯଂ, ଯତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି ତତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି। ଯତ୍ଥ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି ତତ୍ଥ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଦିଟ୍ଠେ ୱା ଧମ୍ମେ ଉପପଜ୍ଜ ୱା ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ।

‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ। କତମାନି ତୀଣି? ଅଲୋଭୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ, ଅଦୋସୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ, ଅମୋହୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ।

‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲୋଭପକତଂ କମ୍ମଂ ଅଲୋଭଜଂ ଅଲୋଭନିଦାନଂ ଅଲୋଭସମୁଦଯଂ, ଲୋଭେ ୱିଗତେ ଏୱଂ ତଂ କମ୍ମଂ ପହୀନଂ ହୋତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଙ୍କତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ।

‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦୋସପକତଂ କମ୍ମଂ ଅଦୋସଜଂ ଅଦୋସନିଦାନଂ ଅଦୋସସମୁଦଯଂ, ଦୋସେ ୱିଗତେ ଏୱଂ ତଂ କମ୍ମଂ ପହୀନଂ ହୋତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଙ୍କତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ।

‘‘ଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମୋହପକତଂ କମ୍ମଂ ଅମୋହଜଂ ଅମୋହନିଦାନଂ ଅମୋହସମୁଦଯଂ, ମୋହେ ୱିଗତେ ଏୱଂ ତଂ କମ୍ମଂ ପହୀନଂ ହୋତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଙ୍କତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ବୀଜାନି ଅଖଣ୍ଡାନି ଅପୂତୀନି ଅୱାତାତପହତାନି ସାରାଦାନି ସୁଖସଯିତାନି। ତାନି ପୁରିସୋ ଅଗ୍ଗିନା ଡହେଯ୍ୟ। ଅଗ୍ଗିନା ଡହିତ୍ୱା ମସିଂ କରେଯ୍ୟ। ମସିଂ କରିତ୍ୱା ମହାୱାତେ ୱା ଓଫୁଣେଯ୍ୟ [ଓପୁନେଯ୍ୟ (ସୀ। ପୀ।)] ନଦିଯା ୱା ସୀଘସୋତାଯ ପୱାହେଯ୍ୟ। ଏୱସ୍ସୁ ତାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୀଜାନି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲାନି ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାନି ଅନଭାୱଙ୍କତାନି [ଅନଭାୱକତାନି (ସୀ। ପୀ।)] ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମାନି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଅଲୋଭପକତଂ କମ୍ମଂ ଅଲୋଭଜଂ ଅଲୋଭନିଦାନଂ ଅଲୋଭସମୁଦଯଂ, ଲୋଭେ ୱିଗତେ ଏୱଂ ତଂ କମ୍ମଂ ପହୀନଂ ହୋତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଙ୍କତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ।

‘‘ଯଂ ଅଦୋସପକତଂ କମ୍ମଂ…ପେ… ଯଂ ଅମୋହପକତଂ କମ୍ମଂ ଅମୋହଜଂ ଅମୋହନିଦାନଂ ଅମୋହସମୁଦଯଂ, ମୋହେ ୱିଗତେ ଏୱଂ ତଂ କମ୍ମଂ ପହୀନଂ ହୋତି…ପେ… ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯା’’ତି।

‘‘ଲୋଭଜଂ ଦୋସଜଞ୍ଚେୱ [ଦୋସଜଂ କମ୍ମଂ (କ।)], ମୋହଜଞ୍ଚାପୱିଦ୍ଦସୁ;

ଯଂ ତେନ ପକତଂ କମ୍ମଂ, ଅପ୍ପଂ ୱା ଯଦି ୱା ବହୁଂ;

ଇଧେୱ ତଂ ୱେଦନିଯଂ, ୱତ୍ଥୁ ଅଞ୍ଞଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ତସ୍ମା ଲୋଭଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ, ମୋହଜଞ୍ଚାପି ୱିଦସ୍ସୁ;

ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସବ୍ବା ଦୁଗ୍ଗତିଯୋ ଜହେ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ;

୫। ହତ୍ଥକସୁତ୍ତଂ

୩୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଆଳୱିଯଂ ୱିହରତି ଗୋମଗ୍ଗେ ସିଂସପାୱନେ ପଣ୍ଣସନ୍ଥରେ। ଅଥ ଖୋ ହତ୍ଥକୋ ଆଳୱକୋ ଜଙ୍ଘାୱିହାରଂ ଅନୁଚଙ୍କମମାନୋ ଅନୁୱିଚରମାନୋ ଅଦ୍ଦସ ଭଗୱନ୍ତଂ ଗୋମଗ୍ଗେ ସିଂସପାୱନେ ପଣ୍ଣସନ୍ଥରେ ନିସିନ୍ନଂ। ଦିସ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ହତ୍ଥକୋ ଆଳୱକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସୁଖମସଯିତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ , କୁମାର, ସୁଖମସଯିତ୍ଥଂ। ଯେ ଚ ପନ ଲୋକେ ସୁଖଂ ସେନ୍ତି, ଅହଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ’’ତି।

‘‘ସୀତା, ଭନ୍ତେ, ହେମନ୍ତିକା ରତ୍ତି, ଅନ୍ତରଟ୍ଠକୋ ହିମପାତସମଯୋ, ଖରା ଗୋକଣ୍ଟକହତା ଭୂମି, ତନୁକୋ ପଣ୍ଣସନ୍ଥରୋ, ୱିରଳାନି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ପତ୍ତାନି, ସୀତାନି କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି, ସୀତୋ ଚ ୱେରମ୍ଭୋ ୱାତୋ ୱାଯତି। ଅଥ ଚ ପନ ଭଗୱା ଏୱମାହ – ‘ଏୱଂ, କୁମାର, ସୁଖମସଯିତ୍ଥଂ। ଯେ ଚ ପନ ଲୋକେ ସୁଖଂ ସେନ୍ତି, ଅହଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ’’’ତି।

‘‘ତେନ ହି, କୁମାର, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ଯ ତଥା ନଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, କୁମାର, ଇଧସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତସ୍ସ ୱା କୂଟାଗାରଂ ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତଂ ନିୱାତଂ ଫୁସିତଗ୍ଗଳଂ ପିହିତୱାତପାନଂ। ତତ୍ରସ୍ସ ପଲ୍ଲଙ୍କୋ ଗୋନକତ୍ଥତୋ ପଟିକତ୍ଥତୋ ପଟଲିକତ୍ଥତୋ କଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣୋ [କାଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣୋ (ସୀ।)] ସଉତ୍ତରଚ୍ଛଦୋ ଉଭତୋ ଲୋହିତକୂପଧାନୋ; ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଚେତ୍ଥ ଝାଯେଯ୍ଯ [ଜାଲେଯ୍ଯ (କ।)]; ଚତସ୍ସୋ ଚ [ଚତସ୍ସୋ (କ।)] ପଜାପତିଯୋ ମନାପାମନାପେନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ଅସ୍ସୁ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, କୁମାର, ସୁଖଂ ୱା ସୋ ସଯେଯ୍ଯ ନୋ ୱା? କଥଂ ୱା ତେ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ସୁଖଂ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ସଯେଯ୍ଯ। ଯେ ଚ ପନ ଲୋକେ ସୁଖଂ ସେନ୍ତି, ସୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, କୁମାର, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯୁଂ ରାଗଜା ପରିଳାହା କାଯିକା ୱା ଚେତସିକା ୱା ଯେହି ସୋ ରାଗଜେହି ପରିଳାହେହି ପରିଡଯ୍ହମାନୋ ଦୁକ୍ଖଂ ସଯେଯ୍ଯା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି।

‘‘ଯେହି ଖୋ ସୋ, କୁମାର, ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ରାଗଜେହି ପରିଳାହେହି ପରିଡଯ୍ହମାନୋ ଦୁକ୍ଖଂ ସଯେଯ୍ଯ, ସୋ ରାଗୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ତସ୍ମାହଂ ସୁଖମସଯିତ୍ଥଂ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, କୁମାର, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯୁଂ ଦୋସଜା ପରିଳାହା…ପେ… ମୋହଜା ପରିଳାହା କାଯିକା ୱା ଚେତସିକା ୱା ଯେହି ସୋ ମୋହଜେହି ପରିଳାହେହି ପରିଡଯ୍ହମାନୋ ଦୁକ୍ଖଂ ସଯେଯ୍ଯା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି।

‘‘ଯେ ହି ଖୋ ସୋ, କୁମାର, ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ମୋହଜେହି ପରିଳାହେହି ପରିଡଯ୍ହମାନୋ ଦୁକ୍ଖଂ ସଯେଯ୍ଯ, ସୋ ମୋହୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ତସ୍ମାହଂ ସୁଖମସଯିତ୍ଥ’’ନ୍ତି।

[ଚୂଳୱ। ୩୦୫; ସଂ। ନି। ୧।୨୪୨] ‘‘ସବ୍ବଦା ୱେ ସୁଖଂ ସେତି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ;

ଯୋ ନ ଲିମ୍ପତି [ଲିପ୍ପତି (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। କ।)] କାମେସୁ, ସୀତିଭୂତୋ ନିରୂପଧି।

‘‘ସବ୍ବା ଆସତ୍ତିଯୋ ଛେତ୍ୱା, ୱିନେଯ୍ଯ ହଦଯେ ଦରଂ;

ଉପସନ୍ତୋ ସୁଖଂ ସେତି, ସନ୍ତିଂ ପପ୍ପୁଯ୍ଯ ଚେତସୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ;

୬। ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତଂ

୩୬୮। ''ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦୂତାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା ଯମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେନ୍ତି – 'ଅୟଂ, ଦେୱ, ପୁରିସୋ ଅମତ୍ତେୟ୍ୟୋ ଅପେତ୍ତେୟ୍ୟୋ ଅସାମଞ୍ଞୋ ଅବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞୋ, ନ କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାୟୀ। ଇମସ୍ସ ଦେୱୋ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେତୂ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ପଠମଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜତି ସମନୁଗାହତି ସମନୁଭାସତି – 'ଅମ୍ଭୋ, ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ପଠମଂ ଦେୱଦୂତଂ ପାତୁଭୂତ'ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ନାଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ଆସୀତିକଂ ୱା ନାୱୁତିକଂ ୱା ୱସ୍ସସତିକଂ ୱା [ପସ୍ସ ମ। ନି। ୩।୨୬୩] ଜାତିୟା ଜିଣ୍ଣଂ ଗୋପାନସିୱଙ୍କଂ ଭୋଗ୍ଗଂ ଦଣ୍ଡପରାୟଣଂ [ଦଣ୍ଡପରାୟନଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପୱେଧମାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଆତୁରଂ ଗତଯୋବ୍ବନଂ ଖଣ୍ଡଦନ୍ତଂ ପଲିତକେସଂ ୱିଲୂନଂ ଖଲ୍ଲିତସିରଂ [ଖଲିତଂ ସିରୋ (ସୀ। ପୀ।), ଖଲିତସିରଂ (ସ୍ୟା। କଂ।) ମ। ନି। ୩। ୨୬୩] ୱଲିତଂ ତିଲକାହତଗତ୍ତ'ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ଅଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ'''ତି।

''ତମେନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – 'ଅମ୍ଭୋ, ପୁରିସ, ତସ୍ସ ତେ ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସତୋ ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ନ ଏତଦହୋସି – ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ଜରାଧମ୍ମୋ ଜରଂ ଅନତୀତୋ, ହନ୍ଦାହଂ କଲ୍ୟାଣଂ କରୋମି, କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା'ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ନାସକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ। ପମାଦସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – 'ଅମ୍ଭୋ, ପୁରିସ, ପମାଦତାୟ [ପମାଦୱତାୟ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ମ। ନି। ୩।୨୬୨] ନ କଲ୍ୟାଣମକାସି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା। ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ [ତଂ (କ।)], ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ତଂ [ତେ (କ।)] ପମତ୍ତଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ତେ ଏତଂ [ତଂ ଖୋ ପନେତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପାପକମ୍ମଂ [ପାପଂ କମ୍ମଂ (ସୀ।)] ନେୱ ମାତରା କତଂ, ନ ପିତରା କତଂ, ନ ଭାତରା କତଂ, ନ ଭଗିନିୟା କତଂ, ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ, ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ, ନ ଦେୱତାହି କତଂ , ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ; ଅଥ ଖୋ ତୟାୱେତଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସସୀ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ପଠମଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମନୁଗାହିତ୍ୱା ସମନୁଭାସିତ୍ୱା, ଦୁତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜତି ସମନୁଗାହତି ସମନୁଭାସତି – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଦୁତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ପାତୁଭୂତ'ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ନାଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ'ତି। ''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ଆବାଧିକଂ ଦୁକ୍ଖିତଂ ବାଳ୍ହଗିଲାନଂ, ସକେ ମୁତ୍ତକରୀସେ ପଲିପନ୍ନଂ ସେମାନଂ, ଅଞ୍ଞେହି ୱୁଟ୍ଠାପିୟମାନଂ, ଅଞ୍ଞେହି ସଂୱେସିୟମାନ'ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ଅଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତସ୍ସ ତେ ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସତୋ ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ନ ଏତଦହୋସି – ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋ ବ୍ୟାଧିଂ ଅନତୀତୋ, ହନ୍ଦାହଂ କଲ୍ୟାଣଂ କରୋମି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା'ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ନାସକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ। ପମାଦସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ , ପମାଦତାୟ ନ କଲ୍ୟାଣମକାସି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା। ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ତଂ ପମତ୍ତଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ତେ ଏତଂ ପାପକମ୍ମଂ ନେୱ ମାତରା କତଂ, ନ ପିତରା କତଂ, ନ ଭାତରା କତଂ, ନ ଭଗିନିୟା କତଂ, ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ, ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ, ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ; ଅଥ ଖୋ ତୟାୱେତଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ। ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସସୀ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଦୁତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମନୁଗାହିତ୍ୱା ସମନୁଭାସିତ୍ୱା, ତତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜତି ସମନୁଗାହତି ସମନୁଭାସତି – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ତତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ପାତୁଭୂତ'ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ନାଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ଏକାହମତଂ ୱା ଦ୍ୱୀହମତଂ ୱା ତୀହମତଂ ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ ୱିନୀଲକଂ ୱିପୁବ୍ବକଜାତ'ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ଅଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ'''ତି।

''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତସ୍ସ ତେ ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସତୋ ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ନ ଏତଦହୋସି – ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି

ମରଣଧମ୍ମୋ ମରଣଂ ଅନତୀତୋ, ହନ୍ଦାହଂ କଲ୍ୟାଣଂ କରୋମି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାସକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ। ପମାଦସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପମାଦତାୟ ନ କଲ୍ୟାଣମକାସି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା। ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ତଂ ପମତ୍ତଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ତେ ଏତଂ ପାପକମ୍ମଂ ନେୱ ମାତରା କତଂ, ନ ପିତରା କତଂ, ନ ଭାତରା କତଂ, ନ ଭଗିନିୟା କତଂ, ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ, ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ, ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ; ଅଥ ଖୋ ତୟାୱେତଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ। ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସସୀ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ତତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମନୁଗାହିତ୍ୱା ସମନୁଭାସିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ହୋତି। ତମେନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନଂ ନାମ କାରଣଂ କରୋନ୍ତି। ତତ୍ତଂ ଅୟୋଖିଲଂ ହତ୍ଥେ ଗମେନ୍ତି। ତତ୍ତଂ ଅୟୋଖିଲଂ ଦୁତିୟସ୍ମିଂ ହତ୍ଥେ ଗମେନ୍ତି। ତତ୍ତଂ ଅୟୋଖିଲଂ ପାଦେ ଗମେନ୍ତି। ତତ୍ତଂ ଅୟୋଖିଲଂ ଦୁତିୟସ୍ମିଂ ପାଦେ ଗମେନ୍ତି। ତତ୍ତଂ ଅୟୋଖିଲଂ ମଜ୍ଝେ ଉରସ୍ମିଂ ଗମେନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା [ତିପ୍ପା (ସୀ।)] ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିୟତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

‘‘ତମେନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ସଂୱେସେତ୍ୱା [ସଂକଡ୍ଢିତ୍ୱା (କ।)] କୁଧାରୀହି ତଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିୟତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ଉଦ୍ଧଂପାଦଂ ଅଧୋସିରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱାସୀହି ତଚ୍ଛନ୍ତି…ପେ… ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ରଥେ ଯୋଜେତ୍ୱା ଆଦିତ୍ତାୟ ଭୂମିୟା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାୟ ସଜୋତିଭୂତାୟ [ସଞ୍ଜୋତିଭୂତାୟ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସାରେନ୍ତିପି ପଚ୍ଚାସାରେନ୍ତିପି…ପେ… ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ମହନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗାରପବ୍ବତଂ ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ ଆରୋପେନ୍ତିପି ଓରୋପେନ୍ତିପି…ପେ… ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ଉଦ୍ଧଂପାଦଂ ଅଧୋସିରଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ତାୟ ଲୋହକୁମ୍ଭିୟା ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ଆଦିତ୍ତାୟ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାୟ ସଜୋତିଭୂତାୟ। ସୋ ତତ୍ଥ ଫେଣୁଦ୍ଦେହକଂ ପଚ୍ଚମାନୋ ସକିମ୍ପି ଉଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ସକିମ୍ପି ଅଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ସକିମ୍ପି ତିରିୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିୟତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଂ କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ମହାନିରୟେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି। ସୋ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାନିରୟୋ –

‘‘ଚତୁକ୍କଣ୍ଣୋ ଚତୁଦ୍ୱାରୋ, ୱିଭତ୍ତୋ ଭାଗସୋ ମିତୋ;

ଅୟୋପାକାରପରିୟନ୍ତୋ, ଅୟସା ପଟିକୁଜ୍ଜିତୋ।

‘‘ତସ୍ସ ଅୟୋମୟା ଭୂମି, ଜଲିତା ତେଜସା ଯୁତା;

ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତଂ, ଫରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ସବ୍ବଦା’’ତି [ପେ। ୱ। ୭୦-୭୧, ୨୪୦-୨୪୧]।

‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଏତଦହୋସି – ‘ଯେ କିର, ଭୋ, ଲୋକେ ପାପକାନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତି ତେ ଏୱରୂପା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କରୀୟନ୍ତି। ଅହୋ ୱତାହଂ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଲଭେୟ୍ୟଂ, ତଥାଗତୋ ଚ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତଞ୍ଚାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୟିରୁପାସେୟ୍ୟଂ। ସୋ ଚ ମେ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଚାହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ଆଜାନେୟ୍ୟ’ନ୍ତି। ତଂ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ସୁତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି, ଅପି ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଦେୱ ମେ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱାହଂ ୱଦାମୀ’’ତି।

‘‘ଚୋଦିତା ଦେୱଦୂତେହି, ଯେ ପମଜ୍ଜନ୍ତି ମାଣୱା;

ତେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୋଚନ୍ତି, ହୀନକାୟୂପଗା ନରା।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ଦେୱଦୂତେହି, ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା ଇଧ;

ଚୋଦିତା ନପ୍ପମଜ୍ଜନ୍ତି, ଅରିୟଧମ୍ମେ କୁଦାଚନଂ।

‘‘ଉପାଦାନେ ଭଯଂ ଦିସ୍ୱା, ଜାତିମରଣସମ୍ଭୱେ;

ଅନୁପାଦା ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯେ।

‘‘ତେ ଅପ୍ପମତ୍ତା [ତେ ଖୋପ୍ପମତ୍ତା (ସୀ।), ତେ ଖେମପ୍ପତ୍ତା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ମ। ନି। ୩।୨୭୧] ସୁଖିନୋ [ସୁଖିତା (ସୀ। ସ୍ୟା।)], ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମାଭିନିବ୍ବୁତା;

ସବ୍ବୱେରଭଯାତୀତା, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଉପଚ୍ଚଗୁ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ;

୭। ଚତୁମହାରାଜସୁତ୍ତଂ

୩୭। ‘‘ଅଟ୍ଠମିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପକ୍ଖସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜାନଂ ଅମଚ୍ଚା ପାରିସଜ୍ଜା ଇମଂ ଲୋକଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତି – ‘କଚ୍ଚି ବହୂ ମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେସୁ ମତ୍ତେଯ୍ଯା ପେତ୍ତେଯ୍ଯା ସାମଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ପଟିଜାଗରୋନ୍ତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ’ତି। ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପକ୍ଖସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜାନଂ ପୁତ୍ତା ଇମଂ ଲୋକଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତି – ‘କଚ୍ଚି ବହୂ ମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେସୁ ମତ୍ତେଯ୍ଯା ପେତ୍ତେଯ୍ଯା ସାମଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ପଟିଜାଗରୋନ୍ତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ’ତି। ତଦହୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ସାମଞ୍ଞେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତି – ‘କଚ୍ଚି ବହୂ ମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେସୁ ମତ୍ତେଯ୍ଯା ପେତ୍ତେଯ୍ଯା ସାମଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ପଟିଜାଗରୋନ୍ତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ହୋନ୍ତି ମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେସୁ ମତ୍ତେଯ୍ଯା ପେତ୍ତେଯ୍ଯା ସାମଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ପଟିଜାଗରୋନ୍ତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ସୁଧମ୍ମାଯ ସଭାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଆରୋଚେନ୍ତି – ‘ଅପ୍ପକା ଖୋ, ମାରିସା, ମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେସୁ ମତ୍ତେଯ୍ଯା ପେତ୍ତେଯ୍ଯା ସାମଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ପଟିଜାଗରୋନ୍ତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ’ତି। ତେନ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଦେୱା ତାୱତିଂସା ଅନତ୍ତମନା ହୋନ୍ତି – ‘ଦିବ୍ବା ୱତ, ଭୋ, କାଯା ପରିହାଯିସ୍ସନ୍ତି, ପରିପୂରିସ୍ସନ୍ତି ଅସୁରକାଯା’’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହୂ ହୋନ୍ତି ମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେସୁ ମତ୍ତେଯ୍ଯା ପେତ୍ତେଯ୍ଯା ସାମଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ପଟିଜାଗରୋନ୍ତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ସୁଧମ୍ମାଯ ସଭାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଆରୋଚେନ୍ତି – ‘ବହୂ ଖୋ , ମାରିସା, ମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେସୁ ମତ୍ତେଯ୍ଯା ପେତ୍ତେଯ୍ଯା ସାମଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ପଟିଜାଗରୋନ୍ତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ’ତି। ତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱା ତାୱତିଂସା ଅତ୍ତମନା ହୋନ୍ତି – ‘ଦିବ୍ବା ୱତ, ଭୋ, କାଯା ପରିପୂରିସ୍ସନ୍ତି, ପରିହାଯିସ୍ସନ୍ତି ଅସୁରକାଯା’’’ତି।

‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଦେୱେ ତାୱତିଂସେ ଅନୁନଯମାନୋ ତାଯଂ ୱେଲାଯଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସି –

‘‘ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପଞ୍ଚଦସିଂ, ଯା ଚ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୀ;

ପାଟିହାରିଯପକ୍ଖଞ୍ଚ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୁସମାଗତଂ;

ଉପୋସଥଂ ଉପୱସେଯ୍ଯ, ଯୋପିସ୍ସ [ଯୋପସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ମାଦିସୋ ନରୋ’’ତି।

‘‘ସା ଖୋ ପନେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ଗାଥା ଦୁଗ୍ଗୀତା ନ ସୁଗୀତା ଦୁବ୍ଭାସିତା ନ ସୁଭାସିତା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସକ୍କୋ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅୱୀତରାଗୋ ଅୱୀତଦୋସୋ ଅୱୀତମୋହୋ।

‘‘ଯୋ ଚ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋ କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ [ତସ୍ସ ଖୋ ଏତଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ (ସୀ। ସ୍ୟା।), ତସ୍ସ ଖୋ ଏୱଂ

ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୁନୋ (କା)] କଲ୍ଲଂ ୱଚନାଯ –

''ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପଞ୍ଚଦସିଂ, ଯା ଚ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୀ;

ପାଟିହାରିଯପକ୍ଖଞ୍ଚ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୁସମାଗତଂ;

ଉପୋସଥଂ ଉପୱସେଯ୍ଯ, ଯୋପିସ୍ସ ମାଦିସୋ ନରୋ''ତି।

''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସୋ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱୀତରାଗୋ ୱୀତଦୋସୋ ୱୀତମୋହୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଚତୁମହାରାଜସୁତ୍ତଂ

୩୮। ''ଭୂତପୁବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଦେୱେ ତାୱତିଂସେ ଅନୁନଯମାନୋ ତାଯଂ ୱେଲାଯଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସି –

''ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପଞ୍ଚଦସିଂ, ଯା ଚ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୀ;

ପାଟିହାରିଯପକ୍ଖଞ୍ଚ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୁସମାଗତଂ;

ଉପୋସଥଂ ଉପୱସେଯ୍ଯ, ଯୋପିସ୍ସ ମାଦିସୋ ନରୋ''ତି।

''ସା ଖୋ ପନେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ଗାଥା ଦୁଗ୍ଗୀତା ନ ସୁଗୀତା ଦୁବ୍ଭାସିତା ନ ସୁଭାସିତା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସକ୍କୋ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅପରିମୁତ୍ତୋ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି।

''ଯୋ ଚ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ କଲ୍ଲଂ ୱଚନାଯ –

''ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପଞ୍ଚଦସିଂ, ଯା ଚ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୀ;

ପାଟିହାରିଯପକ୍ଖଞ୍ଚ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୁସମାଗତଂ;

ଉପୋସଥଂ ଉପୱସେଯ୍ଯ, ଯୋପିସ୍ସ ମାଦିସୋ ନରୋ''ତି।

''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସୋ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପରିମୁତ୍ତୋ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ପରିମୁତ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସୁଖୁମାଲସୁତ୍ତଂ

୩୯। ''ସୁଖୁମାଲୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରମସୁଖୁମାଲୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖୁମାଲୋ। ମମ ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପିତୁ ନିୱେସନେ ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ କାରିତା ହୋନ୍ତି। ଏକତ୍ଥ ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପ୍ପଲଂ ୱପ୍ପତି [ପୁପ୍ଫତି (ସୀ। ପୀ।)], ଏକତ୍ଥ ପଦୁମଂ, ଏକତ୍ଥ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ, ଯାୱଦେୱ ମମତ୍ଥାଯ । ନ ଖୋ ପନସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକାସିକଂ ଚନ୍ଦନଂ ଧାରେମି [କାସିକଂ ଚନ୍ଦନଂ ଧାରେମି (ସ୍ଯା। କଂ। କା), ଅକାସିକଂ ଧାରେମି (?)] । କାସିକଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁ ମେ ତଂ ୱେଠନଂ ହୋତି, କାସିକା କଞ୍ଚୁକା, କାସିକଂ ନିୱାସନଂ, କାସିକୋ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ। ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ [ରତ୍ତିଦିୱଂ (କା)] ଖୋ ପନ ମେ ସୁ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ଧାରୀଯତି – 'ମା ନଂ ଫୁସି ସୀତଂ ୱା ଉଣ୍ହଂ ୱା ତିଣଂ ୱା ରଜୋ ୱା ଉସ୍ସାୱୋ ୱା'''ତି।

''ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ପାସାଦା ଅହେସୁଂ – ଏକୋ ହେମନ୍ତିକୋ, ଏକୋ ଗିମ୍ହିକୋ, ଏକୋ ୱସ୍ସିକୋ। ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସିକେ

ପାସାଦେ ୱସ୍ସିକେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ନିପ୍ପୁରିସେହି ତୂରିୟେହି ପରିଚାରୟମାନୋ [ପରିଚାରିୟମାନୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ନ ହେଟ୍ଠାପାସାଦଂ ଓରୋହାମି। ଯଥା ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞେସଂ ନିୱେସନେ ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସସ୍ସ କଣାଜକଂ ଭୋଜନଂ ଦୀୟତି ବିଲଙ୍ଗଦୁତିୟଂ, ଏୱମେୱସ୍ସୁ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପିତୁ ନିୱେସନେ ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସସ୍ସ ସାଲିମଂସୋଦନୋ ଦୀୟତି।

''ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱରୂପାୟ ଇଦ୍ଧିୟା ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଏୱରୂପେନ ଚ ସୁଖୁମାଲେନ ଏତଦହୋସି – 'ଅସ୍ସୁତୱା ଖୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅତ୍ତନା ଜରାଧମ୍ମୋ ସମାନୋ ଜରଂ ଅନତୀତୋ ପରଂ ଜିଣ୍ଣଂ ଦିସ୍ୱା ଅଟ୍ଟୀୟତି ହରାୟତି ଜିଗୁଚ୍ଛତି ଅତ୍ତାନଂୟେୱ ଅତିସିତ୍ୱା, ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ଜରାଧମ୍ମୋ ଜରଂ ଅନତୀତୋ। ଅହଞ୍ଚେୱ [ଅହଞ୍ଚେ (?)] ଖୋ ପନ ଜରାଧମ୍ମୋ ସମାନୋ ଜରଂ ଅନତୀତୋ ପରଂ ଜିଣ୍ଣଂ ଦିସ୍ୱା ଅଟ୍ଟୀୟେୟ୍ୟଂ ହରାୟେୟ୍ୟଂ ଜିଗୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପତିରୂପ'ନ୍ତି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୋ ଯୋ ଯୋବ୍ବନେ ଯୋବ୍ବନମଦୋ ସୋ ସବ୍ବସୋ ପହୀୟି।

''ଅସ୍ସୁତୱା ଖୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅତ୍ତନା ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋ ସମାନୋ ବ୍ୟାଧିଂ ଅନତୀତୋ ପରଂ ବ୍ୟାଧିତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଟ୍ଟୀୟତି ହରାୟତି ଜିଗୁଚ୍ଛତି ଅତ୍ତାନଂୟେୱ ଅତିସିତ୍ୱା – 'ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋ ବ୍ୟାଧିଂ ଅନତୀତୋ, ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋ ସମାନୋ ବ୍ୟାଧିଂ ଅନତୀତୋ ପରଂ ବ୍ୟାଧିକଂ ଦିସ୍ୱା ଅଟ୍ଟୀୟେୟ୍ୟଂ ହରାୟେୟ୍ୟଂ ଜିଗୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପତିରୂପ'ନ୍ତି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୋ ଯୋ ଆରୋଗ୍ୟେ ଆରୋଗ୍ୟମଦୋ ସୋ ସବ୍ବସୋ ପହୀୟି।

''ଅସ୍ସୁତୱା ଖୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅତ୍ତନା ମରଣଧମ୍ମୋ ସମାନୋ ମରଣଂ ଅନତୀତୋ ପରଂ ମତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଟ୍ଟୀୟତି ହରାୟତି ଜିଗୁଚ୍ଛତି ଅତ୍ତାନଂୟେୱ ଅତିସିତ୍ୱା – 'ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ମରଣଧମ୍ମୋ, ମରଣଂ ଅନତୀତୋ, ଅହଂ ଚେୱ ଖୋ ପନ ମରଣଧମ୍ମୋ ସମାନୋ ମରଣଂ ଅନତୀତୋ ପରଂ ମତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଟ୍ଟୀୟେୟ୍ୟଂ ହରାୟେୟ୍ୟଂ ଜିଗୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପତିରୂପ'ନ୍ତି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୋ ଯୋ ଜୀୱିତେ ଜୀୱିତମଦୋ ସୋ ସବ୍ବସୋ ପହୀୟୀ''ତି।

''ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଦା। କତମେ ତୟୋ? ଯୋବ୍ବନମଦୋ, ଆରୋଗ୍ୟମଦୋ, ଜୀୱିତମଦୋ। ଯୋବ୍ବନମଦମତ୍ତୋ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଆରୋଗ୍ୟମଦମତ୍ତୋ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ…ପେ… ଜୀୱିତମଦମତ୍ତୋ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା , ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି।

''ଯୋବ୍ବନମଦମତ୍ତୋ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାୱତ୍ତତି। ଆରୋଗ୍ୟମଦମତ୍ତୋ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଜୀୱିତମଦମତ୍ତୋ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାୱତ୍ତତୀ''ତି।

''ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମା ଜରାଧମ୍ମା, ଅଥୋ ମରଣଧମ୍ମିନୋ;

ଯଥାଧମ୍ମା [ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋ ଜରାଧମ୍ମୋ, ଅଥୋ ମରଣଧମ୍ମିକୋ; ଯଥା ଧମ୍ମୋ (କ।)] ତଥାସନ୍ତା, ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା।

''ଅହଞ୍ଚେ ତଂ ଜିଗୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ଏୱଂଧମ୍ମେସୁ ପାଣିସୁ;

ନ ମେତଂ ପତିରୂପସ୍ସ, ମମ ଏୱଂ ୱିହାରିନୋ।

''ସୋହଂ ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତୋ, ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ନିରୂପଧିଂ;

ଆରୋଗ୍ୟେ ଯୋବ୍ବନସ୍ମିଞ୍ଚ, ଜୀୱିତସ୍ମିଞ୍ଚ ଯେ ମଦା।

''ସବ୍ବେ ମଦେ ଅଭିଭୋସ୍ମି [ଅତୀତୋସ୍ମି (କ।)], ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତଂ;

ତସ୍ସ ମେ ଅହୁ ଉସ୍ସାହୋ, ନିବ୍ବାନଂ ଅଭିପସ୍ସତୋ।

‘‘ନାହଂ ଭଙ୍ଗୋ ଏତରହି, କାମାନି ପଟିସେୱିତୁଂ;

ଅନିୱତ୍ତି ଭୱିସ୍ସାମି, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରାଯଣୋ’’ତି। ନୱମଂ;

୧୦। ଆଧିପତେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୪୦। ‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଧିପତେଯ୍ୟାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅତ୍ତାଧିପତେଯ୍ୟଂ, ଲୋକାଧିପତେଯ୍ୟଂ, ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତାଧିପତେଯ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ପନାହଂ ଚୀୱରହେତୁ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ନ ପିଣ୍ଡପାତହେତୁ, ନ ସେନାସନହେତୁ, ନ ଇତିଭୱାଭୱହେତୁ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ଅପି ଚ ଖୋମ୍ହି ଓତିଣ୍ଣୋ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ଦୁକ୍ଖୋତିଣ୍ଣୋ ଦୁକ୍ଖପରେତୋ। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଇମସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯା ପଞ୍ଞାଯେଥାତି। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଯାଦିସକେ [ଯାଦିସକେ ୱା (ସୀ। ପୀ। କ।)] କାମେ ଓହାଯ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ତାଦିସକେ ୱା [ଚ (କ।)] କାମେ ପରିଯେସେଯ୍ୟଂ ତତୋ ୱା [ଚ (କ।)] ପାପିଟ୍ଠତରେ, ନ ମେତଂ ପତିରୂପ’ନ୍ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ ୱୀରିଯଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗ’ନ୍ତି। ସୋ ଅତ୍ତାନଂଯେୱ ଅଧିପତିଂ କରିତ୍ୱା ଅକୁସଲଂ ପଜହତି, କୁସଲଂ ଭାୱେତି, ସାୱଜ୍ଜଂ ପଜହତି, ଅନୱଜ୍ଜଂ ଭାୱେତି, ସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତାଧିପତେଯ୍ୟଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକାଧିପତେଯ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ପନାହଂ ଚୀୱରହେତୁ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ନ ପିଣ୍ଡପାତହେତୁ, ନ ସେନାସନହେତୁ, ନ ଇତିଭୱାଭୱହେତୁ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ଅପି ଚ ଖୋମ୍ହି ଓତିଣ୍ଣୋ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ଦୁକ୍ଖୋତିଣ୍ଣୋ ଦୁକ୍ଖପରେତୋ। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଇମସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯା ପଞ୍ଞାଯେଥା’ତି। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ କାମୱିତକ୍କଂ ୱା ୱିତକ୍କେଯ୍ୟଂ, ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଂ ୱା ୱିତକ୍କେଯ୍ୟଂ, ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ୱା ୱିତକ୍କେଯ୍ୟଂ, ମହା ଖୋ ପନାଯଂ ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ। ମହନ୍ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ସନ୍ତି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକା ପରଚିତ୍ତୱିଦୁନୋ। ତେ ଦୂରତୋପି ପସ୍ସନ୍ତି, ଆସନ୍ନାପି ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଚେତସାପି ଚିତ୍ତଂ ପଜାନନ୍ତି [ଜାନନ୍ତି (କ।)]। ତେପି ମଂ ଏୱଂ ଜାନେଯ୍ୟୁଂ – ‘ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ ୱୋକିଣ୍ଣୋ ୱିହରତି ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହୀ’ତି। ଦେୱତାପି ଖୋ ସନ୍ତି ଇଦ୍ଧିମନ୍ତିନିଯୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକା ପରଚିତ୍ତୱିଦୁନିଯୋ। ତା ଦୂରତୋପି ପସ୍ସନ୍ତି, ଆସନ୍ନାପି ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଚେତସାପି ଚିତ୍ତଂ ଜାନନ୍ତି। ତାପି ମଂ ଏୱଂ ଜାନେଯ୍ୟୁଂ – ‘ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ ୱୋକିଣ୍ଣୋ ୱିହରତି ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହୀ’ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ ୱୀରିଯଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗ’ନ୍ତି। ସୋ ଲୋକଂଯେୱ ଅଧିପତିଂ କରିତ୍ୱା ଅକୁସଲଂ ପଜହତି, କୁସଲଂ ଭାୱେତି, ସାୱଜ୍ଜଂ ପଜହତି, ଅନୱଜ୍ଜଂ ଭାୱେତି, ସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକାଧିପତେଯ୍ୟଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ପନାହଂ ଚୀୱରହେତୁ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ନ ପିଣ୍ଡପାତହେତୁ, ନ ସେନାସନହେତୁ, ନ ଇତିଭୱାଭୱହେତୁ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ଅପି ଚ ଖୋମ୍ହି ଓତିଣ୍ଣୋ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ଦୁକ୍ଖୋତିଣ୍ଣୋ ଦୁକ୍ଖପରେତୋ। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଇମସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯା ପଞ୍ଞାଯେଥାତି। ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେଯ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ସନ୍ତି ଖୋ ପନ ମେ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ୱିହରନ୍ତି। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଏୱଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ କୁସୀତୋ ୱିହରେଯ୍ୟଂ ପମତ୍ତୋ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପତିରୂପ’ନ୍ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ ୱୀରିଯଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗ’ନ୍ତି। ସୋ ଧମ୍ମଂଯେୱ ଅଧିପତିଂ କରିତ୍ୱା ଅକୁସଲଂ ପଜହତି, କୁସଲଂ ଭାୱେତି, ସାୱଜ୍ଜଂ ପଜହତି, ଅନୱଜ୍ଜଂ ଭାୱେତି, ସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଆଧିପତେଯ୍ୟାନୀ’’ତି।

‘‘ନତ୍ଥି ଲୋକେ ରହୋ ନାମ, ପାପକମ୍ମଂ ପକୁବ୍ବତୋ;

ଅତ୍ତା ତେ ପୁରିସ ଜାନାତି, ସଚ୍ଚଂ ୱା ଯଦି ୱା ମୁସା।

‘‘କଲ୍ୟାଣଂ ୱତ ଭୋ ସକ୍ଖି, ଅତ୍ତାନଂ ଅତିମଞ୍ଞସି;

ଯୋ ସନ୍ତଂ ଅତ୍ତନି ପାପଂ, ଅତ୍ତାନଂ ପରିଗୂହସି।

‘‘ପସ୍ସନ୍ତି ଦେୱା ଚ ତଥାଗତା ଚ,

ଲୋକସ୍ମିଂ ବାଲଂ ୱିସମଂ ଚରନ୍ତଂ;

ତସ୍ମା ହି ଅତ୍ତାଧିପତେୟ୍ୟକୋ ଚ [ଅତ୍ତାଧିପକୋ ସକୋ ଚରେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)],

ଲୋକାଧିପୋ ଚ ନିପକୋ ଚ ଝାୟୀ।

‘‘ଧମ୍ମାଧିପୋ ଚ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ,

ନ ହୀୟତି ସଚ୍ଚପରକ୍କମୋ ମୁନି;

ପସୟ୍ହ ମାରଂ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ଅନ୍ତକଂ,

ଯୋ ଚ ଫୁସୀ ଜାତିକ୍ଖୟଂ ପଧାନୱା;

ସୋ ତାଦିସୋ ଲୋକୱିଦୂ ସୁମେଧୋ,

ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅତମ୍ମୟୋ ମୁନୀ’’ତି। ଦସମଂ;

ଦେୱଦୂତୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବ୍ରହ୍ମ ଆନନ୍ଦ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ନିଦାନଂ ହତ୍ଥକେନ ଚ;

ଦୂତା ଦୁୱେ ଚ ରାଜାନୋ, ସୁଖୁମାଲାଧିପତେୟ୍ୟେନ ଚାତି।

୫। ଚୂଳଅଓ୍ୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମ୍ମୁଖୀଭାଓ୍ୱସୁତ୍ତଂ

୪୧। ‘‘ତିଣ୍ଣଂ , ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ସମ୍ମୁଖୀଭାଓ୍ୱା ସଦ୍ଧୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଓ୍ୱତି। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ? ସଦ୍ଧାଯ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ସମ୍ମୁଖୀଭାଓ୍ୱା ସଦ୍ଧୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଓ୍ୱତି। ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ସମ୍ମୁଖୀଭାଓ୍ୱା ସଦ୍ଧୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଓ୍ୱତି। ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟାନଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ସମ୍ମୁଖୀଭାଓ୍ୱା ସଦ୍ଧୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଓ୍ୱତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ତିଣ୍ଣଂ ସମ୍ମୁଖୀଭାଓ୍ୱା ସଦ୍ଧୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଓ୍ୱତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ତିଠାନସୁତ୍ତଂ

୪୨। ‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଠାନେହି ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ସୀଲଓ୍ୱନ୍ତାନଂ ଦସ୍ସନକାମୋ ହୋତି, ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମୋ ହୋତି , ଓ୍ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାଓ୍ୱସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପଯତପାଣି ଓ୍ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚଯୋଗୋ ଦାନସଂଓ୍ୱିଭାଗରତୋ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ତୀହି ଠାନେହି ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ’’।

‘‘ଦସ୍ସନକାମୋ ସୀଲଓ୍ୱତଂ, ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସୋତୁମିଚ୍ଛତି;

ଓ୍ୱିନଯେ ମଚ୍ଛେରମଲଂ, ସ ଓ୍ୱେ ସଦ୍ଧୋତି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ;

୩। ଅତ୍ଥଓ୍ୱସସୁତ୍ତଂ

୪୩। ‘‘ତଯୋ , ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଅତ୍ଥଓ୍ୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଅଲମେଓ୍ୱ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ। କତମେ ତଯୋ? ଯୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ସୋ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦୀ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦୀ ଚ। ଯୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ସୋ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦୀ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦୀ ଚ। ଯୋ ଚେଓ୍ୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଯୋ ଚ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ଉଭୋ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦିନୋ ଚ ହୋନ୍ତି ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦିନୋ ଚ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ତଯୋ ଅତ୍ଥଓ୍ୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଅଲମେଓ୍ୱ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ’’ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। କଥାପଓ୍ୱତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୪୪। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଠାନେହି କଥା ପଓ୍ୱତ୍ତିନୀ ହୋତି। କତମେହି ତୀହି? ଯୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ସୋ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦୀ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦୀ ଚ। ଯୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ସୋ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦୀ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦୀ ଚ। ଯୋ ଚେଓ୍ୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଯୋ ଚ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ଉଭୋ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦିନୋ ଚ ହୋନ୍ତି ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂଓ୍ୱେଦିନୋ ଚ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ତୀହି ଠାନେହି କଥା ପଓ୍ୱତ୍ତିନୀ ହୋତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଣ୍ଡିତସୁତ୍ତଂ

୪୫। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ପଣ୍ଡିତପଞ୍ଞତ୍ତାନି ସପ୍ପୁରିସପଞ୍ଞତ୍ତାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଦାନଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ପଣ୍ଡିତପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସପ୍ପୁରିସପଞ୍ଞତ୍ତଂ । ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ , ପଣ୍ଡିତପଞ୍ଞତ୍ତା ସପ୍ପୁରିସପଞ୍ଞତ୍ତା। ମାତାପିତୂନଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଉପଟ୍ଠାନଂ ପଣ୍ଡିତପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସପ୍ପୁରିସପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ତୀଣି ପଣ୍ଡିତପଞ୍ଞତ୍ତାନି ସପ୍ପୁରିସପଞ୍ଞତ୍ତାନୀ’’ତି।

‘‘ସବ୍ଭି ଦାନଂ ଉପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଅହିଂସା ସଂଯମୋ ଦମୋ;

ମାତାପିତୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ, ସନ୍ତାନଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରିନଂ।

‘‘ସତଂ ଏତାନି ଠାନାନି, ଯାନି ସେୱେଥ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଅରିୟୋ ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ, ସ ଲୋକଂ ଭଜତେ ସିୱ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ;

୬। ସୀଲୱନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୬। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲୱନ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତା ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତି। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ତୀହି ଠାନେହି ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱନ୍ତି। କତମେହି ତୀହି? କାଯେନ , ୱାଚାଯ , ମନସା। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲୱନ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତା ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତି। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ଇମେହି ତୀହି ଠାନେହି ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱନ୍ତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତଂ

୪୭। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖତସ୍ସ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ସଙ୍ଖତସ୍ସ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତଂ

୪୮। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତସ୍ସ ଅସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନି। କତମାନି ତୀଣି? ନ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ନ ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ନ ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଅସଙ୍ଖତସ୍ସ ଅସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପବ୍ବତରାଜସୁତ୍ତଂ

୪୯। ‘‘ହିମୱନ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବତରାଜଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାସାଲା ତୀହି ୱଡ୍ଢୀହି ୱଡ୍ଢନ୍ତି। କତମାହି ତୀହି? ସାଖାପତ୍ତପଲାସେନ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ତଚପପଟିକାଯ ୱଡ୍ଢନ୍ତି , ଫେଗ୍ଗୁସାରେନ ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ହିମୱନ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବତରାଜଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାସାଲା ଇମାହି ତୀହି ୱଡ୍ଢୀହି ୱଡ୍ଢନ୍ତି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧଂ କୁଲପତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନ୍ତୋ ଜନୋ ତୀହି ୱଡ୍ଢୀହି ୱଡ୍ଢତି। କତମାହି ତୀହି? ସଦ୍ଧାଯ ୱଡ୍ଢତି, ସୀଲେନ ୱଡ୍ଢତି, ପଞ୍ଞାଯ ୱଡ୍ଢତି। ସଦ୍ଧଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନ୍ତୋ ଜନୋ ଇମାହି ତୀହି ୱଡ୍ଢୀହି ୱଡ୍ଢତୀ’’ତି।

‘‘ଯଥାପି ପବ୍ବତୋ ସେଲୋ, ଅରଞ୍ଞସ୍ମିଂ ବ୍ରହାୱନେ;

ତଂ ରୁକ୍ଖା ଉପନିସ୍ସାଯ, ୱଡ୍ଢନ୍ତେ ତେ ୱନପ୍ପତୀ।

‘‘ତଥେୱ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନଂ, ସଦ୍ଧଂ କୁଲପତିଂ ଇଧ;

ଉପନିସ୍ସାଯ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ପୁତ୍ତଦାରା ଚ ବନ୍ଧୱା;

ଅମଚ୍ଚା ଞାତିସଙ୍ଘା ଚ, ଯେ ଚସ୍ସ ଅନୁଜୀୱିନୋ।

‘‘ତ୍ୟାସ୍ସ ସୀଲୱତୋ ସୀଲଂ, ଚାଗଂ ସୁଚରିତାନି ଚ;

ପସ୍ସମାନାନୁକୁବ୍ବନ୍ତି, ଅତ୍ତମତ୍ଥଂ [ଯେ ଭୱନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱିଚକ୍ଖଣା।

‘‘ଇଧ ଧମ୍ମଂ ଚରିତ୍ୱାନ, ମଗ୍ଗଂ ସୁଗତିଗାମିନଂ;

ନନ୍ଦିନୋ ଦେୱଲୋକସ୍ମିଂ, ମୋଦନ୍ତି କାମକାମିନୋ’’ତି। ନୱମଂ;

୧୦। ଆତପ୍ପକରଣୀଯସୁତ୍ତଂ

୫୦। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଠାନେହି ଆତପ୍ପଂ କରଣୀଯଂ। କତମେହି ତୀହି? ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଆତପ୍ପଂ କରଣୀଯଂ , ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଆତପ୍ପଂ କରଣୀଯଂ, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ସାରୀରିକାନଂ ୱେଦନାନଂ ଦୁକ୍ଖାନଂ ତିବ୍ବାନଂ ଖରାନଂ କଟୁକାନଂ ଅସାତାନଂ ଅମନାପାନଂ ପାଣହରାନଂ ଅଧିୱାସନାଯ ଆତପ୍ପଂ କରଣୀଯଂ। ଇମେହି ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଠାନେହି ଆତପ୍ପଂ କରଣୀଯଂ।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ସାରୀରିକାନଂ ୱେଦନାନଂ ଦୁକ୍ଖାନଂ ତିବ୍ବାନଂ ଖରାନଂ କଟୁକାନଂ ଅସାତାନଂ ଅମନାପାନଂ ପାଣହରାନଂ ଅଧିୱାସନାଯ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆତାପୀ ନିପକୋ ସତୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯା’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ମହାଚୋରସୁତ୍ତଂ

୫୧। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମହାଚୋରୋ ସନ୍ଧିମ୍ପି ଛିନ୍ଦତି, ନିଲ୍ଲୋପମ୍ପି ହରତି, ଏକାଗାରିକମ୍ପି କରୋତି, ପରିପନ୍ଥେପି ତିଟ୍ଠତି। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ୱିସମନିସ୍ସିତୋ ଚ ହୋତି, ଗହନନିସ୍ସିତୋ ଚ ହୋତି, ବଲୱନିସ୍ସିତୋ ଚ ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ୱିସମନିସ୍ସିତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗଂ ୱା ନିସ୍ସିତୋ ହୋତି ପବ୍ବତୱିସମଂ ୱା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ୱିସମନିସ୍ସିତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ଗହନନିସ୍ସିତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ତିଣଗହନଂ ୱା ନିସ୍ସିତୋ ହୋତି, ରୁକ୍ଖଗହନଂ ୱା ରୋଧଂ [ଗେଧଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱା ମହାୱନସଣ୍ଡଂ ୱା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ଗହନନିସ୍ସିତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ବଲୱନିସ୍ସିତୋ ହୋତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ରାଜାନଂ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତାନଂ ୱା ନିସ୍ସିତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ସଚେ ମଂ କୋଚି କିଞ୍ଚି ୱକ୍ଖତି, ଇମେ ମେ ରାଜାନୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ପରିଯୋଧାଯ ଅତ୍ଥଂ ଭଣିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି। ସଚେ ନଂ କୋଚି କିଞ୍ଚି ଆହ, ତ୍ୟାସ୍ସ ରାଜାନୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ପରିଯୋଧାଯ ଅତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚୋରୋ ବଲୱନିସ୍ସିତୋ ହୋତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମହାଚୋରୋ ସନ୍ଧିମ୍ପି ଛିନ୍ଦତି, ନିଲ୍ଲୋପମ୍ପି ହରତି, ଏକାଗାରିକମ୍ପି କରୋତି, ପରିପନ୍ଥେପି ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାପଭିକ୍ଖୁ ଖତଂ ଉପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ସାୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ସାନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ୱିସମନିସ୍ସିତୋ ଚ ହୋତି ଗହନନିସ୍ସିତୋ ଚ ବଲୱନିସ୍ସିତୋ ଚ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ୱିସମନିସ୍ସିତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ୱିସମେନ କାଯକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ୱିସମେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ୱିସମେନ ମନୋକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ୱିସମନିସ୍ସିତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ଗହନନିସ୍ସିତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ଗହନନିସ୍ସିତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ବଲୱନିସ୍ସିତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ରାଜାନଂ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତାନଂ ୱା ନିସ୍ସିତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ସଚେ ମଂ କୋଚି କିଞ୍ଚି ୱକ୍ଖତି, ଇମେ ମେ ରାଜାନୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ପରିଯୋଧାଯ ଅତ୍ଥଂ ଭଣିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି। ସଚେ ନଂ କୋଚି କିଞ୍ଚି ଆହ, ତ୍ୟାସ୍ସ ରାଜାନୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ପରିଯୋଧାଯ ଅତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପଭିକ୍ଖୁ ବଲୱନିସ୍ସିତୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପାପଭିକ୍ଖୁ ଖତଂ ଉପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ସାୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ସାନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଚୂଳୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସମ୍ମୁଖୀ ଠାନଛ୍ଵଓସଂ, ପଓଭି ପଣ୍ଡିତ ସୀଲଓଂ;

ସଙ୍ଗତଂ ପଢ୍ଵତାତପ୍ପଂ, ମହାଚୋରେନେକାଦସାତି [ମହାଚୋରେନ ତେ ଦସାତି (କ।)]।

ପଠମୋ ପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

୨। ଦୁତିଯପଣ୍ଣାସକଂ

(୬) ୧. ବ୍ରାହ୍ମଣଓଗ୍ଗୋ

୧. ପଠମଦ୍ୱେବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୫୨. ଅଥ ଖୋ ଦ୍ୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଜିଣ୍ଣା ୱୁଦ୍ଧା ମହଲ୍ଲକା ଅଦ୍ଧଗତା ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତା ୱୀସୱସ୍ସସତିକା ଜାତିଯା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ. ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ. ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ମଯମସ୍ସୁ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ଜିଣ୍ଣା ୱୁଦ୍ଧା ମହଲ୍ଲକା ଅଦ୍ଧଗତା ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତା ୱୀସୱସ୍ସସତିକା ଜାତିଯା; ତେ ଚମ୍ହା ଅକତକଲ୍ଯାଣା ଅକତକୁସଲା ଅକତଭୀରୁତ୍ତାଣା. ଓୱଦତୁ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ, ଅନୁସାସତୁ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା’’ତି.

‘‘ତଗ୍ଘ ତୁମ୍ହେ, ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଜିଣ୍ଣା ୱୁଦ୍ଧା ମହଲ୍ଲକା ଅଦ୍ଧଗତା ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତା ୱୀସୱସ୍ସସତିକା ଜାତିଯା; ତେ ଚତ୍ଥ ଅକତକଲ୍ଯାଣା ଅକତକୁସଲା ଅକତଭୀରୁତ୍ତାଣା. ଉପନୀଯତି ଖୋ ଅଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଲୋକୋ ଜରାଯ ବ୍ଯାଧିନା ମରଣେନ. ଏୱଂ ଉପନୀଯମାନେ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଲୋକେ ଜରାଯ ବ୍ଯାଧିନା ମରଣେନ, ଯୋ ଇଧ କାଯେନ ସଂଯମୋ ୱାଚାଯ ସଂଯମୋ ମନସା ସଂଯମୋ, ତଂ ତସ୍ସ ପେତସ୍ସ ତାଣଞ୍ଚ ଲେଣଞ୍ଚ ଦୀପଞ୍ଚ ସରଣଞ୍ଚ ପରାଯଣଞ୍ଚା’’ତି.

‘‘ଉପନୀଯତି ଜୀୱିତମପ୍ପମାଯୁ,

ଜରୂପନୀତସ୍ସ ନ ସନ୍ତି ତାଣା;

ଏତଂ ଭଯଂ ମରଣେ ପେକ୍ଖମାନୋ,

ପୁଞ୍ଞାନି କଯିରାଥ ସୁଖାୱହାନି.

‘‘ଯୋଧ କାଯେନ ସଂଯମୋ, ୱାଚାଯ ଉଦ ଚେତସା;

ତଂ ତସ୍ସ ପେତସ୍ସ ସୁଖାଯ ହୋତି,

ଯଂ ଜୀୱମାନୋ ପକରୋତି ପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି. [ସଂ. ନି. ୧.୧୦୦] ପଠମଂ;

୨. ଦୁତିଯଦ୍ୱେବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୫୩. ଅଥ ଖୋ ଦ୍ୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଜିଣ୍ଣା ୱୁଦ୍ଧା ମହଲ୍ଲକା ଅଦ୍ଧଗତା ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତା ୱୀସୱସ୍ସସତିକା ଜାତିଯା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ. ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ମଯମସ୍ସୁ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ଜିଣ୍ଣା ୱୁଦ୍ଧା ମହଲ୍ଲକା ଅଦ୍ଧଗତା ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତା ୱୀସୱସ୍ସସତିକା ଜାତିଯା; ତେ ଚମ୍ହା ଅକତକଲ୍ଯାଣା ଅକତକୁସଲା ଅକତଭୀରୁତ୍ତାଣା. ଓୱଦତୁ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ, ଅନୁସାସତୁ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା’’ତି.

‘‘ତଗ୍ଘ ତୁମ୍ହେ, ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଜିଣ୍ଣା ୱୁଦ୍ଧା ମହଲ୍ଲକା ଅଦ୍ଧଗତା ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତା ୱୀସୱସ୍ସସତିକା ଜାତିଯା; ତେ ଚତ୍ଥ ଅକତକଲ୍ଯାଣା ଅକତକୁସଲା ଅକତଭୀରୁତ୍ତାଣା. ଆଦିତ୍ତୋ ଖୋ ଅଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଲୋକୋ ଜରାଯ ବ୍ଯାଧିନା ମରଣେନ. ଏୱଂ ଆଦିତ୍ତେ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଲୋକେ ଜରାଯ ବ୍ଯାଧିନା ମରଣେନ, ଯୋ ଇଧ କାଯେନ ସଂଯମୋ ୱାଚାଯ ସଂଯମୋ ମନସା ସଂଯମୋ, ତଂ ତସ୍ସ ପେତସ୍ସ ତାଣଞ୍ଚ ଲେଣଞ୍ଚ ଦୀପଞ୍ଚ ସରଣଞ୍ଚ ପରାଯଣଞ୍ଚା’’ତି.

‘‘ଆଦିତ୍ତସ୍ମିଂ ଅଗାରସ୍ମିଂ, ଯଂ ନୀହରତି ଭାଜନଂ;

ତଂ ତସ୍ସ ହୋତି ଅତ୍ଥାଯ, ନୋ ଚ ଯଂ ତତ୍ଥ ଡଯ୍ହତି।

''ଏୱଂ ଆଦିତ୍ତୋ ଖୋ [ଏୱଂ ଆଦୀୱିତୋ (ସୀ। ପୀ।), ଏୱଂ ଆଦିତ୍ତକୋ (ସ୍ୟା। କଂ।) ସଂ। ନି। ୧।୪୧] ଲୋକୋ, ଜରାଯ ମରଣେନ ଚ;

ନୀହରେଥେୱ ଦାନେନ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ସୁନୀହତଂ [ସୁନିଦ୍ଧୂତଂ (କ।)]।

''ଯୋଧ କାଯେନ ସଂଯମୋ, ୱାଚାଯ ଉଦ ଚେତସା;

ତଂ ତସ୍ସ ପେତସ୍ସ ସୁଖାଯ ହୋତି,

ଯଂ ଜୀୱମାନୋ ପକରୋତି ପୁଞ୍ଞ''ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ;

୩। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୫୪। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ'ତି, ଭୋ ଗୋତମ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେଯ୍ୟିକୋ [ଓପନଯିକୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ପଞ୍ଚମସୁତ୍ତସ୍ସ ଟୀକା ଓଲୋକେତବ୍ବା] ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ''ତି?

''ରତ୍ତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ରାଗେ ପହୀନେ ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। (ରତ୍ତୋ ଖୋ…ପେ… କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ରାଗେ ପହୀନା ନେୱ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ରତ୍ତୋ ଖୋ…ପେ… ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ରାଗେ ପହୀନେ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।) [( ) ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପାଠୋ ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନ ଦିସ୍ସତି, ଇଧପି ଦୁଟ୍ଠମୂଳ୍ହୱାରେସୁ] ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି…ପେ…।

''ଦୁଟ୍ଠୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦୋସେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ଦୋସେ ପହୀନେ ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକମ୍ପି [ନ ଚେତସିକଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କ।)] ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି…ପେ…।

''ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ମୋହେ ପହୀନେ ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି । ଏୱଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେଯ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ''ତି।

''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେଯ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ୟ – 'ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀ'ତି; ଏୱମେୱଂ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପରିବ୍ବାଜକସୁତ୍ତଂ

୫୫। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘‘ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ’ତି, ଭୋ ଗୋତମ, ଵୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାଵତା ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ ଵିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି?

‘‘ରତ୍ତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି। ରାଗେ ପହୀନେ ନେଵତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି।

‘‘ରତ୍ତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ଵାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ରାଗେ ପହୀନେ ନେଵ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ଵାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି।

‘‘ରତ୍ତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଉଭୟତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ରାଗେ ପହୀନେ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି , ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଉଭୟତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି…ପେ…।

‘‘ଦୁଟ୍ଠୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦୋସେନ…ପେ… ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି। ମୋହେ ପହୀନେ ନେଵତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି।

‘‘ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ, କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ଵାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ମୋହେ ପହୀନେ ନେଵ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ଵାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି।

‘‘ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି , ଉଭୟତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ମୋହେ ପହୀନେ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଉଭୟତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏଵଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ ଵିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି।

‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭଵଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ନିବ୍ବୁତସୁତ୍ତଂ

୫୬। ଅଥ ଖୋ ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘‘ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ନିବ୍ବାନ’ନ୍ତି, ଭୋ ଗୋତମ, ଵୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାଵତା ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ହୋତି ଅକାଲିକଂ ଏହିପସ୍ସିକଂ ଓପନେୟ୍ୟିକଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ ଵିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି?

‘‘ରତ୍ତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି। ରାଗେ ପହୀନେ ନେଵତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି। ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ହୋତି।

‘‘ଦୁଟ୍ଠୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ…ପେ… ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି। ମୋହେ ପହୀନେ ନେଵତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି। ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ହୋତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ ଅଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ [ଯତୋ ଚ ଖୋ ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ (ସୀ।), ଯତୋ ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅକାଲିକଂ ଏହିପସ୍ସିକଂ ଓପନେୟ୍ୟିକଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ (କ।)], ଅନୱସେସଂ ରାଗକ୍ଖଯଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଅନୱସେସଂ ଦୋସକ୍ଖଯଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଅନୱସେସଂ ମୋହକ୍ଖଯଂ ପଟିସଂୱେଦେତି; ଏୱଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ନିବ୍ବାନଂ ହୋତି ଅକାଲିକଂ ଏହିପସ୍ସିକଂ ଓପନେୟ୍ୟିକଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି। ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ… ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଲୋକସୁତ୍ତଂ

୫୬। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୁତଂ ମେତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ପୁବ୍ବକାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱୁଦ୍ଧାନଂ ମହଲ୍ଲକାନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯାନଂ ଭାସମାନାନଂ – ‘ପୁବ୍ବେ ସୁଦଂ [ପୁବ୍ବସ୍ସୁଦଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଯଂ ଲୋକୋ ଅୱୀଚି ମଞ୍ଞେ ଫୁଟୋ ଅହୋସି ମନୁସ୍ସେହି, କୁକ୍କୁଟସଂପାତିକା ଗାମନିଗମରାଜଧାନିଯୋ’ତି। କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେତରହି ମନୁସ୍ସାନଂ ଖଯୋ ହୋତି, ତନୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଗାମାପି ଅଗାମା ହୋନ୍ତି , ନିଗମାପି ଅନିଗମା ହୋନ୍ତି, ନଗରାପି ଅନଗରା ହୋନ୍ତି, ଜନପଦାପି ଅଜନପଦା ହୋନ୍ତୀ’’ତି?

‘‘ଏତରହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମନୁସ୍ସା ଅଧମ୍ମରାଗରତ୍ତା ୱିସମଲୋଭାଭିଭୂତା ମିଚ୍ଛାଧମ୍ମପରେତା। ତେ ଅଧମ୍ମରାଗରତ୍ତା ୱିସମଲୋଭାଭିଭୂତା ମିଚ୍ଛାଧମ୍ମପରେତା ତିଣ୍ହାନି ସତ୍ଥାନି ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ [ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତି, ତେନ ବହୂ ମନୁସ୍ସା କାଲଂ କରୋନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେତରହି ମନୁସ୍ସାନଂ ଖଯୋ ହୋତି, ତନୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଗାମାପି ଅଗାମା ହୋନ୍ତି, ନିଗମାପି ଅନିଗମା ହୋନ୍ତି, ନଗରାପି ଅନଗରା ହୋନ୍ତି, ଜନପଦାପି ଅଜନପଦା ହୋନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏତରହି ମନୁସ୍ସା ଅଧମ୍ମରାଗରତ୍ତା ୱିସମଲୋଭାଭିଭୂତା ମିଚ୍ଛାଧମ୍ମପରେତା। ତେସଂ ଅଧମ୍ମରାଗରତ୍ତାନଂ ୱିସମଲୋଭାଭିଭୂତାନଂ ମିଚ୍ଛାଧମ୍ମପରେତାନଂ ଦେୱୋ ନ ସମ୍ମାଧାରଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛତି। ତେନ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ ହୋତି ଦୁସ୍ସସ୍ସଂ ସେତଟ୍ଟିକଂ ସଲାକାୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ବହୂ ମନୁସ୍ସା କାଲଂ କରୋନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେତରହି ମନୁସ୍ସାନଂ ଖଯୋ ହୋତି, ତନୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଗାମାପି ଅଗାମା ହୋନ୍ତି, ନିଗମାପି ଅନିଗମା ହୋନ୍ତି, ନଗରାପି ଅନଗରା ହୋନ୍ତି, ଜନପଦାପି ଅଜନପଦା ହୋନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏତରହି ମନୁସ୍ସା ଅଧମ୍ମରାଗରତ୍ତା ୱିସମଲୋଭାଭିଭୂତା ମିଚ୍ଛାଧମ୍ମପରେତା। ତେସଂ ଅଧମ୍ମରାଗରତ୍ତାନଂ ୱିସମଲୋଭାଭିଭୂତାନଂ ମିଚ୍ଛାଧମ୍ମପରେତାନଂ ଯକ୍ଖା ୱାଳେ ଅମନୁସ୍ସେ ଓସ୍ସଜନ୍ତି [ଓସ୍ସଜନ୍ତି (ସୀ।)], ତେନ ବହୂ ମନୁସ୍ସା କାଲଂ କରୋନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେତରହି ମନୁସ୍ସାନଂ ଖଯୋ ହୋତି, ତନୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଗାମାପି ଅଗାମା ହୋନ୍ତି, ନିଗମାପି ଅନିଗମା ହୋନ୍ତି, ନଗରାପି ଅନଗରା ହୋନ୍ତି, ଜନପଦାପି ଅଜନପଦା ହୋନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୫୮। ଅଥ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ [ୱଚ୍ଛପୁତ୍ତୋ (କ।)] ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୁତଂ ମେତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଏୱମାହ – ‘ମଯ୍ହମେୱ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ , ନାଞ୍ଞେସଂ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ; ମଯ୍ହମେୱ ସାୱକାନଂ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ନାଞ୍ଞେସଂ ସାୱକାନଂ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ; ମଯ୍ହମେୱ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ, ନାଞ୍ଞେସଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ; ମଯ୍ହମେୱ ସାୱକାନଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ, ନାଞ୍ଞେସଂ ସାୱକାନଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲ’ନ୍ତି। ଯେ ତେ, ଭୋ ଗୋତମ, ଏୱମାହଂସୁ ‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଏୱମାହ ମଯ୍ହମେୱ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ନାଞ୍ଞେସଂ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ। ମଯ୍ହମେୱ ସାୱକାନଂ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ନାଞ୍ଞେସଂ ସାୱକାନଂ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ। ମଯ୍ହମେୱ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ, ନାଞ୍ଞେସଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ। ମଯ୍ହମେୱ ସାୱକାନଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ, ନାଞ୍ଞେସଂ ସାୱକାନଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲ’ନ୍ତି। କଚ୍ଚି ତେ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁପାତୋ [ୱାଦାନୁୱାଦୋ (କ।)] ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି? ଅନବ୍ଭକ୍ଖାତୁକାମା ହି ମଯଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମ’’ନ୍ତି।

‘‘ଯେ ତେ, ୱଚ୍ଛ, ଏୱମାହଂସୁ – ‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଏୱମାହ – ମୟ୍ହମେୱ ଦାନଂ ଦାତଙ୍ଗ…ପେ… ନାଞ୍ଞେସଂ ସାୱକାନଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲ’ନ୍ତି ନ ମେ ତେ ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ। ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି ଚ ପନ ମଂ [ଚ ପନ ମଂ ତେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅସତା ଅଭୂତେନ। ଯୋ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ପରଂ ଦାନଂ ଦଦନ୍ତଂ ୱାରେତି ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ଅନ୍ତରାଯକରୋ ହୋତି, ତିଣ୍ଣଂ ପାରିପନ୍ଥିକୋ। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ? ଦାଯକସ୍ସ ପୁଞ୍ଞନ୍ତରାଯକରୋ ହୋତି, ପଟିଗ୍ଗାହକାନଂ ଲାଭନ୍ତରାଯକରୋ ହୋତି, ପୁବ୍ବେୱ ଖୋ ପନସ୍ସ ଅତ୍ତା ଖତୋ ଚ ହୋତି ଉପହତୋ ଚ। ଯୋ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ପରଂ ଦାନଂ ଦଦନ୍ତଂ ୱାରେତି ସୋ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଅନ୍ତରାଯକରୋ ହୋତି, ତିଣ୍ଣଂ ପାରିପନ୍ଥିକୋ।

‘‘ଅହଂ ଖୋ ପନ, ୱଚ୍ଛ, ଏୱଂ ୱଦାମି – ଯେ ହି ତେ ଚନ୍ଦନିକାଯ ୱା ଓଲିଗଲ୍ଲେ ୱା ପାଣା, ତତ୍ରପି ଯୋ ଥାଲିଧୋୱନଂ [ଥାଲକଧୋୱନଂ (କ।)] ୱା ସରାୱଧୋୱନଂ ୱା ଛଡ୍ଡେତି – ଯେ ତତ୍ଥ ପାଣା ତେ ତେନ ଯାପେନ୍ତୂତି, ତତୋ ନିଦାନମ୍ପାହଂ, ୱଚ୍ଛ, ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମଂ ୱଦାମି। କୋ ପନ ୱାଦୋ ମନୁସ୍ସଭୂତେ! ଅପି ଚାହଂ, ୱଚ୍ଛ, ସୀଲୱତୋ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ୱଦାମି, ନୋ ତଥା ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ, ସୋ ଚ ହୋତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନୋ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ।

‘‘କତମାନି ପଞ୍ଚଙ୍ଗାନି ପହୀନାନି ହୋନ୍ତି? କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ବ୍ୟାପାଦୋ ପହୀନୋ ହୋତି , ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହୀନଂ ହୋତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହୀନଂ ହୋତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀନା ହୋତି। ଇମାନି ପଞ୍ଚଙ୍ଗାନି ୱିପ୍ପହୀନାନି ହୋନ୍ତି।

‘‘କତମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି? ଅସେକ୍ଖେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେକ୍ଖେନ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେକ୍ଖେନ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେକ୍ଖେନ ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେକ୍ଖେନ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି; ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଇତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି।

‘‘ଇତି କଣ୍ହାସୁ ସେତାସୁ, ରୋହିଣୀସୁ ହରୀସୁ ୱା;

କମ୍ମାସାସୁ ସରୂପାସୁ, ଗୋସୁ ପାରେୱତାସୁ ୱା।

‘‘ଯାସୁ କାସୁଚି ଏତାସୁ, ଦନ୍ତୋ ଜାଯତି ପୁଙ୍ଗୱୋ;

ଧୋରଯ୍ହୋ ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ, କଲ୍ୟାଣଜୱନିକ୍କମୋ;

ତମେୱ ଭାରେ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତି, ନାସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ପରିକ୍ଖରେ।

‘‘ଏୱମେୱଂ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଯସ୍ମିଂ କସ୍ମିଞ୍ଚି ଜାତିଯେ;

ଖତ୍ତିଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ୱେସ୍ସେ, ସୁଦ୍ଦେ ଚଣ୍ଡାଲପୁକ୍କୁସେ।

‘‘ଯାସୁ କାସୁଚି ଏତାସୁ, ଦନ୍ତୋ ଜାଯତି ସୁବ୍ବତୋ;

ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ, ସଚ୍ଚୱାଦୀ ହିରୀମନୋ।

‘‘ପହୀନଜାତିମରଣୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ କେୱଲୀ;

ପନ୍ନଭାରୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ, କତକିଚ୍ଚୋ ଅନାସୱୋ।

‘‘ପାରଗୂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ, ଅନୁପାଦାଯ ନିବ୍ବୁତୋ;

ତସ୍ମିଂଯେୱ [ତସ୍ମିଂ ୱେ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ୱିରଜେ ଖେତ୍ତେ, ୱିପୁଲା ହୋତି ଦକ୍ଖିଣା।

‘‘ବାଲା ଚ ଅୱିଜାନନ୍ତା, ଦୁମ୍ମେଧା ଅସ୍ସୁତାୱିନୋ;

ବହିଦ୍ଧା ଦେନ୍ତି ଦାନାନି, ନ ହି ସନ୍ତେ ଉପାସରେ।

‘‘ଯେ ଚ ସନ୍ତେ ଉପାସନ୍ତି, ସପ୍ପଞ୍ଞେ ଧୀରସମ୍ମତେ;

ସଦ୍ଧା ଚ ନେସଂ ସୁଗତେ, ମୂଲଜାତା ପତିଟ୍ଠିତା।

‘‘ଦେୱଲୋକଞ୍ଚ ତେ ଯନ୍ତି, କୁଲେ ୱା ଇଧ ଜାୟରେ;

ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନିବ୍ବାନଂ, ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା’’ତି। ସତ୍ତମଂ;

୮। ତିକଣ୍ଣସୁତ୍ତଂ

୫୯। ଅଥ ଖୋ ତିକଣ୍ଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ତିକଣ୍ଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ତେୱିଜ୍ଜାନଂ ସୁଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି – ‘‘ଏୱମ୍ପି ତେୱିଜ୍ଜା ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଇତିପି ତେୱିଜ୍ଜା ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ତେୱିଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉଭତୋ ସୁଜାତୋ ହୋତି ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ, ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣିକୋ ଯାୱ ସତ୍ତମା ପିତାମହଯୁଗା, ଅକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅନୁପକ୍କୁଟ୍ଠୋ ଜାତିୱାଦେନ, ଅଜ୍ଝାୟକୋ, ମନ୍ତଧରୋ, ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ସନିଘଣ୍ଡୁକେଟୁଭାନଂ ସାକ୍ଖରପ୍ପଭେଦାନଂ ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନଂ, ପଦକୋ, ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ, ଲୋକାୟତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେସୁ ଅନୱୟୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ତେୱିଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଅଞ୍ଞଥା ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ତେୱିଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ପନ ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତି? ସାଧୁ ମେ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ ଯଥା ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭୋ’’ତି ଖୋ ତିକଣ୍ଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଇଧ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଖଞ୍ଚ କାୟେନ ପଟିସଂୱେଦେତି ଯଂ ତଂ ଅରିୟା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା, ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିୟେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞ୍ଞାଣାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିୟୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିୟୋ ଦସପି ଜାତିୟୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଚତ୍ତାରୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି, ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – ‘ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ। ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋ’ତି। ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି। ଅୟମସ୍ସ ପଠମା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି; ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା; ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିୟେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଞ୍ଞାଣାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି – ‘ଇମେ ୱତ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା…

ପେ… ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା, ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାଯସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା, ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା, ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା, ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା'ତି। ଇତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି। ଅଯମସ୍ସ ଦୁତିଯା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି; ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା; ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ।

''ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; 'ଇମେ ଆସୱା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଆସୱସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତି। ଅଯମସ୍ସ ତତିଯା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି; ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା; ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ''ତି।

''ଅନୁଚ୍ଚାୱଚସୀଲସ୍ସ, ନିପକସ୍ସ ଚ ଝାଯିନୋ;

ଚିତ୍ତଂ ଯସ୍ସ ୱସୀଭୂତଂ, ଏକଗ୍ଗଂ ସୁସମାହିତଂ।

''ତଂ ୱେ ତମୋନୁଦଂ ଧୀରଂ, ତେୱିଜ୍ଜଂ ମଚ୍ଚୁହାଯିନଂ;

ହିତଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ, ଆହୁ ସବ୍ବପ୍ପହାଯିନଂ।

''ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି ସମ୍ପନ୍ନଂ, ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୱିହାରିନଂ;

ବୁଦ୍ଧଂ ଅନ୍ତିମଦେହିନଂ [ଅନ୍ତିମସାରୀରଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତି ଗୋତମଂ।

[ଧ। ପ। ୪୨୩; ଇତିୱୁ। ୯୯] ''ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଯୋ ୱେଦୀ, ସଗ୍ଗାପାଯଞ୍ଚ ପସ୍ସତି;

ଅଥୋ ଜାତିକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ, ଅଭିଞ୍ଞାୱୋସିତୋ ମୁନି।

''ଏତାହି ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି, ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ତମହଂ ୱଦାମି ତେୱିଜ୍ଜଂ, ନାଞ୍ଞଂ ଲପିତଲାପନ''ନ୍ତି।

''ଏୱଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତୀ''ତି। ''ଅଞ୍ଞଥା, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ତେୱିଜ୍ଜୋ, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ପନ ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତି। ଇମସ୍ସ ଚ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ତେୱିଜ୍ଜୋ କଲଂ ନାଗ୍ଘତି ସୋଳସିଂ''।

''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଜାଣୁସ୍ସୋଣିସୁତ୍ତଂ

୬୦। ଅଥ ଖୋ ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ

ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଯସ୍ସସ୍ସୁ, ଭୋ ଗୋତମ, ଯଞ୍ଞୋ ୱା ସଦ୍ଧଂ ୱା ଥାଲିପାକୋ ୱା ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ୱା, ତେୱିଜ୍ଜେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଦାନଂ ଦଦେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ତେୱିଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉଭତୋ ସୁଜାତୋ ହୋତି ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣିକୋ ଯାୱ ସତ୍ତମା ପିତାମହଯୁଗା ଅକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅନୁପକ୍କୁଟ୍ଠୋ ଜାତିୱାଦେନ, ଅଜ୍ଝାଯକୋ ମନ୍ତଧରୋ, ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ସନିଘଣ୍ଡୁକେଟୁଭାନଂ ସାକ୍ଖରପ୍ପଭେଦାନଂ ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନଂ, ପଦକୋ, ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ, ଲୋକାଯତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେସୁ ଅନୱଯୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ତେୱିଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଅଞ୍ଞଥା ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ତେୱିଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ପନ ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତି? ସାଧୁ ମେ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ ଯଥା ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତୀ’’ତି । ‘‘ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୁଣାହି , ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି । ‘‘ଏୱଂ, ଭୋ’’ତି ଖୋ ଜାଣୁସ୍ସୋଣି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଇଧ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିଯୋ… ପେ… ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି। ଅଯମସ୍ସ ପଠମା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି; ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା; ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ…ପେ… ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି। ଅଯମସ୍ସ ଦୁତିଯା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି; ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା; ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ‘ଇମେ ଆସୱା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି। ଅଯମସ୍ସ ତତିଯା ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା ହୋତି; ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା; ତମୋ ୱିହତୋ , ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ’’ତି।

‘‘ଯୋ ସୀଲବ୍ବତସମ୍ପନ୍ନୋ, ପହିତତ୍ତୋ ସମାହିତୋ;

ଚିତ୍ତଂ ଯସ୍ସ ୱସୀଭୂତଂ, ଏକଗ୍ଗଂ ସୁସମାହିତଂ।

[ଧ। ପ। ୪୨୩; ଇତିୱୁ। ୯୯] ‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଯୋ ୱେଦୀ, ସଗ୍ଗାପାଯଞ୍ଚ ପସ୍ସତି;

ଅଥୋ ଜାତିକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ, ଅଭିଞ୍ଞାୱୋସିତୋ ମୁନି।

‘‘ଏତାହି ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି, ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ତମହଂ ୱଦାମି ତେୱିଜ୍ଜଂ, ନାଞ୍ଞଂ ଲପିତଲାପନ’’ନ୍ତି।

‘‘ଏୱଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞଥା, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ତେୱିଜ୍ଜୋ, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ପନ ଅରିଯସ୍ସ

ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜୋ ହୋତି। ଇମସ୍ସ ଚ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ତେୱିଜ୍ଜସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ତେୱିଜ୍ଜୋ କଲଂ ନାଗ୍ଘତି ସୋଳସିଂ’’।

‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସଙ୍ଗାରୱସୁତ୍ତଂ

୬୧। ଅଥ ଖୋ ସଙ୍ଗାରୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସଙ୍ଗାରୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ମଯମସ୍ସୁ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମ। ଯଞ୍ଞଂ ଯଜାମପି ଯଜାପେମପି। ତତ୍ର, ଭୋ ଗୋତମ, ଯୋ ଚେୱ ଯଜତି [ଯୋ ଚେୱ ଯଞ୍ଞଂ ଯଜତି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଯୋ ଚ ଯଜାପେତି ସବ୍ବେ ତେ ଅନେକସାରୀରିକଂ ପୁଞ୍ଞପ୍ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ଯଦିଦଂ ଯଞ୍ଞାଧିକରଣଂ। ଯୋ ପନାଯଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଯସ୍ସ ୱା ତସ୍ସ ୱା କୁଲା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ଏକମତ୍ତାନଂ ଦମେତି, ଏକମତ୍ତାନଂ ସମେତି, ଏକମତ୍ତାନଂ ପରିନିବ୍ବାପେତି, ଏୱମସ୍ସାଯଂ ଏକସାରୀରିକଂ ପୁଞ୍ଞପ୍ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ଯଦିଦଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଧିକରଣ’’ନ୍ତି।

‘‘ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ଯ ତଥା ନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ଯାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଏଥାଯଂ ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଅହଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋଗଧଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେମି; ଏଥ [ଏତଂ (କ।)], ତୁମ୍ହେପି ତଥା ପଟିପଜ୍ଜଥ, ଯଥାପଟିପନ୍ନା ତୁମ୍ହେପି ଅନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋଗଧଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସଥା’ତି। ଇତି ଅଯଞ୍ଚେୱ [ସଯଂ ଚେୱ (କ।)] ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ପରେ ଚ ତଥତ୍ଥାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନି ଖୋ ପନ ହୋନ୍ତି ଅନେକାନିପି ସତାନି ଅନେକାନିପି ସହସ୍ସାନି ଅନେକାନିପି ସତସହସ୍ସାନି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇଚ୍ଚାଯଂ ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଏକସାରୀରିକା ୱା ପୁଞ୍ଞପ୍ପଟିପଦା ହୋତି ଅନେକସାରୀରିକା ୱା, ଯଦିଦଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଧିକରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଇଚ୍ଚାଯମ୍ପି [ଇଚ୍ଚାଯନ୍ତେ (କ।)], ଭୋ ଗୋତମ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅନେକସାରୀରିକା ପୁଞ୍ଞପ୍ପଟିପଦା ହୋତି, ଯଦିଦଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଧିକରଣ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସଙ୍ଗାରୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇମାସଂ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଟିପଦାନଂ କତମା ପଟିପଦା ଖମତି ଅପ୍ପତ୍ଥତରା ଚ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରା ଚ ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’’ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଗାରୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଭୱଂ ଚାନନ୍ଦୋ। ଏତେ ମେ ପୁଜ୍ଜା, ଏତେ ମେ ପାସଂସା’’ତି।

ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସଙ୍ଗାରୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ନ ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛାମି – ‘କେ ୱା ତେ ପୁଜ୍ଜା କେ ୱା ତେ ପାସଂସା’ତି? ଏୱଂ ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପୁଚ୍ଛାମି – ‘ଇମାସଂ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଟିପଦାନଂ କତମା ପଟିପଦା ଖମତି ଅପ୍ପତ୍ଥତରା ଚ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରା ଚ ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’’’ତି? ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ସଙ୍ଗାରୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଭୱଂ ଚାନନ୍ଦୋ। ଏତେ ମେ ପୁଜ୍ଜା, ଏତେ ମେ ପାସଂସା’’ତି।

ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସଙ୍ଗାରୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ନ ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛାମି – ‘କେ ୱା ତେ ପୁଜ୍ଜା କେ ୱା ତେ ପାସଂସା’ତି? ଏୱଂ ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପୁଚ୍ଛାମି – ‘ଇମାସଂ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଟିପଦାନଂ କତମା ପଟିପଦା ଖମତି ଅପ୍ପତ୍ଥତରା ଚ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରା ଚ ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’’’ତି? ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ସଙ୍ଗାରୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଭୱଂ ଚାନନ୍ଦୋ। ଏତେ ମେ ପୁଜ୍ଜା, ଏତେ ମେ ପାସଂସା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଯାୱ ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ସଙ୍ଗାରୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆନନ୍ଦେନ ସହଧମ୍ମିକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସଂସାଦେତି [ମ। ନି। ୧। ୩୩୭] ନୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଯଂନୂନାହଂ ପରିମୋଚେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସଙ୍ଗାରୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କା ନ୍ୱଜ୍ଜ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଜନ୍ତେପୁରେ ରାଜପୁରିସାନଂ [ରାଜପରିସାଯଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦୀ’’ତି? ‘‘ଅଯଂ ଖ୍ୱଜ୍ଜ, ଭୋ ଗୋତମ, ରାଜନ୍ତେପୁରେ ରାଜପୁରିସାନଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – ‘ପୁବ୍ବେ ସୁଦଂ ଅପ୍ପତରା ଚେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ ବହୁତରା ଚ ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେସୁଂ; ଏତରହି ପନ ବହୁତରା ଚେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଅପ୍ପତରା ଚ ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀ’ତି। ଅଯଂ ଖ୍ୱଜ୍ଜ, ଭୋ ଗୋତମ, ରାଜନ୍ତେପୁରେ ରାଜପୁରିସାନଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦୀ’’ତି।

[ପଟି। ମ। ୩।୩୦; ଦୀ। ନି। ୧।୪୮୩] ''ତୀଣି ଖୋ ଇମାନି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପାଟିହାରିଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ, ଆଦେସନାପାଟିହାରିଯଂ , ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିଯଂ। କତମଞ୍ଚ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ? ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – 'ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ; ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିଯାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରୋତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ ଗଚ୍ଛତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ପଥୱିଯଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସତି [ପରାମସତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୮୪; ପଟି। ମ। ୧।୧୦୨] ପରିମଜ୍ଜତି, ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି'। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ ।

''କତମଞ୍ଚ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆଦେସନାପାଟିହାରିଯଂ? ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ନିମିତ୍ତେନ ଆଦିସତି – 'ଏୱମ୍ପି ତେ ମନୋ, ଇତ୍ଥମ୍ପି ତେ ମନୋ, ଇତିପି ତେ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି। ସୋ ବହୁଂ ଚେପି ଆଦିସତି ତଥେୱ ତଂ ହୋତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା।

''ଇଧ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ନ ହେୱ ଖୋ ନିମିତ୍ତେନ ଆଦିସତି , ଅପି ଚ ଖୋ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଅମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଦେୱତାନଂ ୱା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି – 'ଏୱମ୍ପି ତେ ମନୋ, ଇତ୍ଥମ୍ପି ତେ ମନୋ, ଇତିପି ତେ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି। ସୋ ବହୁଂ ଚେପି ଆଦିସତି ତଥେୱ ତଂ ହୋତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା।

''ଇଧ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ନ ହେୱ ଖୋ ନିମିତ୍ତେନ ଆଦିସତି ନପି ମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଅମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଦେୱତାନଂ ୱା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ୱିତକ୍କଯତୋ ୱିଚାରଯତୋ ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି – 'ଏୱମ୍ପି ତେ ମନୋ, ଇତ୍ଥମ୍ପି ତେ ମନୋ, ଇତିପି ତେ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି। ସୋ ବହୁଂ ଚେପି ଆଦିସତି ତଥେୱ ତଂ ହୋତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା।

''ଇଧ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ନ ହେୱ ଖୋ ନିମିତ୍ତେନ ଆଦିସତି, ନପି ମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଅମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଦେୱତାନଂ ୱା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି, ନପି ୱିତକ୍କଯତୋ ୱିଚାରଯତୋ ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାତି – 'ଯଥା ଇମସ୍ସ ଭୋତୋ ମନୋସଙ୍ଖାରା ପଣିହିତା ଇମସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଅମୁଂ ନାମ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସତୀ'ତି। ସୋ ବହୁଂ ଚେପି ଆଦିସତି ତଥେୱ ତଂ ହୋତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆଦେସନାପାଟିହାରିଯଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିଯଂ? ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ , ଏକଚ୍ଚୋ ଏୱମନୁସାସତି – 'ଏୱଂ ୱିତକ୍କେଥ, ମା ଏୱଂ ୱିତକ୍କଯିତ୍ଥ; ଏୱଂ ମନସି କରୋଥ, ମା ଏୱଂ ମନସାକତ୍ଥ; ଇଦଂ ପଜହଥ, ଇଦଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରଥା'ତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିଯଂ। ଇମାନି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତୀଣି ପାଟିହାରିଯାନି। ଇମେସଂ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତିଣ୍ଣଂ ପାଟିହାରିଯାନଂ କତମଂ ପାଟିହାରିଯଂ ଖମତି ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚା''ତି?

''ତତ୍ର, ଭୋ ଗୋତମ, ଯଦିଦଂ [ଯମିଦଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପାଟିହାରିଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି, ଇଦଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ପାଟିହାରିଯଂ ଯୋୱ [ଯୋ ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ନଂ କରୋତି ସୋୱ [ସୋଚ ଚ (ସ୍ୟା। କଂ ପୀ। କ।)] ନଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯୋୱ [ଯୋ ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ନଂ କରୋତି ତସ୍ସେୱ [ତସ୍ସମେୱ (ସୀ। କ।), ତସ୍ସ ଚେୱ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ତଂ ହୋତି। ଇଦଂ ମେ, ଭୋ ଗୋତମ, ପାଟିହାରିଯଂ ମାଯାସହଧମ୍ମରୂପଂ ୱିଯ ଖାଯତି।

''ଯମ୍ପିଦଂ , ଭୋ ଗୋତମ, ପାଟିହାରିଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ନିମିତ୍ତେନ ଆଦିସତି – 'ଏୱମ୍ପି ତେ ମନୋ, ଇତ୍ଥମ୍ପି ତେ ମନୋ, ଇତିପି ତେ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି, ସୋ ବହୁଂ ଚେପି ଆଦିସତି ତଥେୱ ତଂ ହୋତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା। ଇଧ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଏକଚ୍ଚୋ ନ ହେୱ ଖୋ ନିମିତ୍ତେନ ଆଦିସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଅମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଦେୱତାନଂ ୱା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି…ପେ… ନପି ମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଅମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଦେୱତାନଂ ୱା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ୱିତକ୍କଯତୋ ୱିଚାରଯତୋ ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି…ପେ… ନପି ୱିତକ୍କଯତୋ ୱିଚାରଯତୋ ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଆଦିସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାତି – 'ଯଥା ଇମସ୍ସ ଭୋତୋ ମନୋସଙ୍ଖାରା ପଣିହିତା ଇମସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଅମୁଂ ନାମ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସତୀ'ତି, ସୋ ବହୁଂ ଚେପି ଆଦିସତି ତଥେୱ ତଂ ହୋତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା। ଇଦମ୍ପି, ଭୋ ଗୋତମ, ପାଟିହାରିଯଂ ଯୋୱ ନଂ କରୋତି ସୋୱ ନଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯୋୱ ନଂ କରୋତି ତସ୍ସେୱ ତଂ ହୋତି। ଇଦମ୍ପି ମେ, ଭୋ ଗୋତମ, ପାଟିହାରିଯଂ ମାଯାସହଧମ୍ମରୂପଂ ୱିଯ ଖାଯତି।

''ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଇଦଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ପାଟିହାରିଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଏୱଂ ଅନୁସାସତି – 'ଏୱଂ ୱିତକ୍କେଥ , ମା ଏୱଂ ୱିତକ୍କଯିତ୍ଥ; ଏୱଂ ମନସି କରୋଥ,

ମା ଏୱଂ ମନସାକତ୍ଥ; ଇଦଂ ପଜହଥ, ଇଦଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରଥା'ତି। ଇଦମେୱ, ଭୋ ଗୋତମ, ପାଟିହାରିୟଂ ଖମତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପାଟିହାରିୟାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ଯାୱସୁଭାସିତମିଦଂ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଇମେହି ଚ ମୟଂ ତୀହି ପାଟିହାରିୟେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଧାରେମ। ଭୱଞ୍ହି ଗୋତମୋ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାୟେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି, ଭୱଞ୍ହି ଗୋତମୋ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାତି – 'ଯଥା ଇମସ୍ସ ଭୋତୋ ମନୋସଙ୍ଖାରା ପଣିହିତା ଇମସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଅମୁଂ ନାମ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସତୀ'ତି। ଭୱଞ୍ହି ଗୋତମୋ ଏୱମନୁସାସତି – 'ଏୱଂ ୱିତକ୍କେଥ, ମା ଏୱଂ ୱିତକ୍କୟିତ୍ଥ; ଏୱଂ ମନସି କରୋଥ, ମା ଏୱଂ ମନସାକତ୍ଥ; ଇଦଂ ପଜହଥ, ଇଦଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରଥା'''ତି।

''ଅଦ୍ଧା ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆସଜ୍ଜ ଉପନୀୟ ୱାଚା ଭାସିତା; ଅପି ଚ ତ୍ୟାହଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମି। ଅହଞ୍ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋମି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାୟେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେମି। ଅହଞ୍ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – 'ଯଥା ଇମସ୍ସ ଭୋତୋ ମନୋସଙ୍ଖାରା ପଣିହିତା, ଇମସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଅମୁଂ ନାମ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସତୀ'ତି। ଅହଞ୍ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱମନୁସାସାମି – 'ଏୱଂ ୱିତକ୍କେଥ, ମା ଏୱଂ ୱିତକ୍କୟିତ୍ଥ; ଏୱଂ ମନସି କରୋଥ, ମା ଏୱଂ ମନସାକତ୍ଥ; ଇଦଂ ପଜହଥ, ଇଦଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରଥା'''ତି।

''ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଞ୍ଞୋ ଏକଭିକ୍ଖୁପି ଯୋ ଇମେହି ତୀହି ପାଟିହାରିୟେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭୋତା ଗୋତମେନା''ତି? ''ନ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଂୟେୱ ସତଂ ନ ଦ୍ୱେ ସତାନି ନ ତୀଣି ସତାନି ନ ଚତ୍ତାରି ସତାନି ନ ପଞ୍ଚ ସତାନି, ଅଥ ଖୋ ଭିୟ୍ୟୋୱ, ଯେ [ତେ (କ।) ପସ୍ସ ମ। ନି। ୨।୧୯୫] ଭିକ୍ଖୂ ଇମେହି ତୀହି ପାଟିହାରିୟେହି ସମନ୍ନାଗତା''ତି। ''କହଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଏତରହି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି? ''ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ''ତି।

''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ସେୟ୍ୟଥାପି ଭୋ ଗୋତମ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେୟ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେୟ୍ୟ – 'ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀ'ତି, ଏୱମେୱଂ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଅନେକପରିୟାୟେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଚଞ୍ଚଙ୍କତରୋ, ପରିବ୍ବାଜକେନ ନିବ୍ବୁତଂ;

ପଲୋକୱଚ୍ଛୋ ତିକଣ୍ଣୋ, ସୋଣି ସଙ୍ଗାରୱେନ ଚାତି।

(୭) ୨। ମହାୱଗ୍ଗୋ

୧। ତିତ୍ଥାୟତନାଦିସୁତ୍ତଂ

୬୨। ‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତିତ୍ଥାୟତନାନି ଯାନି ପଣ୍ଡିତେହି ସମନୁଯୁଞ୍ଜିୟମାନାନି [ସମନୁଗ୍ଗାହିୟମାନାନି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ସମନୁଗାହିୟମାନାନି ସମନୁଭାସିୟମାନାନି ପରମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅକିରିୟାୟ ସଣ୍ଠହନ୍ତି। କତମାନି ତୀଣି? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୂ’ତି। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୂ’ତି। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଅହେତୁଅପ୍ପଚ୍ଚୟା’’’ତି।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୂ’ତି, ତ୍ୟାହଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି – ‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ଯଂ କିଞ୍ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୂ’ତି ? ତେ ଚ ମେ [ତେ ଚେ ମେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ‘ଆମା’ତି [ଆମୋତି (ସୀ।)] ପଟିଜାନନ୍ତି। ତ୍ୟାହଂ ଏୱଂ ୱଦାମି – ‘ତେନହାୟସ୍ମନ୍ତୋ ପାଣାତିପାତିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ଅଦିନ୍ନାଦାୟିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ଅବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ମୁସାୱାଦିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ପିସୁଣୱାଚା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ଫରୁସୱାଚା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ଅଭିଜ୍ଝାଲୁନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେକତହେତୁ’’’।

‘‘ପୁବ୍ବେକତଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରତୋ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତଂ ନ ହୋତି ଛନ୍ଦୋ ୱା ୱାୟାମୋ ୱା ଇଦଂ ୱା କରଣୀୟଂ ଇଦଂ ୱା ଅକରଣୀୟନ୍ତି। ଇତି କରଣୀୟାକରଣୀୟେ ଖୋ ପନ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ଅନୁପଲବ୍ଭିୟମାନେ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀନଂ ଅନାରକ୍ଖାନଂ ୱିହରତଂ ନ ହୋତି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ସହଧମ୍ମିକୋ ସମଣୱାଦୋ । ଅୟଂ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସୁ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଏୱଂୱାଦୀସୁ ଏୱଂଦିଟ୍ଠୀସୁ ପଠମୋ ସହଧମ୍ମିକୋ ନିଗ୍ଗହୋ ହୋତି।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୂ’ତି, ତ୍ୟାହଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି – ‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଦିଟ୍ଠିନୋ – ଯଂ କିଞ୍ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୂ’ତି? ତେ ଚ ମେ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ‘ଆମା’ତି ପଟିଜାନନ୍ତି। ତ୍ୟାହଂ ଏୱଂ ୱଦାମି – ‘ତେନହାୟସ୍ମନ୍ତୋ ପାଣାତିପାତିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ଅଦିନ୍ନାଦାୟିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ଅବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ମୁସାୱାଦିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ପିସୁଣୱାଚା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ଫରୁସୱାଚା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ଅଭିଜ୍ଝାଲୁନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ’’’।

‘‘ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରତୋ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତଂ ନ ହୋତି ଛନ୍ଦୋ ୱା ୱାୟାମୋ ୱା ଇଦଂ ୱା କରଣୀୟଂ ଇଦଂ ୱା ଅକରଣୀୟନ୍ତି। ଇତି କରଣୀୟାକରଣୀୟେ ଖୋ ପନ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ଅନୁପଲବ୍ଭିୟମାନେ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀନଂ ଅନାରକ୍ଖାନଂ ୱିହରତଂ ନ ହୋତି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ସହଧମ୍ମିକୋ ସମଣୱାଦୋ। ଅୟଂ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସୁ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଏୱଂୱାଦୀସୁ ଏୱଂଦିଟ୍ଠୀସୁ ଦୁତିୟୋ ସହଧମ୍ମିକୋ ନିଗ୍ଗହୋ ହୋତି।

‘‘ତତ୍ର , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଂ ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଅହେତୁଅପ୍ପଚ୍ଚୟା’ତି, ତ୍ୟାହଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି – ‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ଯଂ କିଂ ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଅହେତୁଅପ୍ପଚ୍ଚୟା’ତି? ତେ ଚ ମେ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ‘ଆମା’ତି ପଟିଜାନନ୍ତି । ତ୍ୟାହଂ ଏୱଂ ୱଦାମି – ‘ତେନହାୟସ୍ମନ୍ତୋ ପାଣାତିପାତିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଅହେତୁଅପ୍ପଚ୍ଚୟା…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଅହେତୁଅପ୍ପଚ୍ଚୟା’’’।

‘‘ଅହେତୁଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ [ଅହେତୁଂ (ସୀ।), ଅହେତୁ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅହେତୁଅପ୍ପଚ୍ଚଯା (ପୀ।), ଅହେତୁଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ (କ।)] ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରତୋ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତଂ ନ ହୋତି ଛନ୍ଦୋ ୱା ୱାଯାମୋ ୱା ଇଦଂ ୱା କରଣୀଯଂ ଇଦଂ ୱା ଅକରଣୀଯନ୍ତି। ଇତି କରଣୀଯାକରଣୀଯେ ଖୋ ପନ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ଅନୁପଲବ୍ଭିଯମାନେ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀନଂ ଅନାରକ୍ଖାନଂ ୱିହରତଂ ନ ହୋତି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ସହଧମ୍ମିକୋ ସମଣୱାଦୋ। ଅଯଂ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସୁ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଏୱଂୱାଦୀସୁ ଏୱଂଦିଟ୍ଠୀସୁ ତତିଯୋ ସହଧମ୍ମିକୋ ନିଗ୍ଗହୋ ହୋତି।

‘‘ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ତିତ୍ଥାଯତନାନି ଯାନି ପଣ୍ଡିତେହି ସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନାନି ସମନୁଗାହିଯମାନାନି ସମନୁଭାସିଯମାନାନି ପରମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅକିରିଯାଯ ସଣ୍ଠହନ୍ତି।

‘‘ଅଯଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି? ଇମା ଛ ଧାତୁଯୋତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି। ଇମାନି ଛ ଫସ୍ସାଯତନାନୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି। ଇମେ ଅଟ୍ଠାରସ ମନୋପୱିଚାରାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି।

‘‘ଇମା ଛ ଧାତୁଯୋତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଛଯିମା, ଭିକ୍ଖୱେ , ଧାତୁଯୋ – ପଥୱୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୁ, ୱାଯୋଧାତୁ, ଆକାସଧାତୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ଇମା ଛ ଧାତୁଯୋତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଇମାନି ଛ ଫସ୍ସାଯତନାନୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଛଯିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନାନି – ଚକ୍ଖୁ ଫସ୍ସାଯତନଂ, ସୋତଂ ଫସ୍ସାଯତନଂ, ଘାନଂ ଫସ୍ସାଯତନଂ, ଜିୱ୍ହା ଫସ୍ସାଯତନଂ, କାଯୋ ଫସ୍ସାଯତନଂ, ମନୋ ଫସ୍ସାଯତନଂ। ଇମାନି ଛ ଫସ୍ସାଯତନାନୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଇମେ ଅଟ୍ଠାରସ ମନୋପୱିଚାରାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିଯଂ ରୂପଂ ଉପୱିଚରତି ଦୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିଯଂ ରୂପଂ ଉପୱିଚରତି ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନିଯଂ ରୂପଂ ଉପୱିଚରତି, ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପୱିଚରତି ଦୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପୱିଚରତି ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନିଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପୱିଚରତି। ଇମେ ଅଟ୍ଠାରସ ମନୋପୱିଚାରାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଛନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୂନଂ ଉପାଦାଯ ଗବ୍ଭସ୍ସାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି; ଓକ୍କନ୍ତିଯା ସତି ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ, ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା। ୱେଦିଯମାନସ୍ସ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପଞ୍ଞପେମି, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋତି ପଞ୍ଞପେମି, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି ପଞ୍ଞପେମି, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ପଞ୍ଞପେମି।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଜାତିପି ଦୁକ୍ଖା, ଜରାପି ଦୁକ୍ଖା , ( ) [(ବ୍ୟାଧିପି ଦୁକ୍ଖୋ) (ସୀ। ପୀ। କ।) ଅଟ୍ଠକଥାଯ ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୩୭] ମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ , ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସାପି ଦୁକ୍ଖା, (ଅପ୍ପିଯେହି ସମ୍ପଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ପିଯେହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ,) [(ନତ୍ଥି କତ୍ଥଚି)] ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ। ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ [ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଵିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ, ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଵେଦନା, ଵେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭଵୋ, ଭଵପଚ୍ଚଯା ଜାତି, ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭଵନ୍ତି। ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ [ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଅଵିଜ୍ଜାଯ ତ୍ଵେଵ ଅସେସଵିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ଵିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ, ଵିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ, ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାଯତନନିରୋଧୋ, ସଳାଯତନନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ, ଫସ୍ସନିରୋଧା ଵେଦନାନିରୋଧୋ, ଵେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋ, ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ, ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭଵନିରୋଧୋ, ଭଵନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ, ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାଵାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ, ସମ୍ମାଵାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ‘ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀ’ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ଅନୁପଵଜ୍ଜୋ ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ଵିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୬୩। ‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନି ଭଯାନୀତି ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି। କତମାନି ତୀଣି? ହୋତି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଯୋ ଯଂ ମହାଅଗ୍ଗିଡାହୋ ଵୁଟ୍ଠାତି। ମହାଅଗ୍ଗିଡାହେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵୁଟ୍ଠିତେ ତେନ ଗାମାପି ଡଯ୍ହନ୍ତି ନିଗମାପି ଡଯ୍ହନ୍ତି ନଗରାପି ଡଯ୍ହନ୍ତି। ଗାମେସୁପି ଡଯ୍ହମାନେସୁ ନିଗମେସୁପି ଡଯ୍ହମାନେସୁ ନଗରେସୁପି ଡଯ୍ହମାନେସୁ ତତ୍ଥ ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ନପ୍ପଟିଲଭତି, ପୁତ୍ତୋପି ମାତରଂ ନପ୍ପଟିଲଭତି । ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଠମଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକଂ ଭଯନ୍ତି ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ ମହାମେଘୋ ଵୁଟ୍ଠାତି। ମହାମେଘେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵୁଟ୍ଠିତେ ମହାଉଦକଵାହକୋ ସଞ୍ଜାଯତି। ମହାଉଦକଵାହକେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଞ୍ଜାଯନ୍ତେ ତେନ ଗାମାପି ଵୁଯ୍ହନ୍ତି ନିଗମାପି ଵୁଯ୍ହନ୍ତି ନଗରାପି ଵୁଯ୍ହନ୍ତି। ଗାମେସୁପି ଵୁଯ୍ହମାନେସୁ ନିଗମେସୁପି ଵୁଯ୍ହମାନେସୁ ନଗରେସୁପି ଵୁଯ୍ହମାନେସୁ ତତ୍ଥ ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ନପ୍ପଟିଲଭତି, ପୁତ୍ତୋପି ମାତରଂ ନପ୍ପଟିଲଭତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁତିଯଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକଂ ଭଯନ୍ତି ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ ଭଯଂ ହୋତି ଅଟଵିସଙ୍କୋପୋ, ଚକ୍କସମାରୁଳ୍ହା ଜାନପଦା ପରିଯାଯନ୍ତି। ଭଯେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି ଅଟଵିସଙ୍କୋପେ ଚକ୍କସମାରୁଳ୍ହେସୁ ଜାନପଦେସୁ ପରିଯାଯନ୍ତେସୁ ତତ୍ଥ ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ନପ୍ପଟିଲଭତି, ପୁତ୍ତୋପି ମାତରଂ ନପ୍ପଟିଲଭତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତତିଯଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକଂ ଭଯନ୍ତି ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନି ଭଯାନୀତି ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି।

‘‘ତାନି ଖୋ ପନିମାନି [ଇମାନି ଖୋ (ସୀ।), ଇମାନି ଖୋ ପନ (କ।)], ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି ସମାତାପୁତ୍ତିକାନିଯେଵ ଭଯାନି ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନି ଭଯାନୀତି ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି। କତମାନି ତୀଣି? ହୋତି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଯୋ ଯଂ ମହାଅଗ୍ଗିଡାହୋ ଵୁଟ୍ଠାତି। ମହାଅଗ୍ଗିଡାହେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵୁଟ୍ଠିତେ ତେନ ଗାମାପି ଡଯ୍ହନ୍ତି ନିଗମାପି ଡଯ୍ହନ୍ତି ନଗରାପି ଡଯ୍ହନ୍ତି। ଗାମେସୁପି ଡଯ୍ହମାନେସୁ ନିଗମେସୁପି ଡଯ୍ହମାନେସୁ ନଗରେସୁପି ଡଯ୍ହମାନେସୁ ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ କଦାଚି କରହଚି ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ପଟିଲଭତି, ପୁତ୍ତୋପି ମାତରଂ ପଟିଲଭତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଠମଂ ସମାତାପୁତ୍ତିକଂଯେଵ ଭଯଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକଂ ଭଯନ୍ତି ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ ମହାମେଘୋ ଵୁଟ୍ଠାତି। ମହାମେଘେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵୁଟ୍ଠିତେ ମହାଉଦକଵାହକୋ ସଞ୍ଜାଯତି। ମହାଉଦକଵାହକେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଞ୍ଜାତେ ତେନ ଗାମାପି ଵୁଯ୍ହନ୍ତି ନିଗମାପି ଵୁଯ୍ହନ୍ତି ନଗରାପି ଵୁଯ୍ହନ୍ତି। ଗାମେସୁପି ଵୁଯ୍ହମାନେସୁ ନିଗମେସୁପି ଵୁଯ୍ହମାନେସୁ ନଗରେସୁପି ଵୁଯ୍ହମାନେସୁ ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ କଦାଚି କରହଚି ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ପଟିଲଭତି, ପୁତ୍ତୋପି ମାତରଂ

ପଟିଲଭତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିଯଂ ସମାତାପୁତ୍ତିକଂଯେୱ ଭଯଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକଂ ଭଯନ୍ତି ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ ଭଯଂ ହୋତି ଅଟୱିସଙ୍କୋପୋ, ଚକ୍କସମାରୁଳ୍ହା ଜାନପଦା ପରିଯାଯନ୍ତି। ଭଯେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି ଅଟୱିସଙ୍କୋପେ ଚକ୍କସମାରୁଳ୍ହେସୁ ଜାନପଦେସୁ ପରିଯାଯନ୍ତେସୁ ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ କଦାଚି କରହଚି ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ପଟିଲଭତି, ପୁତ୍ତୋପି ମାତରଂ ପଟିଲଭତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିଯଂ ସମାତାପୁତ୍ତିକଂଯେୱ ଭଯଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକଂ ଭଯନ୍ତି ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି। ''ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ସମାତାପୁତ୍ତିକାନିଯେୱ ଭଯାନି ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନି ଭଯାନୀତି ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି''।

''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନି ଭଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଜରାଭଯଂ, ବ୍ୟାଧିଭଯଂ, ମରଣଭଯନ୍ତି। ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତା ପୁତ୍ତଂ ଜୀରମାନଂ ଏୱଂ ଲଭତି – 'ଅହଂ ଜୀରାମି, ମା ମେ ପୁତ୍ତୋ ଜୀରୀ'ତି; ପୁତ୍ତୋ ୱା ପନ ମାତରଂ ଜୀରମାନଂ ନ ଏୱଂ ଲଭତି – 'ଅହଂ ଜୀରାମି, ମା ମେ ମାତା ଜୀରୀ''ତି।

''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତା ପୁତ୍ତଂ ବ୍ୟାଧିଯମାନଂ ଏୱଂ ଲଭତି – 'ଅହଂ ବ୍ୟାଧିଯାମି, ମା ମେ ପୁତ୍ତୋ ବ୍ୟାଧିଯୀ'ତି; ପୁତ୍ତୋ ୱା ପନ ମାତରଂ ବ୍ୟାଧିଯମାନଂ ନ ଏୱଂ ଲଭତି – 'ଅହଂ ବ୍ୟାଧିଯାମି, ମା ମେ ମାତା ବ୍ୟାଧିଯୀ''ତି।

''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତା ପୁତ୍ତଂ ମୀଯମାନଂ ଏୱଂ ଲଭତି – 'ଅହଂ ମୀଯାମି, ମା ମେ ପୁତ୍ତୋ ମୀଯୀ'ତି; ପୁତ୍ତୋ ୱା ପନ ମାତରଂ ମୀଯମାନଂ ନ ଏୱଂ ଲଭତି – 'ଅହଂ ମୀଯାମି, ମା ମେ ମାତା ମୀଯୀ'ତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନି ଭଯାନୀ''ତି।

''ଅତ୍ଥି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଇମେସଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ସମାତାପୁତ୍ତିକାନଂ ଭଯାନଂ ଇମେସଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନଂ ଭଯାନଂ ପହାନାଯ ସମତିକ୍କମାଯ ସଂୱତ୍ତତି। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ଚ ପଟିପଦା ଇମେସଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ସମାତାପୁତ୍ତିକାନଂ ଭଯାନଂ ଇମେସଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନଂ ଭଯାନଂ ପହାନାଯ ସମତିକ୍କମାଯ ସଂୱତ୍ତତି? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାୱାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ଇମେସଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ସମାତାପୁତ୍ତିକାନଂ ଭଯାନଂ ଇମେସଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ଅମାତାପୁତ୍ତିକାନଂ ଭଯାନଂ ପହାନାଯ ସମତିକ୍କମାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱେନାଗପୁରସୁତ୍ତଂ

୬୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ୱେନାଗପୁରଂ ନାମ କୋସଲାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋ ତଦୱସରି। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ ୱେନାଗପୁରିକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା – ''ସମଣୋ ଖଲୁ , ଭୋ, ଗୋତମୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ ୱେନାଗପୁରଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ତଂ ଖୋ ପନ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଏୱଂ କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ – 'ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା'ତି [ଭଗୱା (ସୀ। ସ୍ୟା କଂ। ପୀ।) ଇଦଂ ସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବଂ ପାରା। ୧; ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୫ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ]। ସୋ ଇମଂ ଲୋକଂ ସଦେୱକଂ ସମାରକଂ ସବ୍ରହ୍ମକଂ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେୱମନୁସ୍ସଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତି। ସାଧୁ ଖୋ ପନ ତଥାରୂପାନଂ ଅରହତଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ୱେନାଗପୁରିକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ, ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ନାମଗୋତ୍ତଂ ସାୱେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱେନାଗପୁରିକୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଅଚ୍ଛରିଯଂ , ଭୋ ଗୋତମ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ସାରଦଂ ବଦରପଣ୍ଡୁଂ [ମଣ୍ଡଂ (କ।)] ପରିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି ପରିଯୋଦାତଂ; ଏୱମେୱଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ତାଲପକ୍କଂ ସମ୍ପତି ବନ୍ଧନା ପମୁତ୍ତଂ [ମୁତ୍ତଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ପରିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି ପରିଯୋଦାତଂ; ଏୱମେୱଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ।

ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ନେକ୍ଖଂ [ନିକ୍ଖଂ-ଇତିପି (ମ॰ ନି॰ ୩।୧୬୮)] ଜମ୍ବୋନଦଂ ଦକ୍ଖକମ୍ମାରପୁତ୍ତସୁପରିକମ୍ମକତଂ ଉକ୍କାମୁଖେ ସୁକୁସଲସମ୍ପହଟ୍ଠଂ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ; ଏୱମେୱଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। ଯାନି ତାନି, ଭୋ ଗୋତମ, ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନାନି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଆସନ୍ଦି ପଲ୍ଲଙ୍କୋ ଗୋନକୋ ଚିତ୍ତକୋ ପଟିକା ପଟଲିକା ତୂଲିକା ୱିକତିକା ଉଦ୍ଦଲୋମୀ ଏକନ୍ତଲୋମୀ କଟ୍ଟିସ୍ସଂ କୋସେଯ୍ୟଂ କୁତ୍ତକଂ ହତ୍ଥତ୍ଥରଂ ଅସ୍ସତ୍ଥରଂ ରଥତ୍ଥରଂ ଅଜିନପ୍ପୱେଣୀ କଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ [କାଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ (ସୀ॰)] ସଉତ୍ତରଚ୍ଛଦଂ ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନଂ, ଏୱରୂପାନଂ ନୂନ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନାନଂ ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି।

''ଯାନି ଖୋ ପନ ତାନି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନାନି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଆସନ୍ଦି ପଲ୍ଲଙ୍କୋ ଗୋନକୋ ଚିତ୍ତକୋ ପଟିକା ପଟଲିକା ତୂଲିକା ୱିକତିକା ଉଦ୍ଦଲୋମୀ ଏକନ୍ତଲୋମୀ କଟ୍ଟିସ୍ସଂ କୋସେଯ୍ୟଂ କୁତ୍ତକଂ ହତ୍ଥତ୍ଥରଂ ଅସ୍ସତ୍ଥରଂ ରଥତ୍ଥରଂ ଅଜିନପ୍ପୱେଣୀ କଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ସଉତ୍ତରଚ୍ଛଦଂ ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନଂ। ଦୁଲ୍ଲଭାନି ତାନି ପବ୍ବଜିତାନଂ ଲଦ୍ଧା ଚ ପନ [ଲଦ୍ଧାନି ଚ (ସୀ॰ ସ୍ୟା॰ କଂ॰), ଲଦ୍ଧା ଚ (ପୀ॰)] ନ କପ୍ପନ୍ତି।

''ତୀଣି ଖୋ, ଇମାନି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନାନି, ଯେସାହଂ ଏତରହି ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ। କତମାନି ତୀଣି? ଦିବ୍ବଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ, ବ୍ରହ୍ମଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ, ଅରିଯଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ। ଇମାନି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତୀଣି ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନାନି, ଯେସାହଂ ଏତରହି ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି।

''କତମଂ ପନ ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଦିବ୍ବଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ, ଯସ୍ସ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଏତରହି ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି? ''ଇଧାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରାମି, ସୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ତମେୱ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସାମି। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ୱନନ୍ତଞ୍ଞେୱ ପୱିସାମି [ପଚାରଯାମି (ସୀ॰ ସ୍ୟା॰ କଂ॰)]। ସୋ ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ହୋନ୍ତି ତିଣାନି ୱା ପଣ୍ଣାନି ୱା ତାନି ଏକଜ୍ଝଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ନିସୀଦାମି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି; ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି; ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରାମି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେମି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି; ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ସୋ ଚେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂଭୂତୋ ଚଙ୍କମାମି, ଦିବ୍ବୋ ମେ ଏସୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚଙ୍କମୋ ହୋତି। ସୋ ଚେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂଭୂତୋ ତିଟ୍ଠାମି, ଦିବ୍ବଂ ମେ ଏତଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଠାନଂ ହୋତି। ସୋ ଚେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂଭୂତୋ ନିସୀଦାମି, ଦିବ୍ବଂ ମେ ଏତଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଆସନଂ ହୋତି। ସୋ ଚେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂଭୂତୋ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେମି, ଦିବ୍ବଂ ମେ ଏତଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ ହୋତି। ଇଦଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦିବ୍ବଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ, ଯସ୍ସାହଂ ଏତରହି ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି।

''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! କୋ ଚଞ୍ଞୋ ଏୱରୂପସ୍ସ ଦିବ୍ବସ୍ସ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନସ୍ସ ନିକାମଲାଭୀ ଭୱିସ୍ସତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭୋତା ଗୋତମେନ!

''କତମଂ ପନ ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରହ୍ମଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ, ଯସ୍ସ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଏତରହି ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି? ''ଇଧାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରାମି, ସୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ତମେୱ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସାମି। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ୱନନ୍ତଞ୍ଞେୱ ପୱିସାମି। ସୋ ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ହୋନ୍ତି ତିଣାନି ୱା ପଣ୍ଣାନି ୱା ତାନି ଏକଜ୍ଝଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ନିସୀଦାମି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରାମି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ [ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝେନ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ଫରିତ୍ୱା ୱିହରାମି। କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା...ପେ... ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା...ପେ... ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରାମି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ , ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ [ଚତୁତ୍ଥିଂ (ସୀ॰)], ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରାମି। ସୋ ଚେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂଭୂତୋ ଚଙ୍କମାମି, ବ୍ରହ୍ମା ମେ ଏସୋ ତସ୍ମିଂ

ସମଯେ ଚଙ୍କମୋ ହୋତି। ସୋ ଚେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂଭୂତୋ ତିଟ୍ଠାମି…ପେ… ନିସୀଦାମି…ପେ… ସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେମି, ବ୍ରହ୍ମଂ ମେ ଏତଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ ହୋତି। ଇଦଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରହ୍ମଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ, ଯସ୍ସାହଂ ଏତରହି ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି।

''ଅଚ୍ଛରିଯଂ , ଭୋ ଗୋତମ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! କୋ ଚଞ୍ଞୋ ଏୱରୂପସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନସ୍ସ ନିକାମଲାଭୀ ଭୱିସ୍ସତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭୋତା ଗୋତମେନ!

''କତମଂ ପନ ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅରିଯଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ, ଯସ୍ସ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଏତରହି ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି? ''ଇଧାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରାମି, ସୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ତମେୱ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସାମି। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ୱନନ୍ତଞ୍ଞେୱ ପୱିସାମି। ସୋ ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ହୋନ୍ତି ତିଣାନି ୱା ପଣ୍ଣାନି ୱା ତାନି ଏକଜ୍ଝଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ନିସୀଦାମି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ଏୱଂ ଜାନାମି – 'ରାଗୋ ମେ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଂକତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ; ଦୋସୋ ମେ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ; ମୋହୋ ମେ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ'। ସୋ ଚେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂଭୂତୋ ଚଙ୍କମାମି, ଅରିଯୋ ମେ ଏସୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚଙ୍କମୋ ହୋତି। ସୋ ଚେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂଭୂତୋ ତିଟ୍ଠାମି…ପେ… ନିସୀଦାମି…ପେ… ସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେମି, ଅରିଯଂ ମେ ଏତଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ ହୋତି। ଇଦଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅରିଯଂ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଂ, ଯସ୍ସାହଂ ଏତରହି ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ''ତି।

''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! କୋ ଚଞ୍ଞୋ ଏୱରୂପସ୍ସ ଅରିଯସ୍ସ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନସ୍ସ ନିକାମଲାମୀ ଭୱିସ୍ସତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭୋତା ଗୋତମେନ!

''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେୟ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେୟ୍ୟ – 'ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀ'ତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏତେ ମଯଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକେ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତେ ସରଣଂ ଗତେ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସରଭସୁତ୍ତଂ

୬୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସରଭୋ ନାମ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା। ସୋ ରାଜଗହେ ପରିସତି [ପରିସତିଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଏୱଂ ୱାଚଂ ଭାସତି – ''ଅଞ୍ଞାତୋ ମଯା ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଅଞ୍ଞାଯ ଚ ପନାହଂ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଏୱାହଂ ତସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା ଅପକ୍କନ୍ତୋ''ତି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସରଭସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ରାଜଗହେ ପରିସତି ଏୱଂ ୱାଚଂ ଭାସମାନସ୍ସ – ''ଅଞ୍ଞାତୋ ମଯା ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଅଞ୍ଞାଯ ଚ ପନାହଂ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଏୱାହଂ ତସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା ଅପକ୍କନ୍ତୋ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ସରଭୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତୋ ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା। ସୋ ରାଜଗହେ ପରିସତି ଏୱଂ ୱାଚଂ ଭାସତି – 'ଅଞ୍ଞାତୋ ମଯା ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଅଞ୍ଞାଯ ଚ ପନାହଂ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଏୱାହଂ ତସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା ଅପକ୍କନ୍ତୋ'ତି। ସାଧୁ ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଯେନ ସିପ୍ପିନିକାତୀରଂ [ସପ୍ପିନିକାତୀରଂ (ସୀ। ପୀ।), ସପ୍ପିନିଯା ତୀରଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ପରିବ୍ବାଜକାରାମୋ ଯେନ ସରଭୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା''ତି। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ସିପ୍ପିନିକାତୀରଂ ପରିବ୍ବାଜକାରାମୋ ଯେନ ସରଭୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ତେନୁପସଙ୍କମି;

ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି । ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗଵା ସରଭଂ ପରିଵ୍ବାଜକଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ସରଭ, ଏଵଂ ଵଦେସି – 'ଅଞ୍ଞାତୋ ମଯା ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଅଞ୍ଞାଯ ଚ ପନାହଂ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଏଵାହଂ ତସ୍ମା ଧମ୍ମଵିନଯା ଅପକ୍କନ୍ତୋ'''ତି? ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ସରଭୋ ପରିଵ୍ବାଜକୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ, ଭଗଵା ସରଭଂ ପରିଵ୍ବାଜକଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଵଦେହି, ସରଭ, କିନ୍ତି ତେ ଅଞ୍ଞାତୋ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମୋ? ସଚେ ତେ ଅପରିପୂରଂ ଭଵିସ୍ସତି, ଅହଂ ପରିପୂରେସ୍ସାମି। ସଚେ ପନ ତେ ପରିପୂରଂ ଭଵିସ୍ସତି, ଅହଂ ଅନୁମୋଦିସ୍ସାମୀ''ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ସରଭୋ ପରିଵ୍ବାଜକୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗଵା ସରଭଂ ପରିଵ୍ବାଜକଂ ଏତଦଵୋଚ – (''ଯୋ [ମଯା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଖୋ ସରଭ ପଞ୍ଞାଯତି ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମୋ) [( ) ସୀ। ପୋତ୍ଥକେ ନତ୍ଥି] ''ଵଦେହି, ସରଭ, କିନ୍ତି ତେ ଅଞ୍ଞାତୋ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମୋ? ସଚେ ତେ ଅପରିପୂରଂ ଭଵିସ୍ସତି, ଅହଂ ପରିପୂରେସ୍ସାମି। ସଚେ ପନ ତେ ପରିପୂରଂ ଭଵିସ୍ସତି, ଅହଂ ଅନୁମୋଦିସ୍ସାମୀ''ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ସରଭୋ ପରିଵ୍ବାଜକୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ପରିଵ୍ବାଜକା ସରଭଂ ପରିଵ୍ବାଜକଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – ''ଯଦେଵ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଆଵୁସୋ ସରଭ, ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଯାଚେଯ୍ୟାସି ତଦେଵ ତେ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ପଵାରେତି। ଵଦେହାଵୁସୋ ସରଭ, କିନ୍ତି ତେ ଅଞ୍ଞାତୋ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିକାନଂ ଧମ୍ମୋ? ସଚେ ତେ ଅପରିପୂରଂ ଭଵିସ୍ସତି, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ପରିପୂରେସ୍ସତି। ସଚେ ପନ ତେ ପରିପୂରଂ ଭଵିସ୍ସତି, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅନୁମୋଦିସ୍ସତୀ''ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ସରଭୋ ପରିଵ୍ବାଜକୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ମଙ୍କୁଭୂତୋ ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଧୋମୁଖୋ ପଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିଭାନୋ ନିସୀଦି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ସରଭଂ ପରିଵ୍ବାଜକଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ମଙ୍କୁଭୂତଂ ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅଧୋମୁଖଂ ପଜ୍ଝାଯନ୍ତଂ ଅପ୍ପଟିଭାନଂ ଵିଦିତ୍ୱା ତେ ପରିଵ୍ବାଜକେ ଏତଦଵୋଚ –

''ଯୋ ଖୋ ମଂ, ପରିଵ୍ବାଜକା [ପରିଵ୍ବାଜକୋ (ପୀ। କ।)], ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା'ତି, ତମହଂ ତତ୍ଥ ସାଧୁକଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟଂ ସମନୁଗାହେଯ୍ୟଂ ସମନୁଭାସେଯ୍ୟଂ। ସୋ ଵତ ମଯା ସାଧୁକଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନୋ ସମନୁଗାହିଯମାନୋ ସମନୁଭାସିଯମାନୋ ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନଵକାସୋ ଯଂ ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ଠାନାନଂ ନାଞ୍ଞତରଂ [ଅଞ୍ଞତରଂ (କ।)] ଠାନଂ ନିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞେନ ଵା ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଚରିସ୍ସତି, ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେସ୍ସତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରିସ୍ସତି, ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ମଙ୍କୁଭୂତୋ [ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଵା ମଙ୍କୁଭୂତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଵା ମଙ୍କୁଭୂତୋ ଵା (ପୀ।)] ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଧୋମୁଖୋ ପଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିଭାନୋ ନିସୀଦିସ୍ସତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ସରଭୋ ପରିଵ୍ବାଜକୋ।

''ଯୋ ଖୋ ମଂ, ପରିଵ୍ବାଜକା, ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଖୀଣାସଵସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଇମେ ଆସଵା ଅପରିକ୍ଖୀଣା'ତି, ତମହଂ ତତ୍ଥ ସାଧୁକଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟଂ ସମନୁଗାହେଯ୍ୟଂ ସମନୁଭାସେଯ୍ୟଂ। ସୋ ଵତ ମଯା ସାଧୁକଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନୋ ସମନୁଗାହିଯମାନୋ ସମନୁଭାସିଯମାନୋ ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନଵକାସୋ ଯଂ ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ଠାନାନଂ ନାଞ୍ଞତରଂ ଠାନଂ ନିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞେନ ଵା ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଚରିସ୍ସତି, ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେସ୍ସତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରିସ୍ସତି, ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ମଙ୍କୁଭୂତୋ ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଧୋମୁଖୋ ପଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିଭାନୋ ନିସୀଦିସ୍ସତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ସରଭୋ ପରିଵ୍ବାଜକୋ।

''ଯୋ ଖୋ ମଂ, ପରିଵ୍ବାଜକା, ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ତେ ଅତ୍ଥାଯ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ସୋ ନ ନିଯ୍ୟାତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା'ତି, ତମହଂ ତତ୍ଥ ସାଧୁକଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟଂ ସମନୁଗାହେଯ୍ୟଂ ସମନୁଭାସେଯ୍ୟଂ। ସୋ ଵତ ମଯା ସାଧୁକଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନୋ ସମନୁଗାହିଯମାନୋ ସମନୁଭାସିଯମାନୋ ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନଵକାସୋ ଯଂ ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ଠାନାନଂ ନାଞ୍ଞତରଂ ଠାନଂ ନିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞେନ ଵା ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଚରିସ୍ସତି, ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେସ୍ସତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରିସ୍ସତି, ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ମଙ୍କୁଭୂତୋ ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଧୋମୁଖୋ ପଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିଭାନୋ ନିସୀଦିସ୍ସତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ସରଭୋ ପରିଵ୍ବାଜକୋ''ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ସିପ୍ପିନିକାତୀରେ ପରିଵ୍ବାଜକାରାମେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ଵେହାସଂ ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ପରିଵ୍ବାଜକା ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସରଭଂ ପରିଵ୍ବାଜକଂ ସମନ୍ତତୋ ଵାଚାଯସନ୍ନିତୋଦକେନ [ଵାଚାସତ୍ତିତୋଦକେନ (ସୀ।)] ସଞ୍ଜମ୍ଭରିମକଂସୁ [ସଞ୍ଜମ୍ଭରିମକଂସୁ (ପୀ।, ଦୀ। ନି। ୧।୪୨୧) ସଂ। ନି। ୨।୨୪୩ ଉପରିପାଠୋ ଵିଯ] – ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆଵୁସୋ ସରଭ, ବ୍ରହାରଞ୍ଞେ ଜରସିଙ୍ଗାଲୋ 'ସୀହନାଦଂ ନଦିସ୍ସାମୀ'ତି ସିଙ୍ଗାଲକଂଯେଵ [ସେଗାଲକଂଯେଵ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନଦତି, ଭେରଣ୍ଡକଂଯେଵ ନଦତି

[ଭେଦଣ୍ଡକଂ (କ।)]; ଏୱମେୱଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ସରଭ, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ‘ସୀହନାଦଂ ନଦିସ୍ସାମୀ’ତି ସିଙ୍ଗାଲକଂୟେୱ ନଦସି ଭେରଣ୍ଡକଂୟେୱ ନଦସି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ ସରଭ, ଅମ୍ବୁକସଞ୍ଚରୀ [ଅମ୍ବକମଦ୍ଦରୀ (ସୀ।)] ‘ପୁରିସକରୱିତଂ [ଫୁସ୍ସକରୱିତଂ (ସୀ।), ପୁସ୍ସକରୱିତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ରୱିସ୍ସାମୀ’ତି ଅମ୍ବୁକସଞ୍ଚରିରୱିତଂୟେୱ ରୱତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ସରଭ, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ‘ପୁରିସକରୱିତଂ ରୱିସ୍ସାମୀ’ତି, ଅମ୍ବୁକସଞ୍ଚରିରୱିତଂୟେୱ ରୱସି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ ସରଭ, ଉସଭୋ ସୁଞ୍ଞାୟ ଗୋସାଲାୟ ଗମ୍ଭୀରଂ ନଦିତଙ୍ଗଂ ମଞ୍ଞତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ସରଭ, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ଗମ୍ଭୀରଂ ନଦିତଙ୍ଗଂ ମଞ୍ଞସୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ତେ ପରିବ୍ବାଜକା ସରଭଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ସମନ୍ତତୋ ୱାଚାୟସନ୍ନିତୋଦକେନ ସଞ୍ଜମ୍ଭରିମକଂସୂତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କେସମୁତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୬୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ୟେନ କେସମୁତ୍ତଂ [କେସପୁତ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନାମ କାଲାମାନଂ ନିଗମୋ ତଦୱସରି। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ କେସମୁତ୍ତିୟା କାଲାମା – ‘‘ସମଣୋ ଖଲୁ, ଭୋ, ଗୋତମୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ କେସମୁତ୍ତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ତଂ ଖୋ ପନ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଏୱଂ କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା… ପେ… ସାଧୁ ଖୋ ପନ ତଥାରୂପାନଂ ଅରହତଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ’’’ତି।

ଅଥ ଖୋ କେସମୁତ୍ତିୟା କାଲାମା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ, ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ୟେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ନାମଗୋତ୍ତଂ ସାୱେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ କେସମୁତ୍ତିୟା କାଲାମା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ସନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କେସମୁତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେ ସକଂୟେୱ ୱାଦଂ ଦୀପେନ୍ତି ଜୋତେନ୍ତି, ପରପ୍ପୱାଦଂ ପନ ଖୁଂସେନ୍ତି ୱମ୍ଭେନ୍ତି ପରିଭୱନ୍ତି ଓମକ୍ଖିଂ [ଓପପକ୍ଖିଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଓମକ୍ଖିକଂ (କ।)] କରୋନ୍ତି। ଅପରେପି, ଭନ୍ତେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା କେସମୁତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି । ତେପି ସକଂୟେୱ ୱାଦଂ ଦୀପେନ୍ତି ଜୋତେନ୍ତି, ପରପ୍ପୱାଦଂ ପନ ଖୁଂସେନ୍ତି ୱମ୍ଭେନ୍ତି ପରିଭୱନ୍ତି ଓମକ୍ଖିଂ କରୋନ୍ତି। ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ , ଅମ୍ହାକଂ ହୋତେୱ କଙ୍ଖା ହୋତି ୱିଚିକିଚ୍ଛା – ‘କୋ ସୁ ନାମ ଇମେସଂ ଭୱତଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସଚ୍ଚଂ ଆହ, କୋ ମୁସା’’’ତି? ‘‘ଅଲଞ୍ହି ୱୋ, କାଲାମା, କଙ୍ଖିତୁଂ ଅଲଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛିତୁଂ। କଙ୍ଖନୀୟେୱ ପନ [କଙ୍ଖନୀୟେୱ ଚ ପନ (ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟେ)] ୱୋ ଠାନେ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନା’’।

‘‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ମା ଅନୁସ୍ସୱେନ, ମା ପରମ୍ପରାୟ, ମା ଇତିକିରାୟ, ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ, ମା ତକ୍କହେତୁ, ମା ନୟହେତୁ, ମା ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ , ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା, ମା ଭବ୍ବରୂପତାୟ, ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି। ୟଦା ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ଅତ୍ତନାୱ ଜାନେୟ୍ୟାଥ – ‘ଇମେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା [ସମାଦିଣ୍ଣା (କ।)] ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’’ତି, ଅଥ ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ପଜହେୟ୍ୟାଥ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଲୋଭୋ ପୁରିସସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହିତାୟ ୱା ଅହିତାୟ ୱା’’ତି?

‘‘ଅହିତାୟ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଲୁଦ୍ଧୋ ପନାୟଂ, କାଲାମା, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋଭେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପାଣମ୍ପି ହନତି, ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ଆଦିୟତି, ପରଦାରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ମୁସାପି ଭଣତି, ପରମ୍ପି ତଥତ୍ତାୟ [ତଦତ୍ଥାୟ (କ।)] ସମାଦପେତି, ୟଂ ସ [ୟଂ ତସ୍ସ (କ।) ଅନନ୍ତରସୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ୟଂ’’ ସ’’ ଇଚ୍ଚେୱ ସବ୍ବତ୍ଥପି ଦିସ୍ସତି] ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟା’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଦୋସୋ ପୁରିସସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହିତାୟ ୱା ଅହିତାୟ ୱା’’ତି?

‘‘ଅହିତାୟ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଦୁଟ୍ଠୋ ପନାଯଂ, କାଲାମା, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୋସେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପାଣମ୍ପି ହନତି [ହନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)], ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ଆଦିଯତି, ପରଦାରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ମୁସାପି ଭଣତି, ପରମ୍ପି ତଥତ୍ତାଯ ସମାଦପେତି, ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯା’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ମୋହୋ ପୁରିସସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହିତାଯ ୱା ଅହିତାଯ ୱା’’ତି?

‘‘ଅହିତାଯ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ମୂଳ୍ହୋ ପନାଯଂ, କାଲାମା, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପାଣମ୍ପି ହନତି, ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ଆଦିଯତି, ପରଦାରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ମୁସାପି ଭଣତି, ପରମ୍ପି ତଥତ୍ତାଯ ସମାଦପେତି, ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯା’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱା’’ତି?

‘‘ଅକୁସଲା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାୱଜ୍ଜା ୱା ଅନୱଜ୍ଜା ୱା’’ତି?

‘‘ସାୱଜ୍ଜା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ୱା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ୱା’’ତି?

‘‘ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ନୋ ୱା? କଥଂ ୱା [କଥଂ ୱା ୱୋ (?)] ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି ?

‘‘ସମତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ନୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ଇତି ଖୋ, କାଲାମା, ଯଂ ତଂ ଅୱୋଚୁମ୍ହା [ଅୱୋଚୁମ୍ହ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଅ। ନି। ୪।୧୯୩] – ‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା! ମା ଅନୁସ୍ସୱେନ, ମା ପରମ୍ପରାଯ, ମା ଇତିକିରାଯ, ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ, ମା ତକ୍କହେତୁ, ମା ନଯହେତୁ, ମା ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ, ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା, ମା ଭବ୍ବରୂପତାଯ, ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି। ଯଦା ତୁମ୍ହେ କାଲାମା ଅତ୍ତନାୱ ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ‘ଇମେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି, ଅଥ ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ପଜହେଯ୍ୟାଥା’ତି, ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ମା ଅନୁସ୍ସୱେନ, ମା ପରମ୍ପରାଯ, ମା ଇତିକିରାଯ, ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ, ମା ତକ୍କହେତୁ, ମା ନଯହେତୁ, ମା ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ, ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା, ମା ଭବ୍ବରୂପତାଯ, ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି। ଯଦା ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ଅତ୍ତନାୱ ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ‘ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’ତି, ଅଥ ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେଯ୍ୟାଥ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଅଲୋଭୋ ପୁରିସସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହିତାଯ ୱା ଅହିତାଯ ୱା’’ତି?

‘‘ହିତାଯ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅଲୁଦ୍ଧୋ ପନାୟଂ, କାଲାମା, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋଭେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ନେଵ ପାଣଂ ହନତି, ନ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟତି, ନ ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ମୁସା ଭଣତି, ନ ପରମ୍ପି ତଥତ୍ତାୟ ସମାଦପେତି , ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟା’’ତି।

‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଅଦୋସୋ ପୁରିସସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଅମୋହୋ ପୁରିସସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ହିତାୟ ସୁଖାୟା’’ତି।

‘‘ଏଵଂ ଭନ୍ତେ’’ ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା ଵା ଅକୁସଲା ଵା’’ତି?

‘‘କୁସଲା , ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଵଜ୍ଜା ଵା ଅନଵଜ୍ଜା ଵା’’ତି?

‘‘ଅନଵଜ୍ଜା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଵିଞ୍ଞୁଗରହିତା ଵା ଵିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ଵା’’ତି?

‘‘ଵିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ହିତାୟ ସୁଖାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି ନୋ ଵା? କଥଂ ଵା ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ସମତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ସମାଦିନ୍ନା ହିତାୟ ସୁଖାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। ଏଵଂ ନୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ଇତି ଖୋ, କାଲାମା, ଯଂ ତଂ ଅଵୋଚୁମ୍ହା – ‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା! ମା ଅନୁସ୍ସଵେନ, ମା ପରମ୍ପରାୟ, ମା ଇତିକିରାୟ, ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ, ମା ତକ୍କହେତୁ, ମା ନୟହେତୁ, ମା ଆକାରପରିଵିତକ୍କେନ, ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା, ମା ଭବ୍ବରୂପତାୟ, ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି। ଯଦା ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ଅତ୍ତନାଵ ଜାନେୟ୍ୟାଥ – ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନଵଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଵିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ହିତାୟ ସୁଖାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀତି, ଅଥ ତୁମ୍ହେ, କାଲାମା, ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରେୟ୍ୟାଥା’ତି, ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

‘‘ସ ଖୋ ସୋ [ଯୋ ଖୋ (କ।)], କାଲାମା, ଅରିୟସାଵକୋ ଏଵଂ ଵିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ଵିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପତିସ୍ସତୋ [ସତୋ (କ।)] ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତି, ତଥା ଦୁତିୟଂ, ତଥା ତତିୟଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିୟଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାୟ ସବ୍ବାଵନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଵିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅଵେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତି। କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା…ପେ… ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତି, ତଥା ଦୁତିୟଂ , ତଥା ତତିୟଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିୟଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାୟ ସବ୍ବାଵନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଵିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅଵେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତି।

‘‘ସ [ସଚେ (କ।)] ଖୋ ସୋ, କାଲାମା, ଅରିୟସାଵକୋ ଏଵଂ ଅଵେରଚିତ୍ତୋ ଏଵଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜଚିତ୍ତୋ ଏଵଂ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଏଵଂ ଵିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅସ୍ସାସା ଅଧିଗତା ହୋନ୍ତି। ‘ସଚେ ଖୋ ପନ ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ [ସୁକଟଦୁକ୍କଟାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ଵିପାକୋ, ଅଥାହଂ [ଠାନମହଂ (ସୀ। ପୀ।), ଠାନମେତଂ ଯେନାହଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’ତି, ଅୟମସ୍ସ ପଠମୋ ଅସ୍ସାସୋ ଅଧିଗତୋ ହୋତି।

‘‘‘ସଚେ ଖୋ ପନ ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ଵିପାକୋ, ଅଥାହଂ [ଇଧାହଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଦିଟ୍ଠେଵ

ଧମ୍ମେ ଅୱେରଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଂ ଅନୀଘଂ ସୁଖିଂ [ସୁଖଂ (ସୀ।), ସୁଖୀ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରାମୀ'ତି, ଅଯମସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ଅସ୍ସାସୋ ଅଧିଗତୋ ହୋତି।

'''ସଚେ ଖୋ ପନ କରୋତୋ କରୀଯତି ପାପଂ, ନ ଖୋ ପନାହଂ କସ୍ସଚି ପାପଂ ଚେତେମି। ଅକରୋନ୍ତଂ ଖୋ ପନ ମଂ ପାପକମ୍ମଂ କୁତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଫୁସିସ୍ସତୀ'ତି, ଅଯମସ୍ସ ତତିଯୋ ଅସ୍ସାସୋ ଅଧିଗତୋ ହୋତି।

'''ସଚେ ଖୋ ପନ କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପଂ, ଅଥାହଂ ଉଭଯେନେୱ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସାମୀ'ତି, ଅଯମସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୋ ଅସ୍ସାସୋ ଅଧିଗତୋ ହୋତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, କାଲାମା, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ଅୱେରଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅସ୍ସାସା ଅଧିଗତା ହୋନ୍ତୀ''ତି।

''ଏୱମେତଂ, ଭଗୱା, ଏୱମେତଂ, ସୁଗତ! ସ ଖୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ଅୱେରଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅସ୍ସାସା ଅଧିଗତା ହୋନ୍ତି। 'ସଚେ ଖୋ ପନ ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅଥାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି, ଅଯମସ୍ସ ପଠମୋ ଅସ୍ସାସୋ ଅଧିଗତୋ ହୋତି।

'''ସଚେ ଖୋ ପନ ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅଥାହଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅୱେରଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଂ ଅନୀଘଂ ସୁଖିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରାମୀ'ତି, ଅଯମସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ଅସ୍ସାସୋ ଅଧିଗତୋ ହୋତି।

''ସଚେ ଖୋ ପନ କରୋତୋ କରୀଯତି ପାପଂ, ନ ଖୋ ପନାହଂ – କସ୍ସଚି ପାପଂ ଚେତେମି, ଅକରୋନ୍ତଂ ଖୋ ପନ ମଂ ପାପକମ୍ମଂ କୁତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଫୁସିସ୍ସତୀ'ତି, ଅଯମସ୍ସ ତତିଯୋ ଅସ୍ସାସୋ ଅଧିଗତୋ ହୋତି।

'''ସଚେ ଖୋ ପନ କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପଂ, ଅଥାହଂ ଉଭଯେନେୱ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସାମୀ'ତି, ଅଯମସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୋ ଅସ୍ସାସୋ ଅଧିଗତୋ ହୋତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ଅୱେରଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅସ୍ସାସା ଅଧିଗତା ହୋନ୍ତି।

''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଏତେ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକେ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତେ ସରଣଂ ଗତେ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସାଳ୍ହସୁତ୍ତଂ

୬୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ। ଅଥ ଖୋ ସାଳ୍ହୋ ଚ ମିଗାରନତ୍ତା ସାଣୋ ଚ ସେଖୁନିଯନତ୍ତା [ରୋହଣୋ ଚ ପେଖୁଣିଯନତ୍ତା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଯେନାଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ସାଳ୍ହଂ ମିଗାରନତ୍ତାରଂ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ଏତଦୱୋଚ –

''ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ମା ଅନୁସ୍ସୱେନ, ମା ପରମ୍ପରାଯ, ମା ଇତିକିରାଯ, ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ, ମା ତକ୍କହେତୁ, ମା ନଯହେତୁ, ମା ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ, ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା, ମା ଭବ୍ବରୂପତାଯ, ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି। ଯଦା ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା , ଅତ୍ତନାୱ ଜାନେଯ୍ୟାଥ 'ଇମେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ'ତି, ଅଥ ତୁମ୍ହେ ସାଳ୍ହା ପଜହେଯ୍ୟାଥ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ଥି ଲୋଭୋ’’ତି?

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅଭିଜ୍ଝାତି ଖୋ ଅହଂ, ସାଳ୍ହା, ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦାମି। ଲୁଦ୍ଧୋ ଖୋ ଅଯଂ, ସାଳ୍ହା, ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ପାଣମ୍ପି ହନତି, ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ଆଦିଯତି, ପରଦାରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ମୁସାପି ଭଣତି, ପରମ୍ପି ତଥତ୍ତାଯ ସମାଦପେତି, ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯା’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ଥି ଦୋସୋ’’ତି?

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ବ୍ଯାପାଦୋତି ଖୋ ଅହଂ, ସାଳ୍ହା, ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦାମି। ଦୁଟ୍ଠୋ ଖୋ ଅଯଂ, ସାଳ୍ହା, ବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପାଣମ୍ପି ହନତି, ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ଆଦିଯତି, ପରଦାରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ମୁସାପି ଭଣତି, ପରମ୍ପି ତଥତ୍ତାଯ ସମାଦପେତି, ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯା’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ଥି ମୋହୋ’’ତି?

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅୱିଜ୍ଜାତି ଖୋ ଅହଂ, ସାଳ୍ହା, ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦାମି। ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ ଅଯଂ, ସାଳ୍ହା , ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ପାଣମ୍ପି ହନତି, ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ଆଦିଯତି, ପରଦାରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ମୁସାପି ଭଣତି, ପରମ୍ପି ତଥତ୍ତାଯ ସମାଦପେତି, ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯା’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ସାଳ୍ହା, ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱା’’ତି?

‘‘ଅକୁସଲା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାୱଜ୍ଜା ୱା ଅନୱଜ୍ଜା ୱା’’ତି?

‘‘ସାୱଜ୍ଜା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ୱା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ୱା’’ତି?

‘‘ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ନୋ ୱା? କଥଂ ୱା ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ସମତ୍ତା , ଭନ୍ତେ, ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ନୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ଇତି ଖୋ, ସାଳ୍ହା, ଯଂ ତଂ ଅୱୋଚୁମ୍ହା – ‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ମା ଅନୁସ୍ସୱେନ, ମା ପରମ୍ପରାଯ, ମା ଇତିକିରାଯ, ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ, ମା ତକ୍କହେତୁ, ମା ନଯହେତୁ, ମା ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ, ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା, ମା ଭବ୍ବରୂପତାଯ, ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି। ଯଦା ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ତନାୱ ଜାନେଯ୍ଯାଥ – ଇମେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ

ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି, ଅଥ ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ପଜହେୟ୍ୟାଥା'ତି, ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

''ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ମା ଅନୁସ୍ସୱେନ, ମା ପରମ୍ପରାଯ, ମା ଇତିକିରାଯ, ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ, ମା ତକ୍କହେତୁ, ମା ନଯହେତୁ, ମା ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ, ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା, ମା ଭବ୍ବରୂପତାଯ, ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି। ଯଦା ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ତନାୱ ଜାନେୟ୍ୟାଥ – 'ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ'ତି, ଅଥ ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟାଥ।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ଥି ଅଲୋଭୋ''ତି?

''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଅନଭିଜ୍ଝାତି ଖୋ ଅହଂ, ସାଳ୍ହା, ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦାମି। ଅଲୁଦ୍ଧୋ ଖୋ ଅଯଂ, ସାଳ୍ହା, ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ନେୱ ପାଣଂ ହନତି, ନ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, ନ ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ମୁସା ଭଣତି, ପରମ୍ପି ନ ତଥତ୍ତାଯ ସମାଦପେତି, ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା''ତି।

''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ଥି ଅଦୋସୋ''ତି?

''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଅବ୍ୟାପାଦୋତି ଖୋ ଅହଂ, ସାଳ୍ହା, ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦାମି। ଅଦୁଟ୍ଠୋ ଖୋ ଅଯଂ, ସାଳ୍ହା, ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ନେୱ ପାଣଂ ହନତି, ନ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, ନ ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ମୁସା ଭଣତି, ପରମ୍ପି ନ ତଥତ୍ତାଯ ସମାଦପେତି, ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା''ତି।

''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ଥି ଅମୋହୋ''ତି?

''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ୱିଜ୍ଜାତି ଖୋ ଅହଂ, ସାଳ୍ହା, ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦାମି। ଅମୂଳ୍ହୋ ଖୋ ଅଯଂ, ସାଳ୍ହା, ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ନେୱ ପାଣଂ ହନତି, ନ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, ନ ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ମୁସା ଭଣତି, ପରମ୍ପି ନ ତଥତ୍ତାଯ ସମାଦପେତି, ଯଂ ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା''ତି।

''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ସାଳ୍ହା, ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱା''ତି?

''କୁସଲା, ଭନ୍ତେ''।

''ସାୱଜ୍ଜା ୱା ଅନୱଜ୍ଜା ୱା''ତି?

''ଅନୱଜ୍ଜା, ଭନ୍ତେ''।

''ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ୱା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ୱା''ତି?

''ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା , ଭନ୍ତେ''।

‘‘ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ନୋ ୱା? କଥଂ ୱା ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ସମତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ସମାଦିନ୍ନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ନୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ଇତି ଖୋ, ସାଳ୍ହା, ଯଂ ତଂ ଅୱୋଚୁମ୍ହା – ‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ମା ଅନୁସ୍ସୱେନ, ମା ପରମ୍ପରାଯ, ମା ଇତିକିରାଯ, ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ, ମା ତକ୍କହେତୁ, ମା ନଯହେତୁ, ମା ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ, ମା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା, ମା ଭବ୍ବରୂପତାଯ, ମା ସମଣୋ ନୋ ଗରୂତି। ଯଦା ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ଅତ୍ତନାୱ ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି, ଅଥ ତୁମ୍ହେ, ସାଳ୍ହା, ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେଯ୍ୟାଥା’ତି, ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସ ଖୋ ସୋ, ସାଳ୍ହା, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପତିସ୍ସତୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା…ପେ… କରୁଣା…ପେ… ମୁଦିତା…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଅତ୍ଥି ଇଦଂ, ଅତ୍ଥି ହୀନଂ, ଅତ୍ଥି ପଣୀତଂ, ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ସ ସଞ୍ଞାଗତସ୍ସ ଉତ୍ତରି [ଉତ୍ତରିଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଅହୁ ପୁବ୍ବେ ଲୋଭୋ, ତଦହୁ ଅକୁସଲଂ, ସୋ ଏତରହି ନତ୍ଥି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ; ଅହୁ ପୁବ୍ବେ ଦୋସୋ…ପେ… ଅହୁ ପୁବ୍ବେ ମୋହୋ, ତଦହୁ ଅକୁସଲଂ, ସୋ ଏତରହି ନତ୍ଥି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲ’ନ୍ତି। ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନିଚ୍ଛାତୋ ନିବ୍ବୁତୋ ସୀତିଭୂତୋ ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ବ୍ରହ୍ମଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କଥାୱତ୍ଥୁସୁତ୍ତଂ

୬୮। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥାୱତ୍ଥୂନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅତୀତଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ କଥେଯ୍ୟ – ‘ଏୱଂ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି। ଅନାଗତଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ କଥେଯ୍ୟ – ‘ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି। ଏତରହି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ କଥେଯ୍ୟ – ‘ଏୱଂ ହୋତି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମଦ୍ଧାନ’’’ନ୍ତି [ଏୱଂ ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।), ଏୱଂ ହୋତି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ।)]।

‘‘କଥାସମ୍ପଯୋଗେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ଯଦି ୱା କଚ୍ଛୋ ଯଦି ୱା ଅକଚ୍ଛୋତି। ସଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ନ ଏକଂସେନ ବ୍ୟାକରୋତି, ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ନ ୱିଭଜ୍ଜ ବ୍ୟାକରୋତି, ପଟିପୁଚ୍ଛାବ୍ୟାକରଣୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ନ ପଟିପୁଚ୍ଛା ବ୍ୟାକରୋତି, ଠପନୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ନ ଠପେତି [ଥପନୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ନ ଥପେତି (କ।)], ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକଚ୍ଛୋ ହୋତି। ସଚେ ପନାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ଏକଂସେନ ବ୍ୟାକରୋତି, ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ୱିଭଜ୍ଜ ବ୍ୟାକରୋତି, ପଟିପୁଚ୍ଛାବ୍ୟାକରଣୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ପଟିପୁଚ୍ଛା ବ୍ୟାକରୋତି , ଠପନୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ଠପେତି, ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ କଚ୍ଛୋ ହୋତି।

‘‘କଥାସମ୍ପଯୋଗେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ଯଦି ୱା କଚ୍ଛୋ ଯଦି ୱା ଅକଚ୍ଛୋତି। ସଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଠାନାଠାନେ ନ ସଣ୍ଠାତି ପରିକପ୍ପେ ନ ସଣ୍ଠାତି ଅଞ୍ଞାତୱାଦେ [ଅଞ୍ଞତୱାଦେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଅଞ୍ଞାତୱାରେ (କ।)] ନ ସଣ୍ଠାତି ପଟିପଦାଯ ନ ସଣ୍ଠାତି, ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକଚ୍ଛୋ ହୋତି। ସଚେ ପନାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଠାନାଠାନେ ସଣ୍ଠାତି ପରିକପ୍ପେ ସଣ୍ଠାତି ଅଞ୍ଞାତୱାଦେ ସଣ୍ଠାତି ପଟିପଦାଯ ସଣ୍ଠାତି, ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ କଚ୍ଛୋ ହୋତି।

‘‘କଥାସମ୍ପଯୋଗେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ଯଦି ୱା କଚ୍ଛୋ ଯଦି ୱା ଅକଚ୍ଛୋତି। ସଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରତି, ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକଚ୍ଛୋ ହୋତି। ସଚେ ପନାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନ ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରତି ନ ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେତି, ନ କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ କଚ୍ଛୋ ହୋତି।

‘‘କଥାସମ୍ପଯୋଗେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ଯଦି ୱା କଚ୍ଛୋ ଯଦି ୱା ଅକଚ୍ଛୋତି। ସଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଅଭିହରତି ଅଭିମଦ୍ଦତି ଅନୁପଜଗ୍ଘତି [ଅନୁସଂଜଗ୍ଘତି (କ।)] ଖଲିତଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକଚ୍ଛୋ ହୋତି। ସଚେ ପନାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନାଭିହରତି ନାଭିମଦ୍ଦତି ନ ଅନୁପଜଗ୍ଘତି ନ ଖଲିତଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ସନ୍ତାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ କଚ୍ଛୋ ହୋତି।

‘‘କଥାସମ୍ପଯୋଗେନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ଯଦି ୱା ସଉପନିସୋ ଯଦି ୱା ଅନୁପନିସୋତି। ଅନୋହିତସୋତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପନିସୋ ହୋତି, ଓହିତସୋତୋ ସଉପନିସୋ ହୋତି। ସୋ ସଉପନିସୋ ସମାନୋ ଅଭିଜାନାତି ଏକଂ ଧମ୍ମଂ, ପରିଜାନାତି ଏକଂ ଧମ୍ମଂ, ପଜହତି ଏକଂ ଧମ୍ମଂ, ସଚ୍ଛିକରୋତି ଏକଂ ଧମ୍ମଂ। ସୋ ଅଭିଜାନନ୍ତୋ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ, ପରିଜାନନ୍ତୋ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ, ପଜହନ୍ତୋ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ, ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତୋ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିଂ ଫୁସତି। ଏତଦତ୍ଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥା; ଏତଦତ୍ଥା ମନ୍ତନା; ଏତଦତ୍ଥା ଉପନିସା; ଏତଦତ୍ଥଂ ସୋତାୱଧାନଂ, ଯଦିଦଂ ଅନୁପାଦା ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିମୋକ୍ଖୋତି।

‘‘ଯେ ୱିରୁଦ୍ଧା ସଲ୍ଲପନ୍ତି, ୱିନିୱିଟ୍ଠା ସମୁସ୍ସିତା;

ଅନରିଯଗୁଣମାସଜ୍ଜ, ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞୱିୱରେସିନୋ।

‘‘ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ୱିକ୍ଖଲିତଂ, ସମ୍ପମୋହଂ [ସସମ୍ମୋହଂ (କ।)] ପରାଜଯଂ;

ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞସ୍ସାଭିନନ୍ଦନ୍ତି, ତଦରିଯୋ କଥନାଚରେ [ତଦରିଯୋ ନ କଥଂ ୱଦେ (କ।)]।

‘‘ସଚେ ଚସ୍ସ କଥାକାମୋ, କାଲମଞ୍ଞାଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଧମ୍ମଟ୍ଠପଟିସଂଯୁତ୍ତା, ଯା ଅରିଯଚରିତା [ଅରିଯଞ୍ଚରିତା (ସୀ।), ଅରିଯାଦିକା (କ।)] କଥା।

‘‘ତଂ କଥଂ କଥଯେ ଧୀରୋ, ଅୱିରୁଦ୍ଧୋ ଅନୁସ୍ସିତୋ;

ଅନୁନ୍ନତେନ ମନସା, ଅପଳାସୋ ଅସାହସୋ।

‘‘ଅନୁସୂଯାଯମାନୋ ସୋ, ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ ଭାସତି;

ସୁଭାସିତଂ ଅନୁମୋଦେଯ୍ୟ, ଦୁବ୍ଭଟ୍ଠେ ନାପସାଦଯେ [ନାୱସାଦଯେ (ସୀ। ପୀ।)]।

‘‘ଉପାରମ୍ଭଂ ନ ସିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଖଲିତଞ୍ଚ ନ ଗାହଯେ [ନ ଭାସଯେ (କ।)];

ନାଭିହରେ ନାଭିମଦ୍ଦେ, ନ ୱାଚଂ ପଯୁତଂ ଭଣେ।

‘‘ଅଞ୍ଞାତତ୍ଥଂ ପସାଦତ୍ଥଂ, ସତଂ ୱେ ହୋତି ମନ୍ତନା;

ଏୱଂ ଖୋ ଅରିଯା ମନ୍ତେନ୍ତି, ଏସା ଅରିଯାନ ମନ୍ତନା;

ଏତଦଞ୍ଞାଯ ମେଧାୱୀ, ନ ସମୁସ୍ସେଯ୍ୟ ମନ୍ତଯେ’’ତି। ସତ୍ତମଂ;

୮। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯସୁତ୍ତଂ

୬୯। ‘‘ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘ତଯୋମେ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମା। କତମେ ତଯୋ? ରାଗୋ, ଦୋସୋ, ମୋହୋ – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତଯୋ ଧମ୍ମା। ଇମେସଂ, ଆୱୁସୋ, ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ କୋ ୱିସେସୋ କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ [ଅଧିପ୍ପାଯୋ (ସୀ।)

ଅଧିପ୍ପାଯାସୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଅଧି + ପ + ଯସୁ + ଣ = ଅଧିପ୍ପଯାସୋ] କିଂ ନାନାକରଣ’ନ୍ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ କିନ୍ତି ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯାଥା’’ତି? ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସଚେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯୁଂ – ‘ତଯୋମେ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମା। କତମେ ତଯୋ? ରାଗୋ, ଦୋସୋ, ମୋହୋ – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତଯୋ ଧମ୍ମା; ଇମେସଂ, ଆୱୁସୋ, ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ କୋ ୱିସେସୋ କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ କିଂ ନାନାକରଣ’ନ୍ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯାଥ – ‘ରାଗୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ ଦନ୍ଧୱିରାଗୀ, ଦୋସୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ ଖିପ୍ପୱିରାଗୀ, ମୋହୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ ଦନ୍ଧୱିରାଗୀ’’’ ତି।

‘‘‘କୋ ପନାୱୁସୋ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ରାଗୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’ତି? ‘ସୁଭନିମିତ୍ତନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ତସ୍ସ ସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ରାଗୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ରାଗୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’’’ତି।

‘‘‘କୋ ପନାୱୁସୋ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଦୋସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଦୋସୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’ତି? ‘ପଟିଘନିମିତ୍ତଂ ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ତସ୍ସ ପଟିଘନିମିତ୍ତଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଦୋସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଦୋସୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଦୋସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଦୋସୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’’’ତି।

‘‘‘କୋ ପନାୱୁସୋ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ମୋହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ମୋହୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’ତି? ‘ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ତସ୍ସ ଅଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ମୋହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ମୋହୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ମୋହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ମୋହୋ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’’’ତି।

‘‘‘କୋ ପନାୱୁସୋ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ରାଗୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ରାଗୋ ପହୀଯତୀ’ତି? ‘ଅସୁଭନିମିତ୍ତନ୍ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ତସ୍ସ ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ରାଗୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ରାଗୋ ପହୀଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ , ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ରାଗୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ରାଗୋ ପହୀଯତୀ’’’ତି।

‘‘‘କୋ ପନାୱୁସୋ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ଦୋସୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଦୋସୋ ପହୀଯତୀ’ତି? ‘ମେତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀ ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ତସ୍ସ ମେତ୍ତଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ଦୋସୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଦୋସୋ ପହୀଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ଦୋସୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଦୋସୋ ପହୀଯତୀ’’’ତି।

‘‘‘କୋ ପନାୱୁସୋ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ମୋହୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ମୋହୋ ପହୀଯତୀ’ତି? ‘ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ମୋହୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ମୋହୋ ପହୀଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ମୋହୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ମୋହୋ ପହୀଯତୀ’’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅକୁସଲମୂଲସୁତ୍ତଂ

୭୦। ‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକୁସଲମୂଲାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ, ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ, ମୋହୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ।

‘‘ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋଭୋ ତଦପି ଅକୁସଲମୂଲଂ [ଅକୁସଲଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]; ଯଦପି ଲୁଦ୍ଧୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା

ତଦପି ଅକୁସଲଂ [ଅକୁସଲମୂଲଂ (କ।)]; ଯଦପି ଲୁଦ୍ଧୋ ଲୋଭେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପରସ୍ସ ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦୟତି [ଉପଦହତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧନେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ପବ୍ବାଜନାୟ ୱା ବଲୱମ୍ହି ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପି ତଦପି ଅକୁସଲଂ [ଇଦଂ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥପି ଏୱମେୱ ଦିସ୍ସତି]। ଇତିସ୍ସମେ ଲୋଭଜା ଲୋଭନିଦାନା ଲୋଭସମୁଦୟା ଲୋଭପଚ୍ଚୟା ଅନେକେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତି।

‘‘ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୋସୋ ତଦପି ଅକୁସଲମୂଲଂ; ଯଦପି ଦୁଟ୍ଠୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା ତଦପି ଅକୁସଲଂ; ଯଦପି ଦୁଟ୍ଠୋ ଦୋସେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପରସ୍ସ ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦୟତି ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧନେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ପବ୍ବାଜନାୟ ୱା ବଲୱମ୍ହି ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପି ତଦପି ଅକୁସଲଂ। ଇତିସ୍ସମେ ଦୋସଜା ଦୋସନିଦାନା ଦୋସସମୁଦୟା ଦୋସପଚ୍ଚୟା ଅନେକେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତି।

‘‘ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋହୋ ତଦପି ଅକୁସଲମୂଲଂ; ଯଦପି ମୂଳ୍ହୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା ତଦପି ଅକୁସଲଂ; ଯଦପି ମୂଳ୍ହୋ ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପରସ୍ସ ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦୟତି ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧନେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ପବ୍ବାଜନାୟ ୱା ବଲୱମ୍ହି ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପି ତଦପି ଅକୁସଲଂ। ଇତିସ୍ସମେ ମୋହଜା ମୋହନିଦାନା ମୋହସମୁଦୟା ମୋହପଚ୍ଚୟା ଅନେକେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱରୂପୋ ଚାୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅକାଲୱାଦୀତିପି, ଅଭୂତୱାଦୀତିପି, ଅନତ୍ଥୱାଦୀତିପି, ଅଧମ୍ମୱାଦୀତିପି, ଅୱିନୟୱାଦୀତିପି।

‘‘କସ୍ମା ଚାୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅକାଲୱାଦୀତିପି, ଅଭୂତୱାଦୀତିପି, ଅନତ୍ଥୱାଦୀତିପି, ଅଧମ୍ମୱାଦୀତିପି, ଅୱିନୟୱାଦୀତିପି? ତଥାହାୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରସ୍ସ ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦୟତି ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧନେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ପବ୍ବାଜନାୟ ୱା ବଲୱମ୍ହି ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପି। ଭୂତେନ ଖୋ ପନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅୱଜାନାତି, ନୋ ପଟିଜାନାତି; ଅଭୂତେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ନ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ନିବ୍ବେଠନାୟ ଇତିପେତଂ ଅତଚ୍ଛଂ ଇତିପେତଂ ଅଭୂତନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅକାଲୱାଦୀତିପି, ଅଭୂତୱାଦୀତିପି, ଅନତ୍ଥୱାଦୀତିପି, ଅଧମ୍ମୱାଦୀତିପି, ଅୱିନୟୱାଦୀତିପି।

‘‘ଏୱରୂପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋଭଜେହି ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି, ସୱିଘାତଂ ସଉପାୟାସଂ ସପରିଳାହଂ। କାୟସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା।

‘‘ଦୋସଜେହି…ପେ… ମୋହଜେହି ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି, ସୱିଘାତଂ ସଉପାୟାସଂ ସପରିଳାହଂ। କାୟସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଲୋ ୱା ଧୱୋ ୱା ଫନ୍ଦନୋ ୱା ତୀହି ମାଲୁୱାଲତାହି ଉଦ୍ଧସ୍ତୋ ପରିୟୋନଦ୍ଧୋ ଅନୟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅନୟବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋଭଜେହି ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି, ସୱିଘାତଂ ସଉପାୟାସଂ ସପରିଳାହଂ। କାୟସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା।

‘‘ଦୋସଜେହି…ପେ… ମୋହଜେହି ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ଅଭିଭୂତୋ ପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି ସୱିଘାତଂ ସଉପାୟାସଂ ସପରିଳାହଂ। କାୟସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନୀତି।

‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲମୂଲାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ, ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ, ଅମୋହୋ କୁସଲମୂଲଂ।

‘‘ଯଦପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲୋଭୋ ତଦପି କୁସଲମୂଲଂ [କୁସଲଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]; ଯଦପି ଅଲୁଦ୍ଧୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା ତଦପି କୁସଲଂ [କୁସଲମୂଲଂ (କ।)]; ଯଦପି ଅଲୁଦ୍ଧୋ ଲୋଭେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ନ ପରସ୍ସ ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦୟତି ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧନେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ପବ୍ବାଜନାୟ ୱା ବଲୱମ୍ହି ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପି ତଦପି କୁସଲଂ। ଇତିସ୍ସମେ ଅଲୋଭଜା ଅଲୋଭନିଦାନା ଅଲୋଭସମୁଦୟା ଅଲୋଭପଚ୍ଚୟା ଅନେକେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତି।

‘‘ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦୋସୋ ତଦପି କୁସଲମୂଲଂ; ଯଦପି ଅଦୁଟ୍ଠୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା ତଦପି କୁସଲଂ; ଯଦପି ଅଦୁଟ୍ଠୋ ଦୋସେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପରିୟାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ନ ପରସ୍ସ ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦୟତି ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧନେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ପବ୍ବାଜନାୟ ୱା ବଲୱମ୍ହି ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପି ତଦପି କୁସଲଂ। ଇତିସ୍ସମେ ଅଦୋସଜା ଅଦୋସନିଦାନା ଅଦୋସସମୁଦୟା ଅଦୋସପଚ୍ଚୟା ଅନେକେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତି।

''ଯଦପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅମୋହୋ ତଦପି କୁସଲମୂଲଂ; ଯଦପି ଅମୂଳ୍ହୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି କାଯେନ ଵାଚାଯ ମନସା ତଦପି କୁସଲଂ; ଯଦପି ଅମୂଳ୍ହୋ ମୋହେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ନ ପରସ୍ସ ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦଯତି ଵଧେନ ଵା ବନ୍ଧନେନ ଵା ଜାନିଯା ଵା ଗରହାଯ ଵା ପବ୍ବାଜନାଯ ଵା ବଲଵମ୍ହି ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପି ତଦପି କୁସଲଂ। ଇତିସ୍ସମେ ଅମୋହଜା ଅମୋହନିଦାନା ଅମୋହସମୁଦଯା ଅମୋହପଚ୍ଚଯା ଅନେକେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭଵନ୍ତି। ଏଵରୂପୋ ଚାଯଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଵୁଚ୍ଚତି କାଲଵାଦୀତିପି, ଭୂତଵାଦୀତିପି, ଅତ୍ଥଵାଦୀତିପି, ଧମ୍ମଵାଦୀତିପି, ଵିନଯଵାଦୀତିପି।

''କସ୍ମା ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଵୁଚ୍ଚତି କାଲଵାଦୀତିପି, ଭୂତଵାଦୀତିପି, ଅତ୍ଥଵାଦୀତିପି, ଧମ୍ମଵାଦୀତିପି, ଵିନଯଵାଦୀତିପି? ତଥାହାଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ପରସ୍ସ ଅସତା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦଯତି ଵଧେନ ଵା ବନ୍ଧନେନ ଵା ଜାନିଯା ଵା ଗରହାଯ ଵା ପବ୍ବାଜନାଯ ଵା ବଲଵମ୍ହି ବଲତ୍ଥୋ ଇତିପି। ଭୂତେନ ଖୋ ପନ ଵୁଚ୍ଚମାନୋ ପଟିଜାନାତି ନୋ ଅଵଜାନାତି; ଅଭୂତେନ ଵୁଚ୍ଚମାନୋ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି ତସ୍ସ ନିବ୍ବେଠନାଯ – 'ଇତିପେତଂ ଅତଚ୍ଛଂ, ଇତିପେତଂ ଅଭୂତ'ନ୍ତି । ତସ୍ମା ଏଵରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଵୁଚ୍ଚତି କାଲଵାଦୀତିପି, ଅତ୍ଥଵାଦୀତିପି, ଧମ୍ମଵାଦୀତିପି, ଵିନଯଵାଦୀତିପି।

''ଏଵରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଲୋଭଜା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାଵତ୍ଥୁକତା ଅନଭାଵଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ଵିହରତି ଅଵିଘାତଂ ଅନୁପାଯାସଂ ଅପରିଳାହଂ। ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯତି।

''ଦୋସଜା…ପେ… ପରିନିବ୍ବାଯତି। ମୋହଜା…ପେ… ପରିନିବ୍ବାଯତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ଭିକ୍ଖଵେ, ସାଲୋ ଵା ଧଵୋ ଵା ଫନ୍ଦନୋ ଵା ତୀହି ମାଲୁଵାଲତାହି ଉଦ୍ଧସ୍ତୋ ପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ କୁଦାଲ-ପିଟକଂ [କୁଦାଲପିଟକଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଆଦାଯ। ସୋ ତଂ ମାଲୁଵାଲତଂ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ମୂଲେ ଛେତ୍ଵା ପଲିଖଣେଯ୍ୟ, ପଲିଖଣିତ୍ଵା ମୂଲାନି ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ, ଅନ୍ତମସୋ ଉସୀରନାଳିମତ୍ତାନିପି [ଉସୀରନାଳିଅମତ୍ତାନିପି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ସୋ ତଂ ମାଲୁଵାଲତଂ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛେତ୍ଵା ଫାଲେଯ୍ୟ, ଫାଲେତ୍ଵା ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରେଯ୍ୟ, ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରିତ୍ଵା ଵାତାତପେ ଵିସୋସେଯ୍ୟ, ଵାତାତପେ ଵିସୋସେତ୍ଵା ଅଗ୍ଗିନା ଡହେଯ୍ୟ, ଅଗ୍ଗିନା ଡହିତ୍ଵା ମସିଂ କରେଯ୍ୟ, ମସିଂ କରିତ୍ଵା ମହାଵାତେ ଵା ଓଫୁଣେଯ୍ୟ ନଦିଯା ଵା ସୀଘସୋତାଯ ପଵାହେଯ୍ୟ। ଏଵମସ୍ସ [ଏଵମସ୍ସୁ (ସୀ।), ଏଵସ୍ସୁ (କ।)] ତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ମାଲୁଵାଲତା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାଵତ୍ଥୁକତା ଅନଭାଵଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଲୋଭଜା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାଵତ୍ଥୁକତା ଅନଭାଵଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ଵିହରତି ଅଵିଘାତଂ ଅନୁପାଯାସଂ ଅପରିଳାହଂ। ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯତି।

''ଦୋସଜା …ପେ… ମୋହଜା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାଵତ୍ଥୁକତା ଅନଭାଵଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ଵିହରତି ଅଵିଘାତଂ ଅନୁପାଯାସଂ ଅପରିଳାହଂ। ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନୀ''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଉପୋସଥସୁତ୍ତଂ

୭୧। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ। ଅଥ ଖୋ ଵିସାଖା ମିଗାରମାତା ତଦହୁପୋସଥେ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଵିସାଖଂ ମିଗାରମାତରଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ''ହନ୍ଦ କୁତୋ ନୁ ତ୍ଵଂ, ଵିସାଖେ, ଆଗଚ୍ଛସି ଦିଵା ଦିଵସ୍ସା''ତି? ''ଉପୋସଥାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ଉପଵସାମୀ''ତି।

''ତଯୋ ଖୋମେ, ଵିସାଖେ, ଉପୋସଥା। କତମେ ତଯୋ? ଗୋପାଲକୁପୋସଥୋ, ନିଗଣ୍ଠୁପୋସଥୋ, ଅରିଯୁପୋସଥୋ। କଥଞ୍ଚ, ଵିସାଖେ, ଗୋପାଲକୁପୋସଥୋ ହୋତି? ସେଯ୍ୟଥାପି, ଵିସାଖେ, ଗୋପାଲକୋ ସାଯନ୍ହସମଯେ ସାମିକାନଂ ଗାଵୋ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ଵା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅଜ୍ଜ ଖୋ ଗାଵୋ ଅମୁକସ୍ମିଞ୍ଚ ଅମୁକସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ଚରିଂସୁ, ଅମୁକସ୍ମିଞ୍ଚ ଅମୁକସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ପାନୀଯାନି ପିଵିଂସୁ; ସ୍ଵେ ଦାନି ଗାଵୋ ଅମୁକସ୍ମିଞ୍ଚ ଅମୁକସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ଚରିସ୍ସନ୍ତି, ଅମୁକସ୍ମିଞ୍ଚ ଅମୁକସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ପାନୀଯାନି ପିଵିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି; ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଵିସାଖେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଉପୋସଥିକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅହଂ ଖ୍ଵଜ୍ଜ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଖାଦନୀଯଂ ଖାଦିଂ, ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଭୋଜନୀଯଂ ଭୁଞ୍ଜିଂ ; ସ୍ଵେ ଦାନାହଂ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଖାଦନୀଯଂ ଖାଦିସ୍ସାମି, ଇଦଂ ଚିଦଞ୍ଚ ଭୋଜନୀଯଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି। ସୋ ତେନ ଅଭିଜ୍ଝାସହଗତେନ ଚେତସା ଦିଵସଂ ଅତିନାମେତି। ଏଵଂ ଖୋ ଵିସାଖେ, ଗୋପାଲକୁପୋସଥୋ ହୋତି। ଏଵଂ ଉପଵୁତ୍ଥୋ ଖୋ, ଵିସାଖେ, ଗୋପାଲକୁପୋସଥୋ ନ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ନ ମହାନିସଂସୋ ନ ମହାଜୁତିକୋ

ନ ମହାଓିପ୍ଫାରୋ।

''କଥଞ୍ଚ, ଓିସାଖେ, ନିଗଣ୍ଠୁପୋସଥୋ ହୋତି? ଅତ୍ଥି, ଓିସାଖେ, ନିଗଣ୍ଠା ନାମ ସମଣଜାତିକା। ତେ ସାଓକଂ ଏଓଂ ସମାଦପେନ୍ତି – 'ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯେ ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ପାଣା ପରଂ ଯୋଜନସତଂ ତେସୁ ଦଣ୍ଡଂ ନିକ୍ଖିପାହି; ଯେ ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ପାଣା ପରଂ ଯୋଜନସତଂ ତେସୁ ଦଣ୍ଡଂ ନିକ୍ଖିପାହି; ଯେ ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ ପାଣା ପରଂ ଯୋଜନସତଂ ତେସୁ ଦଣ୍ଡଂ ନିକ୍ଖିପାହି; ଯେ ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ପାଣା ପରଂ ଯୋଜନସତଂ ତେସୁ ଦଣ୍ଡଂ ନିକ୍ଖିପାହୀ'ତି। ଇତି ଏକଚ୍ଚାନଂ ପାଣାନଂ ଅନୁଦ୍ଦଯାଯ ଅନୁକମ୍ପାଯ ସମାଦପେନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚାନଂ ପାଣାନଂ ନାନୁଦ୍ଦଯାଯ ନାନୁକମ୍ପାଯ ସମାଦପେନ୍ତି। ତେ ତଦହୁପୋସଥେ ସାଓକଂ ଏଓଂ ସମାଦପେନ୍ତି – 'ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ସବ୍ବଚେଲାନି [ସବ୍ବଓେରାନି (କା।)] ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏଓଂ ଓଦେହି – ନାହଂ କ୍ୱଚନି କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚନତସ୍ମିଂ [କିଞ୍ଚନତସ୍ମି (?) କିରିଯାପଦମେତଂ ଯଥା କିଞ୍ଚନତତ୍ଥୀତି], ନ ଚ ମମ କ୍ୱଚନି କତ୍ଥଚି କିଞ୍ଚନତତ୍ଥୀ'ତି। ଜାନନ୍ତି ଖୋ ପନସ୍ସ ମାତାପିତରୋ – 'ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ'ତି; ସୋପି ଜାନାତି – 'ଇମେ ମଯ୍ହଂ ମାତାପିତରୋ'ତି। ଜାନାତି ଖୋ ପନସ୍ସ ପୁତ୍ତଦାରୋ – 'ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ଭତ୍ତା'ତି; ସୋପି ଜାନାତି – 'ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତଦାରୋ'ତି। ଜାନନ୍ତି ଖୋ ପନସ୍ସ ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସା – 'ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟୋ'ତି; ସୋପି ଜାନାତି – 'ଇମେ ମଯ୍ହଂ ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସା'ତି। ଇତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ସଚ୍ଚେ ସମାଦପେତବ୍ବା ମୁସାଓାଦେ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସମାଦପେନ୍ତି। ଇଦଂ ତସ୍ସ ମୁସାଓାଦସ୍ମିଂ ଓଦାମି। ସୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ଭୋଗେ ଅଦିନ୍ନଂଯେଓ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଇଦଂ ତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ମିଂ ଓଦାମି। ଏଓଂ ଖୋ, ଓିସାଖେ, ନିଗଣ୍ଠୁପୋସଥୋ ହୋତି। ଏଓଂ ଉପଓୁତ୍ଥୋ ଖୋ, ଓିସାଖେ, ନିଗଣ୍ଠୁପୋସଥୋ ନ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ନ ମହାନିସଂସୋ ନ ମହାଜୁତିକୋ ନ ମହାଓିପ୍ଫାରୋ।

''କଥଞ୍ଚ, ଓିସାଖେ, ଅରିଯୁପୋସଥୋ ହୋତି? ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ , ଓିସାଖେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା [ପରିଯୋଦାପନା (?)] ହୋତି? ଇଧ, ଓିସାଖେ, ଅରିଯସାଓକୋ ତଥାଗତଂ ଅନୁସ୍ସରତି – 'ଇତିପି ସୋ ଭଗଓା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଓିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକଓିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେଓମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଓା'ତି। ତସ୍ସ ତଥାଗତଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ସୀସସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ସୀସସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? କକ୍କଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ମତ୍ତିକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଉଦକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜଂ ଓାଯାମଂ ପଟିଚ୍ଚ, ଏଓଂ ଖୋ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ସୀସସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। ଏଓମେଓଂ ଖୋ , ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ , ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ, ଓିସାଖେ, ଅରିଯସାଓକୋ ତଥାଗତଂ ଅନୁସ୍ସରତି – 'ଇତିପି ସୋ ଭଗଓା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଓିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକଓିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେଓମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଓା'ତି। ତସ୍ସ ତଥାଗତଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ଅଯଂ ଓୁଚ୍ଚତି, ଓିସାଖେ – 'ଅରିଯସାଓକୋ ବ୍ରହ୍ମୁପୋସଥଂ ଉପଓସତି, ବ୍ରହ୍ମୁନା ସଦ୍ଧିଂ ସଂଓସତି, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଚସ୍ସ [ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଚ (କା।)] ଆରବ୍ଭ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି'। ଏଓଂ ଖୋ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

''ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ, ଓିସାଖେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ, ଓିସାଖେ, ଅରିଯସାଓକୋ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତି – 'ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗଓତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେଯ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଓେଦିତବ୍ବୋ ଓିଞ୍ଞୂହୀ'ତି। ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ସୋତ୍ଥିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଚୁଣ୍ଣଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଉଦକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜଂ ଓାଯାମଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଏଓଂ ଖୋ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। ଏଓମେଓଂ ଖୋ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଓିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ, ଓିସାଖେ, ଅରିଯସାଓକୋ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତି – 'ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗଓତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେଯ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଓେଦିତବ୍ବୋ ଓିଞ୍ଞୂହୀ'ତି। ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି,

ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିସାଖେ, ‘ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମୁପୋସଥଂ ଉପୱସତି, ଧମ୍ମେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସତି, ଧମ୍ମଞ୍ଚସ୍ସ ଆରବ୍ଭ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି’। ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

‘‘ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ , ୱିସାଖେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ, ୱିସାଖେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସଙ୍ଘଂ ଅନୁସ୍ସରତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଞାଯପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା ଏସ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ଆହୁନେଯ୍ୟୋ ପାହୁନେଯ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀଯୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’ତି। ତସ୍ସ ସଙ୍ଘଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଉସ୍ମଞ୍ଚ [ଉସଞ୍ଚ (ସ୍ଯା। କଂ। ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ପାଠନ୍ତରଂ, ସଂ। ନି। ୩। ୮ ୯ ଖେମକସୁତ୍ତପାଠଇଯାପି ସମେତି।) ଉସୁମଞ୍ଚ (ସୀ।)] ପଟିଚ୍ଚ, ଖାରଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଗୋମଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଉଦକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜଂ ୱାଯାମଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ, ୱିସାଖେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସଙ୍ଘଂ ଅନୁସ୍ସରତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’ତି। ତସ୍ସ ସଙ୍ଘଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିସାଖେ, ‘ଅରିଯସାୱକୋ ସଙ୍ଘୁପୋସଥଂ ଉପୱସତି, ସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସତି, ସଙ୍ଘଞ୍ଚସ୍ସ ଆରବ୍ଭ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି’। ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

‘‘ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ, ୱିସାଖେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ, ୱିସାଖେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାନି ଅନୁସ୍ସରତି ଅଖଣ୍ଡାନି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି ଅସବଲାନି ଅକମ୍ମାସାନି ଭୁଜିସ୍ସାନି ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥାନି ଅପରାମଟ୍ଠାନି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାନି। ତସ୍ସ ସୀଲଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଆଦାସସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଆଦାସସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ , ଛାରିକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ୱାଲଣ୍ଡୁପକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜଂ ୱାଯାମଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଆଦାସସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ , ୱିସାଖେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାନି ଅନୁସ୍ସରତି ଅଖଣ୍ଡାନି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାନି। ତସ୍ସ ସୀଲଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିସାଖେ, ‘ଅରିଯସାୱକୋ ସୀଲୁପୋସଥଂ ଉପୱସତି, ସୀଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସତି, ସୀଲଞ୍ଚସ୍ସ ଆରବ୍ଭ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି’। ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

‘‘ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ, ୱିସାଖେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ ୱିସାଖେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଦେୱତା ଅନୁସ୍ସରତି – ‘ସନ୍ତି ଦେୱା ଚାତୁମହାରାଜିକା [ଚାତୁମ୍ମହାରାଜିକା (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)], ସନ୍ତି ଦେୱା ତାୱତିଂସା, ସନ୍ତି ଦେୱା ଯାମା, ସନ୍ତି ଦେୱା ତୁସିତା, ସନ୍ତି ଦେୱା ନିମ୍ମାନରତିନୋ, ସନ୍ତି ଦେୱା ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିନୋ, ସନ୍ତି ଦେୱା ବ୍ରହ୍ମକାଯିକା, ସନ୍ତି ଦେୱା ତତୁତ୍ତରି [ତତୁତ୍ତରିଂ (ସୀ। ପୀ।)]। ଯଥାରୂପାଯ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତା ତା ଦେୱତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ଥୁପପନ୍ନା [ତତ୍ଥୁପ୍ପନ୍ନା (ସୀ। ପୀ।)], ମଯ୍ହମ୍ପି ତଥାରୂପା ସଦ୍ଧା ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଯଥାରୂପେନ ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତା ତା ଦେୱତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ଥୁପପନ୍ନା, ମଯ୍ହମ୍ପି ତଥାରୂପଂ ସୀଲଂ ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଯଥାରୂପେନ ସୁତେନ ସମନ୍ନାଗତା ତା ଦେୱତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ଥୁପପନ୍ନା, ମଯ୍ହମ୍ପି ତଥାରୂପଂ ସୁତଂ ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଯଥାରୂପେନ

ଚାଗେନ ସମନ୍ନାଗତା ତା ଦେୱତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ଥୁପପନ୍ନା, ମୟ୍ହମ୍ପି ତଥାରୂପୋ ଚାଗୋ ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଯଥାରୂପାଯ ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତା ତା ଦେୱତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ଥୁପପନ୍ନା, ମୟ୍ହମ୍ପି ତଥାରୂପା ପଞ୍ଞା ସଂୱିଜ୍ଜତୀ'ତି। ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଚ ତାସଞ୍ଚ ଦେୱତାନଂ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ ସୁତଞ୍ଚ ଚାଗଞ୍ଚ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି, ସେୟ୍ୟଥାପି, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ , ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଉକ୍କଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଲୋଣଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଗେରୁକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ନାଳିକସଣ୍ଡାସଞ୍ଚ [ନାଳିକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଣ୍ଡାସଞ୍ଚ (ପୀ। କ।)] ପଟିଚ୍ଚ, ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜଂ ୱାଯାମଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ , ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି? ଇଧ, ୱିସାଖେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଦେୱତା ଅନୁସ୍ସରତି – 'ସନ୍ତି ଦେୱା ଚାତୁମହାରାଜିକା, ସନ୍ତି ଦେୱା ତାୱତିଂସା…ପେ… ସନ୍ତି ଦେୱା ତଦୁତ୍ତରି। ଯଥାରୂପାଯ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତା ତା ଦେୱତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ଥୁପପନ୍ନା, ମୟ୍ହମ୍ପି ତଥାରୂପା ସଦ୍ଧା ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଯଥାରୂପେନ ସୀଲେନ…ପେ… ସୁତେନ…ପେ… ଚାଗେନ…ପେ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତା ତା ଦେୱତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ଥୁପପନ୍ନା, ମୟ୍ହମ୍ପି ତଥାରୂପା ପଞ୍ଞା ସଂୱିଜ୍ଜତୀ'ତି। ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଚ ତାସଞ୍ଚ ଦେୱତାନଂ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ ସୁତଞ୍ଚ ଚାଗଞ୍ଚ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିସାଖେ, 'ଅରିଯସାୱକୋ ଦେୱତୁପୋସଥଂ ଉପୱସତି, ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସତି, ଦେୱତା ଆରବ୍ଭ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି'। ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପରିଯୋଦପନା ହୋତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ୱିସାଖେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯାୱଜୀୱଂ ଅରହନ୍ତୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତା ନିହିତଦଣ୍ଡା ନିହିତସତ୍ଥା ଲଜ୍ଜୀ ଦଯାପନ୍ନା ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରନ୍ତି; ଅହମ୍ପଜ୍ଜ ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଇମଞ୍ଚ ଦିୱସଂ ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ ଲଜ୍ଜୀ ଦଯାପନ୍ନୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରାମି। ଇମିନାପି [ଇମିନାପହଂ (ସୀ।) ଅ। ନି। ୮।୪୧] ଅଙ୍ଗେନ ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମି, ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତି।

''ଯାୱଜୀୱଂ ଅରହନ୍ତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାଯ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତା ଦିନ୍ନାଦାଯୀ ଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖୀ, ଅଥେନେନ ସୁଚିଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରନ୍ତି; ଅହମ୍ପଜ୍ଜ ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଇମଞ୍ଚ ଦିୱସଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାଯ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ଦିନ୍ନାଦାଯୀ ଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖୀ, ଅଥେନେନ ସୁଚିଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରାମି। ଇମିନାପି ଅଙ୍ଗେନ ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମି, ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତି।

''ଯାୱଜୀୱଂ ଅରହନ୍ତୋ ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପହାଯ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆରାଚାରୀ [ଅନାଚାରୀ (ପୀ।)] ୱିରତା ମେଥୁନା ଗାମଧମ୍ମା; ଅହମ୍ପଜ୍ଜ ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଇମଞ୍ଚ ଦିୱସଂ ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପହାଯ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆରାଚାରୀ ୱିରତୋ ମେଥୁନା ଗାମଧମ୍ମା। ଇମିନାପି ଅଙ୍ଗେନ ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମି, ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତି।

''ଯାୱଜୀୱଂ ଅରହନ୍ତୋ ମୁସାୱାଦଂ ପହାଯ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତା ସଚ୍ଚୱାଦୀ ସଚ୍ଚସନ୍ଧା ଥେତା ପଚ୍ଚଯିକା ଅୱିସଂୱାଦକା ଲୋକସ୍ସ; ଅହମ୍ପଜ୍ଜ ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଇମଞ୍ଚ ଦିୱସଂ ମୁସାୱାଦଂ ପହାଯ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ସଚ୍ଚୱାଦୀ ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ ଥେତୋ ପଚ୍ଚଯିକୋ ଅୱିସଂୱାଦକୋ ଲୋକସ୍ସ। ଇମିନାପି ଅଙ୍ଗେନ ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମି, ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତି।

''ଯାୱଜୀୱଂ ଅରହନ୍ତୋ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନଂ ପହାଯ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତା; ଅହମ୍ପଜ୍ଜ ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଇମଞ୍ଚ ଦିୱସଂ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନଂ ପହାଯ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ। ଇମିନାପି ଅଙ୍ଗେନ ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମି, ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତି।

''ଯାୱଜୀୱଂ ଅରହନ୍ତୋ ଏକଭତ୍ତିକା ରତ୍ତୂପରତା ୱିରତା ୱିକାଲଭୋଜନା; ଅହମ୍ପଜ୍ଜ ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଇମଞ୍ଚ ଦିୱସଂ ଏକଭତ୍ତିକୋ ରତ୍ତୂପରତୋ ୱିରତୋ ୱିକାଲଭୋଜନା। ଇମିନାପି ଅଙ୍ଗେନ ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମି, ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତି।

''ଯାୱଜୀୱଂ ଅରହନ୍ତୋ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତା; ଅହମ୍ପଜ୍ଜ ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଇମଞ୍ଚ ଦିୱସଂ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ । ଇମିନାପି ଅଙ୍ଗେନ ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମି,

ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତି।

''ଯାୱଜୀୱଂ ଅରହନ୍ତୋ ଉଚ୍ଚାସୟନମହାସୟନଂ ପହାୟ ଉଚ୍ଚାସୟନମହାସୟନା ପଟିୱିରତା ନୀଚସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେନ୍ତି ମଞ୍ଚକେ ୱା ତିଣସନ୍ଥାରକେ ୱା; ଅହମ୍ପଜ୍ଜ ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଇମଞ୍ଚ ଦିୱସଂ ଉଚ୍ଚାସୟନମହାସୟନଂ ପହାୟ ଉଚ୍ଚାସୟନମହାସୟନା ପଟିୱିରତୋ ନୀଚସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେମି ମଞ୍ଚକେ ୱା ତିଣସନ୍ଥାରକେ ୱା। ଇମିନାପି ଅଙ୍ଗେନ ଅରହତଂ ଅନୁକରୋମି, ଉପୋସଥୋ ଚ ମେ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

''ଏୱଂ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଅରିୟୁପୋସଥୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଉପୱୁତ୍ଥୋ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଅରିୟୁପୋସଥୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ ମହାଜୁତିକୋ ମହାୱିପ୍ଫାରୋ''।

''କୀୱମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି କୀୱମହାନିସଂସୋ କୀୱମହାଜୁତିକୋ କୀୱମହାୱିପ୍ଫାରୋ''? ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ୱିସାଖେ, ଯୋ ଇମେସଂ ସୋଳସନ୍ନଂ ମହାଜନପଦାନଂ ପହୂତରତ୍ତରତନାନଂ [ପହୂତସତ୍ତରତନାନଂ (କ। ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଟୀକାୟଂ ଦସ୍ସିତପାଠଭେଦୋ। ଅ। ନି। ୮।୪୨] ଇସ୍ସରିୟାଧିପଚ୍ଚଂ ରଜ୍ଜଂ କାରେୟ୍ୟ , ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଅଙ୍ଗାନଂ, ମଗଧାନଂ, କାସୀନଂ, କୋସଲାନଂ, ୱଜ୍ଜୀନଂ, ମଲ୍ଲାନଂ, ଚେତୀନଂ, ୱଙ୍ଗାନଂ, କୁରୂନଂ, ପଞ୍ଚାଲାନଂ, ମଚ୍ଛାନଂ [ମଜ୍ଝାନଂ (କ।)], ସୂରସେନାନଂ, ଅସ୍ସକାନଂ, ଅୱନ୍ତୀନଂ, ଗନ୍ଧାରାନଂ, କମ୍ବୋଜାନଂ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଉପୋସଥସ୍ସ ଏତଂ [ଏକଂ (କ।)] କଲଂ ନାଗ୍ଘତି ସୋଳସିଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କପଣଂ, ୱିସାଖେ, ମାନୁସକଂ ରଜ୍ଜଂ ଦିବ୍ବଂ ସୁଖଂ ଉପନିଧାୟ''।

''ଯାନି, ୱିସାଖେ, ମାନୁସକାନି ପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି, ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଦେୱାନଂ ଏସୋ ଏକୋ ରତ୍ତିଦିୱୋ [ରତ୍ତିଦିୱୋ (କ।)]। ତାୟ ରତ୍ତିୟା ତିଂସରତ୍ତିୟୋ ମାସୋ। ତେନ ମାସେନ ଦ୍ୱାଦସମାସିୟୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଦିବ୍ବାନି ପଞ୍ଚ ୱସ୍ସସତାନି ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଇଦଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ – 'କପଣଂ ମାନୁସକଂ ରଜ୍ଜଂ ଦିବ୍ବଂ ସୁଖଂ ଉପନିଧାୟ'''।

''ଯଂ , ୱିସାଖେ, ମାନୁସକଂ ୱସ୍ସସତଂ, ତାୱତିଂସାନଂ ଦେୱାନଂ ଏସୋ ଏକୋ ରତ୍ତିଦିୱୋ। ତାୟ ରତ୍ତିୟା ତିଂସରତ୍ତିୟୋ ମାସୋ। ତେନ ମାସେନ ଦ୍ୱାଦସମାସିୟୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଦିବ୍ବଂ ୱସ୍ସସହସ୍ସଂ ତାୱତିଂସାନଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତାୱତିଂସାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଇଦଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ – 'କପଣଂ ମାନୁସକଂ ରଜ୍ଜଂ ଦିବ୍ବଂ ସୁଖଂ ଉପନିଧାୟ'''।

''ଯାନି, ୱିସାଖେ, ମାନୁସକାନି ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସସତାନି, ଯାମାନଂ ଦେୱାନଂ ଏସୋ ଏକୋ ରତ୍ତିଦିୱୋ। ତାୟ ରତ୍ତିୟା ତିଂସରତ୍ତିୟୋ ମାସୋ। ତେନ ମାସେନ ଦ୍ୱାଦସମାସିୟୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଦିବ୍ବାନି ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଯାମାନଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଯାମାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଇଦଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ – 'କପଣଂ ମାନୁସକଂ ରଜ୍ଜଂ ଦିବ୍ବଂ ସୁଖଂ ଉପନିଧାୟ'''।

''ଯାନି, ୱିସାଖେ, ମାନୁସକାନି ଚତ୍ତାରି ୱସ୍ସସତାନି, ତୁସିତାନଂ ଦେୱାନଂ ଏସୋ ଏକୋ ରତ୍ତିଦିୱୋ। ତାୟ ରତ୍ତିୟା ତିଂସରତ୍ତିୟୋ ମାସୋ। ତେନ ମାସେନ ଦ୍ୱାଦସମାସିୟୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଦିବ୍ବାନି ଚତ୍ତାରି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ତୁସିତାନଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତୁସିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଇଦଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ – 'କପଣଂ ମାନୁସକଂ ରଜ୍ଜଂ ଦିବ୍ବଂ ସୁଖଂ ଉପନିଧାୟ'''।

''ଯାନି, ୱିସାଖେ, ମାନୁସକାନି ଅଟ୍ଠ ୱସ୍ସସତାନି, ନିମ୍ମାନରତୀନଂ ଦେୱାନଂ ଏସୋ ଏକୋ ରତ୍ତିଦିୱୋ। ତାୟ ରତ୍ତିୟା ତିଂସରତ୍ତିୟୋ ମାସୋ। ତେନ ମାସେନ ଦ୍ୱାଦସମାସିୟୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଦିବ୍ବାନି ଅଟ୍ଠ ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ନିମ୍ମାନରତୀନଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ନିମ୍ମାନରତୀନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଇଦଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ – 'କପଣଂ ମାନୁସକଂ ରଜ୍ଜଂ ଦିବ୍ବଂ ସୁଖଂ ଉପନିଧାୟ'''।

‘‘ଯାନି, ୱିସାଖେ, ମାନୁସକାନି ସୋଳଅସ ୱସ୍ସସତାନି, ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀନଂ ଦେୱାନଂ ଏସୋ ଏକୋ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱୋ। ତାଯ ରତ୍ତିଯା ତିଂସରତ୍ତିଯୋ ମାସୋ। ତେନ ମାସେନ ଦ୍ୱାଦସମାସିଯୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଦିବ୍ବାନି ସୋଳଅସ ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀନଂ ଦେୱାନଂ ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସିତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ଇଦଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ – ‘କପଣଂ ମାନୁସକଂ ରଜ୍ଜଂ ଦିବ୍ବଂ ସୁଖଂ ଉପନିଧାଯା’’’ତି।

‘‘ପାଣଂ ନ ହଞ୍ଞେ [ନ ହାନେ (ସୀ। ପୀ।), ନ ହନେ (କ।)] ନ ଚଦିନ୍ନମାଦିଯେ,

ମୁସା ନ ଭାସେ ନ ଚ ମଜ୍ଜପୋ ସିଯା;

ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯା ୱିରମେଯ୍ଯ ମେଥୁନା,

ରତ୍ତିଂ ନ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ ୱିକାଲଭୋଜନଂ।

‘‘ମାଲଂ ନ ଧାରେ ନ ଚ ଗନ୍ଧମାଚରେ,

ମଞ୍ଚେ ଛମାଯଂ ୱ ସଯେଥ ସନ୍ଥତେ;

ଏତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମାହୁପୋସଥଂ,

ବୁଦ୍ଧେନ ଦୁକ୍ଖନ୍ତଗୁନା ପକାସିତଂ।

‘‘ଚନ୍ଦୋ ଚ ସୂରିଯୋ ଚ ଉଭୋ ସୁଦସ୍ସନା,

ଓଭାସଯଂ ଅନୁପରିଯନ୍ତି ଯାୱତା;

ତମୋନୁଦା ତେ ପନ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଗା,

ନଭେ ପଭାସନ୍ତି ଦିସାୱିରୋଚନା।

‘‘ଏତସ୍ମିଂ ଯଂ ୱିଜ୍ଜତି ଅନ୍ତରେ ଧନଂ,

ମୁତ୍ତା ମଣି ୱେଳୁରିଯଞ୍ଚ ଭଦ୍ଦକଂ;

ସିଙ୍ଗୀ ସୁୱଣ୍ଣଂ ଅଥ ୱାପି କଞ୍ଚନଂ,

ଯଂ ଜାତରୂପଂ ହଟକନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁପେତସ୍ସ ଉପୋସଥସ୍ସ,

କଲମ୍ପି ତେ ନାନୁଭୱନ୍ତି ସୋଳସିଂ;

ଚନ୍ଦପ୍ପଭା ତାରଗଣା ଚ ସବ୍ବେ।

‘‘ତସ୍ମା ହି ନାରୀ ଚ ନରୋ ଚ ସୀଲୱା,

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁପେତଂ ଉପଓସ୍ସୁପୋସଥଂ;

ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱାନ ସୁଖୁଦ୍ରଯାନି,

ଅନିନ୍ଦିତା ସଗ୍ଗମୁପେନ୍ତି ଠାନ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ;

ମହାଓଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତିଢ଼ଭଯଞ୍ଚ ଓେନାଗୋ, ସରଭୋ କେସମୁତ୍ତିଯା;

ସାଢହୋ ଚାପି କଥାଓତ୍ଥୁ, ତିଢ଼ିଯମୂଲୁପୋସଥୋତି।

(୮) ୩। ଆନନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ଛନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୭୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଛନ୍ନୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଛନ୍ନୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ତୁମ୍ହେପି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ରାଗସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେଥ, ଦୋସସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେଥ, ମୋହସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେଥାତି। ମଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେମ, ଦୋସସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେମ, ମୋହସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞପେମା’’ତି।

‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ରାଗେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ରାଗସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେଥ, କିଂ ଦୋସେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଦୋସସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେଥ, କିଂ ମୋହେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ମୋହସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେଥା’’ତି?

‘‘ରତ୍ତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି; ରାଗେ ପହୀନେ ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ରତ୍ତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି; ରାଗେ ପହୀନେ ନେୱ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ରତ୍ତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ରାଗେ ପହୀନେ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ରାଗୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନ୍ଧକରଣୋ ଅଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଅଞ୍ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକୋ ୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ।

‘‘ଦୁଟ୍ଠୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୋସେନ…ପେ… ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି; ମୋହେ ପହୀନେ ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ନ ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି; ମୋହେ ପହୀନେ ନେୱ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ନ ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ମୂଳ୍ହୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମୋହେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ମୋହେ ପହୀନେ ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ମୋହୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନ୍ଧକରଣୋ ଅଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଅଞ୍ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକୋ ୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ଇଦଂ ଖୋ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ରାଗେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ରାଗସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେମ। ଇଦଂ ଦୋସେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଦୋସସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେମ। ଇଦଂ ମୋହେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ମୋହସ୍ସ ପହାନଂ ପଞ୍ଞାପେମା’’ତି।

‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି? ‘‘ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପମାଦାଯା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଆଜୀୱକସୁତ୍ତଂ

୭୩। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଆଜୀୱକସାୱକୋ ଗହପତି ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଆଜୀୱକସାୱକୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ –

''କେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ? କେ ଲୋକେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା? କେ ଲୋକେ ସୁକତା''ତି [ସୁଗତାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]? ''ତେନ ହି, ଗହପତି, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ୟ ତଥା ନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗହପତି, ଯେ ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ଦୋସସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ତେସଂ ଧମ୍ମୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ନୋ ୱା? କଥଂ ୱା ତେ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତି? ''ଯେ , ଭନ୍ତେ, ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ଦୋସସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ତେସଂ ଧମ୍ମୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ। ଏୱଂ ମେ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗହପତି, ଯେ ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ଦୋସସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଲୋକେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା ନୋ ୱା? କଥଂ ୱା ତେ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତି? ''ଯେ, ଭନ୍ତେ, ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ଦୋସସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଲୋକେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଏୱଂ ମେ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗହପତି, ଯେସଂ ରାଗୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଂକତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ଯେସଂ ଦୋସୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ଯେସଂ ମୋହୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଂକତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ତେ ଲୋକେ ସୁକତା ନୋ ୱା? କଥଂ ୱା ତେ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତି? ''ଯେସଂ, ଭନ୍ତେ, ରାଗୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଂକତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ଯେସଂ ଦୋସୋ ପହୀନୋ…ପେ… ଯେସଂ ମୋହୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଂକତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ତେ ଲୋକେ ସୁକତା। ଏୱଂ ମେ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତି।

''ଇତି ଖୋ, ଗହପତି, ତଯାୱେତଂ [ତଯା ଚେତଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ବ୍ୟାକତଂ – 'ଯେ, ଭନ୍ତେ, ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ଦୋସସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ତେସଂ ଧମ୍ମୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ'ତି। ତଯାୱେତଂ ବ୍ୟାକତଂ – 'ଯେ, ଭନ୍ତେ, ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ଦୋସସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଲୋକେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା'ତି। ତଯାୱେତଂ ବ୍ୟାକତଂ – 'ଯେସଂ, ଭନ୍ତେ, ରାଗୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ଯେସଂ ଦୋସୋ ପହୀନୋ…ପେ… ଯେସଂ ମୋହୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ତେ ଲୋକେ ସୁକତା'''ତି।

''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ନ ଚେୱ ନାମ ସଧମ୍ମୁକ୍କଂସନା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ପରଧମ୍ମାପସାଦନା [ନ ପରଧମ୍ମାପସାଦନା (ସୀ। ପୀ।), ନ ପରଧମ୍ମୱମ୍ଭନା (ମ। ନି। ୨।୨୩୬)]। ଆଯତନେୱ [ଆଯତନେ ଚ (ମ। ନି। ୨।୨୩୬)] ଧମ୍ମଦେସନା, ଅତ୍ଥୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ, ଅତ୍ତା ଚ ଅନୁପନୀତୋ। ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଥ, ଦୋସସ୍ସ…ପେ… ମୋହସ୍ସ ପହନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଥ। ତୁମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ। ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ଦୋସସ୍ସ…ପେ… ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା। ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ଲୋକେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ତୁମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ରାଗୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦୋସୋ ପହୀନୋ…ପେ… ତୁମ୍ହାକଂ ମୋହୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ତୁମ୍ହେ ଲୋକେ ସୁକତା।

''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ! ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେଯ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ୟ – 'ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀ'ତି; ଏୱମେୱଂ ଅଯ୍ୟେନ ଆନନ୍ଦେନ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଅଯ୍ୟୋ ଆନନ୍ଦୋ ଧାରେତୁ, ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ମହାନାମସକ୍କସୁତ୍ତଂ

୭୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା

ଗିଲାନାୱୁଟ୍ଠିତୋ [ଗିଲାନୱୁଟ୍ଠିତୋ (ସଦ୍ଦନୀତି)] ହୋତି ଅଚିରୱୁଟ୍ଠିତୋ ଗେଲଞ୍ଞା। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଦୀଘରତ୍ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି – 'ସମାହିତସ୍ସ ଞାଣଂ, ନୋ ଅସମାହିତସ୍ସା'ତି। ସମାଧି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବେ, ପଚ୍ଛା ଞାଣଂ; ଉଦାହୁ ଞାଣଂ ପୁବ୍ବେ, ପଚ୍ଛା ସମାଧୀ''ତି? ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଭଗୱା ଖୋ ଗିଲାନୱୁଟ୍ଠିତୋ ଅଚିରୱୁଟ୍ଠିତୋ ଗେଲଞ୍ଞା । ଅୟଞ୍ଚ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅତିଗମ୍ଭୀରଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଯଂନୂନାହଂ ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଏକମନ୍ତଂ ଅପନେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ବାହାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅପନେତ୍ୱା ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସେଖମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା, ଅସେଖମ୍ପି ସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା; ସେଖୋପି ସମାଧି ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା , ଅସେଖୋପି ସମାଧି ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା; ସେଖାପି ପଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ଅସେଖାପି ପଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। କତମଞ୍ଚ, ମହାନାମ , ସେଖଂ ସୀଲଂ? ଇଧ, ମହାନାମ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱା ହୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି…ପେ… ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାନାମ, ସେଖଂ ସୀଲଂ''।

''କତମୋ ଚ, ମହାନାମ, ସେଖୋ ସମାଧି? ଇଧ, ମହାନାମ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାନାମ, ସେଖୋ ସମାଧି।

''କତମା ଚ, ମହାନାମ, ସେଖା ପଞ୍ଞା? ଇଧ, ମହାନାମ, ଭିକ୍ଖୁ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାନାମ, ସେଖା ପଞ୍ଞା।

''ସ ଖୋ ସୋ, ମହାନାମ, ଅରିୟସାୱକୋ ଏୱଂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଏୱଂ ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ଏୱଂ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାନାମ, ସେଖମ୍ପି ସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା, ଅସେଖମ୍ପି ସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା; ସେଖୋପି ସମାଧି ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ଅସେଖୋପି ସମାଧି ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା; ସେଖାପି ପଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ଅସେଖାପି ପଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା''ତି। ତତିୟଂ।

୪। ନିଗଣ୍ଠସୁତ୍ତଂ

୭୪। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ୱେସାଲିୟଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାୟଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଭୟୋ ଚ ଲିଚ୍ଛୱି ପଣ୍ଡିତକୁମାରକୋ ଚ ଲିଚ୍ଛୱି ଯେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଅଭୟୋ ଲିଚ୍ଛୱି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନିଗଣ୍ଠୋ, ଭନ୍ତେ, ନାଟପୁତ୍ତୋ [ନାଥପୁତ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସବ୍ବଦସ୍ସାୱୀ ଅପରିସେସଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଟିଜାନାତି – 'ଚରତୋ ଚ ମେ ତିଟ୍ଠତୋ ଚ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ଜାଗରସ୍ସ ଚ ସତତଂ ସମିତଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତ'ନ୍ତି। ସୋ ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱଂ ପଞ୍ଞପେତି ନୱାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା ସେତୁଘାତଂ । ଇତି କମ୍ମକ୍ଖୟା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟୋ, ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟା ୱେଦନାକ୍ଖୟୋ, ୱେଦନାକ୍ଖୟା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତି – ଏୱମେତିସ୍ସା ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକାୟ ନିଜ୍ଜରାୟ ୱିସୁଦ୍ଧିୟା ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି। ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା କିମାହା''ତି?

''ତିସ୍ସୋ ଖୋ ଇମା, ଅଭୟ, ନିଜ୍ଜରା ୱିସୁଦ୍ଧିୟୋ ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିୟା ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାୟ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାୟ ଞାୟସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଇଧ, ଅଭୟ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱା ହୋତି…ପେ… ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ନୱଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ନ କରୋତି, ପୁରାଣଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରା ଅକାଲିକା ଏହିପସ୍ସିକା ଓପନେୟ୍ୟିକା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବା ୱିଞ୍ଞୂହୀତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଅଭୟ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଖଞ୍ଚ କାୟେନ ପଟିସଂୱେଦେତି ଯଂ ତଂ ଅରିୟା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ

ଚ ପହାନା, ପୁବ୍ବେଵ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ସୋ ନଵଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ନ କରୋତି, ପୁରାଣଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରା ଅକାଲିକା ଏହିପସ୍ସିକା ଓପନେୟ୍ୟିକା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବା ଵିଞ୍ଞୂହୀତି।

‘‘ସ ଖୋ ସୋ, ଅଭୟ, ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂ ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ [ଏଵଂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଏଵଂ ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆସଵାନଂ ଖୟା ଅନାସଵଂ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ସୋ ନଵଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ନ କରୋତି, ପୁରାଣଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରା ଅକାଲିକା ଏହିପସ୍ସିକା ଓପନେୟ୍ୟିକା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବା ଵିଞ୍ଞୂହୀତି। ଇମା ଖୋ, ଅଭୟ, ତିସ୍ସୋ ନିଜ୍ଜରା ଵିସୁଦ୍ଧିୟୋ ତେନ ଭଗଵତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା ସତ୍ତାନଂ ଵିସୁଦ୍ଧିୟା ସୋକପରିଦେଵାନଂ ସମତିକ୍କମାୟ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାୟ ଞାୟସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି।

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ପଣ୍ଡିତକୁମାରକୋ ଲିଚ୍ଛଵି ଅଭୟଂ ଲିଚ୍ଛଵିଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ଵଂ, ସମ୍ମ ଅଭୟ, ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଭାସିତତୋ ନାବ୍ଭନୁମୋଦସୀ’’ତି? ‘‘କ୍ୟାହଂ, ସମ୍ମ ପଣ୍ଡିତକୁମାରକ, ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଭାସିତତୋ ନାବ୍ଭନୁମୋଦିସ୍ସାମି! ମୁଦ୍ଧାପି ତସ୍ସ ଵିପତେୟ୍ୟ ଯୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଭାସିତତୋ ନାବ୍ଭନୁମୋଦେୟ୍ୟା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ନିଵେସକସୁତ୍ତଂ

୭୬। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ ମିତ୍ତା ଵା ଅମଚ୍ଚା ଵା ଞାତୀ ଵା ସାଲୋହିତା ଵା ତେ ଵୋ, ଆନନ୍ଦ, ତୀସୁ ଠାନେସୁ ସମାଦପେତବ୍ବା [ସମାଦାପେତବ୍ବା (?)] ନିଵେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା। କତମେସୁ ତୀସୁ? ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିଵେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଵିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକଵିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି; ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ, ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵା’ତି, ଧମ୍ମେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିଵେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା – ‘ସ୍ଵାକ୍ଖାତୋ ଭଗଵତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ ଵିଞ୍ଞୂହୀ’ତି, ସଙ୍ଘେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିଵେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ ଞାୟପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ, ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା ଏସ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ପାହୁନେୟ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’’’ତି।

‘‘ସିୟା, ଆନନ୍ଦ, ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – ପଥଵୀଧାତୁୟା ଆପୋଧାତୁୟା ତେଜୋଧାତୁୟା ଵାୟୋଧାତୁୟା, ନ ତ୍ଵେଵ ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ସିୟା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ତତ୍ରିଦଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ସୋ ଵତାନନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାଵକୋ ନିରୟଂ ଵା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଵା ପେତ୍ତିଵିସୟଂ ଵା ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ସିୟା , ଆନନ୍ଦ, ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – ପଥଵୀଧାତୁୟା ଆପୋଧାତୁୟା ତେଜୋଧାତୁୟା ଵାୟୋଧାତୁୟା, ନ ତ୍ଵେଵ ଧମ୍ମେ…ପେ… ନ ତ୍ଵେଵ ସଙ୍ଘେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ସିୟା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ତତ୍ରିଦଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ସୋ ଵତାନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାଵକୋ ନିରୟଂ ଵା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଵା ପେତ୍ତିଵିସୟଂ ଵା ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ ମିତ୍ତା ଵା ଅମଚ୍ଚା ଵା ଞାତୀ ଵା ସାଲୋହିତା ଵା ତେ ଵୋ, ଆନନ୍ଦ, ଇମେସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିଵେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମଭଵସୁତ୍ତଂ

୭୭। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଭଵୋ, ଭଵୋତି, ଭନ୍ତେ, ଵୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାଵତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଵୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘କାମଧାତୁୱେପକ୍କଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ନାଭୱିସ୍ସ, ଅପି ନୁ ଖୋ କାମଭୱୋ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ଖେତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ବୀଜଂ, ତଣ୍ହା ସ୍ନେହୋ [ସିନେହୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ହୀନାୟ ଧାତୁୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପତିଟ୍ଠିତଂ ଏୱଂ ଆୟତିଂ [ଆୟତି (ସୀ।)] ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି। ( ) [(ଏୱଂ ଖୋ ଆନନ୍ଦ ଭୱୋ ହୋତୀତି) (କ।) ଦୁତିୟସୁତ୍ତେ ପନ ଇଦଂ ପାଠନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି]

‘‘ରୂପଧାତୁୱେପକ୍କଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ନାଭୱିସ୍ସ, ଅପି ନୁ ଖୋ ରୂପଭୱୋ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ଖେତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ବୀଜଂ, ତଣ୍ହା ସ୍ନେହୋ। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ମଜ୍ଝିମାୟ ଧାତୁୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପତିଟ୍ଠିତଂ ଏୱଂ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି। ( ) [(ଏୱଂ ଖୋ ଆନନ୍ଦ ଭୱୋ ହୋତୀତି) (କ।) ଦୁତିୟସୁତ୍ତେ ପନ ଇଦଂ ପାଠନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି]

‘‘ଅରୂପଧାତୁୱେପକ୍କଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ନାଭୱିସ୍ସ, ଅପି ନୁ ଖୋ ଅରୂପଭୱୋ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ଖେତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ବୀଜଂ, ତଣ୍ହା ସ୍ନେହୋ। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ପଣୀତାୟ ଧାତୁୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପତିଟ୍ଠିତଂ ଏୱଂ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭୱୋ ହୋତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିୟଭୱସୁତ୍ତଂ

୭୮। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଭୱୋ, ଭୱୋତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭୱୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘କାମଧାତୁୱେପକ୍କଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ନାଭୱିସ୍ସ, ଅପି ନୁ ଖୋ କାମଭୱୋ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ଖେତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ବୀଜଂ, ତଣ୍ହା ସ୍ନେହୋ। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ହୀନାୟ ଧାତୁୟା ଚେତନା ପତିଟ୍ଠିତା ପତ୍ଥନା ପତିଟ୍ଠିତା ଏୱଂ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି’’।

‘‘ରୂପଧାତୁୱେପକ୍କଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ନାଭୱିସ୍ସ, ଅପି ନୁ ଖୋ ରୂପଭୱୋ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ଖେତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ବୀଜଂ, ତଣ୍ହା ସ୍ନେହୋ। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ମଜ୍ଝିମାୟ ଧାତୁୟା ଚେତନା ପତିଟ୍ଠିତା ପତ୍ଥନା ପତିଟ୍ଠିତା ଏୱଂ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି’’।

‘‘ଅରୂପଧାତୁୱେପକ୍କଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ନାଭୱିସ୍ସ, ଅପି ନୁ ଖୋ ଅରୂପଭୱୋ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କମ୍ମଂ ଖେତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ବୀଜଂ, ତଣ୍ହା ସ୍ନେହୋ। ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ପଣୀତାୟ ଧାତୁୟା ଚେତନା ପତିଟ୍ଠିତା ପତ୍ଥନା ପତିଟ୍ଠିତା ଏୱଂ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭୱୋ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସୀଲବ୍ବତସୁତ୍ତଂ

୭୯। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସବ୍ବଂ ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସୀଲବ୍ବତଂ ଜୀୱିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଉପଟ୍ଠାନସାରଂ ସଫଲ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ଖ୍ୱେତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ଏକଂସେନା’’ତି। ‘‘ତେନ ହାନନ୍ଦ, ୱିଭଜସ୍ସୂ’’ତି।

‘‘ୟଞ୍ହିସ୍ସ [ୟଥାରୂପଂ ହିସ୍ସ (?) ସେୱିତବ୍ବାସେୱିତବ୍ବସୁତ୍ତାନୁରୂପଂ], ଭନ୍ତେ, ସୀଲବ୍ବତଂ ଜୀୱିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଉପଟ୍ଠାନସାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ସୀଲବ୍ବତଂ ଜୀୱିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଉପଟ୍ଠାନସାରଂ ଅଫଲଂ। ୟଞ୍ଚ ଖ୍ୱାସ୍ସ [ୟଞ୍ହିସ୍ସ (କ।), ୟଥାରୂପଞ୍ଚ ଖ୍ୱାସ୍ସ (?)], ଭନ୍ତେ, ସୀଲବ୍ବତଂ ଜୀୱିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଉପଟ୍ଠାନସାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ସୀଲବ୍ବତଂ ଜୀୱିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଉପଟ୍ଠାନସାରଂ ସଫଲ’’ନ୍ତି। ଇଦମୱୋଚ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ; ସମନୁଞ୍ଞୋ ସତ୍ଥା ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ‘‘ସମନୁଞ୍ଞୋ ମେ ସତ୍ଥା’’ତି, ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା

ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ଆନନ୍ଦେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ସେଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ; ନ ଚ ପନସ୍ସ ସୁଲଭରୂପୋ ସମସମୋ ପଞ୍ଞାୟା''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଗନ୍ଧଜାତସୁତ୍ତଂ

୮୦। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ତୀଣିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଗନ୍ଧଜାତାନି, ଯେସଂ ଅନୁୱାତଂଯେୱ ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ନୋ ପଟିୱାତଂ। କତମାନି ତୀଣି? ମୂଲଗନ୍ଧୋ, ସାରଗନ୍ଧୋ, ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ – ଇମାନି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତୀଣି ଗନ୍ଧଜାତାନି, ଯେସଂ ଅନୁୱାତଂଯେୱ ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ନୋ ପଟିୱାତଂ। ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତଂ ଯସ୍ସ ଅନୁୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁୱାତପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି?

''ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, କିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତଂ [ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ ଗନ୍ଧଜାତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଯସ୍ସ ଅନୁୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି , ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁୱାତପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। ''କତମଞ୍ଚ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଗନ୍ଧଜାତଂ ଯସ୍ସ ଅନୁୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁୱାତପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି?

''ଇଧାନନ୍ଦ , ଯସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି , ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପୟତପାଣି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚୟୋଗୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ।

''ତସ୍ସ ଦିସାସୁ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି – 'ଅମୁକସ୍ମିଂ [ଅସୁକସ୍ମିଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନାମ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପୟତପାଣି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚୟୋଗୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ'''ତି।

''ଦେୱତାପିସ୍ସ [ଦେୱତାପିସ୍ସ ଅମନୁସ୍ସା (ସୀ। ପୀ।), ଦେୱତାପିସ୍ସ ଅମନୁସ୍ସାପି (କ।), ଦେୱତାପିସ୍ସ…ପେ… ମନୁସ୍ସାପିସ୍ସ (?)] ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି – 'ଅମୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି…ପେ… ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପୟତପାଣି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚୟୋଗୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ'ତି। ଇଦଂ ଖୋ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଗନ୍ଧଜାତଂ ଯସ୍ସ ଅନୁୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁୱାତପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

''ନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତି,

ନ ଚନ୍ଦନଂ ତଗରମଲ୍ଲିକା [ତଗ୍ଗରମଲ୍ଲିକା (ପୀ।)] ୱା;

ସତଞ୍ଚ ଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତି,

ସବ୍ବା ଦିସା ସପ୍ପୁରିସୋ ପୱାଯତୀ''ତି। ନୱମଂ;

୧୦। ଚୂଳନିକାସୁତ୍ତଂ

୮୧। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ

ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସମ୍ମୁଖାମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – ‘ଭଗଵତୋ, ଆନନ୍ଦ, ସିଖିସ୍ସ ଅଭିଭୂ ନାମ ସାଵକୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଠିତୋ ସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ [ସହସ୍ସୀଲୋକଧାତୁଂ (ପୀ।) ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫ ଓ୍ଵିତ୍ଥାରୋ] ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେସୀ’ତି। ଭଗଵା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କୀଵତକଂ ପହୋତି ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସାଵକୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପମେୟ୍ୟା ତଥାଗତା’’ତି।

ଦୁତିୟମ୍ପି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – ‘ଭଗଵତୋ, ଆନନ୍ଦ, ସିଖିସ୍ସ ଅଭିଭୂ ନାମ ସାଵକୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଠିତୋ ସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେସୀ’ତି। ଭଗଵା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କୀଵତକଂ ପହୋତି ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସାଵକୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପମେୟ୍ୟା ତଥାଗତା’’ତି।

ତତିୟମ୍ପି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସମ୍ମୁଖାମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – ‘ଭଗଵତୋ, ଆନନ୍ଦ, ସିଖିସ୍ସ ଅଭିଭୂ ନାମ ସାଵକୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଠିତୋ ସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେସୀ’ତି। ଭଗଵା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କୀଵତକଂ ପହୋତି ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସୁତା ତେ, ଆନନ୍ଦ, ସହସ୍ସୀ ଚୂଳନିକା ଲୋକଧାତୂ’’ତି? ‘‘ଏତସ୍ସ, ଭଗଵା, କାଲୋ; ଏତସ୍ସ, ସୁଗତ, କାଲୋ! ଯଂ ଭଗଵା ଭାସେୟ୍ୟ। ଭଗଵତୋ ସୁତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନହାନନ୍ଦ, ସୁଣାହି ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି, ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଯାଵତା, ଆନନ୍ଦ, ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା [ଚନ୍ଦିମସୁରିୟା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପରିହରନ୍ତି, ଦିସା ଭନ୍ତି ଵିରୋଚନା, ତାଵ ସହସ୍ସଧା ଲୋକୋ। ତସ୍ମିଂ ସହସ୍ସଧା ଲୋକେ ସହସ୍ସଂ [ତସ୍ମିଂ ସହସ୍ସଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଚନ୍ଦାନଂ, ସହସ୍ସଂ ସୂରିୟାନଂ, ସହସ୍ସଂ ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜାନଂ, ସହସ୍ସଂ ଜମ୍ବୁଦୀପାନଂ, ସହସ୍ସଂ ଅପରଗୋୟାନାନଂ, ସହସ୍ସଂ ଉତ୍ତରକୁରୂନଂ, ସହସ୍ସଂ ପୁବ୍ବଵିଦେହାନଂ, ଚତ୍ତାରି ମହାସମୁଦ୍ଦସହସ୍ସାନି, ଚତ୍ତାରି ମହାରାଜସହସ୍ସାନି, ସହସ୍ସଂ ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ, ସହସ୍ସଂ ତାଵତିଂସାନଂ , ସହସ୍ସଂ ଯାମାନଂ , ସହସ୍ସଂ ତୁସିତାନଂ, ସହସ୍ସଂ ନିମ୍ମାନରତୀନଂ, ସହସ୍ସଂ ପରନିମ୍ମିତଵସଵତ୍ତୀନଂ, ସହସ୍ସଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାନଂ – ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ସହସ୍ସୀ ଚୂଳନିକା ଲୋକଧାତୁ।

‘‘ଯାଵତାନନ୍ଦ , ସହସ୍ସୀ ଚୂଳନିକା ଲୋକଧାତୁ ତାଵ ସହସ୍ସଧା ଲୋକୋ। ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଦ୍ଵିସହସ୍ସୀ ମଜ୍ଝିମିକା ଲୋକଧାତୁ।

‘‘ଯାଵତାନନ୍ଦ, ଦ୍ଵିସହସ୍ସୀ ମଜ୍ଝିମିକା ଲୋକଧାତୁ ତାଵ ସହସ୍ସଧା ଲୋକୋ। ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ତିସହସ୍ସୀ ମହାସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ।

‘‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ [ତିସହସ୍ସି ମହାସହସ୍ସିଂ ଲୋକଧାତୁଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ତିସହସ୍ସୀମହାସହସ୍ସୀଲୋକଧାତୁଂ (ପୀ।)] ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେୟ୍ୟ, ଯାଵତା ପନ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେୟ୍ୟ, ଯାଵତା ପନ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଇଧାନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଓଭାସେନ ଫରେୟ୍ୟ। ଯଦା ତେ ସତ୍ତା ତଂ ଆଲୋକଂ ସଞ୍ଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ଅଥ ତଥାଗତୋ ଘୋସଂ କରେୟ୍ୟ ସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାଵେୟ୍ୟ। ଏଵଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ସରେନ ଵିଞ୍ଞାପେୟ୍ୟ, ଯାଵତା ପନ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟା’’ତି।

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ (ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାୟିଂ) [(ଭଗଵନ୍ତଂ) (ସୀ।), ( ) ନତ୍ଥି ସ୍ୟା। କଂ। ପୋତ୍ଥକେସୁ। ଅଟ୍ଠକଥାୟ ସମେତି] ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଲାଭା ଵତ ମେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ଵତ ମେ, ଯସ୍ସ ମେ ସତ୍ଥା ଏଵଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏଵଂମହାନୁଭାଵୋ’’ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କିଂ ତୁୟ୍ହେତ୍ଥ, ଆଵୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଯଦି ତେ ସତ୍ଥା ଏଵଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏଵଂମହାନୁଭାଵୋ’’ତି? ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଭଗଵା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାୟିଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ମା ହେଵଂ, ଉଦାୟି, ମା ହେଵଂ, ଉଦାୟି। ସଚେ, ଉଦାୟି, ଆନନ୍ଦୋ ଅଵୀତରାଗୋ କାଲଂ କରେୟ୍ୟ, ତେନ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେଵେସୁ ଦେଵରଜ୍ଜଂ କାରେୟ୍ୟ, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଇମସ୍ମିଂଯେଵ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ମହାରଜ୍ଜଂ କାରେୟ୍ୟ। ଅପି ଚ, ଉଦାୟି, ଆନନ୍ଦୋ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଆନନ୍ଦଵଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛନ୍ନୋ ଆଜୀଵକୋ ସଙ୍ଖୋ, ନିଗଣ୍ଠୋ ଚ ନିଵ୍ଵେସକୋ;

ଦୁଵେ ଭଵା ସୀଲଙ୍କତଂ, ଗନ୍ଧଜାତଞ୍ଚ ଚୂଳଅନୀତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୯) ୪। ସମଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମଣସୁତ୍ତଂ

୮୨। ‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣସ୍ସ ସମଣିଯାନି ସମଣକରଣୀଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ସମଣସ୍ସ ସମଣିଯାନି ସମଣକରଣୀଯାନି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନେ, ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନେ, ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନେ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଗଦ୍ରଭସୁତ୍ତଂ

୮୩। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଦ୍ରଭୋ ଗୋଗଣଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ହୋତି – ‘ଅହମ୍ପି ଦମ୍ମୋ, ଅହମ୍ପି ଦମ୍ମୋ’ତି [ଅହମ୍ପି ଗୋ ଅମ୍ହା ଅହମ୍ପି ଗୋ ଅମ୍ହାତି (ସୀ।), ଅହମ୍ପି ଅମ୍ହା ଅହମ୍ପି ଅମ୍ହାତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଅହମ୍ପି ଗୋ ଅହମ୍ପି ଗୋତି (?)] । ତସ୍ସ ନ ତାଦିସୋ ୱଣ୍ଣୋ ହୋତି ସେଯ୍ୟଥାପି ଗୁନ୍ନଂ, ନ ତାଦିସୋ ସରୋ ହୋତି ସେଯ୍ୟଥାପି ଗୁନ୍ନଂ, ନ ତାଦିସଂ ପଦଂ ହୋତି ସେଯ୍ୟଥାପି ଗୁନ୍ନଂ। ସୋ ଗୋଗଣଂଯେୱ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ହୋତି – ‘ଅହମ୍ପି ଦମ୍ମୋ, ଅହମ୍ପି ଦମ୍ମୋ’’’ତି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ହୋତି – ‘ଅହମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁ, ଅହମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ’ତି। ତସ୍ସ ନ ତାଦିସୋ ଛନ୍ଦୋ ହୋତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନେ ସେଯ୍ୟଥାପି ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ନ ତାଦିସୋ ଛନ୍ଦୋ ହୋତି ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନେ ସେଯ୍ୟଥାପି ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ନ ତାଦିସୋ ଛନ୍ଦୋ ହୋତି ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନେ ସେଯ୍ୟଥାପି ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ। ସୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂଯେୱ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ହୋତି – ‘ଅହମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁ, ଅହମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ’’’ତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନେ, ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନେ, ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନେ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଖେତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୪। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ପୁବ୍ବେ କରଣୀଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସକୋ ଗହପତି ପଟିକଚ୍ଚେୱ [ପଟିଗଚ୍ଚେୱ (ସୀ। ପୀ।)] ଖେତ୍ତଂ ସୁକଟ୍ଠଂ କରୋତି ସୁମତିକତଂ [ସୁମତ୍ତିକତଂ (କ।), ଏତ୍ଥ ମତିସଦ୍ଦୋ କଟ୍ଠଖେତ୍ତସ୍ସ ସମୀକରଣସାଧନେ ଦାରୁଭଣ୍ଡେ ୱତ୍ତତୀତି ସକ୍କତଅଭିଧାନେସୁ ଆଗତଂ। ତଂ ‘‘ମତିଯା ସୁଟ୍ଠୁ ସମୀକତ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯ ସମେତି]। ପଟିକଚ୍ଚେୱ ଖେତ୍ତଂ ସୁକଟ୍ଠଂ କରିତ୍ୱା ସୁମତିକତଂ କାଲେନ ବୀଜାନି ପତିଟ୍ଠାପେତି। କାଲେନ ବୀଜାନି ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସମଯେନ ଉଦକଂ ଅଭିନେତିପି ଅପନେତିପି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ପୁବ୍ବେ କରଣୀଯାନି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣିମାନି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପୁବ୍ବେ କରଣୀଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପୁବ୍ବେ କରଣୀଯାନି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନେ, ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନେ, ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନେ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା

ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଵଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ସାଧିକମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ [ଦିଯଡ୍ଢଂ ସିକ୍ଖାପଦସତଂ (ସୀ।)] ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ନାହଂ , ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ଥ ସକ୍କୋମି ସିକ୍ଖିତୁ''ନ୍ତି। ''ସକ୍ଖିସ୍ସସି ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖିତୁଂ – ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଯ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାଯ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାଯା''ତି? ''ସକ୍କୋମହଂ, ଭନ୍ତେ, ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖିତୁଂ – ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଯ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାଯ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାଯା''ତି। ''ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖସ୍ସୁ – ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଯ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାଯ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାଯ''।

''ଯତୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଧିସୀଲମ୍ପି ସିକ୍ଖିସ୍ସସି, ଅଧିଚିତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖିସ୍ସସି, ଅଧିପଞ୍ଞମ୍ପି ସିକ୍ଖିସ୍ସସି, ତସ୍ସ ତୁଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିସୀଲମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ଅଧିଚିତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ଅଧିପଞ୍ଞମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ରାଗୋ ପହୀଯିସ୍ସତି, ଦୋସୋ ପହୀଯିସ୍ସତି, ମୋହୋ ପହୀଯିସ୍ସତି। ସୋ ତ୍ୱଂ ରାଗସ୍ସ ପହାନା ଦୋସସ୍ସ ପହାନା ମୋହସ୍ସ ପହାନା ଯଂ ଅକୁସଲଂ ନ ତଂ କରିସ୍ସସି, ଯଂ ପାପଂ ନ ତଂ ସେଵିସ୍ସସୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅଧିସୀଲମ୍ପି ସିକ୍ଖି, ଅଧିଚିତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖି, ଅଧିପଞ୍ଞମ୍ପି ସିକ୍ଖି। ତସ୍ସ ଅଧିସୀଲମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ଅଧିଚିତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ଅଧିପଞ୍ଞମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ରାଗୋ ପହୀଯି, ଦୋସୋ ପହୀଯି, ମୋହୋ ପହୀଯି। ସୋ ରାଗସ୍ସ ପହାନା ଦୋସସ୍ସ ପହାନା ମୋହସ୍ସ ପହାନା ଯଂ ଅକୁସଲଂ ତଂ ନାକାସି, ଯଂ ପାପଂ ତଂ ନ ସେଵୀତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସେକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୮୬। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ –

'''ସେଖୋ, ସେଖୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ଵୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାଵତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସେଖୋ ହୋତୀ''ତି? ''ସିକ୍ଖତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା ସେଖୋତି ଵୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ ସିକ୍ଖତି? ଅଧିସୀଲମ୍ପି ସିକ୍ଖତି, ଅଧିଚିତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖତି, ଅଧିପଞ୍ଞମ୍ପି ସିକ୍ଖତି। ସିକ୍ଖତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା ସେଖୋତି ଵୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

''ସେଖସ୍ସ ସିକ୍ଖମାନସ୍ସ, ଉଜୁମଗ୍ଗାନୁସାରିନୋ;

ଖଯସ୍ମିଂ ପଠମଂ ଞାଣଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞା ଅନନ୍ତରା।

''ତତୋ ଅଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତସ୍ସ [ଅଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଯା (କ।)], ଞାଣଂ ଵେ [ଞାଣଞ୍ଚ (କ।)] ହୋତି ତାଦିନୋ;

ଅକୁପ୍ପା ମେ ଵିମୁତ୍ତୀତି, ଭଵସଂଯୋଜନକ୍ଖଯେ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ; ( ) [(ଅଟ୍ଠମଂ ଭାଣଵାରଂ ନିଟ୍ଠିତଂ) (କ।)]

୬। ପଠମସିକ୍ଖାସୁତ୍ତଂ

୮୭। ''ସାଧିକମିଦଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥ ଅତ୍ତକାମା କୁଲପୁତ୍ତା ସିକ୍ଖନ୍ତି। ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖା ଯତ୍ଥେତଂ ସବ୍ବଂ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା, ଯତ୍ଥେତଂ ସବ୍ବଂ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ମତ୍ତସୋ କାରୀ ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭବ୍ବତା ଵୁତ୍ତା। ଯାନି ଚ ଖୋ ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରୁପ୍ପାନି, ତତ୍ଥ ଧୁଵସୀଲୋ [ଧୁଵସୀଲୀ (ସୀ।) ପୁ। ପ। ୧୨୭-୧୨୯ (ଥୋକଂ ଵିସଦିସଂ)] ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ [ଠିତସୀଲୀ (ସୀ।)] ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ।

''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ମତ୍ତସୋ କାରୀ ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭବ୍ବତା ଵୁତ୍ତା। ଯାନି ଚ ଖୋ ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି

ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରුପ୍ପାନି ତତ୍ଥ ଧୁୱସୀଲୋ ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି।

''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀ ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ୱୁଟ୍ଠାତିପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା। ଯାନି ଚ ଖୋ ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରୁପ୍ପାନି ତତ୍ଥ ଧୁୱସୀଲୋ ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା।

''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀ ପଞ୍ଞାଯ ପରିପୂରକାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ୱୁଟ୍ଠାତିପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା। ଯାନି ଚ ଖୋ ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରୁପ୍ପାନି ତତ୍ଥ ଧୁୱସୀଲୋ ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

''ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦେସଂ ପଦେସକାରୀ ଆରାଧେତି ପରିପୂରଂ ପରିପୂରକାରୀ। ଅୱଞ୍ଝାନି ତ୍ୱେୱାହଂ [ଅୱଞ୍ଝାନେୱାହଂ (କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖାପଦାନି ୱଦାମୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯସିକ୍ଖାସୁତ୍ତଂ

୮୮। ''ସାଧିକମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଅତ୍ତକାମା କୁଲପୁତ୍ତା ସିକ୍ଖନ୍ତି। ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖା ଯତ୍ଥେତଂ ସବ୍ବଂ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ଯତ୍ଥେତଂ ସବ୍ବଂ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ମତ୍ତସୋ କାରୀ ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ୱୁଟ୍ଠାତିପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା। ଯାନି ଚ ଖୋ ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରୁପ୍ପାନି ତତ୍ଥ ଧୁୱସୀଲୋ ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ହୋତି । ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ଦେୱେ ଚ ମନୁସ୍ସେ ଚ ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା କୋଲଂକୋଲୋ ହୋତି, ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା କୁଲାନି ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଏକବୀଜୀ ହୋତି, ଏକଂଯେୱ ମାନୁସକଂ ଭୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି।

''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀ ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ୱୁଟ୍ଠାତିପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା। ଯାନି ଚ ଖୋ ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରୁପ୍ପାନି ତତ୍ଥ ଧୁୱସୀଲୋ ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି।

''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀ ପଞ୍ଞାଯ ପରିପୂରକାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଧୁୱସୀଲୋ ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

''ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦେସଂ ପଦେସକାରୀ ଆରାଧେତି, ପରିପୂରଂ ପରିପୂରକାରୀ, ଅୱଞ୍ଝାନି ତ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖାପଦାନି ୱଦାମୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮. ତତିଯସିକ୍ଖାସୁତ୍ତଂ

୮୯. ‘‘ସାଧିକମିଦଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ଅନ୍ଵଦ୍ଧମାସଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଅତ୍ତକାମା କୁଲପୁତ୍ତା ସିକ୍ଖନ୍ତି। ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖା ଯତ୍ଥେତଂ ସବ୍ବଂ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ଯତ୍ଥେତଂ ସବ୍ବଂ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀ ପଞ୍ଞାଯ ପରିପୂରକାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭବ୍ବତା ଵୁତ୍ତା। ଯାନି ଚ ଖୋ ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରୁପ୍ପାନି ତତ୍ଥ ଧୁଵସୀଲୋ ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ଆସଵାନଂ ଖଯା ଅନାସଵଂ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା, ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ସକିଦେଵ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଏକବୀଜୀ ହୋତି, ଏକଂଯେଵ ମାନୁସକଂ ଭଵଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା କୋଲଂକୋଲୋ ହୋତି, ଦ୍ଵେ ଵା ତୀଣି ଵା କୁଲାନି ସନ୍ଧାଵିତ୍ଵା ସଂସରିତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ତଂ ଵା ପନ ଅନଭିସମ୍ଭଵଂ ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ହୋତି, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ଦେଵେ ଚ ମନୁସ୍ସେ ଚ ସନ୍ଧାଵିତ୍ଵା ସଂସରିତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି।

‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିପୂରଂ ପରିପୂରକାରୀ ଆରାଧେତି ପଦେସଂ ପଦେସକାରୀ। ଅଵଞ୍ଝାନିତ୍ଵେଵାହଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖାପଦାନି ଵଦାମୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯. ପଠମସିକ୍ଖତ୍ତଯସୁତ୍ତଂ

୯୦. ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଵା ହୋତି…ପେ… ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଵିଵିଚ୍ଚେଵ କାମେହି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦. ଦୁତିଯସିକ୍ଖତ୍ତଯସୁତ୍ତଂ

୯୧. ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଵା ହୋତି…ପେ… ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିପଞ୍ଞା ସିକ୍ଖା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା’’ତି।

‘‘ଅଧିସୀଲଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ, ଅଧିପଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱୀରିଯୱା;

ଥାମୱା ଧିତିମା ଝାଯୀ, ସତୋ ଗୁତ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ [ଉପତ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ (କ।)] ଚରେ।

‘‘ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ;

ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ।

‘‘ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା;

ଅଭିଭୁଯ୍ଯ ଦିସା ସବ୍ବା, ଅପ୍ପମାଣସମାଧିନା।

‘‘ତମାହୁ ସେଖଂ ପଟିପଦଂ [ପାଟିପଦଂ (?) ମ। ନି। ୨।୨୭ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ଅଥୋ ସଂସୁଦ୍ଧଚାରିଯଂ [ସଂସୁଦ୍ଧଚାରଣଂ (ସୀ। ପୀ।), ସଂସୁଦ୍ଧଚାରିନଂ (ସ୍ଯା। କଂ।)];

ତମାହୁ ଲୋକେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଧୀରଂ ପଟିପଦନ୍ତଗୁଂ।

‘‘ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧେନ, ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିନୋ;

ପଜ୍ଜୋତସ୍ସେୱ ନିବ୍ବାନଂ, ୱିମୋକ୍ଖୋ ହୋତି ଚେତସୋ’’ତି। ଦସମଂ;

୧୧। ସଙ୍କୱାସୁତ୍ତଂ

୯୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ସଙ୍କୱା [ପଙ୍କଧା (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ନାମ କୋସଲାନଂ ନିଗମୋ ତଦୱସରି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ସଙ୍କୱାଯଂ ୱିହରତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ କସ୍ସପଗୋତ୍ତୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍କୱାଯଂ ଆୱାସିକୋ ହୋତି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଦସ୍ସେତି ସମାଦପେତି ସମୁତ୍ତେଜେତି ସମ୍ପହଂସେତି। ଅଥ ଖୋ କସ୍ସପଗୋତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭଗୱତି ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଦସ୍ସେନ୍ତେ ସମାଦପେନ୍ତେ ସମୁତ୍ତେଜେନ୍ତେ ସମ୍ପହଂସେନ୍ତେ ଅହୁଦେୱ ଅକ୍ଖନ୍ତି ଅହୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ – ‘‘ଅଧିସଲ୍ଲିଖତେୱାଯଂ [ଅଧିସଲ୍ଲେଖତେୱାଯଂ (ସ୍ଯା। କଂ। କ।)] ସମଣୋ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସଙ୍କୱାଯଂ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ୱିହରିତ୍ୱା ଯେନ ରାଜଗହଂ ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି। ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ରାଜଗହଂ ତଦୱସରି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି।

ଅଥ ଖୋ କସ୍ସପଗୋତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅହୁଦେୱ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୁ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ – ‘‘ଅଲାଭା ୱତ ମେ, ନ ୱତ ମେ ଲାଭା ; ଦୁଲ୍ଲଦ୍ଧଂ ୱତ ମେ, ନ ୱତ ମେ ସୁଲଦ୍ଧଂ; ଯସ୍ସ ମେ ଭଗୱତି ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଦସ୍ସେନ୍ତେ ସମାଦପେନ୍ତେ ସମୁତ୍ତେଜେନ୍ତେ ସମ୍ପହଂସେନ୍ତେ ଅହୁଦେୱ ଅକ୍ଖନ୍ତି ଅହୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ – ‘ଅଧିସଲ୍ଲିଖତେୱାଯଂ ସମଣୋ’ତି। ଯଂନୂନାହଂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ଯଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦେସେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ କସ୍ସପଗୋତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ରାଜଗହଂ ତେନ ପକ୍କାମି। ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଯେନ ରାଜଗହଂ ଯେନ ଗିଜ୍ଝକୂଟୋ ପବ୍ବତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ କସ୍ସପଗୋତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଏକମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ସମଯଂ ଭଗଵା ସଙ୍କଵାଯଂ ଵିହରତି, ସଙ୍କଵା ନାମ କୋସଲାନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ର, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଭଗଵତି ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଦସ୍ସେନ୍ତେ ସମାଦପେନ୍ତେ ସମୁତ୍ତେଜେନ୍ତେ ସମ୍ପହଂସେନ୍ତେ ଅହୁଦେଵ ଅକ୍ଖନ୍ତି ଅହୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ – 'ଅଧିସଲ୍ଲିଖତେଵାଯଂ ସମଣୋ'ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ସଙ୍କଵାଯଂ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ଵିହରିତ୍ଵା ଯେନ ରାଜଗହଂ ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି। ( ) [(ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ରାଜଗହଂ ତଦଵସରି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି। ଅଥ ଖୋ (କ।)] ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅହୁଦେଵ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୁ ଵିପ୍ପଟିସାରୋ – ଅଲାଭା ଵତ ମେ, ନ ଵତ ମେ ଲାଭା; ଦୁଲ୍ଲଦ୍ଧଂ ଵତ ମେ, ନ ଵତ ମେ ସୁଲଦ୍ଧଂ; ଯସ୍ସ ମେ ଭଗଵତି ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଦସ୍ସେନ୍ତେ ସମାଦପେନ୍ତେ ସମୁତ୍ତେଜେନ୍ତେ ସମ୍ପହଂସେନ୍ତେ ଅହୁଦେଵ ଅକ୍ଖନ୍ତି ଅହୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ – 'ଅଧିସଲ୍ଲିଖତେଵାଯଂ ସମଣୋ'ତି। ଯଂନୂନାହଂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦେସେଯ୍ୟନ୍ତି। ଅଚ୍ଚଯୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ , ଅଚ୍ଚଗମା ଯଥାବାଲଂ ଯଥାମୂଳ୍ହଂ ଯଥାଅକୁସଲଂ ଯସ୍ସ ମେ ଭଗଵତି ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଦସ୍ସେନ୍ତେ ସମାଦପେନ୍ତେ ସମୁତ୍ତେଜେନ୍ତେ ସମ୍ପହଂସେନ୍ତେ ଅହୁଦେଵ ଅକ୍ଖନ୍ତି ଅହୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ – 'ଅଧିସଲ୍ଲିଖତେଵାଯଂ ସମଣୋ'ତି। ତସ୍ସ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ, ଆଯତିଂ ସଂଵରାଯା''ତି।

''ତଗ୍ଘ ତଂ [ତଗ୍ଘ ତ୍ଵଂ (ସୀ। ପୀ।)], କସ୍ସପ, ଅଚ୍ଚଯୋ ଅଚ୍ଚଗମା ଯଥାବାଲଂ ଯଥାମୂଳ୍ହଂ ଯଥାଅକୁସଲଂ, ଯସ୍ସ ତେ ମଯି ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଦସ୍ସେନ୍ତେ ସମାଦପେନ୍ତେ ସମୁତ୍ତେଜେନ୍ତେ ସମ୍ପହଂସେନ୍ତେ ଅହୁଦେଵ ଅକ୍ଖନ୍ତି ଅହୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ – 'ଅଧିସଲ୍ଲିଖତେଵାଯଂ ସମଣୋ'ତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ ତ୍ଵଂ, କସ୍ସପ, ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ଵା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋସି, ତଂ ତେ ମଯଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମ। ଵୁଦ୍ଧିହେସା, କସ୍ସପ, ଅରିଯସ୍ସ ଵିନଯେ ଯୋ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ଵା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି, ଆଯତିଂ ସଂଵରଂ ଆପଜ୍ଜତି।

''ଥେରୋ ଚେପି , କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ନ ସିକ୍ଖାକାମୋ ନ ସିକ୍ଖାସମାଦାନସ୍ସ ଵଣ୍ଣଵାଦୀ, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ସିକ୍ଖାକାମା ତେ ଚ ନ ସିକ୍ଖାଯ ସମାଦପେତି, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ସିକ୍ଖାକାମା ତେସଞ୍ଚ ନ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଏଵରୂପସ୍ସାହଂ, କସ୍ସପ, ଥେରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସତ୍ଥା ହିସ୍ସ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣତୀତି ଅଞ୍ଞେ ନଂ [ତଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଭିକ୍ଖୂ ଭଜେଯ୍ୟୁଂ, ଯେ ନଂ ଭଜେଯ୍ୟୁଂ ତ୍ୟାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ତ୍ୟାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ତେସଂ ତଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯାତି। ତସ୍ମାହଂ, କସ୍ସପ, ଏଵରୂପସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣାମି।

''ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି…ପେ… ନଵୋ ଚେପି, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ନ ସିକ୍ଖାକାମୋ ନ ସିକ୍ଖାସମାଦାନସ୍ସ ଵଣ୍ଣଵାଦୀ, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ସିକ୍ଖାକାମା ତେ ଚ ନ ସିକ୍ଖାଯ ସମାଦପେତି, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ସିକ୍ଖାକାମା ତେସଞ୍ଚ ନ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଏଵରୂପସ୍ସାହଂ, କସ୍ସପ, ନଵସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସତ୍ଥା ହିସ୍ସ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣତୀତି ଅଞ୍ଞେ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଜେଯ୍ୟୁଂ, ଯେ ନଂ ଭଜେଯ୍ୟୁଂ ତ୍ୟାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ତ୍ୟାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ତେସଂ ତଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯାତି। ତସ୍ମାହଂ, କସ୍ସପ, ଏଵରୂପସ୍ସ ନଵସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣାମି।

''ଥେରୋ ଚେପି, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ସିକ୍ଖାକାମୋ ସିକ୍ଖାସମାଦାନସ୍ସ ଵଣ୍ଣଵାଦୀ, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ସିକ୍ଖାକାମା ତେ ଚ ସିକ୍ଖାଯ ସମାଦପେତି, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ସିକ୍ଖାକାମା ତେସଞ୍ଚ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଏଵରୂପସ୍ସାହଂ, କସ୍ସପ, ଥେରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସତ୍ଥା ହିସ୍ସ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣତୀତି ଅଞ୍ଞେ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଜେଯ୍ୟୁଂ, ଯେ ନଂ ଭଜେଯ୍ୟୁଂ ତ୍ୟାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ତ୍ୟାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ତେସଂ ତଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯାତି। ତସ୍ମାହଂ, କସ୍ସପ, ଏଵରୂପସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣାମି।

''ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ସିକ୍ଖାକାମୋ…ପେ… ନଵୋ ଚେପି, କସ୍ସପ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ସିକ୍ଖାକାମୋ ସିକ୍ଖାସମାଦାନସ୍ସ ଵଣ୍ଣଵାଦୀ, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ସିକ୍ଖାକାମା ତେ ଚ ସିକ୍ଖାଯ ସମାଦପେତି, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ସିକ୍ଖାକାମା ତେସଞ୍ଚ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଏଵରୂପସ୍ସାହଂ, କସ୍ସପ, ନଵସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସତ୍ଥା ହିସ୍ସ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣତୀତି ଅଞ୍ଞେ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଜେଯ୍ୟୁଂ, ଯେ ନଂ ଭଜେଯ୍ୟୁଂ ତ୍ୟାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ତ୍ୟାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ତେସଂ ତଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯାତି। ତସ୍ମାହଂ, କସ୍ସପ, ଏଵରୂପସ୍ସ ନଵସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵଣ୍ଣଂ ଭଣାମୀ''ତି। ଏକାଦସମଂ।

ସମଣଵଗ୍ଗୋ ନଵମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସମଣୋ ଗଦ୍ରଭୋ ଖେତ୍ତଂ, ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତୋ ଚ ସେକ୍ଖକଂ;

ତଯୋ ଚ ସିକ୍ଖନା ୱୁତ୍ତା, ଦ୍ୱେ ସିକ୍ଖା ସଙ୍କୱାଯ ଚାତି।

(୧୦) ୫। ଲୋଣକପଲ୍ଲଵଗ୍ଗୋ

୧। ଅଚ୍ଚାଯିକସୁତ୍ତଂ

୯୩। ‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ଅଚ୍ଚାଯିକାନି କରଣୀଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, କସ୍ସକୋ ଗହପତି ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଖେତ୍ତଂ ସୁକଟ୍ଠଂ କରୋତି ସୁମତିକତଂ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଖେତ୍ତଂ ସୁକଟ୍ଠଂ କରିତ୍ଵା ସୁମତିକତଂ ସୀଘଂ ସୀଘଂ ବୀଜାନି ପତିଟ୍ଠାପେତି। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ବୀଜାନି ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ଵା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଉଦକଂ ଅଭିନେତିପି ଅପନେତିପି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ଅଚ୍ଚାଯିକାନି କରଣୀଯାନି। ତସ୍ସ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନତ୍ଥି ସା ଇଦ୍ଧି ଵା ଆନୁଭାଵୋ ଵା – ‘ଅଜ୍ଜେଵ ମେ ଧଞ୍ଞାନି ଜାଯନ୍ତୁ, ସ୍ଵେଵ ଗବ୍ଭୀନି ହୋନ୍ତୁ, ଉତ୍ତରସ୍ଵେଵ ପଚ୍ଚନ୍ତୂ’ତି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ ତସ୍ସ କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ତାନି ଧଞ୍ଞାନି ଉତୁପରିଣାମୀନି ଜାଯନ୍ତିପି ଗବ୍ଭୀନିପି ହୋନ୍ତି ପଚ୍ଚନ୍ତିପି।

‘‘ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣିମାନି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅଚ୍ଚାଯିକାନି କରଣୀଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅଚ୍ଚାଯିକାନି କରଣୀଯାନି। ତସ୍ସ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ନତ୍ଥି ସା ଇଦ୍ଧି ଵା ଅନୁଭାଵୋ ଵା – ‘ଅଜ୍ଜେଵ ମେ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚତୁ ସ୍ଵେ ଵା ଉତ୍ତରସ୍ଵେ ଵା’ତି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ହୋତି ସୋ ସମଯୋ ଯଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଧିସୀଲମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ଅଧିଚିତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ଅଧିପଞ୍ଞମ୍ପି ସିକ୍ଖତୋ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ତିବ୍ବୋ ନୋ ଛନ୍ଦୋ ଭଵିସ୍ସତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନେ, ତିବ୍ବୋ ଛନ୍ଦୋ ଭଵିସ୍ସତି ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନେ , ତିବ୍ବୋ ଛନ୍ଦୋ ଭଵିସ୍ସତି ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନେ’ତି। ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଵିଵେକସୁତ୍ତଂ

୯୪। ‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ପଵିଵେକାନି ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି। କତମାନି ତୀଣି? ଚୀଵରପଵିଵେକଂ, ପିଣ୍ଡପାତପଵିଵେକଂ, ସେନାସନପଵିଵେକଂ।

‘‘ତତ୍ରିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଚୀଵରପଵିଵେକସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି, ସାଣାନିପି ଧାରେନ୍ତି, ମସାଣାନିପି ଧାରେନ୍ତି, ଛଵଦୁସ୍ସାନିପି ଧାରେନ୍ତି, ପଂସୁକୂଲାନିପି ଧାରେନ୍ତି, ତିରୀଟାନିପି ଧାରେନ୍ତି, ଅଜିନମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି, ଅଜିନକ୍ଖିପମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି, କୁସଚୀରମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି, ଵାକଚୀରମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି, ଫଲକଚୀରମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି, କେସକମ୍ବଲମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି, ଵାଲକମ୍ବଲମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି , ଉଲୂକପକ୍ଖିକମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଚୀଵରପଵିଵେକସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି।

‘‘ତତ୍ରିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ପିଣ୍ଡପାତପଵିଵେକସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି। ସାକଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ସାମାକଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ନୀଵାରଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ଦଦ୍ଦୁଲଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ହଟଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, କଣଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ଆଚାମଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ପିଞ୍ଞାକଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ତିଣଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ଗୋମଯଭକ୍ଖାପି ହୋନ୍ତି, ଵନମୂଲଫଲାହାରା ଯାପେନ୍ତି ପଵତ୍ତଫଲଭୋଜୀ। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ପିଣ୍ଡପାତପଵିଵେକସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି।

‘‘ତତ୍ରିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ସେନାସନପଵିଵେକସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ସୁସାନଂ [ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଭୁସାଗାରଂ ସୁସାନଂ (କ।)] ଵନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ ଭୁସାଗାରଂ [ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ (କ।)]। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ସେନାସନପଵିଵେକସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ପଵିଵେକାନି ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି।

‘‘ତୀଣି ଖୋ ପନିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମଵିନଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଵିଵେକାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଵା ଚ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଞ୍ଚସ୍ସ ପହୀନଂ ହୋତି, ତେନ ଚ ଵିଵିତ୍ତୋ ହୋତି; ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ଚ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚସ୍ସ ପହୀନା ହୋତି, ତାଯ ଚ ଵିଵିତ୍ତୋ ହୋତି; ଖୀଣାସଵୋ ଚ ହୋତି, ଆସଵା ଚସ୍ସ ପହୀନା ହୋନ୍ତି, ତେହି ଚ ଵିଵିତ୍ତୋ ହୋତି । ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଵା ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଞ୍ଚସ୍ସ ପହୀନଂ

ହୋତି, ତେନ ଚ ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି; ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ଚ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚସ୍ସ ପହୀନା ହୋତି, ତାୟ ଚ ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି; ଖୀଣାସୱୋ ଚ ହୋତି, ଆସୱା ଚସ୍ସ ପହୀନା ହୋନ୍ତି, ତେହି ଚ ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଭିକ୍ଖୁ ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ସାରପ୍ପତ୍ତୋ ସୁଦ୍ଧୋ ସାରେ ପତିଟ୍ଠିତୋ'"।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ସମ୍ପନ୍ନଂ ସାଲିକ୍ଖେତ୍ତଂ। ତମେନଂ କସ୍ସକୋ ଗହପତି ସୀଘଂ ସୀଘଂ [ସୀଘସୀଘଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଲୱାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଲୱାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ସଙ୍ଘରାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ସଙ୍ଘରାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଉବ୍ବହାପେୟ୍ୟ [ଉବ୍ବାହାପେୟ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ।)]। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଉବ୍ବହାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ପୁଞ୍ଜଂ କାରାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ପୁଞ୍ଜଂ କାରାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ମଦ୍ଦାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ମଦ୍ଦାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ପଲାଲାନି ଉଦ୍ଧରାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ପଲାଲାନି ଉଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଭୁସିକଂ ଉଦ୍ଧରାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଭୁସିକଂ ଉଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଓପୁନାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଓପୁନାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଅତିହରାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଅତିହରାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ କୋଟ୍ଟାପେୟ୍ୟ। ସୀଘଂ ସୀଘଂ କୋଟ୍ଟାପେତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଥୁସାନି ଉଦ୍ଧରାପେୟ୍ୟ। ଏୱମସ୍ସୁ [ଏୱସ୍ସୁ (କ।)] ତାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ଧଞ୍ଞାନି ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତାନି ସାରପ୍ପତ୍ତାନି ସୁଦ୍ଧାନି ସାରେ ପତିଟ୍ଠିତାନି।

''ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱା ଚ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଞ୍ଚସ୍ସ ପହୀନଂ ହୋତି, ତେନ ଚ ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି; ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ଚ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚସ୍ସ ପହୀନା ହୋତି, ତାୟ ଚ ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି; ଖୀଣାସୱୋ ଚ ହୋତି, ଆସୱା ଚସ୍ସ ପହୀନା ହୋନ୍ତି, ତେହି ଚ ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଭିକ୍ଖୁ ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ସାରପ୍ପତ୍ତୋ ସୁଦ୍ଧୋ ସାରେ ପତିଟ୍ଠିତୋ'''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସରଦସୁତ୍ତଂ

୯୫। ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଦସମଯେ ୱିଦ୍ଧେ ୱିଗତୱଲାହକେ ଦେୱେ ଆଦିଚ୍ଚୋ ନଭଂ ଅବ୍ଭୁସ୍ସକ୍କମାନୋ [ଅବ୍ଭୁସ୍ସୁକ୍କମାନୋ (ସୀ। ପୀ।)] ସବ୍ବଂ ଆକାସଗତଂ ତମଗତଂ ଅଭିୱିହଚ୍ଚ ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ।

''ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି [ଉଦପାଦି (ସବ୍ବତ୍ଥ)], ସହ ଦସ୍ସନୁପ୍ପାଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ତୀଣି ସଂଯୋଜନାନି ପହୀଯନ୍ତି – ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି, ୱିଚିକିଚ୍ଛା, ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ।

''ଅଥାପରଂ ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି ନିୟ୍ୟାତି ଅଭିଜ୍ଝାୟ ଚ ବ୍ୟାପାଦେନ ଚ। ସୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ମିଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଅରିଯସାୱକୋ କାଲଂ କରେୟ୍ୟ, ନତ୍ଥି ତଂ [ତସ୍ସ (କ।)] ସଂଯୋଜନଂ ଯେନ ସଂଯୋଜନେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ପୁନ ଇମଂ [ପୁନଯିମଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପରିସାସୁତ୍ତଂ

୯୬। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଅଗ୍ଗୱତୀ ପରିସା, ୱଗ୍ଗା ପରିସା, ସମଗ୍ଗା ପରିସା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଗ୍ଗୱତୀ ପରିସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ନ ବାହୁଲିକା ହୋନ୍ତି ନ ସାଥଲିକା, ଓକ୍କମନେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରା ପୱିୱେକେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା, ୱୀରିଯଂ ଆରଭନ୍ତି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ତେସଂ ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସାପି ହୋତି ନ ବାହୁଲିକା ନ ସାଥଲିକା ଓକ୍କମନେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରା ପୱିୱେକେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା, ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଗ୍ଗୱତୀ ପରିସା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଗ୍ଗା ପରିସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନଜାତା କଲହଜାତା ୱିୱାଦାପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଗ୍ଗା ପରିସା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଗ୍ଗା ପରିସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅୱିୱଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଗ୍ଗା ପରିସା।

''ଯସ୍ମିଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଭିକ୍ଖୂ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅୱିୱଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ବହୁଂ,

ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଵନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିହାରଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଵିହରନ୍ତି, ଯଦିଦଂ ମୁଦିତାଯ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଯା। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି, ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ଵେଦିଯତି, ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପରିପବ୍ବତେ ଥୁଲ୍ଲଫୁସିତକେ ଦେଵେ ଵସ୍ସନ୍ତେ ତଂ ଉଦକଂ ଯଥାନିନ୍ନଂ ପଵତ୍ତମାନଂ ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖା ପରିପୂରେତି, ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖା ପରିପୂରା କୁସୋବ୍ଭେ [କୁସ୍ସୁବ୍ଭେ (ସୀ। ପୀ।), କୁସୁବ୍ଭେ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ପରିପୂରେନ୍ତି, କୁସୋବ୍ଭା ପରିପୂରା ମହାସୋବ୍ଭେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ମହାସୋବ୍ଭା ପରିପୂରା କୁନ୍ନଦିଯୋ ପରିପୂରେନ୍ତି, କୁନ୍ନଦିଯୋ ପରିପୂରା ମହାନଦିଯୋ ପରିପୂରେନ୍ତି, ମହାନଦିଯୋ ପରିପୂରା ସମୁଦ୍ଦଂ [ସମୁଦ୍ଦସାଗରେ (କ।)] ପରିପୂରେନ୍ତି।

''ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୂ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅଵିଵଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ଵିହରନ୍ତି, ବହୁଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଵନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିହାରଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଵିହରନ୍ତି, ଯଦିଦଂ ମୁଦିତାଯ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଯା। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି, ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ଵେଦିଯତି, ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ପରିସା''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଆଜାନୀଯସୁତ୍ତଂ

୯୭। ''ତୀହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ [ଭଦ୍ଦୋ (କ।)] ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ରାଜାରହୋ ହୋତି ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ [ସଙ୍ଖଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଗଚ୍ଛତି। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ରାଜାରହୋ ହୋତି ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହୁନେଯ୍ୟୋ ହୋତି ପାହୁନେଯ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀଯୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ। କତମେହି ତୀହି ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଵା ହୋତି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂଵରସଂଵୁତୋ ଵିହରତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ଵଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାଵୀ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯୋ ଵିହରତି ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାଯ ଥାମଵା ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହୁନେଯ୍ୟୋ ହୋତି ପାହୁନେଯ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀଯୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଆଜାନୀଯସୁତ୍ତଂ

୯୮। ''ତୀହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ରାଜାରହୋ ହୋତି ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ରାଜାରହୋ ହୋତି ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏଵମେଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହୁନେଯ୍ୟୋ ହୋତି…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଵା ହୋତି…ପେ… ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ୱିହରତି ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାୟ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାୟ ଥାମୱା ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ହୋତି…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତତିୟଆଜାନୀୟସୁତ୍ତଂ

୯୯। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀୟୋ ରାଜାରହୋ ହୋତି ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀୟୋ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ରଞ୍ଞୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀୟୋ ରାଜାରହୋ ହୋତି ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ହୋତି ପାହୁନେୟ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱା ହୋତି , ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭୟଦସ୍ସାୱୀ, ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ୱିହରତି ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାୟ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାୟ ଥାମୱା ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ହୋତି…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପୋତ୍ଥକସୁତ୍ତଂ

୧୦୦। ‘‘ନୱୋପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଚ ହୋତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ ଚ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ଚ; ମଜ୍ଝିମୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଚ ହୋତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ ଚ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ଚ; ଜିଣ୍ଣୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଚ ହୋତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ ଚ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ଚ। ଜିଣ୍ଣମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକଂ ଉକ୍ଖଲିପରିମଜ୍ଜନଂ ୱା କରୋନ୍ତି ସଙ୍କାରକୂଟେ ୱା ନଂ [ତଂ (ସୀ।), ଠାନେ (କ।)] ଛଡ୍ଡେନ୍ତି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୱୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ। ଇଦମସ୍ସ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣତାୟ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି। ଯେ ଖୋ ପନସ୍ସ ସେୱନ୍ତି ଭଜନ୍ତି ପୟିରୁପାସନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ। ଇଦମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସତାୟ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି। ଯେସଂ ଖୋ ପନ ସୋ [ଯେସଂ ଖୋ ପନ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଯେସଂ ସୋ (କ।) ପୁ। ପ। ୧୧୬ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ତେସଂ ତଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ନ ମହାନିସଂସଂ। ଇଦମସ୍ସ ଅପ୍ପଗ୍ଘତାୟ ୱଦାମି । ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି। ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି… ପେ… ଥେରୋ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ, ଇଦମସ୍ସ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣତାୟ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି। ଯେ ଖୋ ପନସ୍ସ ସେୱନ୍ତି ଭଜନ୍ତି ପୟିରୁପାସନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ। ଇଦମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସତାୟ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି। ଯେସଂ ଖୋ ପନ ସୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ତେସଂ ତଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ନ ମହାନିସଂସଂ। ଇଦମସ୍ସ ଅପ୍ପଗ୍ଘତାୟ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋତ୍ଥକୋ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି।

‘‘ଏୱରୂପୋ ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଭଣତି। ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତୁୟ୍ହଂ ବାଲସ୍ସ ଅବ୍ୟତ୍ତସ୍ସ ଭଣିତେନ, ତ୍ୱମ୍ପି ନାମ ଭଣିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞସୀ’ତି! ସୋ କୁପିତୋ ଅନତ୍ତମନୋ ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେତି ଯଥାରୂପାଯ ୱାଚାଯ ସଙ୍ଘୋ ତଂ ଉକ୍ଖିପତି, ସଙ୍କାରକୂଟେୱ ନଂ ପୋତ୍ଥକଂ।

‘‘ନୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଞ୍ଚେୱ ହୋତି ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଞ୍ଚ ମହଗ୍ଘଞ୍ଚ; ମଜ୍ଝିମମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ , କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଞ୍ଚେୱ ହୋତି ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଞ୍ଚ ମହଗ୍ଘଞ୍ଚ; ଜିଣ୍ଣମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଞ୍ଚେୱ ହୋତି ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଞ୍ଚ ମହଗ୍ଘଞ୍ଚ। ଜିଣ୍ଣମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ରତନପଲିୱେଠନଂ ୱା କରୋତି ଗନ୍ଧକରଣ୍ଡକେ ୱା ନଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୱୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ଇଦମସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣତାଯ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି। ଯେ ଖୋ ପନସ୍ସ ସେୱନ୍ତି ଭଜନ୍ତି ପଯିରୁପାସନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ। ଇଦମସ୍ସ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସତାଯ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଂ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି। ଯେସଂ ଖୋ ପନ ସୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ , ତେସଂ ତଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ। ଇଦମସ୍ସ ମହଗ୍ଘତାଯ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ମହଗ୍ଘଂ ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି। ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି…ପେ… ଥେରୋ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି…ପେ… ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମି।

‘‘ଏୱରୂପୋ ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଭଣତି । ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଅପ୍ପସଦ୍ଦା ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ହୋଥ, ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ଭଣତୀ’ତି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘କାସିକୱତ୍ଥୂପମା ଭୱିସ୍ସାମ, ନ ପୋତ୍ଥକୂପମା’ତି [କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ତଥୂପମାହଂ ଭୱିସ୍ସାମି, ନ ପୋତ୍ଥକୂପମାହନ୍ତି (କ।)]। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଲୋଣକପଲ୍ଲସୁତ୍ତଂ

୧୦୧। ‘‘ଯୋ [ଯୋ ଖୋ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଯୋ ଚ ଖୋ (କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଯଥା ଯଥାଯଂ ପୁରିସୋ କମ୍ମଂ କରୋତି ତଥା ତଥା ତଂ ପଟିସଂୱେଦିଯତୀ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି, ଓକାସୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ । ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଯଥା ଯଥା ୱେଦନୀଯଂ ଅଯଂ ପୁରିସୋ କମ୍ମଂ କରୋତି ତଥା ତଥାସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିଯତୀ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ହୋତି, ଓକାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ। ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ [ପାପଂ କମ୍ମଂ (ସୀ। ପୀ।)] କତଂ ତମେନଂ ନିରଯଂ ଉପନେତି। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତି, ନା’ଣୁପି ଖାଯତି, କିଂ ବହୁଦେୱ।

‘‘କଥଂରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରଯଂ ଉପନେତି? ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭାୱିତକାଯୋ ହୋତି ଅଭାୱିତସୀଲୋ ଅଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଅଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ପରିତ୍ତୋ ଅପ୍ପାତୁମୋ ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରଯଂ ଉପନେତି।

‘‘କଥଂରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତି, ନା’ଣୁପି ଖାଯତି, କିଂ ବହୁଦେୱ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାୱିତକାଯୋ ହୋତି ଭାୱିତସୀଲୋ ଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ଅପରିତ୍ତୋ ମହତ୍ତୋ [ମହନ୍ତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅପ୍ପମାଣୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାଯତି, କିଂ ବହୁଦେୱ।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଲୋଣକପଲ୍ଲଂ [ଲୋଣଫଲଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପରିତ୍ତେ ଉଦକମଲ୍ଲକେ [ଉଦକକପଲ୍ଲକେ (କ।)] ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ତଂ ପରିତ୍ତଂ ଉଦକଂ [ଉଦକମଲ୍ଲକେ ଉଦକଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅମୁନା ଲୋଣକପଲ୍ଲେନ ଲୋଣଂ ଅସ୍ସ ଅପେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଅଦୁଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ପରିତ୍ତଂ ଉଦକକପଲ୍ଲକେ ଉଦକଂ, ତଂ ଅମୁନା ଲୋଣକପଲ୍ଲେନ ଲୋଣଂ ଅସ୍ସ ଅପେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଲୋଣକପଲ୍ଲକଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସା ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ଅମୁନା ଲୋଣକପଲ୍ଲେନ ଲୋଣଂ ଅସ୍ସ ଅପେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଅସୁ ହି,

ଭନ୍ତେ, ଗଙ୍ଗାୟ ନଦିୟା ମହା ଉଦକକ୍ଖନ୍ଧୋ ସୋ ଅମୁନା ଲୋଣକପଲ୍ଲେନ ଲୋଣୋ ନ ଅସ୍ସ ଅପେୟ୍ୟୋ’’ତି [ଲୋଣଂ ନେଓସ୍ସ ଅପେୟ୍ୟନ୍ତି (ସୀ।), ନ ଲୋଣୋ ଅସ୍ସ ଅପେୟ୍ୟୋତି (ପୀ।)]।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରୟଂ ଉପନେତି। ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାୟତି, କିଂ ବହୁଦେୱ।

‘‘କଥଂରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରୟଂ ଉପନେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭାୱିତକାୟୋ ହୋତି ଅଭାୱିତସୀଲୋ ଅଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଅଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ପରିତ୍ତୋ ଅପ୍ପାତୁମୋ ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରୟଂ ଉପନେତି।

‘‘କଥଂରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାୟତି, କିଂ ବହୁଦେୱ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାୱିତକାୟୋ ହୋତି ଭାୱିତସୀଲୋ ଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ଅପରିତ୍ତୋ ମହତ୍ତୋ ଅପ୍ପମାଣୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାୟତି, କିଂ ବହୁଦେୱ।

‘‘ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଡ୍ଢକହାପଣେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣସତେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି। ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଡ୍ଢକହାପଣେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣସତେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି।

‘‘କଥଂରୂପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଡ୍ଢକହାପଣେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣସତେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଦଲିଦ୍ଦୋ ହୋତି ଅପ୍ପସ୍ସକୋ ଅପ୍ପଭୋଗୋ। ଏୱରୂପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଡ୍ଢକହାପଣେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣସତେନପି ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି।

‘‘କଥଂରୂପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଡ୍ଢକହାପଣେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣସତେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଡ୍ଢୋ ହୋତି ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ। ଏୱରୂପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଡ୍ଢକହାପଣେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି, କହାପଣସତେନପି ନ ବନ୍ଧନଂ ନିଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ। ତମେନଂ ନିରୟଂ ଉପନେତି। ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାୟତି, କିଂ ବହୁଦେୱ।

‘‘କଥଂରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ, ତମେନଂ ନିରୟଂ ଉପନେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭାୱିତକାୟୋ ହୋତି ଅଭାୱିତସୀଲୋ ଅଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଅଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ପରିତ୍ତୋ ଅପ୍ପାତୁମୋ ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରୟଂ ଉପନେତି।

‘‘କଥଂରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାୟତି, କିଂ ବହୁଦେୱ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାୱିତକାୟୋ ହୋତି ଭାୱିତସୀଲୋ ଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ଅପରିତ୍ତୋ ମହତ୍ତୋ ଅପ୍ପମାଣୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାୟତି, କିଂ ବହୁଦେୱ।

‘‘ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାୱିତକାୟୋ ହୋତି ଭାୱିତସୀଲୋ ଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ଅପରିତ୍ତୋ ମହତ୍ତୋ ଅପ୍ପମାଣୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂୟେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାୟତି, କିଂ ବହୁଦେୱ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓରବ୍ଭିକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଘାତକୋ ୱା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚଂ ଉରବ୍ଭଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟମାନଂ ପହୋତି ହନ୍ତୁଂ ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱା ଜାପେତୁଂ ୱା ୟଥାପଚ୍ଚୟଂ ୱା କାତୁଂ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚଂ ଉରବ୍ଭଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟମାନଂ ନପ୍ପହୋତି ହନ୍ତୁଂ ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱା ଜାପେତୁଂ ୱା ୟଥାପଚ୍ଚୟଂ ୱା କାତୁଂ।

‘‘କଥଂରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓରବ୍ଭିକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଘାତକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟମାନଂ ପହୋତି ହନ୍ତୁଂ ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱା ଜାପେତୁଂ ୱା ୟଥାପଚ୍ଚୟଂ ୱା କାତୁଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଦଲିଦ୍ଦୋ ହୋତି ଅପ୍ପସ୍ସକୋ ଅପ୍ପଭୋଗୋ। ଏୱରୂପଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଓରବ୍ଭିକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଘାତକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟମାନଂ ପହୋତି ହନ୍ତୁଂ ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱା ଜାପେତୁଂ ୱା ୟଥାପଚ୍ଚୟଂ ୱା କାତୁଂ।

‘‘କଥଂରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓରବ୍ଭିକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଘାତକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯମାନଂ ନପ୍ପହୋତି ହନ୍ତୁଂ ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱା ଜାପେତୁଂ ୱା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱା କାତୁଂ । ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଡ୍ଢୋ ହୋତି ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ ରାଜା ୱା ରାଜମହାମତ୍ତୋ ୱା। ଏୱରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓରବ୍ଭିକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଘାତକୋ ୱା ଉରବ୍ଭଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯମାନଂ ନପ୍ପହୋତି ହନ୍ତୁଂ ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱା ଜାପେତୁଂ ୱା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱା କାତୁଂ। ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ପଞ୍ଜଲିକୋୱ [ପଞ୍ଜଲିକୋ (କ।)] ନଂ [ପରଂ (କ।)] ଯାଚତି – ‘ଦେହି ମେ, ମାରିସ, ଉରବ୍ଭଂ ୱା ଉରବ୍ଭଧନଂ ୱା’ତି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂଯେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରଯଂ ଉପନେତି। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂଯେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାଯତି, କିଂ ବହୁଦେୱ।

‘‘କଥଂରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରଯଂ ଉପନେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭାୱିତକାଯୋ ହୋତି ଅଭାୱିତସୀଲୋ ଅଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଅଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ପରିତ୍ତୋ ଅପ୍ପାତୁମୋ ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ତମେନଂ ନିରଯଂ ଉପନେତି।

‘‘କଥଂରୂପସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂଯେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାଯତି, କିଂ ବହୁଦେୱ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାୱିତକାଯୋ ହୋତି ଭାୱିତସୀଲୋ ଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ଅପରିତ୍ତୋ ମହତ୍ତୋ ଅପ୍ପମାଣୱିହାରୀ। ଏୱରୂପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତାଦିସଂଯେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତି, ନାଣୁପି ଖାଯତି, କିଂ ବହୁଦେୱ।

‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଯଥା ଯଥାଯଂ ପୁରିସୋ କମ୍ମଂ କରୋତି ତଥା ତଥା ତଂ ପଟିସଂୱେଦେତୀ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି, ଓକାସୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଯଥା ଯଥା ୱେଦନୀଯଂ ଅଯଂ ପୁରିସୋ କମ୍ମଂ କରୋତି ତଥା ତଥା ତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତୀ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ହୋତି, ଓକାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ପଂସୁଧୋୱକସୁତ୍ତଂ

୧୦୨। ‘‘ସନ୍ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତରୂପସ୍ସ ଓଳାରିକା ଉପକ୍କିଲେସା ପଂସୁୱାଲୁକା [ପଂସୁୱାଲିକା (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ସକ୍ଖରକଠଲା। ତମେନଂ ପଂସୁଧୋୱକୋ ୱା ପଂସୁଧୋୱକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଦୋଣିଯଂ ଆକିରିତ୍ୱା ଧୋୱତି ସନ୍ଧୋୱତି ନିଦ୍ଧୋୱତି। ତସ୍ମିଂ ପହୀନେ ତସ୍ମିଂ ବ୍ଯନ୍ତୀକତେ ସନ୍ତି ଜାତରୂପସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସହଗତା ଉପକ୍କିଲେସା ସୁଖୁମସକ୍ଖରା ଥୂଲୱାଲୁକା [ଥୂଲୱାଲିକା (ସୀ। ପୀ।), ଥୁଲ୍ଲୱାଲିକା (ସ୍ଯା। କଂ।)]। ତମେନଂ ପଂସୁଧୋୱକୋ ୱା ପଂସୁଧୋୱକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଧୋୱତି ସନ୍ଧୋୱତି ନିଦ୍ଧୋୱତି। ତସ୍ମିଂ ପହୀନେ ତସ୍ମିଂ ବ୍ଯନ୍ତୀକତେ ସନ୍ତି ଜାତରୂପସ୍ସ ସୁଖୁମସହଗତା ଉପକ୍କିଲେସା ସୁଖୁମୱାଲୁକା କାଳଜଲ୍ଲିକା। ତମେନଂ ପଂସୁଧୋୱକୋ ୱା ପଂସୁଧୋୱକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଧୋୱତି ସନ୍ଧୋୱତି ନିଦ୍ଧୋୱତି। ତସ୍ମିଂ ପହୀନେ ତସ୍ମିଂ ବ୍ଯନ୍ତୀକତେ ଅଥାପରଂ ସୁୱଣ୍ଣସିକତାୱସିସ୍ସନ୍ତି [ସୁୱଣ୍ଣଜାତରୂପକାୱସିସ୍ସନ୍ତି (କ।)]। ତମେନଂ ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଜାତରୂପଂ ମୂସାଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଧମତି ସନ୍ଧମତି ନିଦ୍ଧମତି । ତଂ ହୋତି ଜାତରୂପଂ ଧନ୍ତଂ ସନ୍ଧନ୍ତଂ [ଅଧନ୍ତଂ ଅସନ୍ଧନ୍ତଂ (ସ୍ଯା। କଂ।)] ନିଦ୍ଧନ୍ତଂ ଅନିଦ୍ଧନ୍ତକସାୱଂ [ଅନିଦ୍ଧନ୍ତଂ ଅନିହିତଂ ଅନିନ୍ନୀତକସାୱଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)], ନ ଚେୱ ମୁଦୁ ହୋତି ନ ଚ କମ୍ମନିଯଂ, ନ ଚ ପଭସ୍ସରଂ ପଭଙ୍ଗୁ ଚ, ନ ଚ ସମ୍ମା ଉପେତି କମ୍ମାଯ। ହୋତି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯୋ ଯଂ ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତଂ ଜାତରୂପଂ ଧମତି ସନ୍ଧମତି ନିଦ୍ଧମତି। ତଂ ହୋତି ଜାତରୂପଂ ଧନ୍ତଂ ସନ୍ଧନ୍ତଂ ନିଦ୍ଧନ୍ତଂ ନିଦ୍ଧନ୍ତକସାୱଂ [ନିହିତଂ ନିନ୍ନୀତକସାୱଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)], ମୁଦୁ ଚ ହୋତି କମ୍ମନିଯଞ୍ଚ ପଭସ୍ସରଞ୍ଚ, ନ ଚ ପଭଙ୍ଗୁ, ସମ୍ମା ଉପେତି କମ୍ମାଯ। ଯସ୍ସା ଯସ୍ସା ଚ ପିଲନ୍ଧନୱିକତିଯା ଆକଙ୍ଖତି – ଯଦି ପଟ୍ଟିକାଯ [ମୁଦ୍ଦିକାଯ (ଅ। ନି। ୫।୨୩)], ଯଦି କୁଣ୍ଡଲାଯ, ଯଦି ଗୀୱେଯ୍ଯକେ [ଗୀୱେଯ୍ଯକେନ (କ।), ଗୀୱେଯ୍ଯକାଯ (?)], ଯଦି ସୁୱଣ୍ଣମାଲାଯ – ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅନୁଭୋତି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତି ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଓଳାରିକା ଉପକ୍କିଲେସା କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ତମେନଂ ସଚେତସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦକ୍ଖଜାତିକୋ ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ଯନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ତସ୍ମିଂ ପହୀନେ ତସ୍ମିଂ ବ୍ଯନ୍ତୀକତେ ସନ୍ତି ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମଜ୍ଝିମସହଗତା ଉପକ୍କିଲେସା କାମୱିତକ୍କୋ ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ତମେନଂ ସଚେତସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦକ୍ଖଜାତିକୋ ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ଯନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ତସ୍ମିଂ ପହୀନେ ତସ୍ମିଂ ବ୍ଯନ୍ତୀକତେ ସନ୍ତି ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୁଖୁମସହଗତା ଉପକ୍କିଲେସା ଞାତିୱିତକ୍କୋ ଜନପଦୱିତକ୍କୋ ଅନୱଞ୍ଞତ୍ତିପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ, ତମେନଂ ସଚେତସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦକ୍ଖଜାତିକୋ ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ଯନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ତସ୍ମିଂ ପହୀନେ ତସ୍ମିଂ ବ୍ଯନ୍ତୀକତେ ଅଥାପରଂ ଧମ୍ମୱିତକ୍କାୱସିସ୍ସତି [ଧମ୍ମୱିତକ୍କୋୱସିସ୍ସତି (କ।)]। ସୋ ହୋତି ସମାଧି ନ ଚେୱ

ସନ୍ତୋ ନ ଚ ପଣୀତୋ ନପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଲଦ୍ଧୋ ନ ଏକୋଦିଭାୱାଧିଗତୋ ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାରିତଗତୋ [ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାରିତୱତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାରିୱାୱତୋ (କ।), ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାରିୟାଧିଗତୋ (?) ଅ। ନି। ୯।୩୭; ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୫] ହୋତି। ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟୋ ୟଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂୟେୱ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ସନ୍ନିସୀଦତି ଏକୋଦି ହୋତି [ଏକୋଦିଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତି (ସୀ।), ଏକୋଦିଭାୱୋ ହୋତି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।), ଏକୋଦିହୋତି (ପୀ।)] ସମାଧିୟତି। ସୋ ହୋତି ସମାଧି ସନ୍ତୋ ପଣୀତୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଲଦ୍ଧୋ ଏକୋଦିଭାୱାଧିଗତୋ ନ ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାରିତଗତୋ। ୟସ୍ସ ୟସ୍ସ ଚ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀୟସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୱେୟ୍ୟଂ – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ଅସ୍ସଂ, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ଅସ୍ସଂ; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ; ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିୟାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ [ଅଭିଜ୍ଜମାନୋ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ପଥୱିୟଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମେୟ୍ୟଂ , ସେୟ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସେୟ୍ୟଂ ପରିମଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ; ୟାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାୟେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଦିବ୍ବାୟ ସୋତଧାତୁୟା ୱିସୁଦ୍ଧାୟ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାୟ ଉଭୋ ସଦ୍ଦେ ସୁଣେୟ୍ୟଂ ଦିବ୍ବେ ଚ ମାନୁସେ ଚ ୟେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚା'ତି, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନେୟ୍ୟଂ – ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ, ୱୀତରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱୀତରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ; ସଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସଦୋସଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ, ୱୀତଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱୀତଦୋସଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ; ସମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସମୋହଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ, ୱୀତମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱୀତମୋହଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ; ସଂଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ, ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ; ମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ, ଅମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ; ସଉତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସଉତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ, ଅନୁତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ; ସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ, ଅସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅସମାହିତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ; ୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟଂ, ଅୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିୟୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିୟୋ ଦସପି ଜାତିୟୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ; ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋତି, ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନେୟ୍ୟଂ – ଇମେ ୱତ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା , ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନା; ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା, ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନାତି, ଇତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ନିମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୩। ‘‘ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ତୀଣି ନିମିତ୍ତାନି କାଲେନ କାଲଂ ମନସି କାତବ୍ବାନି – କାଲେନ କାଲଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ, କାଲେନ କାଲଂ ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ, କାଲେନ କାଲଂ ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକନ୍ତଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂଯେୱ ମନସି କରେୟ୍ୟ, ଠାନଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକନ୍ତଂ ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂଯେୱ ମନସି କରେୟ୍ୟ, ଠାନଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକନ୍ତଂ ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂଯେୱ ମନସି କରେୟ୍ୟ, ଠାନଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମ୍ମା ସମାଧିୟେୟ୍ୟ ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ। ୟତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଲେନ କାଲଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତି, କାଲେନ କାଲଂ ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତି, କାଲେନ କାଲଂ ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତି, ତଂ ହୋତି ଚିତ୍ତଂ ମୁଦୁଞ୍ଚ କମ୍ମନିୟଞ୍ଚ ପଭସ୍ସରଞ୍ଚ, ନ ଚ ପଭଙ୍ଗୁ, ସମ୍ମା ସମାଧିୟତି ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଉକ୍କଂ ବନ୍ଧେୟ୍ୟ [ବନ୍ଧତି… ଆଲିମ୍ପେତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୮୧ ଟୀକାୟଂ ଚ) ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୭୬; ମ। ନି। ୩।୩୬୦ ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଚ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ଉକ୍କଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉକ୍କାମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେୟ୍ୟ, ଉକ୍କାମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେତ୍ୱା ସଣ୍ଡାସେନ ଜାତରୂପଂ ଗହେତ୍ୱା ଉକ୍କାମୁଖେ ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ [ପକ୍ଖିପତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୮୧)], ଉକ୍କାମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କାଲେନ କାଲଂ ଅଭିଧମତି, କାଲେନ କାଲଂ ଉଦକେନ ପରିପ୍ଫୋସେତି, କାଲେନ କାଲଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତଂ ଜାତରୂପଂ ଏକନ୍ତଂ ଅଭିଧମେୟ୍ୟ, ଠାନଂ ତଂ ଜାତରୂପଂ ଡହେୟ୍ୟ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତଂ ଜାତରୂପଂ ଏକନ୍ତଂ ଉଦକେନ ପରିପ୍ଫୋସେୟ୍ୟ, ଠାନଂ ତଂ ଜାତରୂପଂ ନିବ୍ବାପେୟ୍ୟ [ନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟ (ସୀ।)]। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତଂ ଜାତରୂପଂ ଏକନ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଠାନଂ ତଂ ଜାତରୂପଂ ନ ସମ୍ମା ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ୟତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତଂ ଜାତରୂପଂ କାଲେନ କାଲଂ ଅଭିଧମତି, କାଲେନ କାଲଂ ଉଦକେନ ପରିପ୍ଫୋସେତି, କାଲେନ କାଲଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି, ତଂ ହୋତି ଜାତରୂପଂ ମୁଦୁଞ୍ଚ କମ୍ମନିୟଞ୍ଚ ପଭସ୍ସରଞ୍ଚ, ନ ଚ ପଭଙ୍ଗୁ, ସମ୍ମା ଉପେତି କମ୍ମାୟ। ୟସ୍ସା ୟସ୍ସା ଚ ପିଲନ୍ଧନୱିକତିୟା ଆକଙ୍ଖତି – ୟଦି ପଟ୍ଟିକାୟ, ୟଦି କୁଣ୍ଡଲାୟ, ୟଦି ଗୀୱେୟ୍ୟକେ, ୟଦି ସୁୱଣ୍ଣମାଲାୟ – ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅନୁଭୋତି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତୀଣି ନିମିତ୍ତାନି କାଲେନ କାଲଂ ମନସି କାତବ୍ବାନି – କାଲେନ କାଲଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ, କାଲେନ କାଲଂ ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ, କାଲେନ କାଲଂ ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକନ୍ତଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂଯେୱ ମନସି କରେୟ୍ୟ , ଠାନଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକନ୍ତଂ ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂଯେୱ ମନସି କରେୟ୍ୟ, ଠାନଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକନ୍ତଂ ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂଯେୱ ମନସି କରେୟ୍ୟ, ଠାନଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମ୍ମା ସମାଧିୟେୟ୍ୟ ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ। ୟତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଲେନ କାଲଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତି, କାଲେନ କାଲଂ ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତି, କାଲେନ କାଲଂ ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତି, ତଂ ହୋତି ଚିତ୍ତଂ ମୁଦୁଞ୍ଚ କମ୍ମନିୟଞ୍ଚ ପଭସ୍ସରଞ୍ଚ, ନ ଚ ପଭଙ୍ଗୁ, ସମ୍ମା ସମାଧିୟତି ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ। ୟସ୍ସ ୟସ୍ସ ଚ ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକରଣୀୟସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ।

‘‘ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – ‘ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୱେୟ୍ୟଂ…ପେ… (ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା) ଆସୱାନଂ ଖୟା…ପେ… ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଲୋଣକପଲ୍ଲୱଗ୍ଗୋ [ଲୋଣଫଲୱଗ୍ଗୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଚ୍ଚାୟିକଂ ପୱିୱେକଂ, ସରଦୋ ପରିସା ତୟୋ;

ଆଜାନୀୟା ପୋତ୍ଥକୋ ଚ, ଲୋଣଂ ଧୋୱତି ନିମିତ୍ତାନୀତି।

ଦୁତିୟୋ ପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

୩। ତତିଯପଣ୍ଣାସକଂ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୧) ୧। ସମ୍ବୋଧୱଗ୍ଗୋ

୧। ପୁବ୍ବେୱସମ୍ବୋଧସୁତ୍ତଂ

୧୦୪। ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘କୋ ନୁ ଖୋ ଲୋକେ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘ୟଂ ଖୋ ଲୋକଂ [ଲୋକେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅୟଂ ଲୋକେ ଅସ୍ସାଦୋ। ୟଂ ଲୋକୋ [ଲୋକେ (ପୀ। କ।)] ଅନିଚ୍ଚୋ ଦୁକ୍ଖୋ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ଅୟଂ ଲୋକେ ଆଦୀନୱୋ। ୟୋ ଲୋକେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ଲୋକେ ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି [ଲୋକନିସ୍ସରଣଂ (ଅଟ୍ଠ।) ‘‘ଲୋକେ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି ପଦେନ ସଂସନ୍ଦିତବ୍ବଂ]। ୟାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ୟଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ‘ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି [ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ୟତୋ ଚ ଖ୍ୱାହଂ [ଖୋ ଅହଂ (ସୀ। ପୀ।), ଖୋହଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ୟଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ‘ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – ‘ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି [ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।)], ଅୟମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଠମଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୫। ‘‘ଲୋକସ୍ସାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସାଦପରିୟେସନଂ ଅଚରିଂ। ୟୋ ଲୋକେ ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ୟାୱତକୋ ଲୋକେ ଅସ୍ସାଦୋ, ପଞ୍ଞାୟ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ଲୋକସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱପରିୟେସନଂ ଅଚରିଂ । ୟୋ ଲୋକେ ଆଦୀନୱୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ୟାୱତକୋ ଲୋକେ ଆଦୀନୱୋ, ପଞ୍ଞାୟ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ଲୋକସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସରଣପରିୟେସନଂ ଅଚରିଂ। ୟଂ ଲୋକେ ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ୟାୱତକଂ ଲୋକେ ନିସ୍ସରଣଂ, ପଞ୍ଞାୟ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ। ୟାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ୟଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ‘ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ୟତୋ ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ୟଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ‘ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – ‘ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି, ଅୟମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଦୁତିୟଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୬। ‘‘ନୋ ଚେଦଂ [ନୋ ଚେତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।) ସଂ। ନି। ୩।୨୮ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନୟିଦଂ ସତ୍ତା ଲୋକେ ସାରଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଲୋକେ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନୟିଦଂ ସତ୍ତା ଲୋକେ ନିବ୍ବିନ୍ଦେୟ୍ୟୁଂ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଲୋକେ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନୟିଦଂ ସତ୍ତା ଲୋକମ୍ହା [ଲୋକେ (କ।)] ନିସ୍ସରେୟ୍ୟୁଂ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଲୋକମ୍ହା ନିସ୍ସରନ୍ତି। ୟାୱକୀୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ୟଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ [ନାବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୨୮)], ନେୱ ତାୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ନିସ୍ସଟା ୱିସଂୟୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା [ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତା (କ।)] ୱିମରିୟାଦୀକତେନ [ୱିମରିୟାଦିକତେନ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଚେତସା ୱିହରିଂସୁ। ୟତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ୟଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ଅଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ନିସ୍ସଟା ୱିସଂୟୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିୟାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୭। ‘‘ଯେ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ [ନ ତେ (କ॰)], ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି। ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି [ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି (ସୀ॰ ପୀ॰)]। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ରୁଣ୍ଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୮। ‘‘ରୁଣ୍ଣମିଦଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଯଦିଦଂ ଗୀତଂ। ଉମ୍ମତ୍ତକମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଯଦିଦଂ ନଚ୍ଚଂ। କୋମାରକମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଯଦିଦଂ ଅତିୱେଲଂ ଦନ୍ତୱିଦଂସକହସିତଂ [ଦନ୍ତୱିଦଂସକଂ ହସିତଂ (ସୀ॰ ପୀ॰)]। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେତୁଘାତୋ ଗୀତେ, ସେତୁଘାତୋ ନଚ୍ଚେ, ଅଲଂ ୱୋ ଧମ୍ମପ୍ପମୋଦିତାନଂ ସତଂ ସିତଂ ସିତମତ୍ତାଯା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅତିତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୧୦୯। ‘‘ତିଣ୍ଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିସେୱନାଯ ନତ୍ଥି ତିତ୍ତି। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ? ସୋପ୍ପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିସେୱନାଯ ନତ୍ଥି ତିତ୍ତି। ସୁରାମେରଯପାନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିସେୱନାଯ ନତ୍ଥି ତିତ୍ତି। ମେଥୁନଧମ୍ମସମାପତ୍ତିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିସେୱନାଯ ନତ୍ଥି ତିତ୍ତି। ଇମେସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣଂ ପଟିସେୱନାଯ ନତ୍ଥି ତିତ୍ତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅରକ୍ଖିତସୁତ୍ତଂ

୧୧୦। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଚିତ୍ତେ, ଗହପତି, ଅରକ୍ଖିତେ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅରକ୍ଖିତଂ ହୋତି , ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅରକ୍ଖିତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅରକ୍ଖିତକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅରକ୍ଖିତୱଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅରକ୍ଖିତମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅୱସ୍ସୁତକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅୱସ୍ସୁତୱଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅୱସ୍ସୁତମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ପୂତିକଂ ହୋତି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ପୂତିକଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ପୂତିକଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ପୂତିକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ପୂତିୱଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ପୂତିମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ନ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତି, ନ ଭଦ୍ଦିକା କାଲଙ୍କିରିଯା।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗହପତି, କୂଟାଗାରେ ଦୁଚ୍ଛନ୍ନେ କୂଟମ୍ପି ଅରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ଗୋପାନସିଯୋପି ଅରକ୍ଖିତା ହୋନ୍ତି, ଭିତ୍ତିପି ଅରକ୍ଖିତା ହୋତି; କୂଟମ୍ପି ଅୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ଗୋପାନସିଯୋପି ଅୱସ୍ସୁତା ହୋନ୍ତି, ଭିତ୍ତିପି ଅୱସ୍ସୁତା ହୋତି; କୂଟମ୍ପି ପୂତିକଂ ହୋତି, ଗୋପାନସିଯୋପି ପୂତିକା ହୋନ୍ତି, ଭିତ୍ତିପି ପୂତିକା ହୋତି।

‘‘ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଚିତ୍ତେ ଅରକ୍ଖିତେ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅରକ୍ଖିତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅରକ୍ଖିତକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅରକ୍ଖିତୱଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅରକ୍ଖିତମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅୱସ୍ସୁତକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅୱସ୍ସୁତୱଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅୱସ୍ସୁତମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ପୂତିକଂ ହୋତି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ପୂତିକଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ପୂତିକଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ପୂତିକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ପୂତିୱଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ପୂତିମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ନ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତି, ନ ଭଦ୍ଦିକା କାଲଙ୍କିରିଯା।

‘‘ଚିତ୍ତେ , ଗହପତି, ରକ୍ଖିତେ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ରକ୍ଖିତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ରକ୍ଖିତକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ରକ୍ଖିତୱଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ରକ୍ଖିତମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅନୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅନୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅନୱସ୍ସୁତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ

ଅନଓସ୍ସୁତକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅନଓସ୍ସୁତଓଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅନଓସ୍ସୁତମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅପୂତିକଂ ହୋତି, ଓଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅପୂତିକଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅପୂତିକଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅପୂତିକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅପୂତିଓଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅପୂତିମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତି, ଭଦ୍ଦିକା କାଲଙ୍କିରିଯା।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗହପତି , କୂଟାଗାରେ ସୁଛନ୍ନେ କୂଟମ୍ପି ରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ଗୋପାନସିଯୋପି ରକ୍ଖିତା ହୋନ୍ତି, ଭିତ୍ତିପି ରକ୍ଖିତା ହୋତି; କୂଟମ୍ପି ଅନଓସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ଗୋପାନସିଯୋପି ଅନଓସ୍ସୁତା ହୋନ୍ତି, ଭିତ୍ତିପି ଅନଓସ୍ସୁତା ହୋତି; କୂଟମ୍ପି ଅପୂତିକଂ ହୋତି, ଗୋପାନସିଯୋପି ଅପୂତିକା ହୋନ୍ତି, ଭିତ୍ତିପି ଅପୂତିକା ହୋତି।

ଏଓମେଓଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଚିତ୍ତେ ରକ୍ଖିତେ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ଓଚୀକମ୍ମମ୍ପି ରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ରକ୍ଖିତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ରକ୍ଖିତକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ରକ୍ଖିତଓଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ରକ୍ଖିତମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅନଓସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ଓଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅନଓସ୍ସୁତଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅନଓସ୍ସୁତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅନଓସ୍ସୁତକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅନଓସ୍ସୁତଓଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅନଓସ୍ସୁତମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅପୂତିକଂ ହୋତି, ଓଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅପୂତିକଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅପୂତିକଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅପୂତିକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅପୂତିଓଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅପୂତିମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତି, ଭଦ୍ଦିକା କାଲଙ୍କିରିଯା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ବ୍ଯାପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୧୧। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଭଗଓା ଏତଦଓୋଚ – ‘‘ଚିତ୍ତେ, ଗହପତି, ବ୍ଯାପନ୍ନେ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ଓଚୀକମ୍ମମ୍ପି ବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ବ୍ଯାପନ୍ନକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ବ୍ଯାପନ୍ନଓଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ବ୍ଯାପନ୍ନମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ନ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତି, ନ ଭଦ୍ଦିକା କାଲଙ୍କିରିଯା। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗହପତି, କୂଟାଗାରେ ଦୁଚ୍ଛନ୍ନେ କୂଟମ୍ପି ବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ଗୋପାନସିଯୋପି ବ୍ଯାପନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ଭିତ୍ତିପି ବ୍ଯାପନ୍ନା ହୋତି; ଏଓମେଓଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଚିତ୍ତେ ବ୍ଯାପନ୍ନେ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ଓଚୀକମ୍ମମ୍ପି ବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ବ୍ଯାପନ୍ନକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ବ୍ଯାପନ୍ନଓଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ବ୍ଯାପନ୍ନମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ନ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତି, ନ ଭଦ୍ଦିକା କାଲଙ୍କିରିଯା।

‘‘ଚିତ୍ତେ , ଗହପତି, ଅବ୍ଯାପନ୍ନେ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ଓଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅବ୍ଯାପନ୍ନକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅବ୍ଯାପନ୍ନଓଚୀକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଅବ୍ଯାପନ୍ନମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତି, ଭଦ୍ଦିକା କାଲଙ୍କିରିଯା। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗହପତି, କୂଟାଗାରେ ସୁଛନ୍ନେ କୂଟମ୍ପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ଗୋପାନସିଯୋପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ଭିତ୍ତିପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନା ହୋତି; ଏଓମେଓଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଚିତ୍ତେ ଅବ୍ଯାପନ୍ନେ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ଓଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ଅବ୍ଯାପନ୍ନଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅବ୍ଯାପନ୍ନକାଯକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଅବ୍ଯାପନ୍ନମନୋକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଭଦ୍ଦକଂ ମରଣଂ ହୋତି, ଭଦ୍ଦିକା କାଲଙ୍କିରିଯା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମନିଦାନସୁତ୍ତଂ

୧୧୨। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖଓେ, ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ। କତମାନି ତୀଣି? ଲୋଭୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ, ଦୋସୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ, ମୋହୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଲୋଭପକତଂ କମ୍ମଂ ଲୋଭଜଂ ଲୋଭନିଦାନଂ ଲୋଭସମୁଦଯଂ, ତଂ କମ୍ମଂ ଅକୁସଲଂ ତଂ କମ୍ମଂ ସାଓଜ୍ଜଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖଓିପାକଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମସମୁଦଯାଯ ସଂଓତ୍ତତି, ନ ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମନିରୋଧାଯ ସଂଓତ୍ତତି। ଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଦୋସପକତଂ କମ୍ମଂ ଦୋସଜଂ ଦୋସନିଦାନଂ ଦୋସସମୁଦଯଂ, ତଂ କମ୍ମଂ ଅକୁସଲଂ ତଂ କମ୍ମଂ ସାଓଜ୍ଜଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖଓିପାକଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମସମୁଦଯାଯ ସଂଓତ୍ତତି, ନ ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମନିରୋଧାଯ ସଂଓତ୍ତତି। ଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ମୋହପକତଂ କମ୍ମଂ ମୋହଜଂ ମୋହନିଦାନଂ ମୋହସମୁଦଯଂ, ତଂ କମ୍ମଂ ଅକୁସଲଂ ତଂ କମ୍ମଂ ସାଓଜ୍ଜଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖଓିପାକଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମସମୁଦଯାଯ ସଂଓତ୍ତତି, ନ ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମନିରୋଧାଯ ସଂଓତ୍ତତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତୀଣି ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ।

‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖଓେ, ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ। କତମାନି ତୀଣି? ଅଲୋଭୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ, ଅଦୋସୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ, ଅମୋହୋ ନିଦାନଂ କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅଲୋଭପକତଂ କମ୍ମଂ ଅଲୋଭଜଂ ଅଲୋଭନିଦାନଂ ଅଲୋଭସମୁଦଯଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କୁସଲଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଅନଓଜ୍ଜଂ ତଂ କମ୍ମଂ ସୁଖଓିପାକଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମନିରୋଧାଯ ସଂଓତ୍ତତି, ନ ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମସମୁଦଯାଯ ସଂଓତ୍ତତି। ଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅଦୋସପକତଂ କମ୍ମଂ ଅଦୋସଜଂ ଅଦୋସନିଦାନଂ ଅଦୋସସମୁଦଯଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କୁସଲଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଅନଓଜ୍ଜଂ ତଂ କମ୍ମଂ ସୁଖଓିପାକଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମନିରୋଧାଯ ସଂଓତ୍ତତି, ନ ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମସମୁଦଯାଯ ସଂଓତ୍ତତି। ଯଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅମୋହପକତଂ କମ୍ମଂ ଅମୋହଜଂ ଅମୋହନିଦାନଂ

ଅମୋହସମୁଦଯଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କୁସଲଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଅନଵଜ୍ଜଂ ତଂ କମ୍ମଂ ସୁଖଵିପାକଂ, ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମନିରୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି, ନ ତଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମସମୁଦଯାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯା’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯନିଦାନସୁତ୍ତଂ

୧୧୩। ‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ। କତମାନି ତୀଣି? ଅତୀତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି; ଅନାଗତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତୀତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି? ଅତୀତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଚେତସା ଅନୁଵିତକ୍କେତି ଅନୁଵିଚାରେତି। ତସ୍ସ ଅତୀତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଚେତସା ଅନୁଵିତକ୍କଯତୋ ଅନୁଵିଚାରଯତୋ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି। ଛନ୍ଦଜାତୋ ତେହି ଧମ୍ମେହି ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏତମହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂଯୋଜନଂ ଵଦାମି ଯୋ ଚେତସୋ ସାରାଗୋ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତୀତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନାଗତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି? ଅନାଗତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଚେତସା ଅନୁଵିତକ୍କେତି ଅନୁଵିଚାରେତି। ତସ୍ସ ଅନାଗତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଚେତସା ଅନୁଵିତକ୍କଯତୋ ଅନୁଵିଚାରଯତୋ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି। ଛନ୍ଦଜାତୋ ତେହି ଧମ୍ମେହି ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏତମହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂଯୋଜନଂ ଵଦାମି ଯୋ ଚେତସୋ ସାରାଗୋ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନାଗତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି? ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଚେତସା ଅନୁଵିତକ୍କେତି ଅନୁଵିଚାରେତି। ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଚେତସା ଅନୁଵିତକ୍କଯତୋ ଅନୁଵିଚାରଯତୋ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି। ଛନ୍ଦଜାତୋ ତେହି ଧମ୍ମେହି ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏତମହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂଯୋଜନଂ ଵଦାମି ଯୋ ଚେତସୋ ସାରାଗୋ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ।

‘‘ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯ। କତମାନି ତୀଣି? ଅତୀତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି; ଅନାଗତେ ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତୀତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି? ଅତୀତାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆଯତିଂ ଵିପାକଂ ପଜାନାତି। ଆଯତିଂ ଵିପାକଂ ଵିଦିତ୍ଵା ତଦଭିନିଵତ୍ତେତି। ତଦଭିନିଵତ୍ତେତ୍ଵା [ତଦଭିନିଵଜ୍ଜେତି, ତଦଭିନିଵଜ୍ଜେତ୍ଵା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଚେତସା ଅଭିନିଵିଜ୍ଝିତ୍ଵା [ଅଭିଵିରାଜେତ୍ଵା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପଞ୍ଞାଯ ଅତିଵିଜ୍ଝ [ଅଭିନିଵିଜ୍ଝ (କ।)] ପସ୍ସତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତୀତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନାଗତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି? ଅନାଗତାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆଯତିଂ ଵିପାକଂ ପଜାନାତି। ଆଯତିଂ ଵିପାକଂ ଵିଦିତ୍ଵା ତଦଭିନିଵତ୍ତେତି। ତଦଭିନିଵତ୍ତେତ୍ଵା ଚେତସା ଅଭିନିଵିଜ୍ଝିତ୍ଵା ପଞ୍ଞାଯ ଅତିଵିଜ୍ଝ ପସ୍ସତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନାଗତେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି? ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆଯତିଂ ଵିପାକଂ ପଜାନାତି, ଆଯତିଂ ଵିପାକଂ ଵିଦିତ୍ଵା ତଦଭିନିଵତ୍ତେତି, ତଦଭିନିଵତ୍ତେତ୍ଵା ଚେତସା ଅଭିନିଵିଜ୍ଝିତ୍ଵା ପଞ୍ଞାଯ ଅତିଵିଜ୍ଝ ପସ୍ସତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗଟ୍ଠାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଛନ୍ଦୋ ନ ଜାଯତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣି ନିଦାନାନି କମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯାଯା’’ତି। ଦସମଂ।

ସମ୍ବୋଧଵଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପୁବ୍ବେଵ ଦ୍ଵେ ଅସ୍ସାଦା, ସମଣୋ ରୁଣ୍ଣପଞ୍ଚମଂ;

ଅତିଓି ଦ୍ୱେ ଚ ୱୁଓାନି, ନିଦାନାନି ଅପରେ ଦୁୱେତି।

(୧୨) ୨। ଆପାୟିକୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆପାୟିକସୁତ୍ତଂ

୧୧୪। ‘‘ତୟୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଆପାୟିକା ନେରୟିକା ଇଦମପ୍ପହାୟ। କତମେ ତୟୋ? ଯୋ ଚ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ, ଯୋ ଚ ସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତଂ ଅମୂଲକେନ [ଅଭୂତେନ (କ।)] ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ ଅନୁଦ୍ଧଂସେତି, ଯୋ ଚାୟଂ ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ‘ନତ୍ଥି କାମେସୁ ଦୋସୋ’ତି, ସୋ ତାୟ କାମେସୁ ପାତବ୍ୟତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ ଆପାୟିକା ନେରୟିକା ଇଦମପ୍ପହାୟା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁଲ୍ଲଭସୁତ୍ତଂ

୧୧୫। ‘‘ତିଣ୍ଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାତୁଭାୱୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ? ତଥାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଲୋକସ୍ମିଂ, ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତସ୍ସ ଧମ୍ମୱିନୟସ୍ସ ଦେସେତା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଲୋକସ୍ମିଂ, କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣଂ ପାତୁଭାୱୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଲୋକସ୍ମି’’ନ୍ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅପ୍ପମେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୧୧୬। ‘‘ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତୟୋ? ସୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ, ଦୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ, ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଦ୍ଧତୋ ହୋତି ଉନ୍ନଳୋ ଚପଲୋ ମୁଖରୋ ୱିକିଣ୍ଣୱାଚୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଅସମ୍ପଜାନୋ ଅସମାହିତୋ ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ପାକତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁଦ୍ଧତୋ ହୋତି ଅନୁନ୍ନଳୋ ଅଚପଲୋ ଅମୁଖରୋ ଅୱିକିଣ୍ଣୱାଚୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ସମ୍ପଜାନୋ ସମାହିତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ହୋତି ଖୀଣାସୱୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’ନ୍ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଆନେଞ୍ଜସୁତ୍ତଂ

୧୧୭। ‘‘ତୟୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତୟୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ‘ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ’ତି ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ତଦସ୍ସାଦେତି ତଂ ନିକାମେତି ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତତ୍ର ଠିତୋ ତଦଧିମୁତ୍ତୋ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରୀ ଅପରିହୀନୋ କାଲଂ କୁରୁମାନୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନୂପଗାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନୂପଗାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱାନଂ ୱୀସତି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ। ତତ୍ଥ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଯାୱତକଂ ତେସଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ଖେପେତ୍ୱା ନିରୟମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି ପେତ୍ତିୱିସୟମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି। ଭଗୱତୋ ପନ ସାୱକୋ ତତ୍ଥ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଯାୱତକଂ ତେସଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ଖେପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭୱେ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିସେସୋ ଅୟଂ ଅଧିପ୍ପୟାସୋ ଇଦଂ ନାନାକରଣଂ ସୁତୱତୋ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତା ପୁଥୁଜ୍ଜନେନ, ଯଦିଦଂ ଗତିୟା ଉପପତ୍ତିୟା।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ‘ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ତଦସ୍ସାଦେତି ତଂ ନିକାମେତି ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତତ୍ର ଠିତୋ ତଦଧିମୁତ୍ତୋ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରୀ ଅପରିହୀନୋ କାଲଂ କୁରୁମାନୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନୂପଗାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନୂପଗାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱାନଂ ଚତ୍ତାରୀସଂ କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ। ତତ୍ଥ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଯାୱତକଂ ତେସଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ଖେପେତ୍ୱା ନିରୟମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି ପେତ୍ତିୱିସୟମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି। ଭଗୱତୋ ପନ ସାୱକୋ ତତ୍ଥ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଯାୱତକଂ ତେସଂ ଦେୱାନଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ଖେପେତ୍ୱା

ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭୱେ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିସେସୋ ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ ଇଦଂ ନାନାକରଣଂ ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତା ପୁଥୁଜ୍ଜନେନ, ଯଦିଦଂ ଗତିଯା ଉପପତ୍ତିଯା।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ 'ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ'ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ତଦସ୍ସାଦେତି ତଂ ନିକାମେତି ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତତ୍ର ଠିତୋ ତଦଧିମୁତ୍ତୋ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରୀ ଅପରିହୀନୋ କାଲଂ କୁରୁମାନୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନୂପଗାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନୂପଗାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱାନଂ ସଟ୍ଠି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ। ତତ୍ଥ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ଯାୱତକଂ ତେସଂ ଦେୱାନଂ ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ଖେପେତ୍ୱା ନିରଯମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି ପେତ୍ତିୱିସଯମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି। ଭଗୱତୋ ପନ ସାୱକୋ ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ଯାୱତକଂ ତେସଂ ଦେୱାନଂ ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ଖେପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭୱେ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିସେସୋ , ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ ଇଦଂ ନାନାକରଣଂ ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତା ପୁଥୁଜ୍ଜନେନ, ଯଦିଦଂ ଗତିଯା ଉପପତ୍ତିଯା। 'ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି'''ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ୱିପତ୍ତିସମ୍ପଦାସୁତ୍ତଂ

୧୧୮। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପତ୍ତିଯୋ। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୀଲୱିପତ୍ତି, ଚିତ୍ତୱିପତ୍ତି, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲୱିପତ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି, ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି, ପିସୁଣୱାଚୋ ହୋତି, ଫରୁସୱାଚୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲୱିପତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତୱିପତ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତୱିପତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି ୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ – 'ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ , କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ମାତା, ନତ୍ଥି ପିତା, ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି। ସୀଲୱିପତ୍ତିହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି; ଚିତ୍ତୱିପତ୍ତିହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି; ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱିପତ୍ତିଯୋତି।

''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପଦା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୀଲସମ୍ପଦା, ଚିତ୍ତସମ୍ପଦା, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲସମ୍ପଦା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତସମ୍ପଦା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି ଅୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ – 'ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା। ସୀଲସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି; ଚିତ୍ତସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି ; ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ସମ୍ପଦା''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅପଣ୍ଣକସୁତ୍ତଂ

୧୧୯। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପତ୍ତିଯୋ। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୀଲୱିପତ୍ତି, ଚିତ୍ତୱିପତ୍ତି, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲୱିପତ୍ତି? ଇଧ,

ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲୱିପତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତୱିପତ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତୱିପତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି ୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ – 'ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ…ପେ… ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି। ସୀଲୱିପତ୍ତିହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପଣ୍ଣକୋ ମଣି ଉଦ୍ଧଂ ଖିତ୍ତୋ ଯେନ ଯେନେୱ ପତିଟ୍ଠାତି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂଯେୱ ପତିଟ୍ଠାତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲୱିପତ୍ତିହେତୁ ୱା ସତ୍ତା…ପେ… ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱିପତ୍ତିଯୋତି।

''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପଦା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୀଲସମ୍ପଦା, ଚିତ୍ତସମ୍ପଦା, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା । କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲସମ୍ପଦା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତସମ୍ପଦା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି ଅୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ – 'ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ…ପେ… ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା। ସୀଲସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ଚିତ୍ତସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା…ପେ… ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପଣ୍ଣକୋ ମଣି ଉଦ୍ଧଂ ଖିତ୍ତୋ ଯେନ ଯେନେୱ ପତିଟ୍ଠାତି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂଯେୱ ପତିଟ୍ଠାତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି, ଚିତ୍ତସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା ସତ୍ତା…ପେ… ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦାହେତୁ ୱା ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ସମ୍ପଦା''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କମ୍ମନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୨୦। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପତ୍ତିଯୋ। କତମା ତିସ୍ସୋ? କମ୍ମନ୍ତୱିପତ୍ତି, ଆଜୀୱୱିପତ୍ତି, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମନ୍ତୱିପତ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି । ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମନ୍ତୱିପତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଜୀୱୱିପତ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ [ଜୀୱିତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] କପ୍ପେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଜୀୱୱିପତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି ୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ – 'ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ…ପେ… ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱିପତ୍ତିଯୋତି।

''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପଦା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କମ୍ମନ୍ତସମ୍ପଦା, ଆଜୀୱସମ୍ପଦା, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମନ୍ତସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମନ୍ତସମ୍ପଦା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଜୀୱସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ହୋତି, ସମ୍ମାଆଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଜୀୱସମ୍ପଦା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି ଅୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ – 'ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ…ପେ… ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ

ସମ୍ପଦା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଠମସୋଚେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୧୨୧। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋଚେୟ୍ୟାନି। କତମାନି ତୀଣି? କାଯସୋଚେୟ୍ୟଂ, ୱଚୀସୋଚେୟ୍ୟଂ, ମନୋସୋଚେୟ୍ୟଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯସୋଚେୟ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯସୋଚେୟ୍ୟଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଚୀସୋଚେୟ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଚୀସୋଚେୟ୍ୟଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋସୋଚେୟ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋସୋଚେୟ୍ୟଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ସୋଚେୟ୍ୟାନୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯସୋଚେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୧୨୨। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋଚେୟ୍ୟାନି। କତମାନି ତୀଣି? କାଯସୋଚେୟ୍ୟଂ, ୱଚୀସୋଚେୟ୍ୟଂ, ମନୋସୋଚେୟ୍ୟଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯସୋଚେୟ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯସୋଚେୟ୍ୟଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଚୀସୋଚେୟ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଚୀସୋଚେୟ୍ୟଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋସୋଚେୟ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ – ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ’ତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ – ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ’ତି ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି , ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ପହୀନସ୍ସ କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବ୍ୟାପାଦଂ – ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବ୍ୟାପାଦୋ’ତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବ୍ୟାପାଦଂ – ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବ୍ୟାପାଦୋ’ତି ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ପହୀନସ୍ସ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଥିନମିଦ୍ଧଂ – ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଥିନମିଦ୍ଧ’ନ୍ତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଥିନମିଦ୍ଧଂ – ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଥିନମିଦ୍ଧ’ନ୍ତି ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ପହୀନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ – ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚ’ନ୍ତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ – ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚ’ନ୍ତି ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ପହୀନସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ – ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା’ତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ – ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା’ତି ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପହାନଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି; ଯଥା ଚ ପହୀନାଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋସୋଚେୟ୍ୟଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ସୋଚେୟ୍ୟାନୀତି।

[ଇତିୱୁ। ୬୬] ‘‘କାଯସୁଚିଂ ୱଚୀସୁଚିଂ, ଚେତୋସୁଚିଂ ଅନାସୱଂ;

ସୁଚିଂ ସୋଚେୟ୍ୟସମ୍ପନ୍ନଂ, ଆହୁ ନିନ୍ହାତପାପକ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ;

୧୦। ମୋନେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୧୨୩। ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋନେୟ୍ୟାନି। କତମାନି ତୀଣି? କାୟମୋନେୟ୍ୟଂ, ୱଚୀମୋନେୟ୍ୟଂ, ମନୋମୋନେୟ୍ୟଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାୟମୋନେୟ୍ୟଂ ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାୟମୋନେୟ୍ୟଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଚୀମୋନେୟ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଚୀମୋନେୟ୍ୟଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋମୋନେୟ୍ୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋମୋନେୟ୍ୟଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ମୋନେୟ୍ୟାନୀ’’ତି।

‘‘କାୟମୁନିଂ ୱଚୀମୁନିଂ, ଚେତୋମୁନିଂ ଅନାସୱଂ;

ମୁନିଂ ମୋନେୟ୍ୟସମ୍ପନ୍ନଂ, ଆହୁ ସବ୍ବପ୍ପହାୟିନ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ;

ଆପାୟିକୱଗ୍ଗୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଆପାୟିକୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟଂ, ଆନେଞ୍ଜୱିପତ୍ତିସମ୍ପଦା;

ଅପଣ୍ଣକୋ ଚ କମ୍ମନ୍ତୋ, ଦ୍ୱେ ସୋଚେୟ୍ୟାନି ମୋନେୟ୍ୟନ୍ତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୩) ୩। କୁସିନାରୱଗ୍ଗୋ

୧। କୁସିନାରସୁତ୍ତଂ

୧୨୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୁସିନାରାଯଂ ୱିହରତି ବଲିହରଣେ ୱନସଣ୍ଡେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି। ତମେନଂ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସ୍ୱାତନାଯ ଭତ୍ତେନ ନିମନ୍ତେତି । ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିୱାସେତି। ସୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ତସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦତି। ତମେନଂ ସୋ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେତି ସମ୍ପୱାରେତି।

''ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ସାଧୁ ୱତ ମ୍ଯାଯଂ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେତି ସମ୍ପୱାରେତୀ'ତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତ ମାଯଂ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଆଯତିମ୍ପି ଏୱରୂପେନ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେଯ୍ଯ ସମ୍ପୱାରେଯ୍ଯା'ତି! ସୋ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଗଥିତୋ [ଗଧିତୋ (ସ୍ଯା। କଂ। କ।)] ମୁଚ୍ଛିତୋ ଅଜ୍ଝୋସନ୍ନୋ [ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ (ସୀ। କ।) ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନୋ (ଟୀକା)] ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ସୋ ତତ୍ଥ କାମୱିତକ୍କମ୍ପି ୱିତକ୍କେତି, ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କମ୍ପି ୱିତକ୍କେତି, ୱିହିଂସାୱିତକ୍କମ୍ପି ୱିତକ୍କେତି। ଏୱରୂପସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦିନ୍ନଂ ନ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ୱଦାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ପମତ୍ତୋ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି।

''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି। ତମେନଂ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସ୍ୱାତନାଯ ଭତ୍ତେନ ନିମନ୍ତେତି। ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିୱାସେତି। ସୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ତସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦତି। ତମେନଂ ସୋ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେତି ସମ୍ପୱାରେତି।

''ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'ସାଧୁ ୱତ ମ୍ଯାଯଂ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେତି ସମ୍ପୱାରେତୀ'ତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ନ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତ ମାଯଂ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଆଯତିମ୍ପି ଏୱରୂପେନ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେଯ୍ଯ ସମ୍ପୱାରେଯ୍ଯା'ତି! ସୋ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଗଥିତୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝୋସନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ସୋ ତତ୍ଥ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କମ୍ପି ୱିତକ୍କେତି, ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କମ୍ପି ୱିତକ୍କେତି, ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କମ୍ପି ୱିତକ୍କେତି। ଏୱରୂପସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ୱଦାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଭଣ୍ଡନସୁତ୍ତଂ

୧୨୫। ''ଯସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିସାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନଜାତା କଲହଜାତା ୱିୱାଦାପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ମନସି କାତୁମ୍ପି ମେ ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିସା ନ ଫାସୁ ହୋତି, ପଗେୱ ଗନ୍ତୁଂ! ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାମି – 'ଅଦ୍ଧା ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଜହିଂସୁ, ତଯୋ ଧମ୍ମେ ବହୁଲମକଂସୁ [ବହୁଲୀମକଂସୁ (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)]। କତମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଜହିଂସୁ? ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କଂ, ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କଂ, ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ – ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଜହିଂସୁ। କତମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ବହୁଲମକଂସୁ? କାମୱିତକ୍କଂ, ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କଂ, ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ – ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ବହୁଲମକଂସୁ'। ଯସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିସାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନଜାତା କଲହଜାତା ୱିୱାଦାପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ମନସି କାତୁମ୍ପି ମେ ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିସା ନ ଫାସୁ ହୋତି, ପଗେୱ ଗନ୍ତୁଂ! ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାମି – 'ଅଦ୍ଧା ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଜହିଂସୁ, ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ବହୁଲମକଂସୁ'''।

''ଯସ୍ସଂ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିସାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅୱିୱଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ଗନ୍ତୁମ୍ପି

ମେ ଏସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିସା ଫାସୁ ହୋତି, ପଗେଵ ମନସି କାତୁଂ! ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାମି – ‘ଅଦ୍ଧା ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଜହିଂସୁ, ତଯୋ ଧମ୍ମେ ବହୁଲମକଂସୁ। କତମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଜହିଂସୁ? କାମଵିତକ୍କଂ , ବ୍ଯାପାଦଵିତକ୍କଂ, ଵିହିଂସାଵିତକ୍କଂ – ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଜହିଂସୁ। କତମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ବହୁଲମକଂସୁ? ନେକ୍ଖମ୍ମଵିତକ୍କଂ, ଅବ୍ଯାପାଦଵିତକ୍କଂ, ଅଵିହିଂସାଵିତକ୍କଂ – ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ବହୁଲମକଂସୁ’। ଯସ୍ମିଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିସାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅଵିଵଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ଵିହରନ୍ତି, ଗନ୍ତୁମ୍ପି ମେ ଏସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିସା ଫାସୁ ହୋତି, ପଗେଵ ମନସି କାତୁଂ! ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାମି – ‘ଅଦ୍ଧା ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଜହିଂସୁ, ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ବହୁଲମକଂସୂ’’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଗୋତମକଚେତିଯସୁତ୍ତଂ

୧୨୬। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ଵେସାଲିଯଂ ଵିହରତି ଗୋତମକେ ଚେତିଯେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖଵୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଅଭିଞ୍ଞାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି, ନୋ ଅନଭିଞ୍ଞାଯ। ସନିଦାନାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି, ନୋ ଅନିଦାନଂ। ସପ୍ପାଟିହାରିଯାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି, ନୋ ଅପ୍ପାଟିହାରିଯଂ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସଯତୋ ନୋ ଅନଭିଞ୍ଞାଯ, ସନିଦାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସଯତୋ ନୋ ଅନିଦାନଂ, ସପ୍ପାଟିହାରିଯଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସଯତୋ ନୋ ଅପ୍ପାଟିହାରିଯଂ, କରଣୀଯୋ ଓଵାଦୋ, କରଣୀଯା ଅନୁସାସନୀ। ଅଲଞ୍ଚ ପନ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୁଟ୍ଠିଯା, ଅଲଂ ଅତ୍ତମନତାଯ, ଅଲଂ ସୋମନସ୍ସାଯ – ‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵା, ସ୍ଵାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ’’’ତି।

ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ଵେଯ୍ଯାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଅକମ୍ପିତ୍ଥାତି। ତତିଯଂ।

୪। ଭରଣ୍ଡୁକାଲାମସୁତ୍ତଂ

୧୨୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ କପିଲଵତ୍ଥୁ ତଦଵସରି। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ – ‘‘ଭଗଵା କିର କପିଲଵତ୍ଥୁଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଗଚ୍ଛ, ମହାନାମ, କପିଲଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ତଥାରୂପଂ ଆଵସଥଂ ଜାନ ଯତ୍ଥଜ୍ଜ ମଯଂ ଏକରତ୍ତିଂ ଵିହରେଯ୍ଯାମା’’ତି। ‘‘ଏଵଂ , ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗଵତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା କପିଲଵତ୍ଥୁଂ ପଵିସିତ୍ଵା କେଵଲକପ୍ପଂ କପିଲଵତ୍ଥୁଂ ଅନ୍ଵାହିଣ୍ଡନ୍ତୋ [ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୋ (ସ୍ଯା। କଂ।)] ନାଦ୍ଦସ କପିଲଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତଥାରୂପଂ ଆଵସଥଂ ଯତ୍ଥଜ୍ଜ ଭଗଵା ଏକରତ୍ତିଂ ଵିହରେଯ୍ଯ।

ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, କପିଲଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତଥାରୂପୋ ଆଵସଥୋ ଯତ୍ଥଜ୍ଜ ଭଗଵା ଏକରତ୍ତିଂ ଵିହରେଯ୍ଯ। ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭରଣ୍ଡୁ କାଲାମୋ ଭଗଵତୋ ପୁରାଣସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ତସ୍ସଜ୍ଜ ଭଗଵା ଅସ୍ସମେ ଏକରତ୍ତିଂ ଵିହରତୂ’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛ, ମହାନାମ, ସନ୍ଥରଂ ପଞ୍ଞପେହୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗଵତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ଯେନ ଭରଣ୍ଡୁସ୍ସ କାଲାମସ୍ସ ଅସ୍ସମୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ସନ୍ଥରଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ଵା ଉଦକଂ ଠପେତ୍ଵା ପାଦାନଂ ଧୋଵନାଯ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସନ୍ଥତୋ, ଭନ୍ତେ, ସନ୍ଥାରୋ, ଉଦକଂ ଠପିତଂ ପାଦାନଂ ଧୋଵନାଯ। ଯସ୍ସଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା କାଲଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଯେନ ଭରଣ୍ଡୁସ୍ସ କାଲାମସ୍ସ ଅସ୍ସମୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗଵା ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେସି। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ଭଗଵନ୍ତଂ ପଯିରୁପାସିତୁଂ। କିଲନ୍ତୋ ଭଗଵା। ସ୍ଵେ ଦାନାହଂ ଭଗଵନ୍ତଂ ପଯିରୁପାସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ଵା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ତଯୋ ଖୋମେ, ମହାନାମ, ସତ୍ଥାରୋ ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଇଧ,

ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି; ନ ରୂପାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି, ନ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି। ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି , ରୂପାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି; ନ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି। ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି, ରୂପାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି, ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାପେତି। ଇମେ ଖୋ, ମହାନାମ, ତଯୋ ସତ୍ଥାରୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। 'ଇମେସଂ, ମହାନାମ, ତିଣ୍ଣଂ ସତ୍ଥାରାନଂ ଏକା ନିଟ୍ଠା ଉଦାହୁ ପୁଥୁ ନିଟ୍ଠା'''ତି?

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଭରଣ୍ଡୁ କାଲାମୋ ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଏକାତି, ମହାନାମ, ୱଦେହୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଭଗୱା ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନାନାତି, ମହାନାମ, ୱଦେହୀ''ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭରଣ୍ଡୁ କାଲାମୋ ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଏକାତି, ମହାନାମ, ୱଦେହୀ''ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନାନାତି, ମହାନାମ, ୱଦେହୀ''ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭରଣ୍ଡୁ କାଲାମୋ ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଏକାତି, ମହାନାମ , ୱଦେହୀ''ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନାନାତି, ମହାନାମ, ୱଦେହୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭରଣ୍ଡୁ କାଲାମସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ମହେସକ୍ଖସ୍ସ ୱତମ୍ହି ମହାନାମସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ସମଣେନ ଗୋତମେନ ଯାୱତତିଯଂ ଅପସାଦିତୋ। ଯଂନୂନାହଂ କପିଲୱତ୍ଥୁମ୍ହା ପକ୍କମେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭରଣ୍ଡୁ କାଲାମୋ କପିଲୱତ୍ଥୁମ୍ହା ପକ୍କାମି। ଯଂ କପିଲୱତ୍ଥୁମ୍ହା ପକ୍କାମି ତଥା ପକ୍କନ୍ତୋୱ ଅହୋସି ନ ପୁନ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛୀତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ହତ୍ଥକସୁତ୍ତଂ

୧୨୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ହତ୍ଥକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣୋ କେୱଲକପ୍ପଂ ଜେତୱନଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା – ''ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ଠସ୍ସାମୀ''ତି ଓସୀଦତିମେୱ ସଂସୀଦତିମେୱ [ଓସୀଦତି ଚେୱ ସଂସୀଦତି ଚ (ସୀ। ପୀ।), ଓସୀଦତି ସଂସୀଦତି (ସ୍ଯା। କଂ।)], ନ ସକ୍କୋତି ସଣ୍ଠାତୁଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ସପ୍ପି ୱା ତେଲଂ ୱା ୱାଲୁକାଯ ଆସିତ୍ତଂ ଓସୀଦତିମେୱ ସଂସୀଦତିମେୱ, ନ ସଣ୍ଠାତି; ଏୱମେୱଂ ହତ୍ଥକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ – ''ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ଠସ୍ସାମୀ''ତି ଓସୀଦତିମେୱ ସଂସୀଦତିମେୱ, ନ ସକ୍କୋତି ସଣ୍ଠାତୁଂ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ହତ୍ଥକଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଓଳାରିକଂ, ହତ୍ଥକ, ଅତ୍ତଭାୱଂ ଅଭିନିମ୍ମିନାହୀ''ତି । ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି, ଖୋ ହତ୍ଥକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ହତ୍ଥକଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ଯେ ତେ, ହତ୍ଥକ, ଧମ୍ମା ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସ ପୱତ୍ତିନୋ ଅହେସୁଂ, ଅପି ନୁ ତେ ତେ ଧମ୍ମା ଏତରହି ପୱତ୍ତିନୋ''ତି? ''ଯେ ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସ ପୱତ୍ତିନୋ ଅହେସୁଂ, ତେ ଚ ମେ ଧମ୍ମା ଏତରହି ପୱତ୍ତିନୋ; ଯେ ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସ ନପ୍ପୱତ୍ତିନୋ ଅହେସୁଂ, ତେ ଚ ମେ ଧମ୍ମା ଏତରହି ପୱତ୍ତିନୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଏତରହି ଆକିଣ୍ଣୋ ୱିହରତି ଭିକ୍ଖୂହି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଉପାସକେହି ଉପାସିକାହି ରାଜୂହି ରାଜମହାମତ୍ତେହି ତିତ୍ଥିଯେହି ତିତ୍ଥିଯସାୱକେହି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଆକିଣ୍ଣୋ ୱିହରାମି ଦେୱପୁତ୍ତେହି। ଦୂରତୋପି, ଭନ୍ତେ, ଦେୱପୁତ୍ତା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ହତ୍ଥକସ୍ସ ଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ 'ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସାମା'ତି। ତିଣ୍ଣାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମାନଂ ଅତିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିୱାନୋ କାଲଙ୍କତୋ। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ? ଭଗୱତୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦସ୍ସନସ୍ସ ଅତିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିୱାନୋ କାଲଙ୍କତୋ; ସଦ୍ଧମ୍ମସୱନସ୍ସାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିୱାନୋ କାଲଙ୍କତୋ; ସଙ୍ଘସ୍ସାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଉପଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅତିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିୱାନୋ କାଲଙ୍କତୋ। ଇମେସଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିୱାନୋ କାଲଙ୍କତୋ''ତି।

''ନାହଂ ଭଗୱତୋ ଦସ୍ସନସ୍ସ, ତିତ୍ତିମଜ୍ଝଗା [ତିତ୍ତି ତିତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତଂ (କ।)] କୁଦାଚନଂ;

ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନସ୍ସ, ସଦ୍ଧମ୍ମସୱନସ୍ସ ଚ।

''ଅଧିସୀଲଂ ସିକ୍ଖମାନୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମସୱନେ ରତୋ;

ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତିତ୍ତୋ, ହତ୍ଥକୋ ଅୱିହଂ ଗତୋ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ;

୬। କଟୁୱିଯସୁତ୍ତଂ

୧୨୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ବାରାଣସିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ଗୋଯୋଗପିଲକ୍ଖସ୍ମିଂ [ଗୋଯୋଗମିଲକ୍ଖସ୍ମିଂ (ସ୍ଯା। କଂ। କ।)] ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନୋ [ଚରମାନଂ (କ।)] ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ରିତ୍ତସ୍ସାଦଂ ବାହିରସ୍ସାଦଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିଂ ଅସମ୍ପଜାନଂ ଅସମାହିତଂ ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତଂ ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଦିସ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତ୍ତାନଂ କଟୁୱିଯମକାସି। ତଂ ୱତ ଭିକ୍ଖୁ କଟୁୱିଯକତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଆମଗନ୍ଧେନ [ଆମଗନ୍ଧେ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଅୱସ୍ସୁତଂ ମକ୍ଖିକା ନାନୁପତିସ୍ସନ୍ତି ନାନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀତି [ନାନୁବନ୍ଧିସ୍ସନ୍ତି (କ।)], ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତା ଇମିନା ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତୋ ସଂୱେଗମାପାଦି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ବାରାଣସିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି –

‘‘ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ବାରାଣସିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସିଂ। ଅଦ୍ଦସଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୋଯୋଗପିଲକ୍ଖସ୍ମିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ରିତ୍ତସ୍ସାଦଂ ବାହିରସ୍ସାଦଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିଂ ଅସମ୍ପଜାନଂ ଅସମାହିତଂ ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତଂ ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଦିସ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚଂ –

‘‘‘ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତ୍ତାନଂ କଟୁୱିଯମକାସି। ତଂ ୱତ ଭିକ୍ଖୁ କଟୁୱିଯକତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଆମଗନ୍ଧେନ ଅୱସ୍ସୁତଂ ମକ୍ଖିକା ନାନୁପତିସ୍ସନ୍ତି ନାନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀତି, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ମଯା ଇମିନା ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତୋ ସଂୱେଗମାପାଦୀ’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କଟୁୱିଯଂ? କୋ ଆମଗନ୍ଧୋ? କା ମକ୍ଖିକା’’ତି?

‘‘ଅଭିଜ୍ଝା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କଟୁୱିଯଂ; ବ୍ୟାପାଦୋ ଆମଗନ୍ଧୋ; ପାପକା ଅକୁସଲା ୱିତକ୍କା ମକ୍ଖିକା। ତଂ ୱତ, ଭିକ୍ଖୁ, କଟୁୱିଯକତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଆମଗନ୍ଧେନ ଅୱସ୍ସୁତଂ ମକ୍ଖିକା ନାନୁପତିସ୍ସନ୍ତି ନାନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀତି, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି।

‘‘ଅଗୁତ୍ତଂ ଚକ୍ଖୁସୋତସ୍ମିଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅସଂୱୁତଂ;

ମକ୍ଖିକାନୁପତିସ୍ସନ୍ତି , ସଙ୍କପ୍ପା ରାଗନିସ୍ସିତା।

‘‘କଟୁୱିଯକତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଆମଗନ୍ଧେ ଅୱସ୍ସୁତୋ;

ଆରକା ହୋତି ନିବ୍ବାନା, ୱିଘାତସ୍ସେୱ ଭାଗୱା।

‘‘ଗାମେ ୱା ଯଦି ୱାରଞ୍ଞେ, ଅଲଦ୍ଧା ସମଥମତ୍ତନୋ [ସମମତ୍ତନୋ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ।), ସମ୍ମମତ୍ତନୋ (ପୀ।)];

ପରେତି [ଚରେତି (ସ୍ଯା। କ।)] ବାଲୋ ଦୁମ୍ମେଧୋ, ମକ୍ଖିକାହି ପୁରକ୍ଖତୋ।

‘‘ଯେ ଚ ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନା, ପଞ୍ଞାଯୂପସମେରତା;

ଉପସନ୍ତା ସୁଖଂ ସେନ୍ତି, ନାସଯିତ୍ୱାନ ମକ୍ଖିକା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ;

୭। ପଠମଅନୁରୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୩୦। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପସ୍ସାମି ମାତୁଗାମଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜମାନଂ। କତିହି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି?

''ତୀହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ମାତୁଗାମୋ ପୁଜ୍ଜନ୍ହସମଯଂ ମଚ୍ଛେରମଲପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି, ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ଇସ୍ସାପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି, ସାଯନ୍ହସମଯଂ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି । ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଅନୁରୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୩୧। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସହସ୍ସଂ ଲୋକଂ ଓଲୋକେମି। ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା [ଅପମ୍ମୁଟ୍ଠା (ସୀ।), ଅପମୁଟ୍ଠା (ସ୍ୟା। କଂ।)], ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ। ଅଥ ଚ ପନ ମେ ନାନୁପାଦାଯ [ନ ଅନୁପାଦାଯ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

''ଯଂ ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହଂ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସହସ୍ସଂ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେମୀ'ତି, ଇଦଂ ତେ ମାନସ୍ମିଂ। ଯମ୍ପି ତେ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଏୱଂ ହୋତି – 'ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗ'ନ୍ତି, ଇଦଂ ତେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସ୍ମିଂ। ଯମ୍ପି ତେ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅଥ ଚ ପନ ମେ ନାନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତୀ'ତି, ଇଦଂ ତେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ମିଂ। ସାଧୁ ୱତାଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପହାଯ, ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଅମତାଯ ଧାତୁଯା ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତୂ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପହାଯ, ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଅମତାଯ ଧାତୁଯା ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରି [ଉପସଂହାସି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଉପସଂହରତି (କ।)]। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। ''ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା''ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୩୨। ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନି ଆୱହନ୍ତି [ୱହନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ନୋ ୱିୱଟାନି। କତମାନି ତୀଣି? ମାତୁଗାମୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ଆୱହତି, ନୋ ୱିୱଟୋ; ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନ୍ତା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ଆୱହନ୍ତି, ନୋ ୱିୱଟା ; ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ଆୱହତି, ନୋ ୱିୱଟା। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନି ଆୱହନ୍ତି, ନୋ ୱିୱଟାନି।

''ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିୱଟାନି ୱିରୋଚନ୍ତି, ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିୱଟଂ ୱିରୋଚତି, ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ; ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିୱଟଂ ୱିରୋଚତି, ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ; ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତୋ ଧମ୍ମୱିନଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିୱଟୋ ୱିରୋଚତି, ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ୱିୱଟାନି ୱିରୋଚନ୍ତି, ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଲେଖସୁତ୍ତଂ

୧୩୩। ''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ପାସାଣଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ପଥୱିଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଉଦକଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାସାଣଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାସାଣେ ଲେଖା ନ ଖିପ୍ପଂ ଲୁଜ୍ଜତି ୱାତେନ ୱା ଉଦକେନ ୱା, ଚିରଟ୍ଠିତିକା ହୋତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାସାଣଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପଥୱିଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ନ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖବେ, ପଥୱିୟା ଲେଖା ଖିପ୍ପଂ ଲୁଜ୍ଜତି ୱାତେନ ୱା ଉଦକେନ ୱା, ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକା ହୋତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ନ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପଥୱିଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଉଦକଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଗାଳ୍ହେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଫରୁସେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅମନାପେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସନ୍ଧିୟତିମେୱ [… ଯେୱ (ସ୍ୟା। କଂ।) … ଚେୱ (ପୀ।)] ସଂସନ୍ଦତିମେୱ [… ଯେୱ (ସ୍ୟା। କଂ।) … ଚେୱ (ପୀ।)] ସମ୍ମୋଦତିମେୱ [… ଯେୱ (ସ୍ୟା। କଂ।) … ଚେୱ (ପୀ।)]। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖବେ, ଉଦକେ ଲେଖା ଖିପ୍ପଂଯେୱ ପଟିୱିଗଚ୍ଛତି, ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକା ହୋତି; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଗାଳ୍ହେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଫରୁସେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅମନାପେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସନ୍ଧିୟତିମେୱ ସଂସନ୍ଦତିମେୱ ସମ୍ମୋଦତିମେୱ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ଉଦକଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି’’ନ୍ତି [ପୁ। ପ। ୧୧୫]। ଦସମଂ।

କୁସିନାରୱଗ୍ଗୋ ତେରସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କୁସିନାରଭଣ୍ଡନା ଚେୱ, ଗୋତମଭରଣ୍ଡୁହତ୍ଥକୋ;

କଟୁୱିୟଂ ଦ୍ୱେ ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଲେଖେନ ତେ ଦସାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୪) ୪। ଯୋଧାଜୀୱୱଗ୍ଗୋ

୧। ଯୋଧାଜୀୱସୁତ୍ତଂ

୧୩୪। ''ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ରାଜାରହୋ ହୋତି ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। କତମେହି ତୀହି ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଧାଜୀୱୋ ଦୂରେ ପାତୀ ଚ ହୋତି ଅକ୍ଖଣୱେଧୀ ଚ ମହତୋ ଚ କାଯସ୍ସ ପଦାଲେତା। ଇମେହି, ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ରାଜାରହୋ ହୋତି ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ହୋତି…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦୂରେ ପାତୀ ଚ ହୋତି ଅକ୍ଖଣୱେଧୀ ଚ ମହତୋ ଚ କାଯସ୍ସ ପଦାଲେତା।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦୂରେ ପାତୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯା କାଚି ୱେଦନା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତା ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକା ୱା ସୁଖୁମା ୱା ହୀନା ୱା ପଣୀତା ୱା ଯା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱେଦନଂ [ସବ୍ବା ୱେଦନା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି , ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତା ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକା ୱା ସୁଖୁମା ୱା ହୀନା ୱା ପଣୀତା ୱା ଯା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ସଞ୍ଞଂ [ସବ୍ବା ସଞ୍ଞା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତା ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକା ୱା ସୁଖୁମା ୱା ହୀନା ୱା ପଣୀତା ୱା ଯେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରେ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦୂରେ ପାତୀ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅକ୍ଖଣୱେଧୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅକ୍ଖଣୱେଧୀ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମହତୋ କାଯସ୍ସ ପଦାଲେତା ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମହନ୍ତଂ ଅୱିଜ୍ଜାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପଦାଲେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମହତୋ କାଯସ୍ସ ପଦାଲେତା ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ହୋତି…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପରିସାସୁତ୍ତଂ

୧୩୫। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଉକ୍କାଚିତୱିନୀତା ପରିସା, ପଟିପୁଚ୍ଛାୱିନୀତା ପରିସା, ଯାୱତାୱିନୀତା [ଯାୱତଜ୍ଝାୱିନୀତା (ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପାଠନ୍ତରଂ)] ପରିସା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ପରିସା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୩୬। ''ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମିତ୍ତୋ ସେୱିତବ୍ବୋ। କତମେହି ତୀହି? ( ) [(ଇଧ ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୁ) (ପୀ। କ।)] ଦୁଦ୍ଦଦଂ ଦଦାତି, ଦୁକ୍କରଂ କରୋତି, ଦୁକ୍ଖମଂ ଖମତି – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମିତ୍ତୋ ସେୱିତବ୍ବୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଉପ୍ପାଦାସୁତ୍ତଂ

୧୩୭। ''ଉପ୍ପାଦା ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦା ୱା ତଥାଗତାନଂ, ଠିତାୱ ସା ଧାତୁ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତା ଧମ୍ମନିୟାମତା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା। ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି। ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଭିସମେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞାପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି – 'ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା'ତି। ଉପ୍ପାଦା ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦା ୱା ତଥାଗତାନଂ ଠିତାୱ ସା ଧାତୁ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତା ଧମ୍ମନିୟାମତା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା। ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି। ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଭିସମେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞାପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି – 'ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା'ତି। ଉପ୍ପାଦା ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦା ୱା ତଥାଗତାନଂ ଠିତାୱ ସା ଧାତୁ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତା ଧମ୍ମନିୟାମତା। ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା। ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି। ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଭିସମେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞାପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି – 'ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା'''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କେସକମ୍ବଲସୁତ୍ତଂ

୧୩୮। ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟାନି କାନିଚି ତନ୍ତାୱୁତାନଂ ୱତ୍ଥାନଂ, କେସକମ୍ବଲୋ ତେସଂ ପଟିକିଟ୍ଠୋ ଅକ୍ଖାୟତି। କେସକମ୍ବଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀତେ ସୀତୋ, ଉଣ୍ହେ ଉଣ୍ହୋ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ, ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ, ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟାନି କାନିଚି ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୱାଦାନଂ [ସମଣପ୍ପୱାଦାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ମକ୍ଖଲିୱାଦୋ ତେସଂ ପଟିକିଟ୍ଠୋ ଅକ୍ଖାୟତି।

''ମକ୍ଖଲି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଘପୁରିସୋ ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – 'ନତ୍ଥି କମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି କିରିୟଂ, ନତ୍ଥି ୱୀରିୟ'ନ୍ତି। ୟେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହେସୁଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ତେପି ଭଗୱନ୍ତୋ କମ୍ମୱାଦା ଚେୱ ଅହେସୁଂ କିରିୟୱାଦା ଚ ୱୀରିୟୱାଦା ଚ। ତେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମକ୍ଖଲି ମୋଘପୁରିସୋ ପଟିବାହତି – 'ନତ୍ଥି କମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି କିରିୟଂ, ନତ୍ଥି ୱୀରିୟ'ନ୍ତି। ୟେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ତେପି ଭଗୱନ୍ତୋ କମ୍ମୱାଦା ଚେୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି କିରିୟୱାଦା ଚ ୱୀରିୟୱାଦା ଚ। ତେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମକ୍ଖଲି ମୋଘପୁରିସୋ ପଟିବାହତି – 'ନତ୍ଥି କମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି କିରିୟଂ, ନତ୍ଥି ୱୀରିୟ'ନ୍ତି। ଅହମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କମ୍ମୱାଦୋ ଚେୱ କିରିୟୱାଦୋ ଚ ୱୀରିୟୱାଦୋ ଚ। ମମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମକ୍ଖଲି ମୋଘପୁରିସୋ ପଟିବାହତି – 'ନତ୍ଥି କମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି କିରିୟଂ, ନତ୍ଥି ୱୀରିୟ'''ନ୍ତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ନଦୀମୁଖେ ଖିପ୍ପଂ ଉଡ୍ଡେେୟ୍ୟ [ଓଡ୍ଡେେୟ୍ୟ (ସୀ।)] ବହୂନଂ [ବହୁନ୍ନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ମଚ୍ଛାନଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ଅନୟାୟ ବ୍ୟସନାୟ; ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମକ୍ଖଲି ମୋଘପୁରିସୋ ମନୁସ୍ସଖିପ୍ପଂ ମଞ୍ଞେ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ବହୂନଂ ସତ୍ତାନଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ଅନୟାୟ ବ୍ୟସନାୟା''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମ୍ପଦାସୁତ୍ତଂ

୧୩୯। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପଦା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦା, ସୀଲସମ୍ପଦା, ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ସମ୍ପଦା''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ୱୁଦ୍ଧିସୁତ୍ତଂ

୧୪୦। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁଦ୍ଧିୟୋ। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସଦ୍ଧାୱୁଦ୍ଧି, ସୀଲୱୁଦ୍ଧି, ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧି – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱୁଦ୍ଧିୟୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କସୁତ୍ତଂ

୧୪୧। ''ତୟୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କେ ଦେସେସ୍ସାମି ତୟୋ ଚ ପୁରିସଖଳୁଙ୍କେ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କା? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କୋ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି; ନ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କୋ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ; ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କୋ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ

ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କା।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ପୁରିସଖଳୁଙ୍କା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି; ନ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ; ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି; ନ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଇଦମସ୍ସ ଜଵସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଅଭିଧମ୍ମେ ଖୋ ପନ ଅଭିଵିନଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସଂସାଦେତି [ସଂହୀରେତି (କ।)], ନୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଇଦମସ୍ସ ନ ଵଣ୍ଣସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ନ ଖୋ ପନ ଲାଭୀ ହୋତି ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଇଦମସ୍ସ ନ ଆରୋହପରିଣାହସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି; ନ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ; ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଇଦମସ୍ସ ଜଵସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଅଭିଧମ୍ମେ ଖୋ ପନ ଅଭିଵିନଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ନୋ ସଂସାଦେତି। ଇଦମସ୍ସ ଵଣ୍ଣସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ନ ପନ ଲାଭୀ ହୋତି ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଇଦମସ୍ସ ନ ଆରୋହପରିଣାହସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଏଵଂ ଖୋ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ; ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଇଦମସ୍ସ ଜଵସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଅଭିଧମ୍ମେ ଖୋ ପନ ଅଭିଵିନଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ନୋ ସଂସାଦେତି। ଇଦମସ୍ସ ଵଣ୍ଣସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଲାଭୀ ଖୋ ପନ ହୋତି ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଇଦମସ୍ସ ଆରୋହପରିଣାହସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସଖଳୁଙ୍କୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ପୁରିସଖଳୁଙ୍କା''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅସ୍ସପରସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୧୪୨। ''ତଯୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସପରସ୍ସେ [ଅସ୍ସସଦସ୍ସେ (ସୀ ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଦେସେସ୍ସାମି ତଯୋ ଚ ପୁରିସପରସ୍ସେ [ପୁରିସସଦସ୍ସେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ଅସ୍ସପରସ୍ସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି; ନ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ; ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ଅସ୍ସପରସ୍ସା।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ପୁରିସପରସ୍ସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି; ନ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ; ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ , ଏକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି; ନ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାଵତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଇଦମସ୍ସ ଜଵସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଅଭିଧମ୍ମେ ଖୋ ପନ ଅଭିଵିନଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସଂସାଦେତି, ନୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଇଦମସ୍ସ ନ ଵଣ୍ଣସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ନ ଖୋ ପନ ଲାଭୀ ହୋତି

ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ । ଇଦମସ୍ସ ନ ଆରୋହପରିଣାହସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି; ନ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ, ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାଵତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଇଦମସ୍ସ ଜଵସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଅଭିଧମ୍ମେ ଖୋ ପନ ଅଭିଵିନଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ନୋ ସଂସାଦେତି। ଇଦମସ୍ସ ଵଣ୍ଣସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ନ ଖୋ ପନ ଲାଭୀ ହୋତି ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଇଦମସ୍ସ ନ ଆରୋହପରିଣାହସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି; ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ, ନ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ , ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାଵତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଇଦମସ୍ସ ଜଵସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଅଭିଧମ୍ମେ ଖୋ ପନ ଅଭିଵିନଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ନୋ ସଂସାଦେତି। ଇଦମସ୍ସ ଵଣ୍ଣସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଲାଭୀ ଖୋ ପନ ହୋତି ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଇଦମସ୍ସ ଆରୋହପରିଣାହସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସପରସ୍ସୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ପୁରିସପରସ୍ସା''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଅସ୍ସାଜାନୀଯସୁତ୍ତଂ

୧୪୩। ''ତଯୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଦ୍ରେ ଅସ୍ସାଜାନୀଯେ ଦେସେସ୍ସାମି ତଯୋ ଚ ଭଦ୍ରେ ପୁରିସାଜାନୀଯେ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ଭଦ୍ରା ଅସ୍ସାଜାନୀଯା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ...ପେ... ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ଭଦ୍ରା ଅସ୍ସାଜାନୀଯା।

''କତମେ ଚ ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ଭଦ୍ରା ପୁରିସାଜାନୀଯା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଭଦ୍ରୋ ପୁରିସାଜାନୀଯୋ...ପେ... ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଦ୍ରୋ ପୁରିସାଜାନୀଯୋ...ପେ... ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆସଵାନଂ ଖଯା ଅନାସଵଂ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ଇଦମସ୍ସ ଜଵସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଅଭିଧମ୍ମେ ଖୋ ପନ ଅଭିଵିନଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ନୋ ସଂସାଦେତି। ଇଦମସ୍ସ ଵଣ୍ଣସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଲାଭୀ ଖୋ ପନ ହୋତି ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଇଦମସ୍ସ ଆରୋହପରିଣାହସ୍ମିଂ ଵଦାମି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଦ୍ରୋ ପୁରିସାଜାନୀଯୋ ଜଵସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୋତି ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ଭଦ୍ରା ପୁରିସାଜାନୀଯା''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ପଠମମୋରନିଵାପସୁତ୍ତଂ

୧୪୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି ମୋରନିଵାପେ ପରିବ୍ବାଜକାରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖଵୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

''ତୀହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋ ହୋତି ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନୋ ସେଟ୍ଠୋ ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ। କତମେହି ତୀହି? ଅସେକ୍ଖେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ, ଅସେକ୍ଖେନ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେନ, ଅସେକ୍ଖେନ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋ ହୋତି ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନୋ ସେଟ୍ଠୋ ଦେଵମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଦୁତିୟମୋରନିୱାପସୁତ୍ତଂ

୧୪୫। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋ ହୋତି ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନୋ ସେଟ୍ଠୋ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମେହି ତୀହି? ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟେନ , ଆଦେସନାପାଟିହାରିୟେନ, ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିୟେନ – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋ ହୋତି ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନୋ ସେଟ୍ଠୋ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ତତିୟମୋରନିୱାପସୁତ୍ତଂ

୧୪୬। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋ ହୋତି ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନୋ ସେଟ୍ଠୋ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମେହି ତୀହି? ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା, ସମ୍ମାଞାଣେନ, ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିୟା – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋ ହୋତି ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନୋ ସେଟ୍ଠୋ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି। ତେରସମଂ।

ଯୋଧାଜୀୱୱଗ୍ଗୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଯୋଧୋ ପରିସମିତ୍ତଞ୍ଚ, ଉପ୍ପାଦା କେସକମ୍ବଲୋ;

ସମ୍ପଦା ୱୁଦ୍ଧି ତଯୋ, ଅସ୍ସା ତଯୋ ମୋରନିୱାପିନୋତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୫) ୫। ମଙ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅକୁସଲସୁତ୍ତଂ

୧୪୭। ‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ। କତମେହି ତୀହି? ଅକୁସଲେନ କାଯକମ୍ମେନ, ଅକୁସଲେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଅକୁସଲେନ ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ।

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ। କତମେହି ତୀହି? କୁସଲେନ କାଯକମ୍ମେନ, କୁସଲେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, କୁସଲେନ ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ସାୱଜ୍ଜସୁତ୍ତଂ

୧୪୮। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ। କତମେହି ତୀହି? ସାୱଜ୍ଜେନ କାଯକମ୍ମେନ, ସାୱଜ୍ଜେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ସାୱଜ୍ଜେନ ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ।

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ। କତମେହି ତୀହି? ଅନୱଜ୍ଜେନ କାଯକମ୍ମେନ, ଅନୱଜ୍ଜେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଅନୱଜ୍ଜେନ ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ…ପେ… ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିସମସୁତ୍ତଂ

୧୪୯। ‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ୱିସମେନ କାଯକମ୍ମେନ, ୱିସମେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ୱିସମେନ ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ…ପେ… ଏୱଂ ନିରଯେ।

‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି…ପେ… ସମେନ କାଯକମ୍ମେନ, ସମେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ସମେନ ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ…ପେ… ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅସୁଚିସୁତ୍ତଂ

୧୫୦। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଅସୁଚିନା କାଯକମ୍ମେନ, ଅସୁଚିନା ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଅସୁଚିନା ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ…ପେ… ଏୱଂ ନିରଯେ।

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସୁଚିନା କାଯକମ୍ମେନ, ସୁଚିନା ୱଚୀକମ୍ମେନ, ସୁଚିନା ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଖତସୁତ୍ତଂ

୧୫୧। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଖତଂ ଉପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ସାୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ସାନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି। କତମେହି ତୀହି? ଅକୁସଲେନ କାଯକମ୍ମେନ, ଅକୁସଲେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଅକୁସଲେନ ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ବାଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଖତଂ ଉପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ସାୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ସାନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି।

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱିଯତ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସୋ ଅକ୍ଖତଂ ଅନୁପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ଅନୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ଅନନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି। କତମେହି ତୀହି? କୁସଲେନ କାଯକମ୍ମେନ, କୁସଲେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, କୁସଲେନ ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ…।

ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଖତସୁତ୍ତଂ

୧୫୨। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସାୱଜ୍ଜେନ କାଯକମ୍ମେନ, ସାୱଜ୍ଜେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ସାୱଜ୍ଜେନ ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ…।

‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଅନୱଜ୍ଜେନ କାଯକମ୍ମେନ, ଅନୱଜ୍ଜେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଅନୱଜ୍ଜେନ ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତତିଯଖତସୁତ୍ତଂ

୧୫୩। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ୱିସମେନ କାଯକମ୍ମେନ, ୱିସମେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ୱିସମେନ ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ…।

‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସମେନ କାଯକମ୍ମେନ, ସମେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ସମେନ ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଚତୁତ୍ଥଖତସୁତ୍ତଂ

୧୫୪। ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଅସୁଚିନା କାଯକମ୍ମେନ, ଅସୁଚିନା ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଅସୁଚିନା ମନୋକମ୍ମେନ…ପେ…।

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସୁଚିନା କାଯକମ୍ମେନ, ସୁଚିନା ୱଚୀକମ୍ମେନ, ସୁଚିନା ମନୋକମ୍ମେନ – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱିଯତ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସୋ ଅକ୍ଖତଂ ଅନୁପହତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରତି, ଅନୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି ଅନନୁୱଜ୍ଜୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ବହୁଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱନ୍ଦନାସୁତ୍ତଂ

୧୫୫। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱନ୍ଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାଯେନ, ୱାଚାଯ, ମନସା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱନ୍ଦନା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ପୁବ୍ବଣ୍ହସୁତ୍ତଂ

୧୫୬। ‘‘ଯେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି , ୱାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି, ସୁପୁବ୍ବଣ୍ହୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ।

‘‘ଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି, ୱାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି, ସୁମଜ୍ଝନ୍ହିକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ।

‘‘ଯେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସାଯନ୍ହସମଯଂ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି, ୱାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତି, ସୁସାଯନ୍ହୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ସତ୍ତାନ’’ନ୍ତି।

‘‘ସୁନକ୍ଖତ୍ତଂ ସୁମଙ୍ଗଲଂ, ସୁପ୍ପଭାତଂ ସୁହୁଟ୍ଠିତଂ [ସୁୱୁଟ୍ଠିତଂ (ସୀ। ପୀ।)];

ସୁଖଣୋ ସୁମୁହୁତ୍ତୋ ଚ, ସୁଯିଟ୍ଠଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରିସୁ।

‘‘ପଦକ୍ଖିଣଂ କାଯକମ୍ମଂ, ୱାଚାକମ୍ମଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ;

ପଦକ୍ଖିଣଂ ମନୋକମ୍ମଂ, ପଣୀଧି ତେ ପଦକ୍ଖିଣେ [ପଣିଧିଯୋ ପଦକ୍ଖିଣା (ସୀ। ପୀ।), ପଣିଧି ତେ ପଦକ୍ଖିଣା (ସ୍ୟା। କଂ।)];

ପଦକ୍ଖିଣାନି କତ୍ୱାନ, ଲଭନ୍ତତ୍ଥେ [ଲଭତତ୍ଥେ (ସୀ। ପୀ।)] ପଦକ୍ଖିଣେ।

‘‘ତେ ଅତ୍ଥଲଦ୍ଧା ସୁଖିତା, ୱିରୁଳ୍ହା ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଅରୋଗା ସୁଖିତା ହୋଥ, ସହ ସବ୍ବେହି ଞାତିଭୀ’’ତି। ଦସମଂ;

ମଙ୍ଗଲୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅକୁସଲଞ୍ଚ ସାୱଜ୍ଜଂ, ୱିସମାସୁଚିନା ସହ;

ଚତୁରୋ ଖତା ୱନ୍ଦନା, ପୁବ୍ବଣ୍ହେନ ଚ ତେ ଦସାତି।

ତତିୟୋ ପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

(୧୬) ୬। ଅଚେଲକୱଗ୍ଗୋ

୧୫୭-୧୬୩। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିପଦା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଆଗାଳ୍ହା ପଟିପଦା, ନିଜ୍ଝାମା ପଟିପଦା, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗାଳ୍ହା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଏୱଂୱାଦୀ ହୋତି ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ‘ନତ୍ଥି କାମେସୁ ଦୋସୋ’ତି। ସୋ କାମେସୁ ପାତବ୍ୟତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗାଳ୍ହା ପଟିପଦା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଜ୍ଝାମା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଚେଲକୋ ହୋତି ମୁତ୍ତାଚାରୋ, ହତ୍ଥାପଲେଖନୋ [ହତ୍ଥାୱଲେଖନୋ (ସ୍ୟା। କଂ।) ଦୀ। ନି। ୧।୩୯୪; ମ। ନି। ୧।୧୫୫ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ନ ଏହିଭଦନ୍ତିକୋ, ନ ତିଟ୍ଠଭଦନ୍ତିକୋ, ନାଭିହଟଂ ନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ ନ ନିମନ୍ତନଂ ସାଦିଯତି। ସୋ ନ କୁମ୍ଭିମୁଖା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ନ କଳୋପିମୁଖା [ଖଳୋପିମୁଖା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ନ ଏଳକମନ୍ତରଂ ନ ଦଣ୍ଡମନ୍ତରଂ ନ ମୁସଲମନ୍ତରଂ ନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଭୁଞ୍ଜମାନାନଂ ନ ଗବ୍ଭିନିଯା ନ ପାଯମାନାଯ ନ ପୁରିସନ୍ତରଗତାଯ ନ ସଙ୍କିତ୍ତୀସୁ ନ ଯତ୍ଥ ସା ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି ନ ଯତ୍ଥ ମକ୍ଖିକା ସଣ୍ଡସଣ୍ଡଚାରିନୀ ନ ମଚ୍ଛଂ ନ ମଂସଂ ନ ସୁରଂ ନ ମେରଯଂ, ନ ଥୁସୋଦକଂ ପିୱତି। ସୋ ଏକାଗାରିକୋ ୱା ହୋତି ଏକାଲୋପିକୋ, ଦ୍ୱାଗାରିକୋ ୱା ହୋତି ଦ୍ୱାଲୋପିକୋ… ସତ୍ତାଗାରିକୋ ୱା ହୋତି ସତ୍ତାଲୋପିକୋ; ଏକିସ୍ସାପି ଦତ୍ତିଯା ଯାପେତି, ଦ୍ୱୀହିପି ଦତ୍ତୀହି ଯାପେତି… ସତ୍ତହିପି ଦତ୍ତୀହି ଯାପେତି; ଏକାହିକମ୍ପି ଆହାରଂ ଆହାରେତି, ଦ୍ୱାହିକମ୍ପି ଆହାରଂ ଆହାରେତି… ସତ୍ତାହିକମ୍ପି ଆହାରଂ ଆହାରେତି – ଇତି ଏୱରୂପଂ ଅଦ୍ଧମାସିକମ୍ପି ପରିଯାଯଭତ୍ତଭୋଜନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି।

ସୋ ସାକଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ସାମାକଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ନୀୱାରଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ଦଦ୍ଦୁଲଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ହଟଭକ୍ଖୋପି ହୋତି , କଣ୍ହଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ଆଚାମଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ପିଞ୍ଞାକଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ତିଣଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ଗୋମଯଭକ୍ଖୋପି ହୋତି, ୱନମୂଲଫଲାହାରୋ ଯାପେତି ପୱତ୍ତଫଲଭୋଜୀ।

ସୋ ସାଣାନିପି ଧାରେତି, ମସାଣାନିପି ଧାରେତି, ଛୱଦୁସ୍ସାନିପି ଧାରେତି, ପଂସୁକୂଲାନିପି ଧାରେତି, ତିରୀଟାନିପି ଧାରେତି, ଅଜିନମ୍ପି ଧାରେତି, ଅଜିନକ୍ଖିପମ୍ପି ଧାରେତି, କୁସଚୀରମ୍ପି ଧାରେତି , ୱାକଚୀରମ୍ପି ଧାରେତି, ଫଲକଚୀରମ୍ପି ଧାରେତି, କେସକମ୍ବଲମ୍ପି ଧାରେତି, ୱାଳକମ୍ବଲମ୍ପି ଧାରେତି, ଉଲୂକପକ୍ଖିକମ୍ପି ଧାରେତି, କେସମସ୍ସୁଲୋଚକୋପି ହୋତି କେସମସ୍ସୁଲୋଚନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ, ଉବ୍ଭଟ୍ଠକୋପି ହୋତି ଆସନପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଉକ୍କୁଟିକୋପି ହୋତି ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନମନୁଯୁତ୍ତୋ, କଣ୍ଟକାପସ୍ସଯିକୋପି ହୋତି କଣ୍ଟକାପସ୍ସଯେ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି, ସାଯତତିଯକମ୍ପି ଉଦକୋରୋହନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି – ଇତି ଏୱରୂପଂ ଅନେକୱିହିତଂ କାଯସ୍ସ ଆତାପନପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଜ୍ଝାମା ପଟିପଦା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ପଟିପଦା’’ତି।

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିପଦା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଆଗାଳ୍ହା ପଟିପଦା, ନିଜ୍ଝାମା ପଟିପଦା, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗାଳ୍ହା ପଟିପଦା…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗାଳ୍ହା ପଟିପଦା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଜ୍ଝାମା ପଟିପଦା…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଜ୍ଝାମା ପଟିପଦା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି; ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି; ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି…।

‘‘ଛନ୍ଦସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି…ପେ…।

‘‘ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି… ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି… ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି…।

‘‘ସଦ୍ଧାବଲଂ ଭାୱେତି… ୱୀରିଯବଲଂ ଭାୱେତି… ସତିବଲଂ ଭାୱେତି… ସମାଧିବଲଂ ଭାୱେତି… ପଞ୍ଞାବଲଂ ଭାୱେତି…।

‘‘ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…।

‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି… ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂ ଭାୱେତି… ସମ୍ମାୱାଚଂ ଭାୱେତି… ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ଭାୱେତି … ସମ୍ମାଆଜୀୱଂ ଭାୱେତି… ସମ୍ମାୱାଯାମଂ ଭାୱେତି… ସମ୍ମାସତିଂ ଭାୱେତି… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି…। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ପଟିପଦା’’ତି।

ଅଚେଲକୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସତିପଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ, ଇଦ୍ଧିପାଦିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଚ;

ବଲଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ମଗ୍ଗୋ ଚ, ପଟିପଦାଯ ଯୋଜଯେତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

(୧୭) ୭। କମ୍ମପଥପେୟ୍ୟାଲଂ

୧୬୪-୧୮୩। ‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ। କତମେହି ତୀହି? ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତେ ସମାଦପେତି, ପାଣାତିପାତେ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ।

‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ। କତମେହି ତୀହି? ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିଯା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ସମାଦପେତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣିଯା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରେ ସମାଦପେତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରେ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣିଯା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦେ ସମାଦପେତି, ମୁସାୱାଦେ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣିଯା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ପିସୁଣୱାଚୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ସମାଦପେତି, ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ୱେରମଣିଯା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ଫରୁସୱାଚୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ସମାଦପେତି, ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ୱେରମଣିଯା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପେ ସମାଦପେତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପେ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣିଯା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ଅଭିଜ୍ଝାଯ ସମାଦପେତି, ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ଅନଭିଜ୍ଝାଯ ସମାଦପେତି, ଅନଭିଜ୍ଝାଯ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ବ୍ୟାପାଦେ ସମାଦପେତି, ବ୍ୟାପାଦେ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ଅକ୍ମାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ଅକ୍ମାପାଦେ ସମାଦପେତି, ଅକ୍ମାପାଦେ ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି…।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ସମାଦପେତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି …।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ସମାଦପେତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ଚ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ସଗ୍ଗେ’’ତି।

କମ୍ମପଥପେୟ୍ୟାଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପାଣଂ ଅଦିନ୍ନମିଚ୍ଛା ଚ, ମୁସାୱାଦୀ ଚ ପିସୁଣା;

ଫରୁସା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ଚ, ଅଭିଜ୍ଝା ବ୍ୟାପାଦଦିଟ୍ଠି ଚ;

କମ୍ମପଥେସୁ ପେୟ୍ୟାଲଂ, ତିକକେନ ନିୟୋଜୟେତି।

(୧୮) ୮। ରାଗପେୟ୍ୟାଲଂ

୧୮୪। ''ରାଗସ୍ସ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭିଞ୍ଞାଯ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଭାଵେତବ୍ବା। କତମେ ତଯୋ? ସୁଞ୍ଞତୋ ସମାଧି, ଅନିମିତ୍ତୋ ସମାଧି, ଅପ୍ପଣିହିତୋ ସମାଧି – ରାଗସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଭାଵେତବ୍ବା। ( ) [(ରାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖଵେ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଭାଵେତବ୍ବା। କତମେ ତଯୋ? ସଵିତକ୍କସଵିଚାରୋ ସମାଧି, ଅଵିତକ୍କଵିଚାରମତ୍ତୋ ସମାଧି, ଅଵିତକ୍କଅଵିଚାରୋ ସମାଧି। ରାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖଵେ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଭାଵେତବ୍ବା।) ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପାଠୋ କତ୍ଥଚି ଦିସ୍ସତି, ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପସ୍ସିତବ୍ବୋ]

''ରାଗସ୍ସ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଞ୍ଞାଯ…ପେ… ପରିକ୍ଖଯାଯ… ପହାନାଯ… ଖଯାଯ… ଵଯାଯ… ଵିରାଗାଯ… ନିରୋଧାଯ… ଚାଗାଯ… ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାଯ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଭାଵେତବ୍ବା।

''ଦୋସସ୍ସ… ମୋହସ୍ସ… କୋଧସ୍ସ… ଉପନାହସ୍ସ… ମକ୍ଖସ୍ସ… ପଲାସସ୍ସ… ଇସ୍ସାଯ… ମଚ୍ଛରିଯସ୍ସ… ମାଯାଯ… ସାଠେୟ୍ୟସ୍ସ… ଥମ୍ଭସ୍ସ… ସାରମ୍ଭସ୍ସ… ମାନସ୍ସ… ଅତିମାନସ୍ସ… ମଦସ୍ସ… ପମାଦସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାଯ… ପରିଞ୍ଞାଯ… ପରିକ୍ଖଯାଯ… ପହାନାଯ… ଖଯାଯ… ଵଯାଯ… ଵିରାଗାଯ… ନିରୋଧାଯ… ଚାଗାଯ… ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାଯ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଭାଵେତବ୍ବା''ତି।

(ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।) [( ) ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପାଠୋ ସ୍ୟା। କଂ। କ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନ ଦିସ୍ସତି]

ରାଗପେୟ୍ୟାଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

[ଇମା ଉଦ୍ଦାନଗାଥାଯୋ ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି] ରାଗଂ ଦୋସଞ୍ଚ ମୋହଞ୍ଚ, କୋଧୂପନାହପଞ୍ଚମଂ;

ମକ୍ଖପଳାସୈସ୍ସା ଚ, ମଚ୍ଛରିମାଯାସାଠେୟ୍ୟା।

ଥମ୍ଭସାରମ୍ଭମାନଞ୍ଚ, ଅତିମାନମଦସ୍ସ ଚ;

ପମାଦା ସତ୍ତରସ ଵୁତ୍ତା, ରାଗପେୟ୍ୟାଲନିସ୍ସିତା।

ଏତେ ଓପମ୍ମଯୁତ୍ତେନ, ଆପାଦେନ ଅଭିଞ୍ଞାଯ;

ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯା, ପହାନକ୍ଖଯଵଯେନ;

ଵିରାଗନିରୋଧଚାଗଂ, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେ ଇମେ ଦସ।

ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ଚ, ଅପ୍ପଣିହିତୋ ଚ ତଯୋ;

ସମାଧିମୂଲକା ପେୟ୍ୟାଲେସୁପି ଓଵଦ୍ଧିତା ଚାତି।

ତିକନିପାତପାଳି ନିଟ୍ଠିତା।